

พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม

ปริญญาานิพนธ์
ของ
เพ็ญพิมล ทุมประเสน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2550

พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม

ปริญญาานิพนธ์

ของ

เพ็ญพิมล ทุมประเสน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม

ของ
เพ็ญพิมล ทุมประเสน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2550

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมลศิริ ร่วมสุข)

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวนพิศ อธิรัตน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ศานติ ภัคดีคำ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมลศิริ ร่วมสุข)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ศานติ ภัคดีคำ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารี วิชาชัย)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิมลศิริ ร่วมสุข ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ อาจารย์ศานติ ภักดีคำ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านทั้งสองได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน และผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจากกรรมการพิจารณาปริญญานิพนธ์คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวนพิศ อัฐรัตน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารี วิชาชัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม อาจารย์ทุกท่านเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์ และงานด้านวิชาการอย่างเต็มที่ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม ที่ได้กรุณาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลงานทางวรรณกรรม และให้คำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการศึกษาในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้และอบรมสั่งสอนศิษย์ ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบคุณแม่ชีชไมพรแห่งวัดโพธิ์เอนสัทธาราม นางสาวธารินี นุชน้อย นายเจด็จ ศฤทธิ์ นางเบญจมาศ คำอุ่น นางสาวบุญเรียม ทะไกรราช นางสาวอรจิรา อัจฉริยไพบุลย์ และกัลยาณมิตรทุกท่านที่เป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ คุณพ่อ สุวรรณ ทุมประเสน และ คุณแม่ทองม้วน ทุมประเสน ผู้เป็นครูคนแรกของลูกและเป็นผู้ให้กำลังใจ ความรัก ความเมตตา อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความมานะพากเพียร จนประสบความสำเร็จในการศึกษา และให้ทุนสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยมาตลอดชีวิต

เพ็ญพิมล ทุมประเสน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	4
3 วิเคราะห์พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม.....	10
หมวดที่ 1 ปรมัตถธรรม.....	16
3.1 ไตรลักษณ์.....	17
3.2 ปฏิจสุมุปบาท.....	23
3.3 กรรม.....	25
3.3.1 กรรม 2 กรรมจำแนกตามคุณภาพหรือตามธรรม ที่เป็นมูลเหตุ.....	27
3.3.1.1 กุศลกรรม.....	27
3.3.1.2 อกุศลกรรม.....	28
3.3.2 กรรม 3 กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่ทำการ.....	32
3.3.3 กรรม 4 กรรมจำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก.....	34
3.3.4 กรรม 12 กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ การให้ผล.....	37
3.3.4.1 หมวดที่ 1 จำแนกตามเวลาที่ให้ผล.....	38
3.3.4.2 หมวดที่ 2 จำแนกการให้ผลตามหน้าที่.....	42
3.3.4.3 หมวดที่ 3 จำแนกตามลำดับความแรง ในการให้ผล.....	43
3.4 พระนิพพาน.....	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
3.5 อริยสัจ 4.....	55
3.5.1 ทุกข์.....	56
3.5.2 สมุทัย.....	60
3.5.3 นิโรธ.....	61
3.5.4 มรรค.....	62
หมวดที่ 2 จริยธรรม.....	103
3.6 ทิฏฐัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม.....	103
3.7 บุญกิริยาวัตถุ 10.....	104
3.8 สมชีวิตรธรรม 4.....	107
3.9 อบายมุข 6.....	108
3.10 สปัปฺริสธรรม 7.....	110
3.11 กัลยาณมิตรธรรม 7.....	112
3.12 มงคล 38.....	113
3.13 สังคหวัตถุ 4.....	125
3.14 พรหมวิหาร 4.....	133
3.15 หิริโอตตปปะ.....	139
4 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	142
บรรณานุกรม.....	146
ภาคผนวก ก. เรื่องย่อ.....	153
ภาคผนวก ข. ประวัตินักเขียน.....	175
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	187

พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม

บทคัดย่อ

ของ

เพ็ญพิมล ทุมประเสน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2550

เพ็ญพิมล ทุมประเสน. (2550). พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิมลศิริ ร่วมสุข, อาจารย์ศานติ
ภักดีคำ.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม มีวัตถุประสงค์
เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม โดยวิเคราะห์จากพฤติกรรมของ
ตัวละครในนวนิยายจำนวน 3 ภาค ได้แก่ มักกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ใช้
วิธีการวิจัยเอกสารและเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า สุทัสสา มีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอพุทธธรรมที่เป็นประโยชน์ในการดำเนิน
ชีวิต โดยพุทธธรรมที่นักเขียนนำเสนอมีลักษณะตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ พุทธธรรม
ที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 3 ภาค รวม 15 หลักธรรม โดยแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดที่ 1 ปรมัตถธรรม
ได้แก่ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท กรรม พระนิพพาน อริยสัจ 4 หมวดที่ 2 จริยธรรม ได้แก่
ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกกรรม บุญกิริยาวัตถุ 10 สมชีวิธรรม 4 อบายมุข 6 สัมปรีชธรรม 7
กัลยาณมิตรธรรม 7 มงคล 38 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 หิริโอตตปปะ นักเขียนได้ให้ข้อคิดว่า
สังคมที่บุคคลในสังคมมีศีลเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต บุคคลที่มีศีลย่อมจะไม่เบียดเบียนกัน
ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี และการนำพุทธธรรมมาเป็นพุทธวิถีในการพัฒนาคนและสังคม จะ
ก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมได้อย่างยั่งยืน

BUDDHA DHAMMA IN THE NOVELS OF SUDASSA ONKOM

AN ABSTRACT

BY

PENPIMON TOOMPRASEN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

May 2007

Penpimon, Toomprasen. (2007). *Buddha Dhamma in the Novels of Sudassa Onkom:*

An Analytical Study. Master's Thesis M.Ed. (Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assistant Professor Wimolsiri Ruamsuk, Ajarn Santi Pakdeekham.

The thesis aimed to study Buddha Dhamma in the novels of Sudassa Onkom by analyzing behavior of characters in the novels in three divisions namely Makkalee Phala, Naree Phala, and Satlokyompenpaitamkam. Novels written by Sudassa Onkom were used as data of the study. Then the data were analyzed and descriptively presented.

Findings of the study showed that Sudassa aimed to present Buddha Dhamma which is beneficial for leading one's life. The Buddha Dhamma which is presented by the writer has the same quality as Buddha Dhamma which is the teaching of Buddha. The Buddha Dhamma in the three divisions of novels consists of fifteen dhamma (virtues) which are further categorized into 2 groups:

Group 1: Paramattha consists of Tilakkhana (The Three Signs of Being), Paticcasamuppada (the Law of Causation), Kamma (Action, Deed), Nibbana (the Final Goal), the Four Ariyasacca (The Four Noble Truths)

Group 2: Cariyadhamma (Dhamma of Temperament) includes Ditthadhammikattha - samvattanika-dhamma (Virtues conducive to benefits in the present, sources of happiness in the present life), Punnakiriya (Bases of meritorious action), Samajivitadham 4 (Virtues conducive to benefits in the present) Apayamukha (Causes of ruin), Sappurisa-dhamma 7 (Qualities of a good man), Kalyanamitta-dhamma 7 (Qualities of a good friend), Mangalasuta (Blessings) Sangahavatthu 4 (Objects of sympathy), Brahmavihara 4 (Holy abidings), Hiri (Moral shame) Ottappa (Moral dread).

The writer comments that people with good moral who live in a moral-oriented society will not do harm to other people. There will be love and unity in the society. If any society has Buddha Dhamma as a way of living and as a means to develop people, that society will be peaceful forever.

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สุทัสสา อ่อนค้อม เป็นนามปากกาของรองศาสตราจารย์ ดร. สุจิตรา อ่อนค้อม แห่งภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เคยได้รับรางวัลชนะเลิศงานเขียนประเภทความเรียงระดับนานาชาติ จากองค์กรนักคิดใหม่ (Rethinkers' Organization) เมือง Toronto ประเทศ Canada เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2546 เรื่อง “การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน (Creating Sustainable World Prece)” เป็นการนำคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาสังคมและสร้างสันติภาพแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก (สุจิตรา อ่อนค้อม : 2546) นอกจากนี้ ยังเป็นนักเขียนหญิงที่มีผลงานการเขียนนวนิยายอิงธรรมะ เป็นที่รู้จักของผู้อ่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จะเห็นได้จากการแปลนวนิยายเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งได้แก่เรื่อง คนเหมือนกัน (The Price of Life แปลโดย Bruce Evans) ไฟไหม้เล้าร้อนเท่าไฟนรก (The story of old man Tiow แปลโดย สุจิตรา อ่อนค้อม) และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม (Fruit of Karma แปลโดย สุจิตรา อ่อนค้อม)

นวนิยายของสุทัสสา อ่อนค้อม เป็นนวนิยายที่มีลักษณะโดดเด่นในด้านการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ามาผูกเป็นเรื่องราว และเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง ขณะเดียวกันได้สอดแทรกหลักธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและสิ่งที่ดีควรละเว้น ด้วยการใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่ายและอ่านสนุก เพราะนักเขียนได้แทรกอารมณ์ขันไว้ในพฤติกรรมของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงใจและได้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่นำเสนอโดยสื่อผ่านตัวละคร นอกจากนี้ นักเขียนยังได้สะท้อนให้เห็นวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยพุทธที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ถือศีลปฏิบัติธรรมในวันพระ ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติซึ่งสุทัสสามีความเชื่อว่าผู้ใดฟังเทศน์ครบหนึ่งพันคาถาจะได้อานิสงส์แรง ดังที่ปรากฏในความตอนหนึ่งว่า “...มะรืนนี้ยายต้องไปอยู่วัดสองคืนกับสามวัน เพราะที่วัดมีเทศน์มหาชาติ... พระท่านว่าผู้ใดฟังเทศน์ครบหนึ่งพันคาถาจะได้อานิสงส์แรงเมื่อตายไปก็ได้ขึ้นสวรรค์” (มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 2) ประเพณีการทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับและการรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์อันแสดงถึงความกตัญญูตเวิตาต่อบรรพบุรุษ และผู้มีพระคุณ ซึ่งในสังคมปัจจุบันยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา

จึงอาจกล่าวได้ว่านวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม เป็นการสะท้อนเรื่องราวของคนในสังคมที่พบเห็นได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ นักเขียนยังชี้ให้เห็นปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่เดินสวนทางกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ดังเช่น ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ปัญหาพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีอยู่จริงในสังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกันนักเขียนยังได้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วย

การน้อมนำพุทธธรรมคำสอน มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งในส่วนบุคคลและสังคม ด้วยเหตุนี้นวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม จึงได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้เขียนจดหมายชื่นชมนวนิยายทั้ง 3 ภาค ของสุทัตสา ดังที่ปรากฏในคำนิยมของนวนิยายเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. (2546 : 1-6)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษานวนิยายของ สุทัตสา อ่อนค้อม โดยเลือกศึกษาจากนวนิยายขนาดยาวที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว ได้แก่ เรื่องมักกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม นวนิยายทั้ง 3 ภาค เป็นนวนิยายที่ตัวละครดำเนินเรื่องราวและเหตุการณ์ต่อเนื่องกันโดยตลอด โดยแบ่งเป็น 3 ภาค คือ

ภาคที่ 1 เรื่องมักกะลีผล เป็นเรื่องราวอิงชีวประวัติของพระเดชพระคุณพระราชาสุทธิญาณมงคล (จรัญ สิริธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งในเรื่องคือเด็กชายเจริญ จรูญรัตน์ เริ่มตั้งแต่เด็กชายเจริญอายุ 6 ขวบ และได้ก่อกรรมทำเข็ญไว้มากมาย เป็นต้นว่ารับจ้างเผาบ้านตาเปล่ง ยิงนก หักขา หักคอนก รับจ้างต้มเต่า นอกจากนั้นยังมีนิสัยชอบเล่นการพนัน ต่อมาเมื่อโตเป็นหนุ่มเจริญจึงได้เลิกนิสัยเล่นการพนันและเลิกการสร้างเวรกรรม เมื่อถึงวัยเบญจเพสได้บวชเป็นพระภิกษุและจำพรรษาอยู่ที่วัดพรหมบุรี และมีโอกาสได้ไปเรียนวิปัสสนากรรมฐานจากเจ้าคุณโชดกแห่งวัดมหาธาตุ จากนั้นได้ย้ายมารักษาราชการเจ้าอาวาสที่วัดปามะม่วง

ภาคที่ 2 เรื่องนารีผล เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ที่พระเจริญได้มารักษาราชการเจ้าอาวาสที่วัดปามะม่วง การเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ การขัดใช้กรรมที่ก่อไว้สมัยเป็นเด็ก ซึ่งต้องเสี่ยงกับความเป็นความตายหลายต่อหลายครั้ง และได้รับทุกขเวทนาจากผลกรรมอย่างแสนสาหัส ตัวอย่างเช่น การใช้กรรมโกที่พระเจริญเคยฆ่าไส้ไก่เมื่อวัยเด็กเป็นเหตุให้ไก่ตายหมดทั้งเล้า ซึ่งเป็นผลให้พระเจริญต้องไล่ต้อนและแตกจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด เป็นต้น การได้พบพระในป่าและได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จากพระในป่าเพิ่มเติมจนสามารถบรรลุธรรมขั้นสูง การได้พบนารีผลในถ้ำแห่งหนึ่งที่ประเทศศรีลังกา

ภาคที่ 3 เรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นเรื่องราวของพระเจริญที่ได้ช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ โดยสอนให้ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้มีสติและเกิดปัญญานำไปใช้แก้ไขปัญหาของตน และเรื่องราวของตัวละครที่ต้องขัดใช้กรรมหนัก-เบา แตกต่างกันไปตามกรรมที่ได้ก่อไว้ รวมถึงพระเจริญที่ต้องขัดใช้กรรมที่เคยรับจ้างต้มเต่าและหักคอนกเมื่อวัยเด็ก

จะเห็นได้ว่า นวนิยายทั้ง 3 ภาค มีความน่าสนใจเป็นอย่างมากโดยเฉพาะพุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายดังกล่าว เพราะนักเขียนได้นำเสนอเรื่องกรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นจุดเด่นของเรื่องมาผูกเป็นปมและดำเนินเรื่องราว ขณะเดียวกันนักเขียนได้แสดงหลักธรรมสำคัญผ่านพฤติกรรมตัวละคร เป็นต้นว่า ไตรลักษณ์ กฎธรรมชาติที่สอนให้บุคคลไม่ควรยึดมั่นถือมั่น อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ และจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน นักเขียนยังได้สอดแทรกหลักธรรมที่บุคคลพึงยึดถือปฏิบัติในการดำรงชีวิตดัง

เช่นศีล 5 ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส และหลักธรรมที่พึงปฏิบัติช่วยเหลือกันด้วยความรัก ความเมตตา คือ สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4

การศึกษาพุทธธรรมในนวนิยายของสุทัสสา อ่อนค้อม จะทำให้เข้าใจหลักธรรมและแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทั้งยังสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าทำให้เห็นพุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม และเข้าใจหลักธรรมคำสอนได้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ในด้านการดำเนินชีวิตที่อิงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะศึกษานวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม จำนวน 3 ภาค ดังนี้

1. มักกะลีผล
2. นารีผล
3. สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษานวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม
3. วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม
4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับพุทธธรรม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรม

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับพุทธธรรม

ธมฺมวทุโธ ภิกขุ. (2535 : 1-2) ได้กล่าวถึง คนที่เชื่อมั่นในหลัก “กรรมลิขิต” ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ย่อมทำแต่ความดีหลีกเลี่ยงความชั่ว รู้จักพึ่งตนเอง ขยันทำกิจการไม่เกียจคร้าน ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง ไม่สร้างวิมานในอากาศ ประสงค์สิ่งใดก็ลงมือทำ เพื่อให้เป็นจริงตามปรารถนา เมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นก็ไม่ย่อท้อ พยายามหาทางแก้ไข และต่อสู้จนประสบความสำเร็จ คนประเภทนี้ แม้จะเกิดมายากจน เพราะอำนาจของกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต ก็มักจะก่อร่างสร้างตัวจนฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ด้วยอำนาจกรรมดีที่ทำในปัจจุบัน

คุณ โทษณ. (2537 : 131-147). ได้กล่าวถึงพุทธศาสนากับประเพณีไทยว่ามี 2 ลักษณะ คือ ประเพณีไทยจากพุทธศาสนาโดยตรง และประเพณีไทยที่นำเอาพุทธศาสนาไปเสริมประเพณีไทยจากพุทธศาสนาโดยตรง เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา ซึ่งมีความเชื่อว่าการให้ชีวิตแก่คนอื่น สัตว์อื่น ด้วยความเมตตากรุณาจะยังผลให้เป็นผู้มีอายุยืน ประเพณีฟังเทศน์มหาชาติได้มีความเชื่อว่า ถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติจบทุกกัณฑ์ได้ในวันเดียวจะได้รับอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ เป็นต้น ประเพณีไทยที่นำเอาพุทธศาสนาไปเสริม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การเจ็บป่วย และตาย เป็นต้น

สุชีพ ปุณฺณภาพ (2539) ได้ย่อความพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม ได้สาระสำคัญและแนวคำสอนแบ่งออกเป็น 5 ภาค คือ ภาค 1 กล่าวถึงความรู้เรื่องพระไตรปิฎก ภาค 2 ว่าด้วยเอกสารทางประวัติศาสตร์ ภาค 3 กล่าวถึงข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ตัวอย่างเช่น พระพุทธองค์ทรงกล่าวสรุปความได้ว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า ถ้าใจคิดร้ายย่อมที่จะพูด จะทำในสิ่งที่ร้าย ความทุกข์ย่อมติดตามมาเปรียบเหมือนล้อเกวียนตามรอยเท้าโคฉะนั้น ถ้าใจผองใส จิตใจดี การที่จะคิด จะพูด จะทำ ย่อมทำในสิ่งที่ดี ความสุขจะบังเกิดและติดตามตัวเราไปเปรียบเหมือนเงาตามตัวฉะนั้น กล่าวคือ การประกอบกุศลกรรมและอกุศลกรรมย่อมมีใจเป็นหัวหน้า เป็นต้น ภาค 4 ความย่อแห่งพระไตรปิฎก ประกอบด้วย 1. พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยของภิกษุและภิกษุณี ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนา มี 8 เล่ม เริ่มตั้งแต่ เล่มที่ 1-8 รวม 21,000 พระธรรมขันธ์ 2. พระสุตตันตปิฎก เป็นส่วนที่เรียกว่า ธรรมะของพุทธศาสนา ว่าด้วยธรรมะข้อต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงแสดงแก่บุคคลต่าง ๆ จะบอกสถานที่ไว้ด้วย พระสุตตันตปิฎก หรือที่เรียกโดยย่อว่า พระสูตร มี 25 เล่ม เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 9-

33 รวม 21,000 พระธรรมชั้น 3. พระอภิธัมมปิฎก เป็นธรรมะชั้นสูงไม่ปรากฏว่าพระพุทธองค์ตรัสแก่ใคร ที่ไหน แต่จะขึ้นด้วยธรรมะล้วน ๆ มี 12 เล่ม เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 34-45 รวม 42,000 พระธรรมชั้น

พระราชสังวรญาณ (2540 : 69-71) ได้กล่าวถึงทุกชีวิตที่เกิดมาด้วยกฎของกรรมที่ว่า เรามีกรรมเป็นของตนเอง มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ และมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ดังนั้นเราต้องทำจิตใจให้ยอมรับว่า เราจะทำอันใดไว้ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นแน่นอน เราจึงควรพิจารณาเพื่อกระตุ้นเตือนสติให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท

พิน ดอกบัว. (2542 : 276-310). ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยว่า มีความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาตลอด ดังจะเห็นได้จากการทำบุญ ทำทาน ตักบาตรพระสงฆ์ เพราะคนไทยมีความเชื่อตามที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาว่า บุญสามารถลดบันดาลให้สิ่งที่พึงปรารถนาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ก็เป็นผลมาจากบุญ และในทำนองเดียวกันการที่คนจะไปเกิดสุขสบายในชาติหน้าก็เพราะบุญเช่นกัน เพราะฉะนั้นคนไทยจึงชอบทำบุญเพื่ออนาคตของตนเอง และคนไทยก็อยากที่จะได้บุญมาก ๆ เพื่อจะได้สุขสบายในชาติต่อไป เป็นต้น หรือจากการรักษาศีล การเจริญภาวนา การไหว้พระสวดมนต์ การแม่เมตตา และการนำหลักธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น หลักธรรมสำหรับครองใจคน คือ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา เป็นต้น

พระราชสุทธานมมงคล (2543) ได้กล่าวถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คือ การสั่งสอนธรรม 3 ประการ คือ การละกรรมชั่ว การทำความดี และการชำระใจให้บริสุทธิ์ และได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาคนว่าต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตใจก่อน โดยการฝึกจิตหรือฝึกสมาธิ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระกรรมฐาน พระกรรมฐาน แปลว่า การกระทำให้ฐานะดี พระกรรมฐานจึงเป็นที่ตั้งของการกระทำที่ดี แบ่งออกเป็นวิธีปฏิบัติได้ 2 ประการ คือ

1. สมถะกรรมฐาน แปลว่า การกระทำจิตให้สงบ หรือทำสมาธิตามอุบายที่กำหนด เป็นการศึกษาแสวงหาความรู้ข้อเท็จจริงในตัวของตัวเอง ตามลำดับขั้นตอนเบื้องต้น

2. วิปัสสนากรรมฐาน แปลว่า การฝึกจิตให้รู้แจ้งเห็นจริงในขั้นสูงเป็นอุบายให้เกิดปัญญา ทำให้ผู้ปฏิบัติมีปัญญา เห็นความจริงของชีวิตความเป็นไปของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การปฏิบัติธรรมชั้นสูงเมื่อพบความจริงของชีวิต ทำให้ปกครองตน ปกครองชีวิต ปกครองครอบครัวได้

แนวทางการปฏิบัติพระกรรมฐานของพระราชสุทธานมมงคล เป็นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นเท่ากันตามความเป็นจริง มี 4 อย่าง คือ

กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน - การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย

เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน - การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา

จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน - การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต

ธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน - การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม

จำนง อติวัฒนสิทธิ. (2545 : 59-103). ได้กล่าวถึงการจัดบรรทัดฐานของสังคมตามหลักพุทธศาสนาว่า สังคมจะมีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าไปได้ก็โดยอาศัยบุคคลในสังคมมีศีลเป็นบรรทัดฐานแรก ศีลสำหรับคฤหัสถ์หรือฆราวาสผู้ครองเรือน ได้แก่ ศีลห้า และศีลแปด นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่สมาชิกในสถาบันครอบครัวตามหลักพุทธศาสนา บิดามารดา บุตร ภรรยา และสามี มีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกันอย่างไร

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา หลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้เรียกว่า มรรค คือทางดำเนินชีวิต มรรคหรือทางดำเนินชีวิตนี้เป็นจริยธรรมอันประเสริฐ หลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ได้แก่ มรรค มีองค์ 8 ประการ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น และสัมมาสมิเป็นปริยสาน สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเป็นจำพวกหนึ่งเรียกว่า ปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเป็นประเภทหนึ่ง เรียกว่า ศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเป็นหมวดหนึ่ง เรียกว่า สมาธิ กล่าวได้ว่า มรรค มีองค์ 8 ประการนี้ จัดเป็นประเภทได้ 3 เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ไตรสิกขา การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาจึงต้องดำเนินให้ถูกต้อง โดยปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพื่อฝึกตนให้ดำเนินตามมรรค ทั้งนี้ มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ มรรค มีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติกลาง ๆ ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้พระธรรมปิฎกได้กล่าวถึงกรรมว่า กรรมที่คนทุกคนกระทำไม่ว่าชนชั้นใด ย่อมได้รับผลกรรมเสมอเหมือนกันในกาลปัจจุบันและวันข้างหน้า เพื่อให้คนยอมรับความจริงในสภาพปัจจุบัน และมีสติในการกระทำ มิใช่ฆ้องมายุกับกรรมเก่าหรือกรรมในอดีต เพราะจะทำให้คนยอมจำนนกับสภาพปัจจุบัน ทำให้ขาดสติและทอดทิ้งต่อการประกอบกรรมดี คนเราไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขอดีตได้นอกจากจะทำปัจจุบันให้ดีที่สุด และกรรมในทางพุทธศาสนาจะต้องมี “เจตนา” เป็นหลักสำคัญ เจตนาหรือเจตน์เจานี้เป็นตัวบ่งชี้ และกำหนดทิศทางแห่งการกระทำทั้งหมดของมนุษย์ เป็นต้น และได้กล่าวถึงศีลสำหรับประชาชนที่เป็นศีลขั้นพื้นฐาน คือ ศีล 5 เพราะสังคมที่อาชญากรรมร้ายแรงแทบทั้งหมดเป็นเรื่องของการละเมิดศีล 5 การขาดศีล 5 จะเนื่องมาจากเหตุใดก็ตามย่อมเป็นมาตรฐานวัดความเสื่อมโทรมของสังคม เป็นต้น

พระไพศาล วิสาโล (2546 : 418-421) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพจิตเพื่อการพัฒนาชีวิตที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ การพัฒนาด้านความประพฤติ ด้านจิต และด้านปัญญา โดยให้ความสำคัญกับวิธีการพัฒนาปัจจัยภายในเพื่อให้การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องนั้นเกิดจากแรงจูงใจภายใน การพัฒนาคุณภาพจิตวิธีหนึ่งที่เด่นชัดคือ สมาธิภาวนา สมาธิภาวนา หรือการทำกรรมฐานแบบพุทธจะเน้นให้ผู้ปฏิบัติเฝ้ามองตนจากภายในสู่จิต ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของความรู้สึกนึกคิดเด่นชัดขึ้น สมาธิภาวนาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการมีชีวิตอย่างสันโดษ เรียบง่าย ไม่หมกหมุ่นในสิ่งเสพหรือเป็นทาสวัตถุ โดยมีความสุขจากภายในหล่อเลี้ยงแทน ดังนั้น จิตที่มีคุณภาพจึงเหมาะสมกับประชาสังคมเป็นอย่างยิ่ง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรม

ปรีชา คุณวุฒิ (2521) ได้วิจัยพุทธปรัชญาเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ผลการวิจัยพบว่า กรรมในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กรรมตามอรรถาธิบายในพระสูตร และกรรมตามอรรถาธิบายในอรรถกถา และความหมายของกรรมทั้ง 2 ประเภทมิได้แตกต่างกัน เป็นเพียงการขยายความซึ่งกันและกันเท่านั้น ในพระสูตรแบ่งกรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว และกรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว ซึ่งเป็นการแบ่งโดยอาศัยธรรมชาติของกรรมดี และกรรมชั่วเป็นเกณฑ์ ในอรรถกถาได้สรุปเป็นหลักเกณฑ์เสียใหม่เพื่ออธิบายกรรมที่ให้ผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งกรรมออกเป็น 3 ประเภท รวม 12 ชนิด คือ กรรมที่ให้ผลตามเวลา (4) กรรมให้ผลตามน้ำหนัก (4) และกรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ (4) การรู้เรื่องกรรมอย่างแจ่มแจ้งจะทำให้เราเลือกกระทำความดีในปัจจุบันชาติ และยังสามารถสร้างสรรค์ชีวิตของเราใหม่ได้ตามกฎแห่งกรรม นั่นคือเลือกกระทำความดี ละเว้นกรรมชั่ว

อัลภา อัลภาชน์ (2530) ได้ศึกษาพุทธปรัชญาเรื่องกรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน โดยศึกษานวนิยายที่แสดงความเชื่อเรื่องกรรมอย่างเด่นชัด 5 เรื่อง คือ บาปสลาย เรือมนุษย์ น้ำเซาะทราย เมียหลวง และถนนสายเสน่หา ผลการศึกษาพบว่า กฤษณา อโศกสิน เชื่อว่ากิเลสตัณหาเป็นบ่อเกิดแห่งกรรมและวิบากกรรม อีกทั้งยังเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่า การกระทำความดีย่อมได้ดี การทำความชั่วย่อมได้ชั่ว และยังเชื่อเกี่ยวกับกรรมเก่าว่า เหตุการณ์ในชีวิตมนุษย์ส่วนหนึ่งมีผลมาจากกรรมเก่า แต่กรรมปัจจุบันมีอิทธิพลเหนือกว่ากรรมเก่า

พรณี บุตรบำรุง (2532) ได้ศึกษาพุทธปรัชญาในนวนิยายแฮร์มัน เฮลเล โดยศึกษาจากนวนิยายเรื่องสิทธิธารณะ และสเตปเปนวูลฟ์ ผลการศึกษาพบว่า พุทธปรัชญามีทัศนคติต่อธรรมชาติของมนุษย์ว่า โดยสภาพความเป็นจริงมนุษย์รวมอยู่ใต้กฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันหมายถึง ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน พุทธปรัชญาจึงเสนอให้มนุษย์แสวงหาความสุขขั้นสูง คือ การเข้าถึงความหลุดพ้น หรือนิพพาน อันเป็นภาวะที่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ พุทธปรัชญามีทัศนคติต่อชีวิตและปัญหาของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยปัญญา ด้วยการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง โดยใช้หลักอริยสัจหรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

มาณะศรี คัญฐา (2535) ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาของพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า นรก สวรรค์ เป็นภพภูมิหนึ่งในสังสารวัฏ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเวียนว่ายตายเกิดของผู้ยังละกิเลสไม่ได้ แต่ไม่ใช่จุดหมายของพระพุทธศาสนา นรก สวรรค์ ยังสัมพันธ์กับคำสอนเรื่องกรรมในแง่ที่เป็นสภาพที่เกิดของบุคคลที่มารับผลของกรรมดี กรรมชั่ว หลังจากตายไปแล้ว

วัฒนา มูลเมืองแสน (2539) ได้ศึกษานวนิยายอิงพระพุทธศาสนาของไทย : วรรณกรรม คำสอนร่วมสมัย โดยศึกษานวนิยายอิงพระพุทธศาสนาของนักเขียนนวนิยาย 4 คน คือ สุชีพ ปุญญานุภาพ “ธรรมโฆษ” ทวี วรคุณ และวศิน อินทสระ มีผลงานที่เป็นนวนิยายอิงพุทธ-ศาสนา จำนวน 22 เรื่อง ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้พบว่า ลักษณะของกรรมมี 3 ระดับ คือ ทำดี ได้ผลดี ทำชั่วได้ผลร้าย ทำในสิ่งที่เป็นกลาง ๆ ก็ไม่ได้รับทั้งผลดีและผลร้าย คือ เป็นกลาง ไม่สุขใจ เหมือนการทำความดี และไม่ทุกข์ใจเหมือนการทำความชั่ว

อุบล เลี้ยววาริณ (2542) ได้วิจัยผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและ ลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ เป็นการวิจัยกึ่งทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลในวัย ผู้ใหญ่จำนวน 93 คน โดยแบ่งกลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา จำนวน 47 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 46 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมในหลักไตรสิกขา และเจริญสมาธิด้วยวิธีการเจริญสติปัฏฐาน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น มีจิตใจที่สงบสุข เยือกเย็น ขึ้น มีความสำนึกในบาป บุญ คุณ โทษ และสำนึกในพระคุณของบิดามารดาเพิ่มมากขึ้น และ ภายหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้น กลับไปประกอบภารกิจต่าง ๆ แล้วพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมี การปฏิบัติในด้านการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาเพิ่มมากขึ้น มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนามากขึ้น เช่น มีการอ่านหนังสือธรรมะ สนทนาธรรม ฟังธรรมบรรยาย นอกจากนี้ยังมื การปฏิบัติต่อบิดามารดาอย่างเหมาะสมมากขึ้นด้วย

พิน ดอกบัว (2543) ได้ศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดใน พระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกเป็นส่วนใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า ในทางพุทธ-ศาสนา ถือว่ามีสังสารวัฏอยู่จริง และได้ให้ความหมายแน่ชัดว่า เกิด-ตาย ในเรื่องสังสารวัฏ หมายถึง เกิด- ตาย ทางร่างกาย ส่วนวิญญาณจะไปถือกำเนิดในร่างใหม่ ในภพชาติต่าง ๆ ซึ่งในบางครั้งจะพบว่า มี คนระลึกชาติได้ ส่วนเหตุที่สัตว์ต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นเพราะกรรมที่ประกอบขึ้นด้วยกิเลส ตัณหา อวิชชา จึงต้องได้รับวิบาก คือ ผลของกรรม พระพุทธองค์จึงทรงสอนคนให้กลัวบาปเพราะบาปกรรม เป็นตัวนำไปสู่นรก แล้วทรงสอนให้คนทำบุญ เพราะบุญจะพาไปเกิดสุคติภูมิ แต่จุดหมายสูงสุดของ พระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา (2544) ได้วิจัยพุทธธรรมในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ โดยศึกษา จากงานของกวี 9 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมเป็นอิทธิพลความคิดสำคัญในการสร้างสรรค์กวี นิพนธ์ไทยสมัยใหม่ ความเชื่อเรื่องกรรม และกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องบุญบาป นรกสวรรค์ และ นิพพาน การพัฒนาตนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ให้นุชนัยดำรงชีวิตอยู่อย่างเข้าใจธรรมชาติของ ชีวิตและจิตของตนปราศจากทุกข์ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นอุดมคติของพุทธธรรม เป็นต้น

เทวณกานต์ มุ่งปั่นกลาง (2545) ได้ศึกษากามนิต : กลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธ ศาสนา ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้พบว่า มีแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดอยู่ 6

แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องความเป็นอนิจจังของชีวิต แนวคิดเรื่องสังสารวัฏ แนวคิดเรื่องความเชื่อที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเรื่องปัจจุสมุปบาท แนวคิดเรื่องอริยสัจ และแนวคิดเรื่องนิพพาน โดยมีแนวคิดหลักว่า ความรักนำไปสู่นิพพานได้ แนวคิดหลักนี้ได้ช่วยร้อยเรียงแนวคิดย่อยอันเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาให้ปรากฏสอดแทรกอยู่ในเรื่องกามนิตได้อย่างกลมกลืน

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม

บทที่ 3

วิเคราะห์พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม

นวนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมของสุทัสสา อ่อนค้อม ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาทั้งหมด 3 ภาค ประกอบด้วย มัถกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม สุทัสสา อ่อนค้อม มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอพุทธธรรมคำสอนว่าด้วยการละชั่วทั้งปวงทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส อันเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธองค์ โดยสุทัสนำเสนอพุทธธรรมขั้นพื้นฐานที่จะทำให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและนำไปประยุกต์ใช้ต่อบุคคลให้ถูกต้องเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ในสังคม ขณะเดียวกันได้แสดงให้เห็นหลักความจริงในพระพุทธศาสนาว่าบุคคลใดทำความดีย่อมได้รับผลกรรมดี บุคคลใดทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลกรรมชั่ว โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกรรมไปได้ นอกจากนี้สุทัสสายังได้สอดแทรกธรรมปฏิบัติอันจะนำบุคคลสู่สัจธรรมในขั้นต้น และมุ่งสู่ความหลุดพ้นอันเป็นจุดหมายปลายทางคือพระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา

นวนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม มี 3 ภาค คือ

ภาคที่ 1 เรื่องมัถกะลีผล เป็นเรื่องราวของพระเจริญเมื่อวัยคือเด็กชายเจริญ จรูญรัตน์ เริ่มตั้งแต่เด็กชายเจริญอายุ 6 ขวบ และได้ก่อกรรมทำชั่วไว้มากมาย เป็นต้นว่า รับจ้างเผาบ้านตาเปล่า ยิงนก หักขา หักคอนก รับจ้างต้มเต่า นอกจากนั้นยังมีนิสัยชอบเล่นการพนัน ต่อมาเมื่อโตเป็นหนุ่มเจริญจึงได้เลิกนิสัยเล่นการพนันและเลิกการสร้างเวรกรรม เมื่อถึงวัยเบญจเพศได้บวชเป็นพระภิกษุและจำพรรษาอยู่ที่วัดพรหมบุรี และมีโอกาสได้ไปเรียนวิปัสสนากรรมฐานจากเจ้าคุณโชดกแห่งวัดมหาธาตุ จากนั้นได้ย้ายมารักษากาณณ์เจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วง

ภาคที่ 2 เรื่องนารีผล เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ที่พระเจริญได้มารักษากาณณ์เจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วง การเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ การขัดใช้กรรมที่ก่อไว้สมัยเป็นเด็ก ซึ่งต้องเสี่ยงกับความเป็นความตายหลายต่อหลายครั้ง และได้รับทุกขเวทนาจากผลกรรมอย่างแสนสาหัส ตัวอย่างเช่น การใช้กรรมโกที่พระเจริญเคยฆ่าไส้ไก่เมื่อวัยเด็กเป็นเหตุได้ไถ่ตายหมดทั้งแล้ว ซึ่งเป็นผลให้พระเจริญต้องไส้ติ่งเน่าและแตกจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด เป็นต้น การได้พบพระในป่าและได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จากพระในป่าเพิ่มเติมจากที่เคยเรียนวิปัสสนากรรมฐานจากเจ้าคุณโชดกหรือพระอุดมวิชาญาณจนสามารถบรรลุธรรมขั้นสูง การได้พบนารีผลในถ้ำแห่งหนึ่งที่ประเทศศรีลังกา

ภาคที่ 3 เรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นเรื่องราวของพระเจริญที่ได้ช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ โดยสอนให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้มีสติและเกิดปัญญานำไปใช้แก้ไขปัญหของตน และเรื่องราวของตัวละครที่ต้องขัดใช้กรรมหนัก-เบา แตกต่างกันไปตามกรรมที่ได้ก่อไว้ รวมถึงพระเจริญที่ต้องขัดใช้กรรมที่เคยรับจ้างต้มเต่าและหักคอนกเมื่อวัยเด็ก

ภูมิหลังตัวละคร

พระเจริญ

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม พระเจริญเมื่อวัยเด็กได้ก่อกรรมทำเข็ญไว้มากมาย นอกจากนั้นยังมีนิสัยชอบเล่นการพนัน ต่อมาเมื่อโตเป็นหนุ่มเจริญจึงได้เลิกนิสัยเล่นการพนันและเลิกการสร้างเวรกรรม เมื่อถึงวัยเบญจเพศได้บวชเป็นพระภิกษุและจำพรรษาอยู่ที่วัดพรหมบุรี และมีโอกาสได้เรียนวิปัสสนากรรมฐาน ต่อมาพระเจริญได้มารักษาราชการเจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วงและได้เปิดสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมะม่วง และได้خذใช้กรรมที่ก่อไว้สมัยเป็นเด็ก พระเจริญได้ประพฤติปฏิบัติตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ด้วยการพัฒนาสังคมและพัฒนาจิตใจคนไปพร้อม ๆ กัน โดยนำวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและสังคม นอกจากนี้พระเจริญยังแนะนำให้ผู้มาทำบุญรู้จักนำหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ยายจ่าง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล ยายจ่างเป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบแต่กรรมดี ยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธองค์ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตลอดจนจนถึงอายุชื่อยายจ่างเกิดในครอบครัวที่บรรพบุรุษนับถือพระพุทธศาสนา พ่อแม่พาเข้าวัดตั้งแต่วัยเด็ก ๆ ซึ่งทำให้ยายจ่างเป็นคนมีจิตใจเมตตาชอบทำบุญให้ทานและช่วยเหลือแบ่งปันแก่ผู้ยากไร้ กิจวัตรที่ยายจ่างปฏิบัติมิได้ขาดคือ การสวดมนต์ภาวนาเช้า-เย็น การทำบุญตักบาตรตอนเช้า และการไปปฏิบัติธรรมที่วัดในวันพระ ดังนั้น ตลอดชีวิตของยายจ่างจึงดำรงอยู่ในกรอบพุทธธรรมคำสั่งสอนของพุทธองค์มาโดยตลอด

พระบัวเหี่ยว

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม พระบัวเหี่ยวเป็นพระบวชใหม่ ซึ่งพระเจริญเป็นพระอุปัชฌาย์ และอยู่ประจำที่วัดป่ามะม่วง พระบัวเหี่ยวเป็นพระที่มีความประพฤติดีงาม เคร่งครัดในพระวินัย โดยท่านดูแบบอย่างที่ดีจากการประพฤติปฏิบัติตนของพระเจริญซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ แต่เดิมพระบัวเหี่ยวอาศัยอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พ่อแม่ทำงานอยู่ในโรงฆ่าสัตว์ พ่อมีหน้าที่ชำวัวฆ่าควาย แม่มีหน้าที่แลเนื้อหนัง กระดูก พระบัวเหี่ยวเกิดและโตในโรงฆ่าสัตว์ ดังนั้นจึงเห็นว่าการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเมื่อพระบัวเหี่ยวโตเป็นหนุ่มก็ได้ช่วยพ่อชำวัวควาย กระทั่งอายุได้ยี่สิบห้าปี พระบัวเหี่ยวฝันเห็นวัดป่ามะม่วงและพระเจริญ ในฝันมีเสียงบอกให้พระบัวเหี่ยวมาบวชเพื่อแก้กรรมที่ทำ พระบัวเหี่ยวฝันติดต่อกันเช่นนี้ 3 คืน จึงได้เล่าให้มารดาฟังมารดาจึงแนะนำให้ลองทำตามฝันดู

สามเณรทองดี

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล เป็นสามเณรที่ได้ติดตามพระเจริญไปเรียนวิปัสสนากรรมฐานกับพระอุดมวิชาญาณ หรือเจ้าคุณโชดก จนเจริญวิปัสสนากรรมฐานสำเร็จเป็นรูปแรกภายในระยะเวลา 5 เดือน ซึ่งใช้เวลาเรียนจริง 6 เดือน ซึ่งภายหลังจากที่สำเร็จวิปัสสนากรรมฐานสามเณรทองดีสามารถทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าโยมแม่ป่วย เหตุที่ทำให้สามเณรทองดีสำเร็จ

กรรมฐานได้เพราะไม่มีเรื่องให้ต้องกังวลอะไร และก่อนหน้านี้นี้เป็นเณรที่ชอบพูดติดอ่าง แต่พอได้เรียน วิปัสสนากรรมฐานแล้วก็หายจากอาการพูดติดอ่าง

แม่ชีก้อนทอง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนาริผล เป็นแม่ชีอายุ 89 ปี มาจากวัดกระโสมทอง ได้มาขออาศัย อยู่ที่วัดปามะม่วงเพราะมีเทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นพิกุลหลังโบสถ์บอกให้มาอยู่ที่วัดปามะม่วง เมื่อแม่ชี ก้อนทองมาอยู่ที่วัดปามะม่วงก็ได้ฝึกวิปัสสนากรรมฐานและสวดมนต์กับเทวดาที่สิงสถิตที่ต้นพิกุลทุก ค่ำ จนเทวดาครบกำหนดที่จะกลับไปสวรรค์ แม่ชีก้อนทองก็ได้ขอลากลับไปเลี้ยงลูกหลาน และทำให้ ลูกหลานได้บุญจากการปรณิบัติรับใช้แม่ชีก้อนทองซึ่งเป็นคนอยู่ในศีลธรรม ต่อมาได้เสียชีวิตลงด้วย โรคชรา รวมอายุได้ 99 ปี ซึ่งเหลืออีกไม่กี่วันก็จะครบร้อยปี หลานสาวแม่ชีก้อนทองได้เล่าให้พระ เจริญฟังว่า แม่ชีก้อนทองกินอยู่เรียบง่ายสะอาดสะอ้าน เลี้ยงง่าย สติดีไม่หลงตาย แม่ชีก้อนทองได้ สอนลูกหลานว่าคนที่หมั่นสวดมนต์และเจริญกรรมฐาน จะเป็นผู้มีสติไม่หลงตาย ก่อนที่แม่ชีก้อนทอง จะเสียชีวิตได้ฝากให้หลานสาวมาบอกพระเจริญว่าเจ้ากรรมนายเวรตามมาล้างแค้น โดยส่งไส้ศึกคือ แม่ชีชบา มาทำให้พระเจริญเสียชื่อเสียง

พระอุดมวิชาญาณ หรือ เจ้าคุณโชดก

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล เป็นพระอาจารย์อบรมวิชาวิปัสสนากรรมฐานอยู่ที่วัด มหาธาตุ ให้กับพระ และสามเณรที่มาเข้าฝึกอบรมกรรมฐาน เป็นอาจารย์ที่สอนวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่พระเจริญ และคอยให้ความช่วยเหลือพระเจริญตลอดเวลา เพราะเห็นว่าพระเจริญจะเป็นผู้ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตได้เป็นอย่างดี

พระในป่า

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผลและนาริผล เป็นพระอุปัชฌาย์ที่พระเจริญได้พบที่จังหวัด ขอนแก่น และต่อมาได้เป็นพระอาจารย์ที่ถ่ายทอดวิชาวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพิ่มเติมจากที่เรียนจากเจ้าคุณโชดก

สมภารตู้

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนาริผล เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่งเป็นบิดาของนายสำริด ที่สมภารตู้พบกับชายหนุ่มที่มาจากป่าหิมพานต์ ซึ่งมาขออาศัยอยู่ที่วัดกลางทุ่ง 7 วัน 7 ค่ำ โดยก่อนกลับได้มอบ นาริผลไว้ให้ 2 ผล และได้บอกสมภารตู้ว่าสมภารตู้จะมีชีวิตอยู่อีก 3 ปี ถ้าคิดจะทำอะไรให้รีบทำ ระหว่างที่สมภารตู้มีชีวิตอยู่ 3 ปี ท่านได้สร้างโบสถ์และสร้างกุฏิกรรมฐาน 30 หลัง แต่ไม่ทันได้ทำบุญฉลองโบสถ์และกุฏิกรรมฐาน สมภารตู้ก็มรณภาพ โดยก่อนท่านมรณภาพได้สั่งทายกไว้ว่า ถ้าท่าน มรณภาพแล้วให้เก็บนาริผลไว้ให้ลูกชายคือนายสำริดไว้ด้วย

นายหมั่น แซ่ตั้ง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล เป็นหมอจีนที่ช่วยชีวิตหนุ่มเจริญจากการทำร้ายของลูก ศิษย์หลวงตาวัดโตนด ที่จ้างวานฆ่าหนุ่มเจริญเพราะไปเห็นหลวงตาวัดโตนดทำผิวดินยงแล้วมีปาก

เสียงกัน หลวงตาวัดโตนดจึงมาแก้แค้น ซึ่งนายหมั่นได้พายเรือผ่านมาเห็นพอดี โดยได้ช่วยรักษาพยาบาลหนุ่มเจริญจนหายดี และได้สอนหนุ่มเจริญเรื่องหัวใจเศรษฐี ได้แก่ อุ. อา. ก. ส. ซึ่งเป็นคำย่อของธรรมที่นำไปสู่ความมีทรัพย์ และนายหมั่นยังทำนายหนุ่มเจริญว่าหนุ่มเจริญเป็นคนมีบุญวาสนา อนาคตข้างหน้าจะเป็นคนมีชื่อเสียง

เจ้าแก่เส็ง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นบิดาของขุนนางดวงสุตา ที่มาฝึกกรรมฐานจนสามารถสำเร็จวิชาวิปัสสนากรรมฐานจนถึงขั้นได้ทิพยจักขุ ซึ่งระหว่างที่ฝึกกรรมฐานก็มีเรื่องอัศจรรย์เกิดขึ้นกับเจ้าแก่เส็งหลายเรื่อง เช่น โจรปล้นบ้านแล้วจะฆ่าเจ้าแก่เส็ง ตอนนั่งกรรมฐานแต่ฝันที่จะใช้ยิงกลับยิงไม่ออก เจ้าแก่เส็งได้ช่วยฝึกสอนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานให้เจ้าแก่บัก ต่อมาภายหลังเจ้าแก่เส็งได้เปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐานสอนผู้ที่สนใจเรียนกรรมฐานอีกด้วย

นายหล่อ

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือพระเจริญ ตั้งแต่บวชเป็นพระที่วัดพรหมบุรี จนพระเจริญได้มาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วงและยังได้เผชิญชะตากรรมกับพระเจริญหลายครั้ง ได้แก่ ไปปราบผีกับท่านพระครู ประสบอุบัติเหตุรถตกเหวและอุบัติเหตุรถชน 2 ครั้งด้วยกัน นายหล่อยังเคยบวชแก่นบให้พระเจริญให้รอดชีวิตจากโรคได้ตั้งแต่ระหว่างเดินทางไปอำเภอชะอวดอีกด้วย

แม่สะอึ่ง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนารีผล แม่สะอึ่งเป็นเมียตาปูน มีนิสัยใจคอดุร้าย ชอบลักขโมย เป็นต้นว่า เมื่อไปช่วยงานบุญบ้านใครก็แอบหยิบพริก หอม กระเทียม หรือสิ่งของติดไม้ติดมือกลับบ้าน หรือเมื่อครั้งที่ไปงานบวชหลานชายตาปูน ก็ขโมยสร้อยทองของญาติตาปูนแล้วโยนความผิดไปให้คนอื่น โดยไม่มีใครคิดระวางสงสัยแม่สะอึ่งเลยเพราะตาปูนเป็นคนรวย นอกจากนี้ แม่สะอึ่งได้ให้ลูกจ้างไปเที่ยวขโมยข้าวในลานของคนอื่น แม่สะอึ่งคลอดลูกตายและไปตกรนกอยุนาน เมื่อแม่สะอึ่งได้รับส่วนกุศลที่ตาปูนอุทิศไปให้ ยมบาลจึงให้กลับมาเกิดเพื่อสร้างบุญกุศลชดใช้กรรมที่ตนได้ทำไว้

เทพกาหลง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนารีผล แม่กาหลงเป็นคนเฝ้าบ้านให้นายอำเภอ ตายเพราะเป็นไข้ทับระดู แม่กาหลงมีความห่วงแหนบ้านที่ตนเฝ้ามาก เมื่อตายไปจึงเกิดเป็นเปรตเฝ้าบ้านหลังนั้น และคอยหลอกหลอนพวกที่มาอยู่อาศัยจนไม่มีใครกล้าเข้ามาอยู่ในบ้านหลังนี้ จึงทำให้นายอำเภอต้องประกาศขายบ้านในราคาถูก พระเจริญได้เดินทางไปดูบ้านหลังนี้เพื่อจะซื้อมาสักสร้างสำนักชี และรู้ว่าเปรตแม่กาหลงอาศัยอยู่ในบ้านนั้น พระเจริญจึงได้ชวนให้แม่กาหลงไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง เพื่อหลุดพ้นจากทุกขภูมิ เมื่อแม่กาหลงตามพระเจริญไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง นางสามารถปฏิบัติจนหลุดพ้นจากทุกขภูมิสูงสุดภูมิ กล่าวคือ นางหลุดพ้นจากเปรต และได้ไปเกิดเป็นเทพ

อดีตผู้ใหญ่นบ้าน

เป็นตัวละครที่ปรากฏในมักกะลีผล เป็นคนที่พาพระเจริญไปพบกับพระในป่าจากข่าวลือเรื่อง “พระยัดเหรียญ” โดยอดีตผู้ใหญ่นบ้านได้เล่าที่มาของพระยัดเหรียญว่า พ่อของอดีตผู้ใหญ่นบ้านเคยเป็นกำนัน และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นขุน พร้อมทั้งพระราชทานกล่องยาทองเหลือง ซึ่งก้นกล่องมีเหรียญซ่อนอยู่ จนกระทั่งพระในป่าทักว่าให้เอาไปบูชาเพราะเป็นเหรียญพระราชทานที่พระราชาทรงให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ใหญ่นบ้านและกำนันที่ทำงานดี ซึ่งในเหรียญมีเลขอยู่ 3 ตัว ก็เอาไปซื้อหอย แล้วถูกติด ๆ กัน 3 งวด คนก็เลยเอาไปพูดต่อเรื่อย ๆ จนกลายเป็น “พระยัดเหรียญได้”

นางแต้ม

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนารีนล เป็นภรรยาของกำนันเขียว อดีตผู้ใหญ่นบ้านที่ตกกระไดบ้าน แล้วล้มป่วยอยู่ 3 เดือน จึงเสียชีวิต แต่ไม่มีใครรู้ว่านางแต้มเป็นคนถือกำนันเขียวตกกระไดบ้าน พอนางแต้มมาฝึกกรรมฐานกับพระเจริญก็ปฏิบัติไม่ก้าวหน้า พระเจริญจึงให้นางแต้มทำพิธีขอขมากำนันเขียวที่เสียชีวิตไปแล้ว หลังจากทำพิธีขอขมาและขอโอสถกรรมแล้ว ปรากฏว่านางแต้มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ก้าวหน้าขึ้น โดยนางแต้มสามารถเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 12 ชั่วโมง ต่อมาในภายหลังนางแต้มไม่สามารถฝึกจนกระทั่งกรรมได้ นางแต้มได้เสียชีวิตจากการเป็นลมหน้ามืดตกบันไดบ้านคอหักตาย

คุณนายลำไย

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นภรรยาครูวงษ์ บ้านอยู่จังหวัดอ่างทอง ครูวงษ์เป็นคนเจ้าชู้ กินเหล้าเมาทุกวัน ส่วนคุณนายลำไยเป็นคนปากจัด ภายหลังคุณนายลำไยมาปรึกษาพระเจริญเรื่องสามีเจ้าชู้ พระเจริญจึงแนะนำให้มาฝึกกรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง เป็นเวลา 7 วัน แต่ความที่คุณนายลำไยไม่ได้เรียนหนังสือจึงเป็นอุปสรรคในการสอนวิปัสสนากรรมฐานคือเดินจงกรมไม่ได้เพราะไม่รู้จักข้างขวากับข้างซ้าย ท่านพระครูเจริญจึงแก้ปัญหาโดยให้บทสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และพาหุงมหากา โดยให้ลูกชายของคุณนายลำไยไปสอนให้ท่องจนจำได้ในเวลา 1 เดือน จนสติดีขึ้น เมื่อสมาธิและสติดีขึ้นจากที่เคยชอบด่าก็เลิกด่า และภายหลังก็สามารถเดินจงกรม นั่งสมาธิได้เองเพราะความมีสติ ภายหลังนายวงษ์เลิกนิสัยเจ้าชู้ เลิกกินเหล้า หันมาถือศีลกินเพล

ครอบครัวคหบดี

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นครอบครัวเศรษฐีที่ร่ำรวยจากการทำนาทุจริตคือค้ายาเสพติดข้ามชาติ จนกระทั่งลูกชายคนโตของคหบดีติดยาเสพติดจนเลิกไม่ได้ ซึ่งเรียนอยู่ที่อเมริกาแล้วมาขอความช่วยเหลือจากพระเจริญ โดยพระเจริญแนะนำให้มาฝึกกรรมฐานกันทั้งครอบครัว ถ้าไม่ฝึกลูกชายที่เหลืออีก 3 คน จะติดยา คหบดีและครอบครัวจึงมาฝึกกรรมฐานจนสำเร็จ แต่ไม่สามารถช่วยเหลือนักคนโตที่ติดยาอยู่อเมริกาได้ ภายหลังคหบดีได้เลิกทำธุรกิจค้ายาเสพติด หันมาฝึกกรรมฐานจึงทำให้ชีวิตดีขึ้น

อาจารย์ชิต

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เคยเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยเกษตรกรรมที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้ป่วยเป็นโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง และผ่านการผ่าตัดมาแล้ว 2 ครั้ง แต่ก็ไม่หายจึงได้ลาออกเพื่อมาขอความช่วยเหลือจากพระเจริญ โดยท่านแนะนำให้ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งระหว่างที่ฝึกกรรมฐานอาจารย์ชิตสามารถระลึกชาติได้ว่าตอนเรียนหลักสูตร “วิธีการฆ่าสัตว์” โดยใช้มีดแทงคอสัตว์ต่าง ๆ กว่าเจ็ดหลักสูตรได้ฆ่าสัตว์ตายประมาณหลายร้อยตัว จึงทำให้อาจารย์ชิตป่วยเป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลือง แล้วอาจารย์ชิตก็ได้หายป่วยจากโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลืองเพราะได้ขอโอสถกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร ภายหลังอาจารย์ชิตได้ไปบวชพระที่วัดใกล้บ้าน เพราะหลังจากนั้น 3 ปี ภรรยาของอาจารย์ชิตได้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง

หลวงตาเฟื่อง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนารีผล เป็นข้าราชการบ้านนาญ ปลูกเกษียณได้ 2 ปี ภรรยาก็ให้มาบวชที่วัดป่ามะม่วง บวชได้ 2 พรรษา พระเจริญก็มารักษากิจการเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วง หลวงตาเฟื่องไม่ค่อยอยู่วัด ชอบกลับบ้านไปหาลูก-ภรรยาตอนเมื่อฉันเพลเสร็จ แล้วจึงกลับวัดในตอนเย็น และชอบขโมยของวัดไปฝากลูกหลานเป็นประจำ แต่ได้มาเปลี่ยนนิสัยในภายหลัง คือเริ่มทำวัตรเช้า ต่อจากนั้นก็ได้มรณภาพที่บ้านของหลวงตาเฟื่องเอง หลังจากทีหลวงตาเฟื่องมรณภาพ ได้ไปเกิดเป็นเปรตอยู่ที่วัดป่ามะม่วง อยู่ 10 ปี แล้วได้มาขอส่วนบุญกับอาจารย์สฤษดิ์ที่มาฝึกกรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง ว่าให้ช่วยไปบอกพระเจริญว่าช่วยทำบุญถวายผ้าไตรมาให้อย่าง และเวลาที่อาจารย์สฤษดิ์เจริญกรรมฐานช่วยแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลให้แก่ตนด้วย ตนจะได้ไปเกิด

แม่ชีแดง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในนารีผล เป็นแม่ชีที่มาอาศัยอยู่ที่วัดป่ามะม่วงแต่ไม่เคยช่วยงานวัดเลย อ้างว่าสังขารไม่ไหวแก่แล้ว ใช้ชีวิตไปแต่ละวันด้วยการกินกับนอน เข้ากับใครไม่ได้เพราะขี้เกียจ โลกะเรื่องการกิน สกปรก เห็นแก่ตัว ซึ่งสร้างความอึดอัดให้กับแม่ชีด้วยกัน ต่อมาภายหลังแม่ชีแดงได้เสียชีวิตลงตามลำพังด้วยจิตที่ไม่เป็นสมาธิและไม่มีสติเพราะไม่เคยฝึกกรรมฐาน จนไปได้ยินเสียงสุนัขหลังอานที่ร้องครางเพราะจะออกลูกทำให้แม่ชีแดงเกิดความรำคาญจึงปล่อยให้จิ้งไปพัวพันอยู่กับเสียงร้องของสุนัข จนกระทั่งขาดใจตาย เป็นเวลาเดียวกับที่สุนัขได้ออกลูก แม่ชีแดงจึงได้ไปเกิดเป็นลูกสุนัขจากมนุสสภูมิไปถือกำเนิดในดิรัจฉานภูมิ ซึ่งลูกสุนัขที่แม่ชีแดงไปเกิดเป็นตัวสีขาว มีพฤติกรรมเหมือนแม่ชีแดงทุกอย่าง

นางกิมหง

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เป็นเศรษฐีที่ร่ำรวยมาจากการโกงเงินลูกค้าจากการค้าขาย และโกงลูกหนี้จากการออกเงินกู้ ซึ่งเธอสะสมบาปไว้มากตั้งแต่สาวจนแก่ จนถึงเวลาที่เธอใกล้เสียชีวิต ลูกหลานไม่ได้สนใจมาดูแล ห่วงแต่จะแย่งสมบัติกัน โดยเร่งให้นางกิมหงรีบยกมรดกให้ลูก ๆ นางกิมหงได้นอนป่วยมานานจนมีหนอนขึ้นที่แผ่นหลัง ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตายแต่กลับมีหนอนขึ้นที่ตัว และส่งกลิ่นเหม็นเหมือนซากศพ ถึงตอนนี้ทำให้นางกิมหงรู้ว่าลูกหลานไม่ได้

รักและห่วงเธอเลย มีแต่หวังจะเอาสมบัติของนาง โดยก่อนที่นางกิมหงจะเสียชีวิตพระเจริญได้บอกให้นางกิมหงขอโทษกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร แล้วสอนให้ลูกหลานเลิกหากินในทางทุจริตและให้ช่วยกันทำบุญทำทานแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้เธอด้วย

สตรีทูล

เป็นตัวละครที่ปรากฏในสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม สตรีผู้นี้เป็นคนทูลคือรักษาศีล 5 ไม่ได้ซักข้อเดียว หน้าตาของหล่อนเหมือนคนใกล้ตาย ซึ่งเป็นสัญญาณมรณะ แล้วอยู่ ๆ หล่อนก็ล้มลงศีรษะฟาดพื้นไม่กี่นาทีต่อมา ก็ได้เกิดนอนตัวเท่าเม็ดข้าวสุกไต่ยั่วเย้ยออกมาจากปาก จมูก ทวารหนักและทวารเบา แล้วร่างของหล่อนก็เน่าเดี๋ยวนั้น และส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปทั่ว

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตัวละคร 22 ตัวที่แสดงพฤติกรรมปรากฏเด่นชัด 15 หลักธรรม โดยแยกได้ 2 หมวด ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 ปรมัตถธรรม

- 3.1 ไตรลักษณ์
- 3.2 ปฏิจจสมุปบาท
- 3.3 กรรม
- 3.4 พระนิพพาน
- 3.5 อริยสัจ 4

หมวดที่ 2 จริยธรรม

- 3.6 ทิฐุธรรมมีกัตถสังวัตตนิกธรรม
- 3.7 บุญกิริยา
- 3.8 สมชีวิตรธรรม 4
- 3.9 อบายมุข 6
- 3.10 สัมปรีชธรรม 7
- 3.11 กัลยาณมิตรธรรม 7
- 3.12 มงคลสูตร
- 3.13 สังคหัตถ์ 4
- 3.14 พรหมวิหาร 4
- 3.15 หิริโอตตปเปะ

หมวดที่ 1 ปรมัตถธรรม

ความหมายของปรมัตถธรรม

พระธรรมปิฎกได้กล่าวว่า ปรมัตถธรรมคือธรรมอันประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน

สุจิตรา อ่อนค้อม (2545 : 113). ได้กล่าวว่า ปรมัตถธรรมคือธรรมอันเป็นประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิตซึ่งเป็นจุดหมายขั้นสุดท้ายที่ชีวิตควรจะเข้าถึง พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เป็นทุกข์ และทุกข์นี้เป็นสิ่งที่เวียนว่ายไม่รู้จักสิ้นสุด ทำให้เกิดเบียดเบียนในทุกข์แล้วหาทางหนีจากทุกข์นั้น

ปรมัตถธรรม ที่สุทัสสา อ่อนค้อม นำเสนอในนวนิยายทั้ง 3 ภาค ประกอบด้วยธรรมะต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ไตรลักษณ์

พระธรรมปิฎก (2546 : 76) ได้อธิบายความหมายไตรลักษณ์ ว่า “หมายถึง ลักษณะ 3 อาการที่เป็นเครื่องกำหนดหมาย 3 อย่าง อันให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายที่เป็นอย่างนั้น ๆ ตามธรรมชาติของมัน” ลักษณะ 3 คือ

1. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง
2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์
3. อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอกฎไตรลักษณ์ผ่านตัวละคร รวม 5 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. พระในป่า
3. สมภารตุ้
4. หลวงตาเฟื่อง
5. แม่ชีแดง

พระเจริญ

เมื่อครั้งที่พระเจริญซึ่งในเวลานั้นคือหนุ่มเจริญ โดยสาวเรือกลับบ้านบางม่วงหมู่พร้อมกับบิดา หนุ่มเจริญก็หวงคิดถึงวันแรกที่ตนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ พร้อมกับนายกรรเชียงเพื่อนรัก ความรู้สึกในเวลานั้นแตกต่างกับวันที่เดินทางออกจากกรุงเทพฯ โดยสิ้นเชิง เพราะในวันนั้นทั้งหนุ่มเจริญและเพื่อนรักต่างมีความสุขและตื่นเต้นกับการเดินทาง แต่วันนี้หนุ่มเจริญต้องเดินทางกลับโดยไม่มีเพื่อนรัก เพราะนายกรรเชียงต้องจบชีวิตลงอย่างไม่คาดคิด ต่อมา คุณสายทิพย์ที่หนุ่มเจริญสนิทสนมด้วยก็ต้องจบชีวิตลงด้วยโรคหัวใจ และไม่นานหลวงธรรมาซึ่งเป็นปู่ของหนุ่มเจริญ ก็ต้องจากไปด้วยโรคชรา เหตุการณ์ในครั้งนั้นจึงทำให้หนุ่มเจริญอดคิดถึงยายไม่ได้ว่า สักวันหนึ่งยายจ่างก็ต้องจากไปอันเป็นกฎธรรมชาติของชีวิต หนุ่มเจริญเกิดความรู้สึกเบียดเบียนแต่ก็ไม่สามารถหาทางออกให้แก่ตนเองได้ ดังความว่า

“...เราหวงคิดถึงวันแรกที่เดินทางเข้าบางกอก ความรู้สึกวันนั้นกับวันนี้ช่างต่างกัน
ลิบลับ ทั้งที่เจ้าของความรู้สึกเหล่านั้นเป็นคนเดียวกัน ภาพหนุ่มกรรเชียงที่ดูตื่นตาตื่นใจกับการได้มาเห็น

เมืองฟ้าเมืองสวรรค์ แล้วก็ต้องมาจบชีวิตลงอย่างที่ไม่มีความคิดมาก่อน เรื่องราวของหนุ่มกรรเชียงเลื่อนไปแล้วก็มีภาพคุณสายทิพย์เข้ามาแทน สาวน้อยผู้มีความซุกซนและยึดติดกับคู่แฝดราวกับเป็นคนเดียวกัน ชายหนุ่มได้ประจักษ์ถึงสัจธรรมของชีวิตอีกอย่างหนึ่ง คุณสายทิพย์มาพร้อม ๆ กับคุณสายทอง แต่เวลาไปกลับเป็นคนเดียว ไม่สามารถเอาอีกคนไปด้วยได้แม้รักแสนรัก สิ่งที่เกิดขึ้นกับคุณสายทิพย์น่าจะเป็นอุทาหรณ์สอนใจคนทั้งหลายได้ว่า ไม่ควรยึดติดถือนั่นกับอะไร ๆ ในโลก ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือวัตถุสิ่งของก็ตาม จากคุณสายทิพย์ ชายหนุ่มก็เห็นภาพหลวงธำรา แม้ท่านจะมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป หากท่านก็ไม่สามารถฝ่าฝืนกฎธรรมชาติได้ นี่กระมังที่ยายมักพูดเสมอ ๆ ว่า**สิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**

...หนุ่มเจริญได้ประจักษ์ในความเป็นอนิจจังของชีวิตอีกครั้ง เขาพนมมือคิดถึงยายผู้ซึ่งอีกไม่นานก็ต้องตกลูกตาใต้กฎธรรมชาติแบบเดียวกันนี้ ชายหนุ่มเริ่มเบื่อหน่ายในความไม่เที่ยงแท้แน่นอน หากก็มิรู้ว่าจะไปให้พ้นจากสภาวะเช่นนี้ได้อย่างไร"

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 434-436).

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกนี้ล้วนอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ์ กล่าวคือ ทุกสิ่งเมื่อมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับสิ้นเสื่อมสลายไปตามเหตุปัจจัยของมัน ดังนั้น สุทัตสา อ่อนค้อม จึงเน้นว่ามนุษย์ควรที่จะรู้เท่าทันความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสติและไม่ประมาท

เมื่อครั้งที่พระเจริญเริ่มเรียนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากหลวงพ่อดีม ขณะพระเจริญปฏิบัติกรรมฐานได้เกิดสภาวะธรรมเห็นร่างสังขารเป็นน้ำเหลือง เป็นกองกระดูก พระเจริญยังไม่เข้าใจในสภาวะธรรมในเวลานั้นว่า แท้จริงแล้วคือการแสดงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปของสังขาร ดังความว่า

"น่าเสียดายที่ 'บารมี' ของพระเจริญยังไม่ถึงขั้น ด้วยว่ายังมีได้อบรมปัญญา มิฉะนั้นแล้วท่านคงจะยกจิตขึ้นพิจารณาไตรลักษณ์ เห็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ของสังขาร ธรรม ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จิตก็จะก้าวข้ามจาก 'โลกียะ' ไปสู่ 'โลกุตระ' เพราะเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในกองการสังขารทั้งหลาย แต่ถึงแม้จะมีได้บรรลุถึงขั้น 'โลกุตระ' ท่านก็ตัดสินใจได้แล้ว ท่านจะยังไม่ลาสิกขาถอน"

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 573).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ยังไม่บรรลุจุดหมายในการปฏิบัติกรรมฐานจึงยังไม่เกิดปัญญาในขั้นที่จะเข้าใจหรือมองเห็นกฎไตรลักษณ์ว่า สังขารและสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นล้วนไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด บุคคลจึงควรทำความเข้าใจหลักความจริงนี้เพื่อจะได้ไม่เป็นทุกข์

และเมื่อพระเจริญได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จากพระในป่าเมื่อครั้งที่พระเจริญออกธุดงค์วัตรในป่าดงพระยาเย็น การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ในครั้งนี้ทำให้พระเจริญสามารถพิจารณาสภาวธรรมที่เกิดขึ้น และได้เห็นความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความเกิดขึ้นแล้วดับไปของเวทนาหรือความทุกข์ ซึ่งเป็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามเหตุปัจจัย ท่านจึงไม่ไปยึดติดกับสิ่งเหล่านั้น ดังความว่า

“หน้าที่ของท่านในขณะนี้ ก็คือ ใช้สติพิจารณาเวทนา หรือที่เรียกภาษาธรรมว่า ‘เวทนานุปัสสนา’ คือ การตามดูเวทนา ตามรู้เวทนาของตน เมื่อเสวยสุขเวทนาย ก็รู้ว่าเสวยสุขเวทนา เมื่อเสวยทุกขเวทนา ก็รู้ว่าเสวยทุกขเวทนา เมื่อเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ว่าเสวยอทุกขมสุขเวทนา เมื่อเสวยสุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนาเจ็ดด้วยอามิสก็รู้ เมื่อพิจารณาเวทนายอยู่อย่างนี้ ย่อมเห็นธรรมดาอยู่อย่างหนึ่ง คือ ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความเกิดขึ้นแล้วดับไปของเวทนา ย่อมเห็นแจ้งว่ามันสักแต่ **ว่าเป็นเวทนาซึ่งมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามเหตุปัจจัย จึงเป็นผู้ไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไร ๆ ในโลก มีชีวิตเบาสบาย**”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 785-786).

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการอบรมศีล สมาธิ ปัญญาด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ย่อมเกิดปัญญา พิจารณาเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และสามารถใช้อนุสัญญาก้าวข้ามสภาวธรรมนั้นได้ด้วยเห็นว่า สภาวะที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกฎธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย บุคคลจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งใด

นอกจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 แล้ว พระเจริญยังได้เป็นผู้สอนการปฏิบัติวิปัสสนาและคอยตรวจสอบอารมณ์ และตอบคำถามของผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อเกิดสภาวธรรมขณะปฏิบัติวิปัสสนา ดังความว่า

“หมายความว่า เวทนามันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่นเดียวกับสรรพสิ่งทั้งหลาย นั่นคือ มันไม่เที่ยงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้ พุดให้เข้าใจง่ายเข้าก็คือ มันมีลักษณะเกิดขึ้นตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปจึงไม่มีอะไรให้ยึด ฉะนั้น เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานก็คือ การใช้สติตามดูเวทนาและกำหนดรู้เวทนาในขณะนั้น ๆ ว่า มันสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ แล้วก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงของมันเหมือนกับเวลาเธอนั่ง เมื่อปวดก็เป็นทุกขเวทนา เธอก็กำหนด ‘ปวดหนอ’ แล้วก็วางมันเสีย ไม่ไปจับไปยึด ประเดี๋ยวมันก็หายไปเอง”

(สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 45).

จากคำอธิบายหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นสุทฺธสสาได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลไม่ควรยึดติดกับสิ่งใด เพราะทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีใครสามารถบังคับบัญชามันได้ ดังเช่น เวทนาที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมันเป็นสิ่งที่ปราศจากตัวตนที่แท้จริง มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย บุคคลผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรไปยึดมั่นในเวทนา ควรมีสติกำหนดรู้เวทนา ก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงและสูญสลายไปในที่สุดไม่มีอะไรให้ยึดติด

และพระเจริญยังได้เตือนสติให้พระภิกษุวัดดำรงตนด้วยความไม่ประมาท เพราะไม่มีอะไรแน่นอน ในชีวิตจริงไม่ควรยึดติดกับสิ่งใด ดังความว่า

**“เธอไม่รู้อะไร คนชั่วนั้นแหละน่าสงสาร เพราะเขาไม่รู้ว่านรกกำลังรอเขา
อยู่ ก็เลยประมาทมัวเมาในชีวิต คนทุกวันนี้มักจะตั้งอยู่ในความประมาทกันเสียเป็นส่วนใหญ่
น่าเสียดายที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ไม่ได้ใช้ความเป็นมนุษย์ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง”**

(สตีโลกย์อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 178).

จากคำพูดของตัวละครข้างต้นสุทฺธสสาสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ประมาทมัวเมาในชีวิตย่อมไม่เห็นคุณค่าของเวลาที่มีอยู่ และไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าชีวิตที่ดำรงอยู่เป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งและที่สุดก็แตกดับไปตามเหตุปัจจัย ช่วงเวลาที่มีชีวิตอยู่จึงไม่ได้สร้างสมความดีงามให้เกิดขึ้นแก่ตนและสังคม ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ไร้ค่าอย่างแท้จริง ดังนั้นบุคคลจึงควรเร่งสร้างคุณประโยชน์และความดีงามให้แก่ตนและสังคม จึงไม่ควรปล่อยเวลาโอกาสให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

พระในป่า

พระในป่าเป็นตัวละครที่ไม่ปรากฏภูมิหลังว่าเป็นใคร มาจากไหน “พระในป่า” เป็นชื่อเรียกที่พระเจริญใช้แทนชื่อเมื่อจะกล่าวถึงพระรูปนี้ พระเจริญได้พบ “พระในป่า” ครั้งแรกที่ป่าแห่งหนึ่งในจังหวัดของแก่น ต่อมาเมื่อพระเจริญออกธุดงค์วัดที่ป่าดงพระยาเย็นได้พบพระในป่าอีกครั้ง ตามที่ท่านได้บอกพระเจริญไว้ “พระในป่า” ได้ให้ความรู้เพิ่มเติมในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 และควบคุมดูแลการปฏิบัติของพระเจริญอย่างเคร่งครัด “พระในป่า” ได้สอนให้พระเจริญได้เข้าใจว่าในการปฏิบัติ เราไม่ควรยึดมั่นผูกติดกับสิ่งใด ๆ แม้ธรรมก็ไม่พึงยึดถือไว้ ดังความว่า

“...เราไม่ต้องการให้ใครรู้ว่าเราเป็นใคร มาจากไหน เพราะจะทำให้เกิดความยึดมั่นผูกติดในตัวบุคคล แทนที่จะสนใจเรื่องการปฏิบัติธรรม... การยึดติดกับตัวบุคคลทำให้เสียเวลาและโอกาส โดยสภาวะธรรมจริง ๆ แล้ว แม้ธรรมก็ไม่พึงยึด เมื่อยังปฏิบัติอยู่ก็ต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องนำสู่ความหลุดพ้น ต่อเมื่อหลุดพ้นแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยึด เพราะ ‘สัพเพ ธมมา อนตตา-ธรรมทั้งหลายปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้’ เมื่อปฏิบัติถึงขั้นโลกุต-ระแล้วก็เป็นอย่างต้องปล่อยวาง ไม่ยึดติดแม้ในธรรมที่เรารู้แต่นี้ไม่ใช่เราเกิดขึ้นเองนะ แต่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัส

ว่า ‘สพเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสเยย-ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น’

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 857).

พระในป่าได้แสดงความห่วงใยต่อบุคคลที่ติดอยู่กับความสะดวกสบายทางกาย และหลงผิดว่านั่นเป็นตัวตนที่แท้จริงของเขา แท้จริงแล้วไม่ว่ากายหรือใจต่างก็ไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้แน่นอน ดังความว่า

“...เขาเป็นทาสของกาย แสวงหาวัตถุมาปรนเปรอกาย ติดอยู่กับความสะดวกสบายทางกาย ซึ่งเขาหลงผิดว่านั่นเป็นตัวตนที่แท้จริงของเขา ซึ่งหากมองในแง่ปรมาตม ไม่ว่ากายหรือใจต่างก็ปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้ ดังมีพระพุทธวจนะตรัสรับรองไว้ว่า ‘สพเพ ธมฺมา อนตตา-ธรรมทั้งหลายทั้งปวงปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้’ ความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากความยึดมั่น เช่น ไปยึดว่านี่เป็นเรา นี่เป็นของเรา สร้างอัตตาตัวตนขึ้นมา ทั้งที่โดยปรมาตมแล้ว อัตตาตัวตนที่พวกเขาพากันยึดติดถือมั่นนั้นหาได้มีไม่ นำเป็นห่วงนะ”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 878-879).

จากการอธิบายหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นสู่ทศสได้ชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์ของมนุษย์แท้จริงแล้วเกิดจากการหลงผิดไปสร้างความรู้สึกรักนึกคิดยึดติดในรูปกายและหลงเข้าใจว่านั่นคือตัวตนของตน จึงยึดถือในตัวตนอย่างเหนียวแน่นจนเกิดความทุกข์ ทุกข์ที่ไม่รู้เท่าทันความเป็นจริงซึ่งเป็นทุกข์ที่เกิดจากความไม่เข้าใจหลักความจริงไปธรรมชาติว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนดำรงอยู่ได้ชั่วคราว ไม่มีสิ่งใดคงอยู่เที่ยงแท้ และจี้ยังยืนได้ บุคคลที่หลงอยู่ในวังวนนี้จึงประมาทมัวเมาในชีวิต

สมภารตุ

สมภารตุเป็นเจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง และเป็นพระปฏิบัติที่เคร่งครัดในวินัยสงฆ์ ได้อธิบายข้อธรรมะให้ญาติโยมที่มาช่วยดูแลการสร้างพระอุโบสถเกี่ยวกับความไม่เข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิต จึงตั้งอยู่ในความประมาท โดยคิดว่าตนนั้นต้องอายุยืนและไม่เคยคิดถึงเรื่องความตาย สมภารตุได้ชี้ให้เห็นโทษของความประมาทและเตือนสติญาติโยมเหล่านั้นให้ดำรงตนอย่างมีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ดังความว่า

“...ผู้ไม่ประมาทพึงระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ๗ พึงพิจารณาให้เห็นตามความจริงว่าชีวิตเป็นของไม่ยั่งยืน ความตายเป็นของยั่งยืน เราจะต้องตายแน่เพราะชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด ชีวิตเป็นของไม่เที่ยง ความตายเป็นของเที่ยง หรือจะภาวนาว่า ‘ความตายจักมี อินทรีย์จักขาด’ ก็ได้ เมื่อพิจารณาหรือภาวนาดังนี้เนื่อง ๆ แล้ว จักเป็นผู้ไม่กลัวต่อความตาย พร้อมทั้งจะตายอยู่ตลอดเวลา เมื่อทำได้อย่างนี้ก็จะไม่ทำบาป ไม่ถูกชักจูงไปด้วยอำนาจของกิเลส...

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 419).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่เข้าใจหลักความจริงของไตรลักษณ์ จะมองเห็นความเป็นจริงในชีวิตว่าสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนคือความตาย เพราะทุกชีวิตเมื่อเกิดแล้วก็ต้องตายไม่มีใครหลีกเลี่ยงความตายได้ และความตายเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัว ดังนั้นบุคคลที่ฝึกสติดีแล้วย่อมไม่ประมาทในชีวิต ไม่หลงไปตามการชักจูงของกิเลสอันเป็นผลให้ไม่ทำบาป

สมภารติยังได้ขยายความยกตัวอย่างเพื่อให้ญาติโยมเข้าใจเรื่องความประมาท ว่า

“...ประมาทตรงที่โยมจะไม่ชวนชวาย ไม่เร่งทำความดี เพราะคิดว่าเราจะอยู่ต่อไป อีกนาน ยังไม่ต้องทำความดีก็ได้ ไว้ใกล้จะตายค่อยทำ การคิดอย่างนั้นเท่ากับตั้งอยู่ในความประมาท เพราะในความเป็นจริงเราไม่สามารถรู้ได้ว่า เราจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกนานเท่าไร..”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 420).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาทมักจะ ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของเวลาที่ผ่านไป เพลิดเพลินกับความสุขสบายขาดความกระตือรือร้น ที่จะชวนชวายสร้างชาติ ด้วยความหลงผิดว่าช่วงชีวิตยังอยู่อีกยาวนาน แท้จริงแล้วชีวิตจะดำรงอยู่ได้ยาวนานแค่ไหนล้วนเป็นสิ่งพยากรณ์ไม่ได้ ดังนั้นบุคคลจึงไม่ควรประมาทในชีวิต

หลวงตาเฟื่อง

หลวงตาเฟื่องเป็นพระในวัดป่ามะม่วงดำรงชีวิตสมณเพศด้วยความประมาท เมื่อตายไปเป็นเปรตคอยขอส่วนบุญจากผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัด เปรตหลวงตาเฟื่องได้ยกตัวอย่างพฤติกรรมของคนที่ตั้งอยู่ในความประมาทเป็นอุทาหรณ์สอนใจเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมไม่ประมาทในชีวิต ดังความว่า

“...อาตมาต้องขอขอบใจโยมเป็นอย่างมาก ขอให้โยมจงตั้งอกตั้งใจปฏิบัติต่อไป ทางนี้เป็นทางที่ประเสริฐที่สุดแล้ว อาตมายังนึกเสียดายเวลาที่ผ่านมามัน **มัวหลงประมาทมัวเมาในชีวิต** จึงต้องมาตกระกำลำบากอย่างนี้ กว่าที่รู้สึกลับตัวก็สายเกินไปเสียแล้ว จงอย่าได้เอาเยี่ยงอย่างอาตมาเลย นี่ถ้าได้ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง อาตมาจะเจริญสติปัฏฐาน 4 ไปจนตลอดชีวิตทีเดียว จะไม่ประมาทมัวเมาอีกแล้ว เช็ดแล้ว อาตมาลาละนะโยม”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 91-101).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ปล่อยเวลาให้สูญเปล่ากับการประมาทมัวเมาในชีวิต ย่อมได้รับผลของความประมาทด้วยความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เมื่อสำนึกได้สายเกินไป ดังเช่นหลวงตาเฟื่องที่หลงเพลินอยู่กับความสุขสบาย ไม่เห็นความสำคัญของการเจริญสติปัฏฐาน 4 แต่เมื่อสำนึกได้ วันเวลาก็ไม่อาจย้อนกลับมาให้ปรับปรุงแก้ไขในข้อผิดพลาดได้

แม่ชีแดง

แม่ชีแดงเป็นแม่ชีที่มาอาศัยอยู่ในวัดป่ามะม่วง เป็นแม่ชีเพียงแค่การโกนหัวนุ่งห่มผ้าขาว เป็นผู้ตั้งอยู่ในความประมาทไม่สนใจในเรื่องการถือศีลปฏิบัติธรรม เมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิตจึงขาดสติประครองจิตของตนไม่ได้ เพราะไม่เคยปฏิบัติธรรม จนเป็นเหตุให้ไปเกิดเป็นลูกสุนัขเพราะความประมาทในชีวิต ดังความว่า

“ในความรู้สึกที่แสนจะอัดอัดขัดข้องนั้น แม่ชีช่วยหาลิสเบสพยายามนึกถึงคำสอนของสมภาร ที่ท่านสอนให้กำหนดลมหายใจโดยปริกรรมว่า ‘พอง-หนอ ยุบ-หนอ’ แต่เพราะมิได้ใส่ใจฝึกฝนจึงทำไม่ได้... เพิ่งจะรู้ตัวว่าได้ดำเนินชีวิตผิดพลาด ตั้งอยู่ในความประมาทมาโดยตลอด ครั้นจะกลับเนื้อกลับตัวก็สายเกินแก้ ด้วยว่าความตายกำลังคืบคลานเข้ามาทุกขณะ นึกเสียดายเวลาที่ผ่านไปโดยมิได้ทำประโยชน์อันใดให้บังเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่น ช่างน่าอนาถแท้หนอ”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 156-159).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น สุกตสาได้ชี้ให้เห็นว่า การที่บุคคลหลงใหลเพลิดเพลินอยู่กับความสุขสบาย ปล่อยปละละเลยกิจที่พึงกระทำ ไม่เห็นคุณค่าของเวลาที่มีอยู่ นับเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะเมื่อภัยมาถึงตัวก็ไม่อาจช่วยเหลือตนเองให้พ้นภัยได้ ดังเช่นแม่ชีแดง ที่ดำเนินชีวิตผิดพลาดตั้งอยู่ในความประมาท เมื่อสำนึกได้ก็สายเกินไปเพราะไม่อาจย้อนเวลาไปแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดในอดีตได้

อาจกล่าวได้ว่า ไตรลักษณ์ได้แสดงให้เห็นถึงสรรพสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยงแท้แน่นอน นั่นคือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) ย่อมมีการเสื่อมสลายไปในที่สุด ไม่มีสิ่งใดจีรัง ดังนั้น มนุษย์ไม่ควรหลงหรือยึดติดในวัตถุสิ่งของ และให้พิจารณาตามสิ่งที่เกิดขึ้น รู้เท่าทัน ทำให้เข้าใจในความเป็นธรรมดาของโลก จะได้ไม่ประมาทในชีวิต และดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่ถูกต้องได้

3.2 ปฏิจสุมุปบาท

คำว่า “ปฏิจสุมุปบาท” มาจากคำว่า ปฏิจุ ซึ่งแปลว่า อาศัย กับ สุมุปบาท แปลว่า เกิดขึ้นพร้อม ปฏิจสุมุปบาท จึงแปลว่า สภาพที่อาศัยกันและกันแล้วเกิดขึ้น (พุทธทาสภิกขุ. 2517 : 4) เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา ผลย่อมเกิดขึ้นจากเหตุ ไม่มีอะไรเกิดขึ้นลอย ๆ โดยปราศจากเหตุปัจจัย มันจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยมาทำให้เกิดขึ้นเท่านั้น (สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545 : 120)

ปฏิจสุมุปบาท มีองค์ 12 ดังต่อไปนี้

1. อวิชชา ความไม่รู้
2. สังขาร สภาพที่ปรุงแต่ง
3. วิญญาณ ความรู้แจ้งอารมณ์
4. นามรูป ได้แก่ เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการ+รูป

5. สฬายตนะ อายตนะ 6 (จักขุ-ตา, โสตะ-หู, ฆานะ-จมูก, ชิวหา-ลิ้น, กาย-กาย, มโน-ใจ)
6. ผัสสะ ความกระทบ ความประจวบ
7. เวทนา ความเสวยอารมณ์ ได้แก่ เวทนา 6
8. ตัณหา ความทะเยอทะยาน
9. อุปาทาน ความยึดมั่น
10. ภพ ภาวะชีวิต
- 11.ชาติ ความเกิด
12. ชรามรณะ ความแก่และความตาย (พระธรรมปิฎก. 2546 : 340)

พระพรหมคุณาภรณ์ (2547 : 46) ได้อธิบายหลักเหตุปัจจัยในพระพุทธศาสนา ก็คือหลักปฏิจจสมุปบาทและกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งในหลักปฏิจจสมุปบาทนั้น องค์ 12 ของปฏิจจสมุปบาทหรือปัจจัยการนั้น จำแนกตามหน้าที่ของมันในวงจร ประมวลเข้าแล้วก็ เป็น 3 ส่วน คือ เป็นกิเลส กรรม และวิบาก จะเห็นว่า กรรมเป็นส่วนหนึ่งในปฏิจจสมุปบาทนั้น คือส่วนที่เรียกว่ากรรมในวงจรที่เรียกว่า วัฏฏะ 3 หรือ “ไตรวัฏฏ์” ได้แก่ กิเลส กรรม วิบาก

หมวดที่ 1 อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เรียกว่า เป็นกิเลส

หมวดที่ 2 สังขาร ภพ เรียกว่า เป็นกรรม

หมวดที่ 3 คือ นอกจากนั้นมีวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ เป็นต้น เรียกว่า เป็นวิบาก

วัฏฏะทั้ง 3 หมุนเวียนต่อเนื่องเป็นปัจจัยอุดหนุนแก่กัน ทำให้วงจรแห่งชีวิตดำเนินไปไม่ขาดสาย วัฏฏะ 3 เป็นมติดำรงนรกที่อาจถือได้ว่า เป็นการอธิบายปฏิจจสมุปบาทแบบเข้าใจง่าย ๆ จะว่าเป็นการแสดงสังสารวัฏฏ์แบบชาวบ้านก็ว่าได้ เช่น เมื่อมีกิเลสอยากได้จึงทำกรรมให้ได้สิ่งนั้นมาเสพเสวย ได้รับวิบากคือเวทนาที่เป็นสุข จึงเกิดกิเลสอยากได้ยิ่งขึ้นไป แล้วทำกรรมและได้รับวิบากต่อไป (พระธรรมปิฎก. 2546 : 106)

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้แสดงให้เห็น “ปฏิจจสมุปบาท” ในลักษณะเป็นวงจรที่เรียกว่า วัฏฏะ 3 หรือ ไตรวัฏฏ์ ผ่านคำพูดของตัวละครแม่สะอึ่ง

แม่สะอึ่ง

แม่สะอึ่งเป็นตัวละครที่มีนิสัยชอบลักขโมย และไม่เคยมีใครจับได้ แม่สะอึ่งจึงกำเริบลักขโมยของมูลค่ามากยิ่งขึ้น ดังความว่า

“...หนูทำกรรมชั่วซ้ำลามกสี่จะน่า ชาติที่แล้วหนูเป็นคนใจบาปหยาบซ้ำ ซักลักขโมย ไปบ้านไหนต้องลักข้าวของเขาติดไม้ติดมือมาด้วยทุกครั้ง แต่ไม่มีใครสงสัยเพราะเห็นหนูเป็นเมียพี่ปุ่น

“ลักของเขามากมายเลยจ๊ะ... บ้านไหนมีงาน หนูก็จะไปช่วยงานแล้วก็จะลักพริกหอม กระเทียม ใส่ขายพกกกลับมาบ้าน พี่ปุ่นเขาเป็นคนร่ำรวย มีคนนับหน้าถือตา แล้วหนูก็

เป็นเมียเขา จึงไม่มีใครสงสัยว่าหนูจะเป็นขโมย พี่เองก็ไม่รู้ เขาเป็นสามีที่ดีมาก คำน้อยก็ไม่เคยว่าให้หนูต้องเจ็บช้ำน้ำใจ ไม่เคยมองหนูในแง่ร้าย จึงไม่รู้ว่าหนูนี้แหละขโมยตัวกลาง

“...หนูเป็นขโมยที่โหดดีมาก คือ ลักษณะของคนอื่นแต่ไม่มีใครสงสัย หนูก็เลยได้ใจทำความชั่วมากขึ้น คนที่โหดดีในการทำชั่วนั้น แท้จริงแล้วเป็นคนโหดร้ายที่สุด อย่างเช่น ครั้งหนึ่งหลานชายพี่ไปชวนเขาบวช หนูก็ไปช่วยงานเขาแล้วก็ไปลักทองบ้านงา มา เป็นสายสร้อยหนัก 4 บาท ซึ่งเขาเตรียมไว้ให้นาคใส่วันแห่รอบโบสถ์ พอสร้อยหายคนเขาก็อดเวง เพราะไม่มีจะให้นาคใส่ หนูก็เลยไปโทษว่าหลานชายพี่ไปขโมยไป เพราะหลานคนนั้นจนกว่าเพื่อน เจ้าของบ้านเขาก็เชื่อหนู พวกเขากับทุบตีหลานคนนั้นจนหัวร้างข้างแตก ไม่มีใครรู้ว่าคนขโมยสร้อยคือหนู ...หนูปากมากคือไปลักข้าวเขา”

...

“...หน้าเกี่ยวข้าวหนูจะเป็นคนไปคุ่มลูกจ้างอยู่ที่โรงนา นอนที่กระท่อมในนาเลย เพราะอยู่ไกลจากบ้าน ระหว่างที่อยู่มาก็จะใช้ลูกจ้างไปลักข้าวในนาของคนอื่นที่เขาเกี่ยวแล้วมัดเป็นพ่อน ๆ เตรียมขนเข้าลาน”

(นาฬิกา เล่ม 1. 2545 : 60-61).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า วงจรปฏิจจสมุปบาทในลักษณะของวัฏฏะ 3 หรือ ไตรวัฏฏ์ คือความสัมพันธ์ของกิเลส กรรม วิบาก กล่าวคือ ความโลภเป็นตัวกิเลสผลักดันให้แม่สั่งให้ทำกรรมโดยขโมยสิ่งของของคนอื่น เมื่อได้สมหวังก็ดีใจมีความสุขเรียกว่า เป็นวิบาก เมื่อไม่มีใครจับได้ก็ยังมีความกำเริบใจอยากได้มากขึ้นก็เกิดกิเลสโลภมากยิ่งขึ้น ก็ไปทำกรรมลักขโมยอีก จึงเกิดเป็นวงจรกิเลส กรรม วิบาก ซึ่งเป็นวงจรในปฏิจจสมุปบาท

3.3 กรรม

พระธรรมปิฎก (2543 : 4-5) ได้อธิบายความหมายของ “กรรม” ว่า กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” และพระธรรมปิฎกได้ยกพุทธศาสนสุภาษิตเรื่องกรรมว่า “กรรมดีหรือชั่วทุกอย่างที่คนสั่งสมไว้ ย่อมมีผล ขึ้นชื่อว่ากรรม แม้จะนิดหน่อยที่จะว่างเปล่าไปแล้วย่อมไม่มี” และว่า “กรรมไม่ว่าดีหรือชั่วย่อมไม่สูญเปล่าเลย” (2546 : 177)

สุนทร ธนรังษี (2541 : 167) ได้อธิบายความหมายของ “กรรม” ว่า คำว่า “กรรม” แปลว่า การกระทำ แต่ตามทฤษฎีของพุทธปรัชญา การกระทำไม่จำเป็นจะต้องเป็นกรรมเสมอไป การกระทำที่จะจัดเป็นกรรมและมีผลทางศีลธรรมนั้น จะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ ในการกระทำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เจตนาในการกระทำนั้นเองจัดเป็นกรรม ดังพระพุทธพจน์ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้วย่อมกระทำการทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ”

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อดุจัญญ์ จิตฺตมฺโม) (2548 : 39-40) ได้กล่าวว่า การกระทำโดยมีเจตนาเกิดขึ้นนี้ถือว่าเป็นกรรมทั้งสิ้น และได้อธิบายความหมายของ “กรรม” ว่า “กรรม หมายถึง

การกระทำที่จะมุ่งไปในทางที่ดีก็ได้ ในทางชั่วก็ได้... แม้แต่ความนึกคิดก็จัดว่าเป็นกรรม” และได้กล่าวถึงกรรมกับการเกิดว่า “มนุษย์ที่ยังมีกิเลสตัณหาอยู่นั้น จะเป็นกัลยาณชนหรือปุณฺณก็ตาม จะดีหรือชั่วก็ตาม เมื่อตายแล้วต้องเกิดทั้งนั้น ไม่มีใครไม่เกิด เพียงแต่จะเกิดไปเป็นอะไรเท่านั้น จะเป็นเทวดา มนุษย์ สัตว์นรก เดรัจฉาน เปเรต หรืออสุรกาย แล้วแต่กรรมของแต่ละบุคคล” (2539 : 74)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า “กรรม” คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาและมีผลของกรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว แม้กรรมเพียงเล็กน้อยก็มีผลกรรม และกรรมจะส่งผลต่อภพภูมิต่างๆที่จะไปเกิด

สุทฺธสสา อ่อนค้อม เชื่อในเรื่องกรรมว่าการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และเชื่อว่ากรรมมีผลมีวิบาก กรรมจะส่งผลต่อชีวิตปัจจุบันและชีวิตในอนาคต พุทธธรรมเรื่อง “กรรม” ที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 3 ภาค ของ สุทฺธสสา อ่อนค้อม มีลักษณะตรงตามแนวคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในความตอนหนึ่งว่า “...กรรมชั่วเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ทำอยู่ ...ก็ได้ชื่อว่าสะสมกรรมชั่ว กรรมมันมีผล มีวิบากนะ...” (มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 53)

สุทฺธสสา ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม” ไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. **กรรม 2 กรรมจำแนกตามคุณภาพ** หรือตามธรรมชาติที่เป็นมูลเหตุ แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ กุศลกรรม และ อกุศลกรรม

2. **กรรม 3 กรรมจำแนกตามทวาร** คือทางที่ทำการกรรมหรือทางแสดงออกของกรรม จัดเป็น 3 คือ กายกรรม กรรมทำด้วยกาย วาจากรรม กรรมทำด้วยวาจา และมโนกรรม กรรมทำด้วยใจ

3. **กรรม 4 กรรมจำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก** หรือการให้ผล จัดเป็น 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว

4. **กรรม 12 กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล** โดยจำแนกเป็น 3 หมวด คือ หมวดที่ 1 ว่าโดยปากกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ 1. ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้ 2. อุปปัชชเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิดในภพหน้า 3. อปรายเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในภพต่อไป 4. อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล หมวดที่ 2 ว่าโดยกิจ คือ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ 5. ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิดหรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด 6. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน คือ กรรมที่เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม 7. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือ เข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนกกรรม และอุปัตถัมภกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า 8. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน หรือกรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอน การให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นให้ขาดหรือหยุดไปทีเดียว หมวดที่ 3 ว่าโดยปากทานปริยาย คือ จำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ 9. คุรุกรรม กรรมหนักให้ผลก่อน 10. พหุลกรรมหรืออาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา 11. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียนหรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น 12. กตัตตากรรมหรือกตัตตาวาปानกรรม กรรมสักว่าทำ คือ เจตนาอ่อนหรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นให้ผล (พระธรรมปิฎก. 2543 : 4-5)

สุทฺธสสา ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม” ทั้ง 4 ประเภท ผ่านตัวละคร รวม 9 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. เทพกาหลง
5. แม่สะอั้ง
6. อาจารย์ชิต
7. หลวงตาเฟื่อง
8. แม่ชีแดง
9. นางกิมหง

3.3.1 กรรม 2 กรรมจำแนกตามคุณภาพหรือตามธรรมชาติเป็นมูลเหตุ

แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ กุศลกรรม และ อกุศลกรรม สุทฺธสสาได้นำเสนอผ่านตัวละคร 3

ตัว คือ

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. แม่สะอั้ง

3.3.1.1 กุศลกรรม

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม โดยพระธรรมปิฎก (2546 : 160) ได้อธิบายความหมายของกุศลกรรมว่า “กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศลการกระทำที่ดีหรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ”

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นเรื่องกุศลกรรม โดยสื่อผ่านตัวละคร รวม 2 ตัว ได้แก่

1. ยายจ่าง
2. แม่สะอั้ง

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่ยึดหลักกรรมของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจนจบจนถึงวัยชรา ยายจ่างเชื่อว่าเมื่อตายจะได้ขึ้นสวรรค์ หลักกรรมที่ยายจ่างซึ่มซัับตั้งแต่วัยเด็กคือการสร้างกุศลกรรมความดี ละเว้นอกุศลกรรมความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส ดังความว่า

“...แต่น้อยค้มใหญ่กระทั่งถึงวัยชรา ชีวิตของยายผูกพันแนบแน่นอยู่กับ พระพุทธศาสนา... ยายรู้ซึ่งถึงเรื่องคุณงามความดี บาปบุญคุณโทษเรื่องนรกสวรรค์ และยายก็นำความรู้

เหล่านั้นมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักละชั่ว ทำดี หรือจิตให้ผ่องใส”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 7).

จากตัวอย่างข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความเชื่อความศรัทธา และน้อมนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ย่อมประกอบแต่กรรมดี คิดดี พุทธิ ทำดี มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก ย่อมประสบสุขและจบจนวาระสุดท้าย กุศลกรรมก็ส่งผลไม่ให้ความทุกข์เวทนาหรือทรมานทรมาย ไม่หลงลืม เมื่อวาระจิตใกล้จะดับ และมีสุคติภูมิโลกสวรรค์เป็นที่หมาย ดังความว่า

“...สิ่งที่โยมขยายเห็นนั้นเขาเรียกว่า คตินิมิต เพราะโยมขยายสร้างกุศลกรรมไว้มาก กุศลกรรมเหล่านั้นจึงปรากฏให้เห็นเป็นคตินิมิต ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าโยมขยายไปได้...”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 839-840).

แม่สะอึก

แม่สะอึกได้อธิบายให้นางแหม่มฟังว่า บุญกับบาปเท่านั้นที่จะนำเราไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ดังความว่า

“...ผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์นั้นมาด้วยอำนาจของกุศลกรรม...คือบุญนำมาเกิดในสุคติภูมิ ซึ่งได้แก่ โลกมนุษย์ โลกสวรรค์ และพรหมโลก...”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 68).

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผลแห่งการประกอบกรรมดีหรือกุศลกรรมจะส่งผลให้บุคคลพบกับความสุขสงบในชีวิตปัจจุบันและนำไปเกิดในภพภูมิที่ดี ดังนั้น บุคคลที่ปรารถนาความสุขและต้องการให้ชีวิตพบแต่สิ่งดีงามจึงควรหมั่นสร้างกุศลกรรมความดีไว้ในยามที่ยังมีชีวิตอยู่

3.3.1.2 อกุศลกรรม

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 159) ได้อธิบายความหมายของ อกุศลกรรมว่า “อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี กรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ”

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นอกุศลกรรม อันมีต้นเหตุจากอกุศลมูล 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ และการทำผิดศีล 5 โดยสุทัสสาสะท้อนหลักธรรมดังกล่าวในลักษณะการให้ข้อคิด การอบรมสั่งสอนธรรมะ การว่ากล่าวตักเตือน และการที่ตัวละครเป็นผู้กระทำ ตัวละครที่สะท้อนอกุศลกรรม รวม 3 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. แม่สะอั้ง

พระเจริญ

พระเจริญเป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นการประพฤติกุศลกรรมก่อเวรสร้างกรรม ตั้งแต่วัยเด็ก ด้วยความไม่เชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นต้นว่า การเบียดเบียนชีวิตสัตว์ เช่น การตอนไก่ ด้วยการผ่าไส้ไก่จนเป็นเหตุให้ไก่ตายหมดทั้งเล้า ดังความว่า

“เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อตอนบ่ยวานนี้ เจ้าจุกกับเจ้าโก๊ะมันชวนผมไปดูเขาตอนไก่ที่บ้านตาเส่า ผมเห็นว่ามันง่ายดีก็เลยลองทำดูบ้าง” คำบอกเล่านี้ฟังอยู่ในตัวว่าเขาหนีโรงเรียนอีกตามเคย

“แล้วเอ็งทำยังงี้” ยายซัก ไม่สนใจเรื่องหลานหนีเรียน เพราะชินเสียแล้ว “ผมก็ทำอย่างที่ท่านผู้ใหญ่เขาทำกันนั่นแหละ คือจับไ้โต้งมาผ่ามาทอ้ง เอาตะขอเกี่ยวไส้มันออกมาแล้ว ตัดทิ้งทั้งพวงเลย จากนั้นก็เย็บเอาน้ำมันยางราดตรงรอยเย็บ ง่ายจะตาย ใคร ๆ ก็ทำได้ แต่ไ้โต้งชียายมันเดินกะเผลกกะเผลกไปได้สองสามก้าวก็ล้มแน่นิ่งไปเลย” หนูน้อยเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อตอนบ่ยวานนี้

(มักกะลิผล เล่ม 1. 2545 : 91).

จากการประพฤติกุศลกรรมในวัยเด็กครั้งนั้น ผลกรรมได้ตามมาให้เด็กชายเจริญชดใช้กรรมเมื่อวัยหนุ่มและครองเพศบรรพชิต พระเจริญได้รับความทุกข์ทรมานจากผลกรรมคือไส้เน่า ดังความว่า

“...ยังมีทันนอเณกยลงนอนก็เกิดปวดทอ้งขึ้นมาอย่างกะทันหัน อาการปวดทอ้งความรุนแรงขึ้นมารวดเร็วเหมือนว่าจะนอนดินอยู่ตรงนั้น...

แต่ด้วยสมณสัญญาที่ได้ฝึกอบรมมาดีแล้ว จึงฝืนใจลุกขึ้นนั่ง สำนวณจิตกำหนด...รู้ได้เดี๋ยวนั้นว่า “กรรม” ตามมาให้ผลท่าน ภาพไ้โต้งไ้ทอชูปที่ถูกท่านตอนด้วยการผ่าทอ้งควักไ้ ออก ปรากฏขึ้นในมโนนึกตามด้วยภาพไ้ยี่สิบตัวที่ท่านจับตอนจนพวกมันตายยกเล้า...

ถึงโรงพยาบาลศิริราช พยาบาลพาไปห้องเอกซเรย์... นายแพทย์ถือฟิล์มเอกซเรย์เข้ามาในห้อง... “พระรูปนี้ประหลาดมาก ไ้เน่าไปหลายฟุตแล้วอยู่มาได้ยังไง” นายแพทย์พูดกับลูกศิษย์

(นารีผล เล่ม 1. 2544 : 183-184).

จากการประพฤติกุศลกรรมของพระเจริญเมื่อวัยเด็ก และได้รับผลกรรมเมื่อโตแล้วนั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า การทำกรรมใด ๆ ย่อมมีผลมีวิบากและไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกรรมที่ตน

ก่อไว้ได้ ดังเช่นพระเจริญต้องได้รับผลกรรมชั่วที่เคยก่อไว้ในอดีต แม้ว่าในปัจจุบันพระเจริญได้สร้างกุศลกรรมไว้มากมาย และละเว้นอกุศลกรรมคือกรรมชั่วแล้ว แต่ก็ไม่สามารถนำผลกรรมดีมาหักล้างได้ ดังนั้น บุคคลที่ปรารถนาความสุขสงบในชีวิตก็ควรเห็นแก่ตัวเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น เพราะทุกชีวิตย่อมรักชีวิตตนเอง เราจึงไม่ควรไปสร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนให้คนอื่นหรือสัตว์อื่น

พระเจริญได้ชี้ให้เห็นถึงผลกรรมของผู้ทำอกุศลกรรมไว้ ไม่ว่าชาติใด กรรมก็ยังคงตามให้ผล ไม่มีใครรับผลกรรมแทนกันได้ ดังความว่า

“...ท่านนายพลผู้นี้มีอกุศลกรรมติดมาแต่ชาติก่อน โดยเฉพาะเรื่องผิดศีลข้อกาเม
จำไว้ละ คนที่ผิดศีลห้าจะต้องรับกรรมทุกคน คือ ถ้าผิดศีลมาจากชาติก่อน ชาตินี้ต้องมารับ
กรรม

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 152).

นอกจากนั้นพระเจริญยังให้ข้อคิดแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมว่า เราควรที่จะมุ่งสร้างแต่กรรมดีเพราะอกุศลกรรมที่เคยทำไว้ในอดีตไม่อาจแก้ไขได้ และให้ยอมรับผลกรรมชั่วที่เคยก่อไว้ ดังความว่า

“กรรมเก่าต้องชำระหนี้ทั้งนั้น แต่กรรมใหม่อย่าไปสร้าง กรรมที่ฉันทพุดถึงนี้
หมายความว่าอกุศลกรรมเท่านั้นละ คนที่สร้างกรรมไว้แล้ว เมื่อสำนึกได้ก็ต้องยอมรับและชดใช้กรรมเก่านั้น
ไม่มีอะไรที่จะแก้ได้ เพราะมันทำไปแล้ว ผ่านไปแล้ว หน้าที่ของเราคือต้องชดใช้ ต้องใช้กรรม
นะ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 223).

จะเห็นได้ว่า กรรมเก่าเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขได้ ดังนั้นปัจจุบันเราจึงควรประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม หมั่นสะสมกรรมดีด้วยการน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งตัวละครพระเจริญได้อธิบายเรื่องกรรมเพื่อให้ญาติโยมได้เข้าใจจะได้ไม่ดำเนินชีวิตผิดพลาดด้วยการสร้างอกุศลกรรมหรือกรรมชั่วเพิ่มขึ้นอีก

ยายจ่าง

ยายจ่างมิได้เป็นตัวละครผู้ประพจน์อกุศลกรรม แต่เป็นตัวละครที่ห้ามปรามผู้อื่นมิให้กระทำอกุศลกรรม โดยได้อธิบายให้หลานชายคือเด็กชายเจริญเข้าใจว่า การทำกรรมชั่วแม้เรามีได้ ลงมือกระทำ แต่มีความยินดีในผลกรรมชั่วนั้นก็ถือว่าเป็นบาป ดังความว่า

“เอ็งบาปแล้วไอ้หนู เอ็งยินดีที่ได้กินเนื้อเขา แค่นี้ก็บาปแล้ว แม้ว่าจะไม่ได้ลงมือเอง แต่เมื่อใจยินดีก็ถือว่าเอ็งพอใจในอกุศลกรรม ถึงไม่ใช้กายทุจริตก็เป็นมโนทุจริต”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 137).

ยายจ่างได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่สำคัญมากกว่าทรัพย์สินเงินทองคือ บุญกับบาป เพราะบุคคลสามารถนำติดตัวไปได้ในภพหน้า ดังความว่า

“ไอ้หนู ยายรู้แหละว่าที่เอ็งพูดยั้งเพราะความงก อย่าโลภโมโหกันไปนักเลยหลานเอ๊ย เงินทองของนอกกาย ตายแล้วก็เอาไปไม่ได้ จะเอาไปได้ก็แต่บุญกับบาปเท่านั้น เกิดเป็นคนจึงควรสะสมความดี ไม่ใช่ไปสะสมของนอกกาย”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 159).

ยายจ่างได้กล่าวตักเตือนหลานชายให้เลิกนิสัยชอบก่อกรรมทำเข็ญ เพราะคนที่ทำกรรมชั่วประจำจะทำให้ไปตกนรก ดังความว่า

“แต่กรรมชั่วเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เอ็งทำอยู่ ก็ควรจะเลิกเสีย เพราะถึงมันจะไม่ร้ายแรงเท่าไร แต่ก็ได้ชื่อว่าสะสมกรรมชั่วคนที่สะสมกรรมดีไว้มาก ก็จะทำให้กิเลสเครื่องเศร้าหมองในตัวลดน้อยลง เขาก็จะบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อย ๆ และถ้าเขาดำเนินอริยมรรคมีองค์ 8 กระทั่งบรรลุมรรค ผลนิพพาน เขาก็จะบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง เพราะอย่างนี้ยายถึงไม่อยากให้เอ็งก่อกรรมทำชั่ว เพราะไม่อยากเห็นเอ็งตกนรก”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 53).

จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้ประพฤติอยู่ในศีลในธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกทั้งด้านความคิด การกระทำ คำพูด จะอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ตลอดเวลา ดังเช่นยายจ่างที่มีความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท กล่าวคือ เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริงว่า สิ่งที่จะติดตัวบุคคลไปในภพหน้าคือบุญกับบาปเท่านั้น

แม่สะอั้ง

แม่สะอั้งเป็นตัวละครที่สร้างบาปกรรมเมื่อครั้งยังมีชีวิต พอตายจึงไปตกนรกด้วยอำนาจของอกุศลกรรมที่ตนก่อไว้ หลังจากชดใช้กรรมในเมืองนรกแม่สะอั้งได้กลับมาเกิดเป็นคนเพื่อสร้างกรรมดี และนางได้อธิบายเรื่องกรรมให้ผู้ที่มาทำบุญที่วัดป่ามะม่วงฟังว่า ภพภูมิที่มนุษย์ไปเกิดก็ด้วยอำนาจของกรรม ดังความว่า

“...ผู้ที่ไปเกิดในเมืองนรก เขาไปด้วยอำนาจอกุศลกรรม...บาปนำไปเกิดในทุคติภูมิ เช่น ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปต อสุรกาย หรือสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 68).

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผลของการทำอกุศลกรรมจะนำความเดือดร้อน ความทุกข์มาสู่ตน และยังส่งผลให้ไปเกิดในนรกเป็นเปรต สัตว์เดรัจฉาน หรืออสุรกาย ดังนั้นบุคคลเมื่อยังมีชีวิตอยู่จึงไม่ควรสร้างอกุศลกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงผลกรรมชั่วที่จะได้รับอย่างทุกขเวทนา

อาจกล่าวได้ว่า การกระทำใด ๆ ก็ตามที่ผ่านมาแล้ว เราไม่สามารถแก้ไขได้ต้องยอมรับกับผลที่จะตามมา แต่ปัจจุบันสิ่งที่เราสามารถเลือกกระทำได้ ดังนั้นเราควรนำดีมาเป็นบทเรียนและหลีกเลี่ยงการกระทำผิดซ้ำ ในกรณีที่เราไม่อาจล่วงรู้อดีตที่ผ่านมา ปัจจุบันเราก็พึงระลึกเสมอว่า เรามีกรรมเป็นของตนและเลือกที่จะมีกรรมดีหรือเลือกที่จะมีกรรมชั่ว การทำกรรมชั่วแม้เพียงเล็กน้อยก็ได้ชื่อว่าทำกรรมชั่วแล้ว ดังนั้น คนเราควรที่จะหันมาสร้างกรรมดีมากกว่ากรรมชั่ว เพราะกรรมดีย่อมส่งเสริมให้บุคคลนั้นพบแต่ความสุข ปราศจากศัตรูคู่แค้น และความดียังช่วยขัดเกลากิเลสในตัวคนให้ลดน้อยลง และผลของอกุศลกรรมจะนำคนไปสู่ทุคติภูมิ คือ นรก เดรัจฉาน เปต อสุรกาย ซึ่งมีแต่ความทุกข์เวทนาหมดโอกาสที่จะสร้างกรรมดี และคงไม่โชคดีดังเช่นแม่ละอิ่งที่มีโอกาสได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อสร้างคุณงามความดี ดังนั้น เราจึงไม่ควรประมาทในการดำเนินชีวิต

3.3.2 กรรม 3 กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่ทำความกรรม หรือทางแสดงออกของกรรม

จัดเป็น 3 ทาง คือ

1. กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย
2. วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา
3. มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ

พระธรรมปิฎก (2546 : 160) ได้กล่าวว่า ในบรรดากรรม 3 อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น มโนกรรมสำคัญที่สุดและมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด โดยยกคำสอนของพระพุทธองค์ขึ้นมากล่าวอ้างว่า

“ดูกรตปัสสี บรรดากรรม 3 อย่างเหล่านี้ ที่เราจำแนกไว้แล้วอย่างนี้แสดงความแตกต่างกันแล้วอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาป ในความเป็นไปแห่งบาปกรรม หาบัญญัติกายกรรมอย่างนั้นไม่ หาบัญญัติวจีกรรมอย่างนั้นไม่”

พระธรรมปิฎกได้อธิบายว่า เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุด ก็เพราะเป็นจุดเริ่มต้น คนคิดก่อนแล้วจึงพูดจึงกระทำ คือ แสดงออกทางกายและวาจา ดังนั้น วชิกรรมและกายกรรมจึงขยายออกมาจากมโนกรรมนั่นเอง

สุทฺธสสาได้นำเสนอหลักธรรมดังกล่าวผ่านพฤติกรรมคำพูดของตัวละคร รวม 2 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง

พระเจริญ

พระเจริญเมื่อวัยเด็ก ได้กราบขอขมาเพื่อขอโทษกรรมที่ยาญที่ตนเคยล่วงเกินยายไว้ว่า

“ยายครับ ผมเคยล่วงเกินยายทั้งกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม เป็นต้น
ว่า ขโมยเงินยาย โทกยาย และคิดไม่ดีกับยาย โปรดอโหสิกรรมให้ผมด้วยเถิด”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 228).

พระเจริญได้กล่าวถึงการทำความดีอีกอย่าง คือ การคิดดี พูดดี ทำดี ผลดีก็จะเกิดกับตัว ในทางกลับกันหากว่าเราทำผิด คิดชั่ว ว่าร้ายผู้อื่น ผลกรรมก็จะตกแก่เรา ดังความว่า

“ที่พูดมานี้ไม่ใช่เรื่องเหลวไหลไร้สาระนะ ญาติโยมโปรดจำไว้ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม นั้นมีผล มีวิบาก กฎแห่งกรรมทำหน้าที่ของมันตลอดเวลา เพียงแต่ว่ามันจะปรากฏให้เห็นเร็วหรือช้าเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าใครกลัวทุกข์ก็จงทำ จงพูด จงคิดแต่ในสิ่งที่ดี ต้องดีงาม เอาละ แล้วอาจารย์ทั้งสามท่านมีอะไรจะให้อาตมาช่วยหรือเปล่า” ท่านเปิดโอกาสให้สตรีทั้งสาม

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 294-296).

สุทฺธสสาได้ให้ข้อคิดว่า บุคคลควรที่จะตั้งมั่นอยู่ในความดี ทั้งคำพูด การกระทำ ความคิด ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลที่ประพฤติได้เช่นนี้พบแต่ความสุข ไม่ต้องคอยกังวลใจว่าความชั่วที่ตนได้ทำไว้มันจะย้อนกลับมาทำร้ายตนเมื่อใด จึงควรที่จะคิด พูด ทำ แต่ในสิ่งที่ดีงาม ดังเช่นที่พระเจริญได้เตือนให้บุคคลเชื่อในกฎแห่งกรรม

ยายจ่าง

ยายจ่างได้ลงโทษหลานชายที่เป็นตัวการ สั่งให้เพื่อนเปิดกระโปรงเด็กหญิงเพื่อนร่วมชั้นเรียน ยายจ่างยังได้ชี้แจงให้หลานชายเข้าใจว่าการกระทำใด ๆ ก็ตาม หากเราเป็นต้นคิดและสั่งการ แม้ไม่ได้ลงมือกระทำเอง ก็ถือได้ว่าเป็นผู้กระทำ ดังความว่า

“จะทำโทษเองที่ไปเปิดกระโปรงลูกสาวเขา”

“ผมไม่ได้เปิด เพื่อนมันเปิดต่างหาก”

“นั่นแหละ ถึงเองจะไม่ได้ลงมือเอง แต่กิจกรรมกับมโนกรรมก็เป็นของเอง
ฉะนั้น เองจะต้องได้รับโทษ คราวหน้าคราวหลังจะได้ไม่ทำอีก”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 45).

จากคำกล่าวอบรมหลานชายของยายจ่าง เป็นการชี้ให้เห็นว่าการที่บุคคลทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา ใจ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำกรรมชั่วนั้น ดังเช่นพฤติกรรมเด็กชายเจริญ แม้จะไม่ได้ลงมือกระทำตัวเอง แต่ความคิดและคำพูดที่โน้มน้าวให้ผู้อื่นกระทำตามเจตนาของตนก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำชั่วนั้น

จะเห็นได้ว่า การก่อกรรมทำเข็ญนั้นไม่ได้หมายถึงการลงมือกระทำด้วยกายเพียงอย่างเดียว คำพูดที่สร้างความเดือดร้อนทุกข์ใจหรือเสียหายแก่ผู้อื่น ก็เป็นการทำกรรมชั่วอย่างหนึ่ง ความคิดปองร้ายต่อบุคคลก็เป็นกรรมอย่างหนึ่ง หากเราเป็นผู้คิด พูด และทำดี ย่อมเป็นที่รักใคร่เป็นที่เคารพเชือถือของคนในสังคม วิธีการดำรงชีวิตที่จะพบแต่ความสุขด้วยปราศจากศัตรูคู่อาฆาต และคำวักกล่าวตักเตือนหลานชายของยายจ่างเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่เป็นต้นคิดคอยบงการในการกระทำชั่วร้าย ย่อมไม่ต่างจากที่ตนเป็นผู้ลงมือกระทำเอง ดังนั้น แม้เพียงจิตที่คิดร้ายต่อบุคคลอื่นก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเวรทำกรรมแล้ว

3.3.3 กรรม 4 กรรมจำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบากหรือการให้ผล

จัดเป็น 4 อย่าง คือ

1. กรรมดำ มีวิบากดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน ตัวอย่างเช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุราเมรัย
2. กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน ตัวอย่างคือ การประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10”
3. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง
4. กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ได้แก่ เจตนาเพื่อละกรรมทั้ง 3 ที่กล่าวมาข้างต้น (พระธรรมปิฎก 2546 : 160)

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักกรรมดังกล่าว ผ่านตัวละครรวม 3 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว

พระเจริญ

เมื่อครั้งที่พระเจริญได้มาเยี่ยมมารดาที่บ้านและพบว่าสุขภาพของท่านไม่ค่อยแข็งแรง ต่างกับยายจ่างซึ่งอายุยืนและยังคงมีสุขภาพแข็งแรง อันเป็นผลมาจากกรรม ดังความว่า

“...โยมแม่ป่วยเป็นอะไรจ๊ะ” ถามอย่างเป็นห่วง

“ก็ปวดหัวตัวร้อนตามปกตินั่นแหละจ๊ะ โยมเป็นคนมีกรรม เบียดเบียนชีวิตสัตว์มามาก เลยต้องมาเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่อย่างนี้” พระเจริญนึกถึงตอนที่ท่านเป็นเด็ก โยมมารดาของท่านมีลูกถึงสิบคน ต้องฆ่าปู ปลา เป็ด ไก่ เลี้ยงลูก ๆ หากไม่ทำก็จะมีอะไรให้ลูกกิน กว่าลูกจะโต โยมมารดาจึงเบียดเบียนชีวิตสัตว์มามากต่อมาก ท่านเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่าง ‘กรรมดำ’ กับ ‘กรรมขาว’ การที่โยมมารดากลายเป็นคนไข้โรคก็เพราะ ‘กรรมดำ’ โยมยายอายุยืนสุขภาพแข็งแรงเพราะ ‘กรรมขาว’ นี่กรรมังพระพุทธองค์จึงตรัสสอนไว้ในยสสูตรว่า ‘กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว’

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2546 : 703).

จากพฤติกรรมมารดาของพระเจริญเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น แม้จะทำไปเพื่อการเลี้ยงชีพก็ถือว่ามีผลกรรมเป็นกรรมชั่วหรือกรรมดำ ย่อมได้รับผลกรรมชั่วนั้น ขณะเดียวกันบุคคลที่ละเว้นการเบียดเบียนชีวิตอย่างเด็ดขาด เจตนาและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการละเว้นการเบียดเบียนจึงถือว่าเป็นกรรมขาว ย่อมมีอานิสงส์ผลบุญเป็นวิบากขาว ส่งผลให้สุขภาพแข็งแรง ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

เมื่อครั้งที่พระเจริญโดยสารเรือโยงไปวัดปากน้ำ เจ้าของเรือประกอบอาชีพขายเปิดไถ่ ซึ่งเป็นมิจฉาอาชีพะ แต่กลับมีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือท่านให้โดยสารเรือ และยังหาอาหารมาถวายแก่ท่าน ซึ่งเป็นการสร้างกุศลกรรม ดังความว่า

“...มองในแง่ของกรรม เจ้าของเรือก็ทำกรรมทั้งดำทั้งขาว กล่าวคือ การขายสัตว์ให้เขาเอาไปฆ่า จัดเป็นกรรมดำหรืออกุศลกรรม ซึ่งมีวิบากดำ คือ ผลที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนแก่ผู้กระทำ ส่วนการอนุเคราะห์เกื้อกูลท่าน ซึ่งเป็นภิกษุผู้ทรงศีลเป็นกรรมขาว หรือกุศลกรรมซึ่งมีวิบากขาว คือผลที่ก่อให้เกิดความสุขความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ปุณฺณทวํไป มักประกอบกรรมทั้งดำทั้งขาว ไม่มีใครทำกรรมดำอย่างเดียว และไม่มีใครทำกรรมขาวอย่างเดียว เมื่อกรรมมาให้ผลจึงทุกข์บ้าง สุขบ้าง ตามอำนาจของแรงกรรม

ส่วนนักบวชนั้นแล้ว หน้าที่ของท่านตามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ คือ ศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ และสั่งสอนธรรมะ มองในแง่การประกอบกรรมจะอยู่ในประเภทกรรมไม่ดำไม่ขาว คือ ไม่เป็นทั้งอกุศลและกุศล ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติอริยมรรค มีองค์ 8 เพราะกรรมไม่ดำไม่ขาวจัก

นำไปสู่จุดหมายคือพระนิพพานอันเป็นการสิ้นสุดแห่งกรรม

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2546 : 652).

พระเจริญยังได้อธิบายเรื่องกรรมไม่ดำไม่ขาวเพื่อให้เห็นว่า กรรมที่ทำให้ไม่ต้องเกิดให้พระบัวเหี่ยวพังว่า การปฏิบัติอริยมรรคมีองค์แปด คือ กรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น ดังความว่า

“กรรมที่ทำให้ไม่ต้องเกิดนั้นเขาเรียกว่ากรรมไม่ดำไม่ขาว กรรมดำคือกรรมชั่ว กรรมขาวคือกรรมดี ฉะนั้นกรรมไม่ดำไม่ขาวก็คือกรรมที่ไม่เป็นทั้งกรรมชั่วและกรรมดี จะพูดว่าเป็นกรรมกลาง ๆ ก็ได้”

(สตวิโลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 365).

อาจกล่าวได้ว่า ในการดำเนินชีวิตของปุถุชนนั้นมีทั้งการทำความกรรมที่เป็นกุศลและอกุศล มีการเบียดเบียนกันบ้างไม่เบียดเบียนกันบ้าง ดังนั้น กรรมทั้งดำทั้งขาวจึงให้ผลทั้งดำทั้งขาว กล่าวคือ เมื่อทำความดีผลกรรมก็จะส่งผลให้มีความสุขเจริญรุ่งเรือง เมื่อทำความชั่วผลกรรมก็จะส่งผลให้ได้รับความทุกข์เวทนาหรือตกระกำลำบาก สุขภาพไม่แข็งแรง ดังเช่น เกิดในตระกูลมั่งคั่งร่ำรวยแต่ร่างกายพิการหรือไข้โรค เป็นต้น แต่กรรมทั้ง 3 อย่าง คือ กรรมดำ กรรมขาว กรรมทั้งดำทั้งขาวนี้ ยังมีผลต่อการเวียนว่ายตายเกิด กล่าวคือ เมื่อทำความหนึ่งกรรมใดใน 3 อย่างนี้ บุคคลยังต้องเกิดเพื่อรับผลกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นผลกรรมดี หรือผลกรรมชั่ว หรือทั้งผลกรรมดีและผลกรรมชั่วก็ตาม ดังนั้น กรรมที่จะส่งผลให้ผู้กระทำหลุดพ้นคือกรรมไม่ดำไม่ขาว นั่นคือการปฏิบัติอริยมรรค มีองค์ 8

ขยายแจ้ง

ขยายแจ้งได้ชี้ให้เห็นหลานชายเห็นผลของคนที่มีนัยยะสมกรรมดีว่า คนที่ทำความดีไว้มาก ๆ ก็เลสจะถูกขัดเกลาลอกไป ดังความว่า

“...คนที่สะสมกรรมดีไว้มาก ก็จะทำให้กิเลสเครื่องเศร้าหมองในตัวตนน้อยลง เขาก็จะบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อย ๆ และถ้าเขาดำเนินอริยมรรคมีองค์ 8 กระทั่งบรรลุมรรค ผลนิพพาน เขาก็จะบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 53).

ขยายแจ้งพยายามว่ากล่าวตักเตือนหลานชายไม่ให้ก่อกรรมทำชั่ว เพราะกรรมมันมีผลมีวิบาก ดังความว่า

“เขาละ ยายไม่ยารู้ก็ได้ว่าใครเป็นคนยิงนกตัวนั้น แต่ยายอยากรู้ว่าเขาจะต้อง
ได้รับกรรม กรรมมันมีผลมีวิบากนะไอ้หนู ใครที่ทำกรรมอะไรไว้ถึงคนอื่นไม่รู้ ตัวเขาเองนั่น
แหละรู้...คนที่ยิงนกตกลงมา เขาก็คิดว่ากรรมชั่วนั้นดี ต่อเมื่อถูกนกมันจิกเอาจึงได้รู้ว่ากรรมนั้นชั่วแท้ ๆ”

(มักกะสีผล เล่ม 1. 2545 : 134-135).

สุทัสสา อ่อนค้อม สะทอนให้เห็นว่า หากบุคคลเข้าใจในเรื่องกรรมและการให้ผลย่อม
ที่จะไม่ดำเนินชีวิตผิดพลาด ดังเช่นตัวละครยายจาง ที่เคร่งครัดในศีลในธรรม ไม่ยอมให้กามคุณทั้ง
5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสทางกายที่นำใคร่นำพอใจ เข้าครอบงำอันเป็นหนทางสู่อบายภูมิ คือ
นรก ดิรัจฉาน เปต และอสุรกาย

พระบัวเหี่ยว

พระบัวเหี่ยวเป็นตัวละครที่สะทอนให้เห็นถึง การหาเลี้ยงชีพด้วยการเบียดเบียนชีวิตสัตว์
กล่าวคือ ก่อนหน้าที่พระบัวเหี่ยวจะบวช พระบัวเหี่ยวมีอาชีพเป็นเพชรฆาตเชือดคอวัว-ควาย ทุกครั้ง
ที่พระบัวเหี่ยวนึกถึงการทำความชั่วของตนก็จะทุกข์ทรมานใจในบาปกรรมที่ตนก่อไว้ ดังความว่า

นายจ่อยย้อนมาพูดเรื่องปาณาติบาต ทำให้พระบัวเหี่ยวใจหดหู่อีกครั้ง แม้คนพูด
จะไม่ล่วงรู้กระทำแต่หลังของท่าน แต่ตัวท่านรู้ และรู้สึกสะทอนใจทุกครั้งเมื่อถูกสะกิด **ขึ้นชื่อว่าบาป
หากใครทำเข้าก็ต้องพกพามันติดตัวติดใจไปทุกแห่งทุกหน ดุจเงาติดตามตัวฉะนั้น พระบัวเหี่ยว
กำลังเสวยผลของบาป !**

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 140-141).

จากข้อความข้างต้นสะทอนให้เห็นว่า บุคคลที่กระทำความชั่วแม้ไม่มีใครรับรู้ แต่อย่าง
น้อยตนเองที่เป็นผู้กระทำความชั่วย่อมรับผลกรรมชั่วอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ เมื่อนึกถึงกรรมชั่วที่ตนได้ก่อก็จะ
พบแต่ความทุกข์ใจจึงอาจกล่าวได้ว่า ความสุขกายสุขใจจะเกิดแก่เราได้ก็ด้วยการกระทำของเรา เมื่อ
ทำสิ่งดีไว้ย่อมได้รับสิ่งดีตอบ อย่างน้อยก็ความสุขอิ่มเอิบใจที่ได้สร้างกรรมดี

3.3.4 กรรม 12 กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2518 : 9-23) ทรงอธิบายไว้ใน
หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2 โดยจำแนกกรรมออกเป็น 3 หมวด หมวดละ 4 กรรม เรียกว่า กรรม
12 ดังนี้

3.3.4.1 หมวดที่ 1 ว่าโดยปากกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ 1. ทิฏฐุ
ธรรมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้ 2. อุปปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพที่จะไป
เกิดในภพหน้า 3. อปรายปริยเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพต่อ ๆ ไป 4. อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล

3.3.4.2 หมวดที่ 2 ว่าโดยกิจ คือ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ 5. ชนกรรม
กรรมแต่งให้เกิดหรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด 6. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน คือ กรรมที่เข้า

สนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนุกรรม 7. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือ เข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนุกรรม และอุปตัมภกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า 8. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน หรือกรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอน การให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นให้ขาดหรือหยุดไปที่เดียว

3.3.4.3 หมวดที่ 3 ว่าโดยปากทานปริยาย คือ จำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ 9. ครุกกรรม กรรมหนักให้ผลก่อน 10. พหุลกรรมหรืออาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา 11. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียนหรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น 12. กัตตตากรมหรือกัตตตาวาปานกรรม กรรมสักว่าทำ คือ เจตนาอ่อนหรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นให้ผล

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม 12” ทั้ง 3 หมวด ผ่านตัวละคร รวม 7 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. เทพกาหลง
4. อาจารย์ชิต
5. หลวงตาเฟื่อง
6. แม่ชีแดง
7. นางกิมหง

3.3.4.1 กรรม 12 หมวดที่ 1 ว่าโดยปากกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่

วิภูษธรรมเวทนิยกรรม หมายถึง กรรมให้ผลในปัจจุบันคือภพนี้ ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ผู้กระทำแล้วจะได้รับผลในชาตินี้ทันตาเห็น เพราะเป็นกรรมแรง แต่ถ้าผู้กระทำกรรมตายลงเสียก่อนที่กรรมจะให้ผล กรรมนี้ก็จะเป็นอโหสิกรรม ท่านเปรียบว่าเหมือนนายพรานเห็นเนื้อ หยิบลูกศรยิงไปทันที ถ้าถูกเนื้อก็ล้มที่นั่น แต่ถ้าพลาดเนื้อก็รอดไปเลย

อุปปัชชเวทนิยกรรม หมายถึง กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ภพหน้าที่ใกล้กับภพปัจจุบัน ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ผู้กระทำแล้วจะได้รับผลในภพหน้าหรือชาติหน้า เพราะเป็นกรรมแรงน้อยกว่ากรรมแรก หากกรรมนี้ไม่มีโอกาสให้ผลในภพหน้าก็จะกลายเป็นอโหสิกรรม

อปรापரியเวทนิยกรรม หมายถึง กรรมให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ถัดจากภพหน้าหรือชาติหน้า ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ผู้กระทำแล้วจะได้รับผลในภพต่อ ๆ ไป เพราะเป็นกรรมที่แรงน้อยกว่าสองกรรมแรก กรรมชนิดนี้จะติดตามผู้กระทำไปเรื่อย ๆ ได้โอกาสเมื่อใดก็ให้ผลหมดแล้วหรือผู้กระทำกรรมบรรลุนิพพาน ท่านเปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อที่วิ่งไล่ตามเนื้อไปตลอดเวลา ตามทันเมื่อใดก็กัดเมื่อนั้น

อโหสิกรรม หมายถึง กรรมเล็กให้ผล ไม่มีผลอีก คำว่าอโหสิกรรมเป็นคำสามัญ แปลว่า “กรรมได้มีแล้ว” แต่ในที่นี้นำมาใช้ในความหมายเฉพาะว่า “มีแต่กรรมเท่านั้น วิชาไม่มี” อโหสิกรรมจึงหมายถึง กรรมที่หมดโอกาสให้ผลอย่างหนึ่ง หรือ กรรมที่ให้ผลหมดแล้วอย่างหนึ่ง

(สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545 : 101)

สุทศสา ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม 12” หมวดที่ 1 เพียง 2 ข้อ คือทิวฐธรรมเวทนิยกรรม และอโหสิกรรม โดยสื่อผ่านตัวละคร รวม 2 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. อาจารย์ชิต

ทิวฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบัน คือภพนี้

ตัวละครที่ปรากฏหลักธรรมดังกล่าว คือพระเจริญ เป็นการอธิบายเรื่องทิวฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้ให้ผู้มาทำบุญเข้าใจ และเล่าถึงพฤติกรรมของตนที่เคยทำกรรมชั่วโดยเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นและได้รับผลกระทบทันตาเห็น

พระเจริญ

เมื่อวัยเด็กพระเจริญได้ไปรับจ้างลุงเขยเชือดคอกไก่ และได้เห็นเหตุการณ์แปลกประหลาดที่ไก่ถูกเชือดคอกแล้วยังขันได้ ซึ่งในเวลาต่อมาลุงเขยก็ขาดใจตายแต่อาการก่อนตายไม่ต่างกับแม่ไก่ที่ถูกลุงเขยเชือดคอก ดังความว่า

“...เมื่อลุงเขยจับแม่ไก่ตัวแรกขึ้นมาเชือดคอกแล้วโยนลงกระทะ แม่ไก่ตัวนั้นกลับบินทะยานขึ้นพร้อมส่งเสียงขัน “เอออีเอ้อเอ้อ” ดังลั่น แล้วร่วงผล็อยลงในกระทะตามเดิม...”

เสียบกันไปในพักหนึ่ง เด็กชายก็ต้องประหลาดใจเมื่อเสียงร้องกระต๊าก ๆ ดังลั่นมาจากทางที่ลุงเขยนั่ง ครั้นหันไปดูก็เห็นแกนอนดันพราด ๆ ปากร้องกระต๊าก ๆ ดุจเสียงไก่ โลหิตสีแดงสดไหลออกทางปาก จมูก และทางหู... ตาของชายวัยห้าสิบเหลือกขึ้นดูจเดียวกับตาไก่ตอนที่ยังถูกเชือด ภาพของไก่ที่โผล่ขึ้นจากกระทะแล้วส่งเสียงขันยังแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำ...”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 70-72).

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กรรมที่เจตนามุ่งเอาชีวิตผู้อื่นเป็นกรรมแรงย่อมได้รับผลกระทบทันตาเห็น คือ ทิวฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติปัจจุบัน ดังเช่นอาแปะลุงเขยของพระเจริญที่ประกอบอาชีพด้วยการเชือดไก่ส่งตลาด ผลกรรมจึงตามมาให้ผลทันตาเห็นให้ได้รับความทุกข์ทรมานก่อนสิ้นใจเหมือนอย่างแม่ไก่ที่ถูกอาแปะเชือดคอก

เมื่อครอบครัวครูใหญ่จากนครสวรรค์มากราบพระเจริญ และได้ซื้อรถตู้มาถวายท่าน จากนั้นจึงได้พูดคุยซักถามในเรื่องกรรม ซึ่งลูกสาวครูใหญ่ได้เล่าเรื่องที่เพื่อนถูกรถชนถึงแก่ชีวิต

คนขับก็ตายด้วยทราบภายหลังว่าคนขับทะเลาะกับสามี ด้วยความโกรธจึงขโมยรถสามีขับไปกินเหล้า และด้วยความประมาทได้ส่งผลให้ผู้อื่นต้องรับเคราะห์กรรมด้วย ดังความว่า

“กรณิของเพื่อนหนูก็ต้องโทษว่ากรรมไซ้ใหม่คะหลวงพ่อ”

“แน่นอน โดยเฉพาะคนขับนั้นเป็นกรรมประเภทที่กฎธรรมเวทนิยกรรรม คือกรรมที่ให้ผลในชาติปัจจุบันทันตาเห็น การดื่มสุราถือว่าจะเมตตีสลข้อร้ายแรงที่สุดในบรรดาศีลห้า เพราะทำให้ขาดสติ เมื่อขาดสติเสียแล้วก็ละเมตตีสลข้ออื่น ๆ ได้หมด อันนี้แสดงให้เห็นว่า ทำชั่วได้ชั่วทันตาเห็น”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 106).

จะเห็นได้ว่า การดื่มสุราเป็นการละเมตตีสลข้อร้ายแรงที่สุดในบรรดาศีลห้า เพราะการดื่มสุราทำให้ขาดสติ อันเป็นผลให้บุคคลอื่นต้องได้รับความเดือดร้อนถึงแก่ชีวิตจากความขาดสติของตน ซึ่งส่งผลให้กฎธรรมเวทนิยกรรรม กรรมให้ผลในชาตินี้แสดงผลได้อย่างรวดเร็ว คือให้ผลกรรมชั่วในปัจจุบันทันตาเห็น

พระเจริญได้เล่าถึงการก่อกรรมทำเข็ญของท่านเมื่อวัยเด็ก เพื่อเป็นอุทาหรณ์สอนใจแก่ญาติโยมว่าเวรกรรมนั้นมีจริง และตัวท่านเองก็กำลังจะได้รับผลกรรมนั้น

“...อาตมาจะเล่าให้ญาติโยมฟัง จะได้เก็บไปคิดเป็นการบ้าน จะได้เชื่อว่าเวรกรรมนั้นมีจริง...

...กรรมที่เคยหักคอกกับรับจ้างต้มเต่า ตอนยังนกนั้นอยู่มัธยมสาม . . . พอสิ้นไถ่เรียนมาก็ร่วงลงมาทั้งฝูง แต่มีตัวหนึ่งมันไม่ยอมตาย แค่ปีกหักบินไม่ได้ ความรักชีวิตทำให้มันวิ่งหนี อาตมาก็วิ่งตาม พอจับตัวได้มันก็จิกมืออาตมาเลือดฟุ้งเลย ด้วยความโกรธ อาตมาหักคอมันทันที แถมถลกหนังหัวมันอีกด้วย ตอนนั้นเป็นคนจิตใจเหี้ยมโหดมาก เสร็จแล้วก็โยนทิ้ง มันยังดิ้นกระแด่ว ๆ และคงจะอาพาตพยาบาลอาตมากระทั่งมันสิ้นใจ

ส่วนเรื่องต้มเต่านั้น ทำตอนอยู่มัธยมหนึ่ง “เรื่องมีอยู่ว่า พวกข้าเมาเขาเกิดอยากจะกินเต่าแก้มเหล้า ก็ไปซื้อเต่าเล็ก ๆ มาเจ็ดตัว แล้วจ้างอาตมาต้ม... พอน้ำเดือดก็เทเต่าเจ็ดตัวลงไป เต่ามันก็ดิ้นใหญ่... พอหม้อดินแตก มันก็พากันตะเกียกตะกายหนีเอาตัวรอดเข้ากอไผ่ไป โยมเชื้อไหม น้ำตามันไหลพราก ๆ แล้วมันก็ใช้สองขาหน้าปาดน้ำตา ที่โบราณเขาเปรียบเทียบกับร้องให้น้ำตาเป็นเผ่าเต่า อาตมาก็เพิ่งประจักษ์ตอนนั้นแหละ นี่แหละกรรมที่อาตมาทำไว้ในวัยเด็ก แล้วก็กำลังจะไปใช้นี่อีกไม่กี่นาทีข้างหน้า

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 407-409).

จากพฤติกรรมการก่อเวรสร้างกรรมของพระเจริญเมื่อวัยเด็ก และต้องมารับผลกรรมในปัจจุบัน นั่นคือ กรรมให้ผลในปัจจุบัน สุทัสสา อ่อนค้อม ต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ความคึกคะนอง ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือการไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นอันตรายต่อวิถีการดำรงชีวิต แม้ว่าปัจจุบันเราจะสร้างกรรมดีไว้มากมายก็ไม่อาจลบล้างกรรมชั่วที่ได้ก่อไว้ในอดีต และไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกรรมได้ ดังเช่นพระเจริญที่ปัจจุบันสะสมแต่กรรมดี แต่อดีตที่ผ่านมาในวัยเด็กท่านได้ก่อกรรมชั่วไว้มากมาย แม้กรรมดีในปัจจุบันก็ไม่อาจลบล้างกรรมชั่วในอดีตเมื่อตามมาให้ผลได้

อโหสิกรรม กรรมเล็กให้ผล

พฤติกรรมตัวละครที่ปรากฏหลักกรรมดังกล่าว คือ อาจารย์ชิต โดยอาจารย์ชิตได้รับผลกรรมที่เคยก่อไว้ในอดีตเป็นผลให้ป่วยด้วยโรคร้ายและทุกข์เวทนา อาจารย์ชิตจึงได้ขออโหสิกรรมต่อเจ้ากรรมนายเวรที่ตนได้ล่วงเกินไว้ในอดีต

อาจารย์ชิต

อาจารย์ชิตเป็นตัวละครที่ต้องชดใช้กรรมที่ตนได้ก่อไว้ โดยป่วยเป็นโรคมะเร็งที่ต่อมน้ำเหลืองบริเวณใต้ก้นหู สาเหตุจากเมื่อครั้งที่อาจารย์ชิตเป็นนักศึกษาเกษตรมีการฆ่าเปิดไก่ หมู และวัว เพื่อการทดลอง โดยใช้มีดปลายแหลมแทงบริเวณคอ กว่าจะจบหลักสูตรสัตว์ต้องตายนับร้อยชีวิต ผลกรรมอันนี้จึงทำให้อาจารย์ชิตป่วยเป็นโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง อาจารย์ชิตได้มาขอความเมตตาจากพระเจริญให้ช่วยรักษาโรคร้ายของตน พระเจริญได้ให้อาจารย์ชิตรักษาศีล 8 และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อขออโหสิกรรมแก่เจ้ากรรมนายเวรที่อาจารย์ชิตได้ก่อกรรมทำเข็ญไว้ เมื่ออาจารย์ชิตถือศีลปฏิบัติธรรมครบ 1 เดือน ขณะปฏิบัติธรรมจนเกิดสมาธิ อาจารย์ชิตก็ระลึกได้ว่าตนได้ก่อกรรมทำเข็ญอะไรไว้ในอดีต และตั้งจิตอธิษฐานขออโหสิกรรมแก่เจ้ากรรมนายเวร ดังความว่า

“...สิ้นคำอธิษฐาน ภาพยนตร์แห่งอดีตที่ตัวเขาเป็นผู้แสดงก็ฉายชัดขึ้นในมโนภาพ ... เขาจำได้ว่ากว่าจะจบหลักสูตรได้ฆ่าสัตว์เหล่านั้นนับร้อย ๆ ชีวิต...เมื่อภาพยนตร์แห่งอดีตฉายจบลง เขาจึงตั้งจิตอธิษฐานแผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลให้แก่เหล่าสัตว์ที่ตนเคยฆ่า และคงจะได้ผล เพราะเขาได้ยืนยัน... เสียงที่ก้องอยู่ในโสตประสาทว่า “อโหสิ อโหสิ อโหสิ สาธุ อนุโมทามิ”

สิ้นเสียงของเจ้ากรรมนายเวร อาการปวดแผลหายวับไปราวกับไม่เคยรู้สึกเจ็บปวดเช่นนี้มาก่อน... เขาเอามือคลำที่ใต้ก้นหูก็ไม่ปรากฏว่ามีแผล...เสื้อผ้าที่เปียกชื้นก็แห้งสนิทไม่มีกลิ่นชวนให้ขยะแขยงใด ๆ หลงเหลืออยู่

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 268).

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การกระทำที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิตจะด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม บุคคลนั้นย่อมต้องชดใช้กรรมจนกว่าจะหมดวาระกรรมหรือได้รับการอโหสิกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร กรรมก็เล็กให้ผล ดังเช่นกรณีของอาจารย์ชิตต้องรับผลกรรมอย่างทุกข์เวทนา เมื่อปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงระลึกได้ว่าเคยทำเวรกรรมอะไรไว้จึงได้อุทิศส่วนกุศลแก่

เจ้ากรรมนายเวรที่ตนได้เคยล่วงเกินและขอให้อโหสิกรรมต่อเจ้ากรรมนายเวร และหายจากโรคภัยไข้เจ็บที่เจ้ากรรมนายเวรให้อโหสิกรรมให้

3.3.4.2 กรรม 12 หมวดที่ 2 จำแนกการให้ผลตามหน้าที่

ได้แก่

ชนกกรรม หมายถึง กรรมแต่งให้เกิด กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ถ้าเป็นกรรมดีก็นำไปเกิดในภพที่ดี ถ้าเป็นกรรมชั่วก็นำไปเกิดในภพที่ชั่ว หน้าที่ของกรรมชนิดนี้ คือ เมื่อบุคคลตายลง ชนกกรรมมีหน้าที่นำบุคคลนั้นไปเกิดตามฐานะสมควรแก่กรรมที่เขาทำ เช่นนำไปเกิดในตระกูลมั่งคั่ง ร่ำรวย หรือในตระกูลยากจนขัดสน เป็นต้น เมื่อนำไปเกิดตามสมควรแก่ฐานะของกรรมที่บุคคลนั้นทำแล้ว ก็เป็นอันหมดหน้าที่เปรียบเหมือนบิดาผู้ยังบุตรให้เกิดแล้วเป็นอันหมดหน้าที่ฉะนั้น

อุปัตถัมภกกรรม หมายถึง กรรมสนับสนุน กรรมที่เข้าช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม กล่าวคือ เมื่อชนกกรรมแต่งให้เกิดแล้ว อุปัตถัมภกกรรมจึงเข้ามาสนับสนุนส่งเสริม เปรียบเหมือนแม่เลี้ยงทารกที่บิดาให้เกิดแล้ว หากชนกกรรมนำไปเกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง ร่ำรวย อุปัตถัมภกกรรมก็จะไปสนับสนุนให้ได้รับความสุข เข้าในลักษณะว่ารุ่งเรืองมาแล้ว มีรุ่งเรืองไปข้างหน้า แต่ถ้าชนกกรรมแต่งให้เกิดในที่ไม่ดี อุปัตถัมภกกรรมก็จะไปซ้ำเติมให้เลวยิ่งขึ้น เข้าในลักษณะว่า มีดมาแล้วมีมีดไปข้างหน้า ดังนั้น ถ้าชนกกรรมดีอุปัตถัมภกกรรมก็ดีด้วย แต่ถ้าชนกกรรมไม่ดี อุปัตถัมภกกรรมก็พลอยไม่ดีไปด้วย

อุปปีฬกรรม หมายถึง กรรมบีบคั้น กรรมที่มาให้ผลบีบคั้นผลแห่งชนกกรรม และอุปถัมภกกรรมนั้น ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บันทอนวิบากมิให้เป็นไปได้นาน เช่น ถ้าชนกกรรมดี อุปปีฬกรรมก็จะไปบีบคั้นให้เลวลง เข้าลักษณะว่า รุ่งเรืองมาแล้วมีมีดไปข้างหน้า แต่ถ้าชนกกรรมไม่ดี อุปปีฬกรรมจะเข้าไปเกียดกันให้ทุเลาลง เข้าในลักษณะว่ามีมีดมาแล้วมีรุ่งเรืองไปข้างหน้า เมื่ออุปปีฬกรรมนั้นเบียดเบียนชนกกรรมมันจึงเบียดเบียนอุปถัมภกกรรมไปด้วย เพราะอุปถัมภกกรรมจะไปตามชนกกรรม

อุปฆาตกรรม หมายถึง กรรมตัดรอน เป็นกรรมแรง กรรมฝ่ายตรงข้ามกับชนกกรรมและอุปถัมภกกรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นให้ขาดไปเสียทีเดียว เช่น เกิดในตระกูลสูงมั่งคั่ง แต่อายุสั้น เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามถ้าชนกกรรมและอุปถัมภกกรรมไม่ดี แต่มีอุปฆาตกรรมอยู่ อุปฆาตกรรมก็จะไปตัดรอนผลไม่ดีนั้น เช่น เกิดในตระกูลยากจนขัดสน ได้รับความทุกข์ แต่มีเศรษฐีมาขอไปเป็นบุตรบุญธรรม ได้รับความสุขสบาย เป็นต้น (สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545 : 101)

สุทสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม 12” หมวดที่ 2 จำแนกตามการให้ผลตามหน้าที่ ปรากฏเด่นชัด 1 ข้อ คือ **อุปฆาตกรรม** กรรมตัดรอน

อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน

สุทฺธสสา อ่อนค้อม นำเสนอหลักธรรมดังกล่าวผ่านคำพูดตัวละครพระเจริญ โดยการอธิบายอุปมาตถกรรมคือกรรมตัดรอนให้นางนวลศรีและครอบครัวของนางได้เข้าใจว่ากรรมตัดรอนคืออะไร และเพราะสาเหตุใดนางนวลศรีจึงไม่ตาย

พระเจริญ

พระเจริญได้อธิบายถึงสาเหตุที่นางนวลศรีไม่ตาย เป็นเพราะอาณิสสบุญของนาง และมีความอิมใจที่ได้ทำกรรมดีก่อนตาย ดังความว่า

“หลวงพ่ोजะ ที่ฉันไม่ตายนี้เพราะอาณิสสของบุญไซ้ใหม่จะ” คนเจ็บถามเสียงใส

“ถูกแล้วเจ้ บุญที่ว่านี้ถ้าจะจัดเป็นกรรมก็ต้องเรียกว่าเป็น **อุปมาตถก-กรรม** หรือกรรมตัดรอน กรรมชนิดนี้มันจะพลิกแผ่นดินเสียวละ คือถ้าดีก็จะดีสุดยอดไปเลย แต่ถ้าชั่วก็จะชั่วสุดยอดเหมือนกัน อุปมาตถกรรมมี กำลังแรงมาก เห็นใหม่ว่ามันเปลี่ยนจากตายให้เป็นไม่ตายได้ พุดง่าย ๆ ก็คือ พอบุญเก่าเจ้หมด บุญใหม่ก็มาให้ผลทันตา บุญใหม่นี้ก็คือการที่เจ้ทำบุญสร้างโบสถ์กับมรรคนายกคนนั้น เจ้เกิดปีติมากที่ได้ทำบุญเป็นครั้งสุดท้าย บุญนั้นให้ผลทันตาเห็นเลยไม่ต้องตาย ทั้งที่จะต้องตายแน่ ๆ แล้ว

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 92).

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ต้องการสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างบุญสร้างกรรมดีที่เกิดจากจิตศรัทธาอันแน่วแน่ที่จะกระทำย่อมมีอาณิสสแรง และคนเราควรเร่งสร้างกรรมดีแม้วินาทีสุดท้ายของชีวิตก็ไม่ละทิ้งกรรมดี ดังเช่นนางนวลศรีที่เกิดความปิติยินดีที่ตนมีโอกาสสร้างบุญกุศลก่อนตาย อาณิสสผลบุญจึงส่งผลให้นางนวลศรีรอดพ้นจากความตาย เป็นที่น่าสังเกตว่า อุปมาตถกรรมหรือกรรมตัดรอนนี้เป็นกรรมที่มีกำลังแรงมาก ดังนั้น ในยามคับขันหรือแม้บุญเก่าหมดไป อุปมาตถกรรมก็อาจแสดงผลช่วยเหลือให้คนที่หมั่นทำบุญนั้นรอดพ้นทุกข์ร้ายแรงได้

3.3.4.3 กรรม 12 หมวดที่ 3 ว่าโดยปากทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล

ได้แก่

ครุกรรม กรรมหนัก ได้แก่ กรรมที่มีผลแรงมาก ในฝ่ายดี ได้แก่ สมบัติ 8 ซึ่งจะส่งผลก่อนกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด ได้แก่ รูปฉาน 4 และ อรูปฉาน 4 ในฝ่ายชั่ว ได้แก่ อนันตริยกรรม คือ กรรมหนัก กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ตัดทางสวรรค์ ตัดทางนิพพาน กรรมที่ให้ผลคือความเดือดร้อน มี 5 อย่าง ได้แก่ มาตุฆาต ฆ่ามารดา ปิตุฆาต ฆ่าบิดา อหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป สังฆเภท ทำสงฆ์ให้แตกกัน

พหุกรรม หรือ **อาจิณณกรรม** หมายถึง กรรมทำมากหรือกรรมชิน ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ทำบ่อย ๆ สะสมไว้มาก ในฝ่ายกุศล เช่น ใสบาตรทุกวัน รักษาศีล 5 ศีล 8

เป็นประจำ บำเพ็ญทานสม่ำเสมอตั้งแต่สาวจนแก่ หรือในฝ่ายอกุศล เช่น ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นประจำ ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ถ้าไม่มีครุกรรมอยู่ พหุกรรมจะให้ผลก่อนกรรมอื่น

อาสันนกรรม หมายถึง กรรมจวนเจียน กรรมใกล้ดับจิตหรือกรรมใกล้ตาย คือ กรรมที่บุคคลกระทำหรือนึกถึงในขณะที่กำลังจะดับจิตหรือจวนจะตาย ตามปกติทั่วไปขณะที่บุคคล กำลังจะตายนั่นหากเขาเคยทำอนันตริยกรรมไว้ อนันตริยกรรมก็จะมาทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรมให้ เขานึกถึง ถ้าไม่มีครุกรรมหรืออนันตริยกรรม พหุกรรมก็จะมาทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรม หน้าที่ สำคัญของอาสันนกรรมคือนำบุคคลที่ตายแล้วไปเกิดตามลักษณะของตน นั่นก็คือถ้าอาสันนกรรม เป็นอกุศลกรรมก็จะนำบุคคลไปเกิดในทุคติคือนรก ดิรัจฉาน เปต ถ้าอาสันนกรรมเป็นฝ่ายกุศลก็จะ นำบุคคลที่ตายแล้วไปเกิดในสุคติคือมนุษย์และเทพ

กัตตดากรรม หรือ กัตตาวาปนกรรม หมายถึง กรรมสักแต่ว่าทำ ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ทำไว้ด้วยเจตนาอันอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง แต่ทำไปเพราะ ความสะเพร่า ประมาท หรือความคึกคะนอง กรรมชนิดนี้ให้ผลน้อยที่สุด กล่าวคือ ถ้าบาปก็บาป น้อย ถ้าบุญก็บุญน้อย และจะให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นมาให้ผลแล้ว (สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545 : 101)

สุทฺธสสา ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม 12” หมวดที่ 3 ครบทั้ง 4 ข้อ ผ่านตัวละคร รวม 6 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. เทพกาหลง
4. หลวงตาเฟื่อง
5. แม่ชีแดง
6. นางกิมหง

ครุกรรม กรรมหนัก

กรรมหนัก ได้แก่ กรรมที่มีผลแรงมาก ในฝ่ายดี ได้แก่ สมาบัติ 8 ซึ่งจะส่งผลก่อน กรรมอื่น ๆ ทั้งหมด ได้แก่ รูปมาน 4 และ อรูปมาน 4 ในฝ่ายชั่ว ได้แก่ อนันตริยกรรม คือ กรรมหนัก กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ตัดทางสวรรค์ ตัดทางนิพพาน กรรมที่ให้ผลคือความเดือดร้อน มี 5 อย่าง ได้แก่ มาตุฆาต ฆ่ามารดา ปิตุฆาต ฆ่าบิดา อหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตุปบาท ทำร้าย พระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป สังฆเภท ทำสงฆ์ให้แตกกัน

สุทฺธสสาสื่อหลักธรรมดังกล่าวเฉพาะในฝ่ายชั่วคืออนันตริยกรรม ผ่านคำพูดของ พระเจริญ เป็นการอธิบายเรื่องกรรมหนักให้แก่ผู้มาทำบุญได้เข้าใจ

พระเจริญ

พระเจริญได้อธิบายเรื่องกรรมให้เป็นอนันตริยกรรมให้คณะรัฐมนตรีและคุณหญิงที่ได้มาทำบุญฟัง ดังความว่า

“...กรรมบางอย่างก็ให้อภัยให้กันไม่ได้ เช่น **กรรมที่เป็นครุกรรม หรือที่เรียกว่า อนันตริยกรรม** ซึ่งมี 5 อย่าง คือ มาตุฆาต-ฆ่าแม่ ปิตุฆาต-ฆ่าพ่อ อรหันตฆาต-ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตุปบาท-ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต และสังฆเภท-การยุยงสงฆ์ให้แตกกัน

ห่าอย่างนี้ อภัยให้กันไม่ได้เพราะเป็นกรรมหนัก และไม่เปิดโอกาสให้กรรมอื่นมาแทนที่ เหมือนที่พระเวททตทำร้ายพระพุทธเจ้า ๆ ไม่ถือโทษแต่พระเวททตก็ต้องตกรก เพราะทำกรรมหนักได้ถึงสองอย่าง คือ นอกจากทำร้ายพระพุทธเจ้าแล้ว ยังทำสังฆเภทอีกด้วย หรือเหมือนกับที่ลูกฆ่าแม่ แม่ให้อภัยให้ แต่ลูกก็ต้องตกรก เพราะเป็นกรรมหนัก อภัยให้แล้ว ผู้กระทำก็ยังไม่หมดบาป”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 79-80).

จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่า กรรมมีผลมีวิบาก กรรมบางอย่างเมื่อเจ้ากรรมนายเวรให้อภัยกรรมให้ผลกรรมก็หยุดให้ผล แต่ครุกรรมหรืออนันตริยกรรมซึ่งเป็นกรรมหนัก 5 อย่าง แม้ได้รับการให้อภัยกรรมจากผู้ถูกกระทำก็ไม่อาจลบล้างกรรมได้ การฆ่ามารดาเป็นบาปหนัก เพราะบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณแก่บุตร คือ เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นบูรพาจารย์ และเป็นพรหมของบุตร สำหรับการฆ่าพระอรหันต์ก็เป็นบาปหนัก เพราะพระอรหันต์ก็เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีเวร-กรรมกับผู้ใด และเป็นผู้ทรงคุณธรรมสูงสุด ดังนั้น บุคคลผู้กระทำอนันตริยกรรมจึงไม่อาจลบล้างกรรมได้ด้วยเหตุนี้

พหุลกรรม หรือ อาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมเคยชิน ให้ผลรองจากครุกรรม ได้แก่ กรรมดีหรือกรรมชั่ว ที่ประพฤติมากหรือทำบ่อย ๆ จนเคยชินเป็นนิสัย

พฤติกรรมตัวละครที่ปรากฏหลักธรรมดังกล่าวคือ นางกิมหง เป็นการชดใช้กรรมที่นางก่อกรรมไว้ตั้งแต่สาวจนแก่

นางกิมหง

นางกิมหง มีอาชีพค้าขายและปล่อยเงินกู้ นางขี้โกงลูกค้ายและลูกหนี้ ดังเช่น การโกงตาชั่งกิโยตผล การโกงของที่ลูกค้าฝากไว้เมื่อลูกค้ายมาทวงถามนางกิมหงก็จะปฏิเสธ หรือ การโกงดอกเบี้ยลูกค้าด้วยการทำหลักฐานปลอม สารพัดวิธีที่นางจะโกงได้จนฐานะร่ำรวย เมื่อนางกิมหงชราภาพ และเจ็บป่วยใกล้ตาย สภาพร่างกายของนางจึงมีหนอนขึ้นขนขึ้นในแผ่นหลัง นางไม่ได้รับการเอาใจใส่จากลูก ๆ เพราะลูกหลานของนางกิมหงต่างสนใจในทรัพย์สมบัติของนางมากกว่าที่จะสนใจปรนนิบัติพยาบาลนาง ดังความว่า

“นางกิมหงสะสมบาปไว้มากตั้งแต่สาวจนแก่ กระทั่งกลายเป็น**อาจิณณกรรม** อาชีพค้าขายและออกเงินกู้ เปิดโอกาสให้นางได้สร้างกรรมชั่วด้วยการขี้โกงลูกค้ายและลูกหนี้ จนสร้าง

ความร่ำรวยให้ตัวเองถึงขนาดมีสมบัติพัสถานมากมาย ให้ลูกหลานมานั่งยื้อแย่งกันในขณะที่นางกำลังจะตาย !”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 306).

สุทิสสา อ่อนค้อม ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าความร่ำรวยอันเกิดจากการคดโกงคนอื่น สุดท้ายเมื่อตายไปก็ไม่สามารถนำทรัพย์สินเหล่านั้นไปได้ แต่สิ่งที่ติดตัวคนไปคือบุญกับบาป บุญจะนำบุคคลสู่สุคติภูมิ บาปจะนำบุคคลสู่ทุคติภูมิ แต่คนก่อกรรมทำเข็ญจนเป็นนิสัยบางครั้งอาจรับผลกระทบทันตาเห็น คือ การตกนรกทั้งที่ยังไม่ตาย ดังเช่นนางกิมหง ที่ต้องรับผลกระทบชั่วที่ตนก่อไว้ด้วยความทุกข์เวทนา หนอนที่ซ่อนไซ้ไปตามร่างกายทั้งที่ยังมีลมหายใจ ความเจ็บปวดที่นางกิมหงได้รับก่อนตายเปรียบได้กับความทุกข์ความแค้นใจของลูกค้าและลูกหนี้ของนางที่ถูกนางกิมหงขี้โกง

อาสันนกรรม กรรมจนเจียนหรือกรรมใกล้ตาย

ตัวละครที่ปรากฏหลักกรรมดังกล่าว รวม 5 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. แม่กาหลง
4. หลวงตาเฟื่อง
5. แม่ชีแดง

พระเจริญ

ตัวละครพระเจริญได้สื่อเรื่อง “อาสันนกรรม” ในลักษณะผ่านคำพูดของตัวละคร และการอธิบายหลักกรรมดังกล่าวแก่ญาติโยมที่มาทำบุญได้เข้าใจ

เมื่อครั้งพระเจริญยังอยู่ในวัยเด็ก และได้เห็นอาการของลุงเขยก่อนตายมีลักษณะคล้ายกับแม่ไก่ที่ถูกลุงเขยเชือดคอ จึงเกิดความสงสัยและได้ซักถามสมภารวัดศรัทธาภิรมณ์เกี่ยวกับอาการก่อนตายของลุงเขยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และได้ความกระจ่างว่า

“...คือเครื่องหมายของกรรม เวลาที่คนกำลังจะตายนั้นนิมิตหรือเครื่องหมาย 3 อย่าง จะมาปรากฏคือ กรรม กรรมนิมิต และคตินิมิต ใครทำกรรมอะไรไว้ ก่อนตายเขาจะนึกถึงกรรมนั้น เช่นคนที่เคยฆ่าไก่ และจะตายก็จะนึกถึงกรรมที่เคยฆ่าไก่อีกจะแสดงกิริยาเยี่ยงไก่ เช่น การส่งเสียงร้องแบบไก่ เรียกว่า กรรมลิขิต และเมื่อเขาตายก็จะไปตามกรรมนั้น เรียกว่า คตินิมิต แปลว่า เครื่องหมายที่จะนำไปเกิด... ส่วนคนที่กรรมดีมามากและจะตายเขาก็จะระลึกถึงกรรมนั้น กรรมนิมิตก็อาจจะออกมาในรูปเห็นบุษบกทองมารองรับแสดงคตินิมิตว่าจะไปเกิดในสวรรค์...”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 73).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กรรมมีผล มีวิบาก ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นก็จะตอบสนองไม่เร็วก็ช้า และบุคคลที่เคยสร้างกรรมชั่วไว้มากมายก่อนสิ้นใจก็มักจะ

ระลึกถึงความชั่วที่ตนก่อหรือกรรมชั่วนั้นก็จะปรากฏเห็นเป็นเหตุให้เกิดอาการทรมานทรมาย หวาดกลัวในผลกรรม ในทางตรงข้ามบุคคลที่สะสมแต่กรรมดีเมื่อจะสิ้นใจก็จะนึกถึงแต่สิ่งดีงามหรือผลบุญที่ตนได้สร้างไว้ จึงมีความสุขและมีอาการสงบก่อนสิ้นใจ ดังนั้น เมื่อบุคคลยังมีชีวิตและมีโอกาสสร้างกรรมดีก็ควรสะสมกรรมดีไว้ให้มาก เพื่อให้ผลบุญหนุนนำไปสู่ภพชาติที่ดี

พระเจริญได้อธิบายถึงกรรมอีกอย่างหนึ่ง ที่จะนำสัตว์โลกไปสู่ภพภูมิที่ต่างกันออกไป คือ เมื่อบุคคลกำลังจะสิ้นใจ หากนึกถึงกรรมดีที่ตนกระทำ จิตใจก็จะเบิกบานอัมเอิบ บุคคลนั้นย่อมได้ไปเกิดในสุคติภูมิ ในทางกลับกันบุคคลที่กำลังจะสิ้นใจได้นึกถึงการประกอบกรรมชั่วของตน จึงเกิดความสลดใจในบาปกรรมที่ตนกระทำนั้นย่อมไปเกิดในทุคติภูมิ ดังความว่า

“จิตเต สงฺกิลฺลสุ ทุคฺคติ ปาฏิกฺขงา - เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง หากสองคนนี้ตายในขณะที่จิตกำลังเศร้าหมอง ก็ต้องไปเกิดในทุคติ ซึ่งมี 4 ภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย และเดรัจฉาน แต่ถ้าเขาตายขณะจิตผ่องใส ก็จะไปเกิดในสุคติ เช่น มนุษย์ หรือสวรรค์ชั้นต่าง ๆ เป็นต้น ดังพระบาลีว่า จิตเต อสงฺกิลฺลสุ สุคฺคติ ปาฏิกฺขงา พุดง่าย ๆ คือ มั่นขึ้นอยู่กับอารมณ์ที่มากกระทบจิต ถ้าก่อนตายเขานึกถึงกุศลกรรมที่เคยทำ จิตก็จะเศร้าหมอง แต่ถ้านึกถึงกุศลกรรมจิตจะผ่องใส”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 737).

ดังนั้น พระเจริญจึงได้เตือนญาติโยมว่า เราต้องมีสติและรู้จักปล่อยวาง อย่าไปยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งใด เมื่อถึงคราวที่ต้องจากโลกนี้ไป ดังความว่า

“...โยมจงจำเอาไว้ เวลาตายต้องทำจิตให้ผ่องใส จะได้ไปสุคติภูมิ ถ้าตายขณะจิตมีกิเลส เช่น ถ้ามีโทสะจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก ถ้ามีโลภะจะไปเกิดเป็นเปรตหรืออสุรกาย ถ้ามีโมหะก็จะไปเกิดเป็นเดรัจฉาน

ดังนั้น ถ้ารู้ว่ากำลังจะตายก็อย่าไปห่วง อย่าไปโลภ โกรธ หลง จะได้ไม่ต้องไปอบายภูมิ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 98-99).

ยายจ่าง

เมื่อยายจ่างกำลังจะสิ้นใจได้เห็นคนเอาบุษบกทองคำมารอรับ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ายายจ่างกำลังจะไปสู่ภพภูมิที่ดี ดังความว่า

“...มาแล้วหรือ โยมกำลังรอท่านอยู่จะลาท่านไปในวันนี้ เขาเอาบุษบกทองคำมารอรับนานแล้ว” คนอายุเก้าสิบเก้าปีกับสิบเอ็ดเดือนเศษบอกพระหลานชาย

“...สิ่งที่โยมยายเห็นนั้นเขาเรียกว่า คตินิมิต เพราะโยมยายสร้างกุศลกรรมไว้มาก กุศลกรรมเหล่านั้นจึงมาปรากฏให้เห็นเป็นคตินิมิต ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงว่าโยมยายไปดี”

แม่จวน ทิดพอง ตลอดจนลูกสาว ลูกเขย พากันแปลกใจในคำสนทนาระหว่างคนที่กลังไกล่ดับจิตกับคนที่ถือเพศสมณะ เท่าที่เคยพบเห็นมาคนกำลังจะตายเขาจะทูลทูลายพุดจาเพื่อเจ้าหลวงไหล... และคนที่ไปในลักษณะนี้มักไม่พ้นบาปบุญ คือถ้าไม่ไปเกิดเป็นสัตว์นรก ก็ไปเกิดเป็นเปรตหรือสัตว์เดรัจฉาน

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 839-840).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อานิสงส์ของผู้ประกอบกรรมดีเชื่อมั่น ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิตย่อมไม่หลงลืมสติตาย และหลังจากตายแล้วผลบุญจะนำไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ดังเช่นยายจ่างที่ไม่หลงลืมสติก่อนสิ้นใจ และเกิดคตินิมิตให้ทราบว่ายายจ่างย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์อย่างแน่นอน

แม่กาหลง

แม่กาหลงเป็นตัวละครที่เป็นเปรตเฝ้าบ้านของนายอำเภอ เมื่อตอนที่แม่กาหลงยังมีชีวิตอยู่ นางและสามีมีหน้าที่ดูแลรักษาบ้านของนายอำเภอ เมื่อแม่กาหลงตาย ได้มาเกิดเป็นเปรตเฝ้าบ้านคอยหลอกหลอนไม่ให้ใครมาซื้อบ้านหลังนี้ เนื่องจากนางรักและหวงแหนบ้านหลังนี้มาก ดังความว่า

“...เปรตแม่กาหลงยังอยู่ที่บ้านหลังนี้ และหวงแหนไม่ยอมให้ใครมาซื้อบ้านไป
หลอนตายขณะที่จิตมีโลภะ จึงมาเกิดเป็นเปรตเฝ้าเรือน...”

(นารีผล เล่ม 2. 2545 : 117).

สุทศสาได้ชี้ให้เห็นโทษของการไม่รู้จักปล่อยวาง และการดำเนินชีวิตโดยขาดสติจะนำความทุกข์มาสู่ตน ดังเช่นแม่กาหลง ต้องมาเกิดเป็นเปรตคอยปกป้องรักษากันที่ตนรัก

หลวงตาเฟื่อง

หลวงตาเฟื่องเป็นพระภิกษุที่มาบวชหลังจากเกษียณราชการ โดยไม่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด ที่มาบวชเพราะภรรยาไม่ยอมเป็นภรรยาเลี้ยงดู หลวงตาเฟื่องผูกพันกับลูกหลานมาก แม้จะครองเพศบรรพชิตหลวงตาก็ยังคงทำตัวอย่างฆราวาส ด้วยการเที่ยวไปมาระหว่างบ้านกับวัด กลางวันหลังจากฉันเพลแล้ว หลวงตาเฟื่องก็จะหอบขนมผลไม้ไปฝากลูกหลานจนมีดคำจึงจะกลับมาจำวัด ทำอย่างนี้เป็นประจำแม้ได้รับการว่ากล่าวตักเตือนจากเจ้าอาวาส คือ พระเจริญ หลวงตาเฟื่องก็ไม่เชื่อฟัง จนกระทั่งหลวงตาเฟื่องตายจิตที่ยังห่วงใยลูกหลานจึง

ทำให้หลวงตาเฟื่องไปเกิดเป็นเปรตและมาขอส่วนบุญจากญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดป่ามะม่วง ดังความว่า

“ภิกษุรูปนั้นอายุอยู่ในราวเจ็ดสิบเศษ ร่างกายทรุดโทรมซูบผอมจีวรดูเก่า สกปรก แถมยังขาดกระรุ่งกระริ่ง เหมือนเอาผ้าขี้ริ้วมาห่อหุ้มร่างเอาไว้

...อาตมาตายไปเมื่อสิบปีที่แล้ว แต่ยังไม่ได้ไปไหน...

...อาตมาจะมาขอส่วนบุญจากโยม อาตมาลำบากเหลือเกิน ต้องอด ๆ อดยาก ๆ หนาวก็หนาว โยมช่วยบอกท่านพระครูด้วยว่า อาตมาขอผ้าไตรสักหนึ่งสำหรับ แล้วเวลา โยมปฏิบัติกรรมฐาน ช่วยแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลให้หลวงตาเฟื่อง วัดป่ามะม่วงด้วย อาตมาจะได้ ไปเกิดเสียที วนเวียนอยู่ที่นี้มาสิบปีแล้ว เพราะยังใช้กรรมไม่หมด”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 91-101).

ตัวละครหลวงตาเฟื่องเป็นตัวอย่างของการดำเนินชีวิตด้วยความประมาท หลง มัวเมากับความสุขสบาย ยึดความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงถึงบทบาทสถานะของตน จึงมี พฤติกรรมไม่เหมาะสมกับเพศบรรพชิต สุดท้ายจึงต้องชดใช้กรรมด้วยความทุกข์เวทนา

เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมที่เปรตหลวงตาเฟื่องมาขอส่วนบุญได้นำเรื่องราวมาเล่าให้พระ เจริญฟัง พระเจริญจึงได้ชี้ให้เห็นถึงโทษของผู้ที่จิตใจไม่ปล่อยวางมีความกังวลห่วงใย แม้เวลาใกล้ตายก็ ไม่อาจตัดใจจากสิ่งที่รักและผูกพันได้ บุคคลเช่นนี้เมื่อตายจะไปเกิดเป็นเปรตหรืออสุรกาย ดังความว่า

“ก็ความโลภนะซี เขาเรียกว่า **จิตมีโลภะ** อย่างหลวงตาเฟื่องที่ขโมยของวัดไปให้ ลูกกิน เพราะจิตยังมีโลภะ ยังห่วงลูก คนที่ตายขณะที่จิตมีโลภะ เช่น ยังห่วงโน่นห่วงนี้ ไม่ว่าจะห่วง สมบัติหรือห่วงลูกห่วงหลานก็ถือว่ายังมีโลภะ ถ้าไม่ไปเกิดเป็นเปรตก็ไปเกิดเป็นอสุรกาย

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 91-101).

จากข้อความดังกล่าว เป็นการย้ำให้เห็นว่าหากบุคคลไม่อาจละจากอกุศลมูลทั้ง 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ ได้จะทำให้บุคคลนั้นมีแต่ความทุกข์ และจุดชีวิตให้ตกสู่อบายภูมิ ซึ่งเป็นภูมิ ชั่วมีแต่ความทุกข์ ได้แก่ นรก เดรัจฉาน เปรต และอสุรกาย

แม่ชีแดง

แม่ชีแดงเป็นตัวละครที่มาบวชชีโดยไม่มีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา แม่ชีแดงมี นิสัยการกินตะกละกินไม่เลือกเวลาและยังแอบนำของกินไปซุกซ่อนไว้กินเวลากลางคืน ซึ่งเป็นการ ละเมิดศีล แต่แม่ชีแดงก็ไม่สนใจในวินัยของชี แม่ชีไม่ใส่ใจในการถือศีลปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญ ประโยชน์ มีนิสัยเกียจคร้านเห็นแก่ตัว จึงเป็นที่รังเกียจของแม่ชีที่พักอาศัยอยู่ด้วยกัน กิจวัตรที่แม่ชี แดงปฏิบัติเป็นประจำคือกินกับนอน

ในตอนดึกของคืนวันโกนแม่ชีแดงรู้สึกอึดอัดหายใจขัด แม่ชีแดงคิดจะปลุกเพื่อนที่นอนอยู่ข้าง ๆ แต่นางคิดว่าแม่ชีเหล่านี้นคงช่วยอะไรไม่ได้หากจะตาย นางจะขอตายคนเดียว ขณะนั้นที่ใต้ถุนสำนักชี มีสุนัขทองแก่กำลังจะตกลูก มันจึงส่งเสียงร้องสร้างความรำคาญแก่แม่ชีแดง แม่ชีแดงรู้สึกหงุดหงิดในเสียงร้องของสุนัขตัวนั้น และปล่อยใจจิตไปพัวพันกับเสียงร้องนั้นจนขาดใจตาย จึงทำให้นางไปเกิดเป็นลูกสุนัขตัวนั้น ดังความว่า

ใต้ถุนสำนักชี นังหลังอานสุนัขทองแก่กำลังจะคลอดลูก มันรู้สึกปวดท้องเป็นกำลังจึงส่งเสียงครางหึง ๆ อยู่ในความมืด เสียงนั้นดังไปถึงหูแม่ชีแดงผู้ซึ่งกำลังนอนทรมานทวยหาความตายอยู่

“มันจะร้องหาพระแสงอะไรของมัน” แม่ชีแดงคิดอย่างขัดเคือง แล้วเลยปล่อยจิตให้ไปพัวพันอยู่กับเสียงของนังหลังอาน นอนคิดงุ่นง่านอยู่อย่างนั้นกระทั่งขาดใจตาย เป็นเวลาเดียวกับที่นังหลังอานออกลูก แม่ชีแดงจึงได้ไปเกิดเป็นลูกสุนัข จากมนุสสภูมิไปถือกำเนิดใน ตีรจนาภูมิ!

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 157).

สุทศสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า วิธีชีวิตของคนที่ตั้งอยู่บนความประมาท สุดท้ายขาดสติยั้งคิด เมื่อจวนเจียนจะสิ้นใจจึงไม่สามารถควบคุมสติไว้ได้ ปล่อยใจให้โหมเหวเข้าครอบงำจิตใจ ขณะจะสิ้นใจ จึงเป็นผลให้ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เมื่อตายไปย่อมมีอบายภูมิเป็นจุดหมาย ดังเช่นตัวละครทั้ง 3 คือ แม่กาหลง หลวงตาเฟื่อง และแม่ชีแดง

จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลควรดำรงชีวิตอย่างมีสติ หมั่นประกอบแต่กรรมดี มีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ละเว้นการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ชำระจิตใจให้ผ่องใสเบิกบานอิ่มเอิบ สุขสบายในในผลกรรมดี จะส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดให้เรากระทำแต่ความดี จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต จิตที่ขัดเกลากิเลสให้บางเบาจะทำให้บุคคลผู้นั้นปล่อยวางไม่ยึดติดกับสิ่งใดได้ง่าย ดังนั้น หากว่าเราฝึกตนให้มีสติอยู่ตลอดเวลา ก็จะไม่พลั้งเผลอให้อกุศลมูลทั้ง 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำได้

กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปานกรรม กรรมสักว่าทำ

ได้แก่ กรรมที่ทำด้วยเจตนาอันอ่อนหรือมีใจเจตนาอย่างนั้น ๆ โดยตรง เป็นกรรมที่เบาให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นให้ผล พุทธิดรณตัวละครที่ปรากฏหลักกรรมดังกล่าว ได้แก่ พระเจริญ

พระเจริญ

พระเจริญได้รับผลกรรมจากการกระทำที่ตนไม่ได้เจตนาที่จะเบียดเบียนชีวิตให้ได้รับความเดือดร้อน แต่เมื่อผลกรรมนั้นมาถึงก็ต้องชดใช้โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังความว่า

“เหลือเวลาอีกหนึ่งนาทีก่อนที่ พระสงฆ์ 99 รูป ก็จะเจริญพระพุทธมนต์ ทันใดนั้นได้เกิดลมบ้าหมูพัดกรรโชกขึ้น ความแรงของลมได้หอบเหวี่ยงที่หลังที่ติดกับประรำพิธีขึ้นสูงถึงระดับยอดไม้เสาเตินท์ ซึ่งเป็นหลักแห่งยาวได้หลุดออกและพุ่งเข้าใส่ท่านพระครู ถูกปากครึ่งจุมครึ่งเลือดแดงฉาน ท่ามกลางความตะลึงงันของพระและฆราวาสที่เห็นเหตุการณ์

เมื่อกำหนด ‘เจ็บหนอ เจ็บหนอ’ กระทั่งจิตเป็นสมาธิ สามารถชมความเจ็บปวดลงบ้างแล้ว กฎแห่งกรรมก็ฉายแวบขึ้นในมโนทวาร

ท่านเห็นตัวเองกำลังเก็บกวาดลานวัด พบไม้ท่อนหนึ่งวางเกะกะอยู่จึงหยิบมันเหวี่ยงไปที่ใต้ต้นปีบ โดยไม่ทันเห็นว่าสุนัขตัวหนึ่งนอนหลับอยู่ ไม้ท่อนนั้นจึงไปถูกปากและจุมของสุนัขเลือดไหลโทรม มันตื่นร่า ๆ ส่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด

ท่านต้องดื่มยาสมุนไพรกรอกปากมันอยู่หลายวันจนมันหาย ดูเอาเถิด อุตส่าห์ฝึกสติไว้ดีแล้ว ก็ยังมีอันพลั้งเผลอจนได้ เพียงเผลอไปแค่อึดใจเดียว ยังได้รับผลร้ายถึงปานนี้ กรรมที่ทำโดยมิได้เจตนา ก็ต้องมารับผล แล้วคนที่ก่อกรรมทำชั่วโดยเจตนาอันแล้ว เขามิต้องทุกข์ทรมานกว่าท่านเป็นร้อยเท่าพันทวีละหรือ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 311-312).

สุทฺธสสาได้ชี้ให้เห็นว่าการกระทำกรรมใด ๆ ก็ตามแม้มิได้มีเจตนาที่จะทำให้นุคคลได้รับความเดือดร้อน แต่เมื่อกรรมที่ทำส่งผลก็ต้องรับผลกรรมนั้น ดังนั้นบุคคลจึงควรมีสติควบคุมกาย วาจา ใจ และพฤติกรรมอันจะมีผลกระทบให้นุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของตน

3.4 พระนิพพาน

พระธรรมปิฎก (2543 : 125) ได้อธิบายความหมายของนิพพานว่า “นิพพาน หมายถึง การดับกิเลสและกองทุกข์เป็นโลกุตตรธรรมและเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา”

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอพุทธธรรมสูงสุดของพระพุทธศาสนาผ่านพฤติกรรมคำพูดของตัวละครด้วยการชี้ให้เห็นถึงการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน และให้ตัวละครเอกคือพระเจริญ เป็นผู้สั่งสอนธรรมะแก่ญาติโยมให้เข้าใจแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น สุทฺธสสาได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่มีปัญญาและความเพียรสามารถเข้าสู่พระนิพพานได้ในภพชาติปัจจุบัน และยังเป็นการโน้มน้าวใจให้บุคคลมุ่งมั่นในการประกอบกรรมดีด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อเข้าสู่เส้นทางแห่งความหลุดพ้น คือ พระนิพพาน

พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงให้เห็นการเข้าสู่สภาวะธรรมที่เป็นการบ่งบอกถึงการเข้าสู่เส้นทางแห่งการหลุดพ้น รวม 4 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. สามเณรทองดี

4. แม่ชีก้อนทอง

พระเจริญ

นอกจากการสั่งสอนธรรมะแก่ญาติโยมให้เข้าใจแนวทาง และจุดหมายของการปฏิบัติกรรมฐานแล้ว ตัวของพระเจริญเองยังมีความมุ่งมั่นและมีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏฏ์ และจุดหมายสูงสุดของท่านคือ พระนิพพาน ซึ่งพระเจริญได้ใช้ความเพียรอย่างที่สุดในการปฏิบัติจนเข้าสู่เส้นทางมรรคผลนิพพาน ดังความว่า

“...ท่านนั่งพิจารณาเวทนาไปเรื่อย ๆ ครั้นความปวดทวิขึ้นจนถึงขีดสูงสุดจึงตั้งจิตอธิษฐานคือ การตัดสินใจเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ว่า ‘ตายเป็นตาย ข้าพเจ้าขอเอาชีวิตเป็นเดิมพัน’ สิ้นคำอธิษฐานท่านรู้สึกเหมือนว่าอวัยวะทุกส่วนในร่างกายแตกกระจายออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย... ท่านจึงนั่งประคองจิตกำหนดสตินิ่งอยู่ บัดดลนั้นความเบากายจิตก็ปรากฏขึ้น ท่านรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่าอย่างที่มีเคยเป็นมาก่อน รู้ในวินาทีนั้นว่า บัดนี้จิตของท่านเข้าสู่ภาวะ ‘อโลภี วิรชั เขม’ อันเป็นผลที่ผู้เพียรเพ่งเพากิเลสมุ่งหมาย และท่านก็ได้ธรรมาคติว่า ‘มรรคผล นิพพานอยู่เลยความตายไปนิดเดียว’ บัดนี้ท่านชนะขันธมารแล้ว เป็นชัยชนะที่ไม่มีวันกลับแพ้

บัดนี้ท่านได้เข้าถึงความไม่เกิดแล้ว ท่านจักไม่ต้องประสบทุกข์อีกต่อไป เพราะได้ข้ามพ้นนวั่งแห่งสงสารแล้วด้วยความเพียรพยายามอันยิ่งยวด”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 785-786).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีปัญญาและปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมสามารถใช้ปัญญาตัดอุปาทานหรือความยึดมั่นในตัวตนได้อย่างสิ้นเชิง แล้วเข้าสู่สภาวะนิพพานได้ในที่สุด อาจกล่าวได้ว่าสัทธาสถาต้องการชี้ให้เห็นว่านิพพานเป็นจุดหมายในอุดมคติที่สามารถเข้าถึงได้ในภพชาติปัจจุบัน ด้วยความเพียรพยายามปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาจิต อบรมขัดเกลากายตนเอง ดังเช่นพระเจริญที่สามารถข้ามพ้นวัฏสงสาร เข้าถึงความไม่เกิดได้ด้วย ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังเพื่อให้ตนหลุดพ้น

พระเจริญได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อเกิดปัญญานำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งถือได้ว่าบรรลุตามเป้าหมายของการปฏิบัติกรรมฐาน ดังความว่า

“...ปัญญานั้นมีสองระดับ คือ โลภียปัญญา กับโลกุตตรปัญญา ถ้าปฏิบัติได้แค่โลภียปัญญาก็จะแก้ปัญหาทางโลกได้ แต่ถ้าถึงโลกุตตรปัญญาก็จะตัดกิเลสต้นเหตุทั้งปวง

ได้และจะบรรลุถึงพระนิพพาน...”

(สัตวโลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 12-13).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จะทำให้ผู้ปฏิบัติที่มีความเพียรเกิดปัญญาแก้ปัญหาให้แก่ตนได้ ซึ่งปัญญาในระดับโลกีย์เป็นปัญญาที่เกิดจากความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี และนำไปแก้ไขปัญหาย่อยๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม ส่วนโลกุตตรปัญญาเป็นปัญญาเป็นปัญญาที่เกิดจากความเข้าใจชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ตามสภาวะของธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัญญาที่ช่วยให้บุคคลหลุดพ้นจากการเวียนว่ายในวัฏสงสาร

นอกจากนี้ พระเจริญยังได้เน้นย้ำให้ญาติโยมเข้าใจว่า จุดหมายของพระพุทธศาสนา คือ การเข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเพียรพยายามในการปฏิบัติของแต่ละบุคคล ดังความว่า

“... สิ่งที่ยึดถือและปฏิบัติอยู่นี้ถือว่าเป็นจุดหมายของพระศาสนาเสียละ น้อยคนนักที่จะรู้และเข้าใจ ว่าจุดหมายของพระศาสนาของเราก็คือการหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ซึ่งก็คือการเข้าถึงพระนิพพาน...”

(นารีนผล เล่ม 1. 2545 : 75-76).

ยายจ่าง

วิถีการดำรงชีวิตของยายจ่างตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ยายจ่างผูกพันกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาโดยตลอด การให้ทาน การรักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นกิจวัตรที่ยายจ่างปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย ทุกครั้งที่ยายจ่างสวดมนต์ภาวนา ยายจ่างจะอธิษฐานเป็นประจำว่า หากตนมีบุญวาสนาพอขอให้สำเร็จเป็นพระอนาคามี เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ดังความว่า

“...หากมีบุญวาสนาพอ ก็ขอให้สำเร็จเป็นพระอนาคามี ตายแล้วจะได้ไปเกิดเป็นพรหมอยู่ในสวรรค์ชั้นสุทธาวาส ไม่ต้องกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก เปื่อเหลือเกินแล้ว”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 173).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า นิพพานเป็นจุดหมายที่บุคคลพึงตั้งความปรารถนาไว้ และน้อมนำพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อบรมขัดเกลาจิตใจเพื่อให้บรรลุจุดหมายตามที่ตนปรารถนาไว้ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าสุทธาสต์สต้องการชี้ให้เห็นว่า บุคคลไม่ว่าจะครองเพศฆราวาสหรือบรรพชิตก็ตาม สามารถเข้าสู่เส้นทางแห่งพระนิพพานได้

สามเณรทองดี

สามเณรทองดีได้มาเรียนวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุพร้อมกับพระเจริญ สามเณรทองดีมีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านเจ้าคุณโชดกอาจารย์สอนกรรมฐานได้สอบอารมณ์

สามเณรทองดี และทราบว่สามเณรทองดีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถบรรลุพระโสดาบัน ดังความว่า

“ท่านจึงจัดอยู่ในพระโสดาบันประเภทสัตกัชตปุระมะ ซึ่งจะต้องเวียนว่ายอยู่ใน
สุคติภูมิอีกอย่างมากไม่เกิน 7 ชาติ ก็ะบรรลุพระนิพพานเป็นพระอรหันต์”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 721).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสุท้สสาชี้ให้เห็นว่า บุคคลผู้มีศรัทธามั่นคงและมุ่งมั่นเพื่อให้
เข้าถึงพระนิพพาน โดยเชื่อมั่นว่าการเข้าถึงสภาวะนิพพานเป็นสิ่งที่มนุษย์ผู้พากเพียรจนเกิดปัญญา
สามารถเข้าถึงได้ มิใช่เป็นสิ่งที่เกินความเพียรพยายามแต่อย่างใด ดังเช่นสามเณรทองดีที่มีความ
มุ่งมั่นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังจนสามารถบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันประเภท
สัตกัชตปุระมะเวียนว่ายในสุคติภูมิไม่เกิน 7 ชาติ ก็ะบรรลุพระนิพพาน

แม่ชีก๊อนทอง

แม่ชีก๊อนทองสนทนากับพระเจริญว่ นางปรารถนาที่จะไม่เกิดอีกเพราะเห็นว่าการเกิดทำ
ให้เป็นทุกข์ และแม่ชียังมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตั้งจุดหมายสูงสุดของ
แม่ชีในการปฏิบัติคือการบรรลุพระนิพพาน ดังความว่า

“... ฉันก็อยากจะทำสมคุณงามความดีให้มาก ๆ หากบุญพาวาสนาส่งฉัน
อาจจะได้บรรลุมรรค ผลนิพพานบ้าง” แม่ชีก๊อนทองบอกกล่าว

“... ฉันเรียนหลวงพ่อดำตรงว่ต้องการบรรลุพระนิพพาน จะได้ตัดภพตัด
ชาติ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก...”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 75-76).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พระนิพพานเป็นสภาวะที่มนุษย์จะบรรลุ
ถึงได้ด้วยปัญญาและเป็นความปรารถนาสูงสุดของผู้ปฏิบัติที่ต้องการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตาย
เกิด นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าจะอยู่ในเพศใด ผู้ที่ใช้ปัญญาอย่างถ่องแท้ย่อมสามารถ
พัฒนาจิตไปจนถึงที่สุดแห่งการดับทุกข์ได้ ดังเช่นแม่ชีก๊อนทองที่มีความเพียรพยายามและมุ่งมั่นอย่าง
จริงจังในการปฏิบัติเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากวัฏสงสาร

สรุปได้ว่า จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ซึ่งหมายถึงการดับกิเลส
และกองทุกข์ ส่วนจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติกรรมฐานคือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ และ
สังสารวัฏ ซึ่งก็คือพระนิพพานด้วยเช่นกัน ดังนั้น การจะบรรลุพระนิพพานได้ต้องใช้ความเพียร
พยายามอย่างถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม สุท้สสา ได้ให้ข้อคิดว่ การเข้าถึงพระนิพพานได้นั้นมิได้
หมายความว่าต้องรอภพหน้าหรือต้องปฏิบัติข้ามภพข้ามชาติถึงบรรลุจุดหมายได้ ในภพชาติปัจจุบัน

บุคคลผู้มีปัญญาและปฏิบัติอย่างจริงจังก็สามารถวัดเข้าถึงพระนิพพานได้ และผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เส้นทางมรรคผลนิพพานก็ถือว่าบุคคลนั้นได้เป็นผู้ที่อยู่ในเส้นทางแห่งกรรมดี ชีวิตย่อมประสบแต่ความสุขความเจริญทั้งในภพนี้และภพหน้า

3.5 อริยสัจ 4

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 204) ได้อธิบายความหมาย “อริยสัจ 4” ว่า คือความจริงอันประเสริฐ, ความจริงของพระอริยะ, ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ ได้แก่

ทุกข์ ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ชัดแจ้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร ความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ขาติ ขรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ์ 5 เป็นทุกข์

สมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด

นิโรธ ความดับทุกข์ได้แก่ ภาวะที่ตัดขาดดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชาสาวอก ตณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกยึดอม ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระคือนิพพาน

มรรค หนทางที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตระ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง”

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอ “อริยสัจ 4” ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ โดยสุทฺธสสา ได้ยกเอาพุทธพจน์ของพระพุทธองค์เกี่ยวกับคำสอนเรื่อง “อริยสัจ 4” มากล่าวไว้ในนวนิยายดังความตอนหนึ่งว่า “...ผู้ใดถือเอาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้ว เห็นอริยสัจจ์ คือ ความจริงอันประเสริฐสี่ด้วยปัญญาอันชอบธรรม คือ เห็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความกำเริบทุกข์เสียได้ และหนทางมีองค์แปดอันประเสริฐเครื่องถึงความระงับทุกข์...” (สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม. เล่ม 2. 2546 : 345)

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมดังกล่าวด้วยการอธิบายหลักธรรมความหมายคุณประโยชน์ของการเข้าถึงอริยสัจ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ โดยสื่อผ่านตัวละคร รวม 20 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. สามเณรทองดี
5. ครอบครัวคหบดี
6. พระอุดมวิชาญาณ
7. แม่ชีก้อนทอง
8. พระหล่อ

9. เทพกาหลง
10. แม่สะอื้น
11. เจ้าแก้ว
12. นางแต่ม
13. คุณนายลำไย
14. อดีตผู้ใหญ่บ้าน
15. อาจารย์ชิต
16. หลวงตาเฟื่อง
17. แม่ชีแดง
18. นางกิมหง
19. สตรีทุศีล
20. นายหมั่น แซ่ตั้ง

3.5.1 ทุกข์ ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร ความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์ สุกุศลสา อ่อนค้อม นำเสนอเรื่อง “ทุกข์” ผ่านตัวละคร รวม 4 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. ครอบครัวคหบดี
4. นายหมั่น แซ่ตั้ง

พระเจริญ

พระเจริญได้เดินทางไปประชุม ณ ประเทศศรีลังกา และมีโอกาสสนทนาร่วมกับเจ้าอาวาสวัดสยามโปลาถึงเรื่องต้นเหตุแห่งทุกข์ว่า การเกิดเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ หากดับความเกิดได้ทุกข์ก็ดับได้ ดังความว่า

“ก็ไม่ต้องเกิดสิครับ เมื่อไม่เกิดก็ไม่ต้องแก่”

“ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องตายอีกด้วย” ท่านปัญญาติสสะต่อให้

“ถูกแล้วครับ เพราะความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นทุกข์ ความเกิดจึงเป็นต้นตอของทุกข์ทั้งมวล ดับความเกิดเสียได้ ทุกข์ก็ดับได้”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 583).

จากการสนทนาร่วมจะเห็นได้ว่า พระเจริญเองก็มีความปรารถนาที่ไม่อยากเกิดอีก เพราะรู้สึกเบื่อหน่ายการเวียนเกิดเวียนตายในภพชาติ และจากประสบการณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่วัยเด็ก

จนถึงเวลานี้ พระเจริญพบว่า แต่ละเพศวัยก็มีความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ต่างกันตรงที่ทุกข์ที่เกิดเป็นทุกข์ทางกายหรือทุกข์ทางใจ ดังความว่า

“สำหรับผม หากจะต้องเกิดอีกก็ขอให้ชาติสุดท้าย ผมเบื่อการเวียนว่ายตายเกิด ไม่อยากเกิดอีกแม้ชาติเดียว... ตอนเป็นคฤหัสถ์ก็ทุกข์อย่างคฤหัสถ์ พอมาเป็นบรรพชิตก็ทุกข์อย่างบรรพชิต ยิ่งเป็นสมภารเจ้าวัดก็ยิ่งทุกข์ ผมผจญกับทุกข์มาโดยตลอด ไม่เคยมีความสุขเลย... ว่าความทุกข์มีประโยชน์กว่าความสุขนะครับ หากเจ้าชายสิทธัตถะไม่ทรงเห็นทุกข์ พระองค์ก็จะไม่ได้เป็นมหารุสขของโลก พวกเราก็จะไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ความทุกข์จึงมีประโยชน์ดังนี้”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 583-584).

จากบทสนทนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง คือ การเกิด เพราะเมื่อเกิดแล้วก็ต้องมีเจ็บ มีแก่ มีตาย การเผชิญกับอุปสรรค ปัญหา และความยากลำบากในการดำรงชีวิต เผชิญกับภาวะอารมณ์ของการสูญเสียพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความคับแค้นใจไม่สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทุกข์ แต่หากว่าบุคคลพลิกวิกฤตเป็นโอกาส กล่าวคือ เมื่อต้องเผชิญกับความทุกข์ ก็นำความทุกข์นั้นมาเป็นแรงบันดาลใจตั้งมั่นรณนาหนทางให้หลุดพ้นจากทุกข์ ดังเช่นเจ้าชายสิทธัตถะ ที่ทรงค้นพบหนทางดับทุกข์ได้ด้วยตัวพระองค์เอง เมื่อพระพุทธองค์บรรลุมรรคผลนิพพานแล้ว จึงนำหลักธรรมเหล่านั้นมาสั่งสอนให้กับไวไนยสัตว์ถึงหนทางพ้นทุกข์เพื่อพบกับความสุขที่แท้จริง นั่นก็คือความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งมวล

พระเจริญได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุธรรม ท่านได้ค้นพบความจริงว่า การที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้นั้น ต้องมีความตั้งใจจริง อดทนต่อทุกขเวทนา อันเกิดจากทุกข์ของชั้น 5 ดังความว่า

“พระครูวัยสี่สิบห้าปีกำหนดอาการพองยุบของท้องอยู่นานถึงแปดชั่วโมงครึ่ง ต้องต่อสู้กับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสโดยเฉพาะที่ขาทั้งสองข้าง กระนั้นท่านก็ไม่ย่อท้อด้วยรู้ว่าอีกครั้งชั่วโมงก็จะครบกำหนดเวลาที่ได้อธิษฐานจิตไว้ตอนก่อนนั้น แต่แล้วก็ต้องผจญกับกองทัพมาร มารผู้นี้มีชื่อว่าวสุวัตติมารที่เคยมาผจญในวันที่เจ้าชายสิทธัตถะประทับนั่งภายใต้ต้นอัสสัตถพฤกษ์ กล่าวคือมิใช่เทพบุตรแต่เป็นขันธมาร-มาร คือ ขันธ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นสภาพอันปัจจัยปรุงแต่งขึ้น เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ ถูกปัจจัยต่าง ๆ มีอาพาธ เป็นต้น บีบคั้นเบียดเบียนเป็นเหตุขัดขวางหรือรอนโอกาสมิให้สามารถทำความดีงามได้เต็มที่ หรืออาจตัดโอกาสนั้นโดยสิ้นเชิง ท่านตั้งสติแน่วแน่ต่อสู้กับขันธมารอยู่ตามลำพัง คิดว่าผจญกับขันธมาร ก็ยิ่งดีกว่าผจญกับมัจจุมาร-มารคือความตาย เพราะถ้าตายเสียแล้วก็หมดโอกาสที่จะมาสร้างสมความดีงาม เรียกว่า ตัดโอกาสที่จะสร้างความดีงามเสียทั้งหมด

ชั้นธมารที่เจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงผจญอยู่ในขณะนี้หนักหนาสาหัสที่สุด เพราะมิได้ปวดเฉพาะที่ขาทั้งสองข้างเท่านั้น แต่ความปวดกระจายไปทั่วสรรพางค์ ประหนึ่งว่าร่างทั้งร่างจะระเบิดออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แต่แม้ร่างกายจะเจ็บปวดรวดร้าวสักเพียงใดก็มิอาจทำให้จิตสงบนิ่งนั้นหวนไหวได้ ท่านนั่งพิจารณาเวทนาไปเรื่อย ๆ ครั้นความปวดทวีขึ้นจนถึงขีดสูงสุดจึงตั้งจิตอธิษฐานคือ การตัดสินใจเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ว่า ‘ตายเป็นตาย ข้าพเจ้าขอเอาชีวิตเป็นเดิมพัน’ ลึ้นคำอธิษฐานท่านรู้สึกเหมือนว่าอวัยวะทุกส่วนในร่างกายแตกกระจายออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย รู้สึกหนักอึ้งเหมือนร่างของท่านกลายเป็นภูเขาหินแท่งทึบ แขนขาดูหนักไปหมด ความเจ็บปวดหายไป เหลือแต่ความหนักของชั้น 5 ท่านรู้ว่าได้นั่งครบตามเวลาที่อธิษฐานจิตไว้แล้ว จึงพยายามลืมตา หากก็ลืมไม่ได้ เปลือกตาทั้งสองข้างถูกกดไว้ด้วยหินก้อนใหญ่ ‘สังขาร ชั้นห้าช่างหนักแท่นอ’ ท่านรำถึงอยู่ในใจและพยายามกำหนดลืมตา หากก็ไม่สามารถลืมได้เพราะมันหนักเหลือเกิน ท่านจึงนั่งระคองจิตกำหนดสตินิ่งอยู่ บัดดลนั้นความเบากายจิตก็ปรากฏขึ้น ท่านรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่าอย่างที่เคยเป็นมาก่อน รู้ในวินาทีนั้นว่า บัดนี้จิตของท่านเข้าสู่ภาวะ ‘อโสภา วิรชี่ เขม’ อันเป็นผลที่ผู้เพียรเพ่งเฝ้ากิเลสมุ่งหมาย และท่านก็ได้ธรรมาคติว่า ‘มรรคผล นิพพานอยู่เลยความตายไปนิดเดียว’ บัดนี้ท่านชนะชั้นธมารแล้ว เป็นชัยชนะที่ไม่มีวันกลับแพ้

บัดนี้ท่านได้เข้าถึงความไม่เกิดแล้ว ท่านจักไม่ต้องประสบทุกข์อีกต่อไป เพราะได้ข้ามพินวนวังแห่งสงสารสาครแล้วด้วยความเพียรพยายามอันยิ่งยวด

(นารีผล เล่ม 2. 2545 : 785-786).

จากเหตุการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พระเจริญมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้หลุดพ้นจากวัฏสงสารและบรรลुสูงสุดคือพระนิพพาน พระเจริญได้ใช้ความเพียรพยายามอย่างถึงที่สุดเพื่อให้ถึงจุดหมายนั้น และท่านก็บรรลุผลตามเจตนาที่ตั้งไว้ แม้ว่าจะหว่างเส้นทางปฏิบัติจะต้องเผชิญกับทุกขเวทนาอันเกิดจากชั้น 5 นั้น หากบุคคลไม่เข้าใจรูปและนามของชั้น 5 ย่อมที่จะหลงยึดติดกับรูปนามและไม่อาจหลุดพ้นจากกองทุกข์นั้นได้ แต่หากบุคคลมีความเพียรพยายามในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุธรรมขั้นสูงคือระดับโลกุตระ ย่อมที่จะเอาชนะความทุกข์ที่เกิดจากชั้น 5 ได้

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่ถือศีล ปฏิบัติธรรม และเข้าใจหลักความจริงว่า สิ่งที่เกิดขึ้นย่อมมีเหตุมีปัจจัย แต่เมื่อครั้งที่หลานชายคือหนุ่มเจริญต้องเดินทางไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ยายจ่างคิดถึงหลานมากถึงกับร้องไห้เศร้าโศกเสียใจ และที่สุดยายจ่างจึงคิดได้ว่าการพลัดจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ดังความว่า

“หักอกหักใจเสียบ้างเกิดแม่ ไฉนเขาไปคืนะ ทำลืม ๆ เสียเดียวเขาก็กลับมา เชื้อข้าสักครั้งเถอะ”

“ก็ข้าเลี้ยงของข้ามาตั้งนาน”

“แต่ข้าก็ไม่รักคนไหนเท่าไ้หนูของข้า ลูก ๆ พวกกันทอดทิ้งข้าไปอยู่กับผัวกับเมีย มีแต่นั้นแหละ ถึงไม่ใช่ลูกก็เหมือนลูก เขาดีต่อข้ายิ่งกว่าลูกแท้ ๆ ด้วยซ้ำ” ยายถือโอกาสตำหนิลูก ๆ

“แต่ถึงจะโศกเศร้าไป มันก็ไม่ทำอะไรดีขึ้นมา สู้ไปไหว้พระสวดมนต์ให้เขาดีกว่า” คนเป็นลูกชักชวน คำพูดของบุตรสาวทำให้คนที่ เป็น ‘จุลโศดาบัน’ ะลึกได้ จึงพูดขึ้นว่า

“จริงของจริง ข้าเป็นศิษย์พระพุทธเจ้า เหตุไฉนจะมาเศร้าโศกเสียใจกับเรื่องแค่นี้จำได้แล้ว บทสวดทำวัตรเช้าที่ข้าสวดอยู่ทุกวัน อัมปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปะโยโค ทุกโข ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์” พุดพลงปรายตาไปทางหลานสาวเพื่อจะบอกว่าหลานคือ ‘สิ่งไม่เป็นที่รัก’

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 260).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสู่ทศสัจชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์อันเกิดจากความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความทุกข์เหล่านี้เป็นธรรมดาของมนุษย์โลกที่ยังละกิเลสตัณหาไม่ได้ย่อมต้องพบเจอ หากบุคคลยึดติดไว้ก็เป็นทุกข์ ดังนั้นบุคคลจึงควรรู้เท่าทันความทุกข์จึงจะดับทุกข์ได้ ดังเช่นยายจางที่มีความทุกข์ที่หลานชายต้องจากไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ แต่เมื่อคิดได้ว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาของโลกที่ต้องพบเจอ ยายจางจึงกำจัดความทุกข์นั้นออกไปได้

ครอบครัวคหบดี

ครอบครัวคหบดีต้องได้รับความทุกข์ทรมานใจอันเนื่องมาจากบุตรชายคนโตที่เรียนหนังสืออยู่อเมริกาไปติดยาเสพติด คหบดีและภรรยาพยายามช่วยเหลือด้วยการพาไปรักษา เสียค่าใช้จ่ายในการรักษามากมาย แต่ไม่อาจช่วยได้เพราะเมื่อออกจากโรงพยาบาลเขาก็ไปเสพอีก นางกิมเองผู้เป็นมารดาที่มีความทุกข์ใจอย่างมากที่ต้องเห็นลูกชายประสบเคราะห์กรรม แม้จะมีเงินทองมากมายก็ไม่อาจช่วยได้ ดังความว่า

“...หลวงพ่อก็ไม่ช่วยลูกดิฉันเลยหรือคะ ได้โปรดกรุณาเถิดค่ะ เรามีเงินทองมากมาย ถ้าหลวงพ่อก็ช่วยได้เราก็จะทำทุกอย่าง ขออย่างเดียวให้หลวงพ่อก็ช่วยลูกเราด้วย” ...ดวงหน้าของหล่อนก็เศร้าหมองเพราะความทุกข์ ทุกข์ของคนที่เป็นแม่ซึ่งยอมรื้อร่นรกรรนากระวายเมื่อรู้ว่าลูกต้องประสบเภทภัยอย่างใหญ่หลวง ความทุกข์ที่เงินร้อยล้านพันล้านก็ไม่อาจช่วยขจัดบำบัดได้...”

(สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 301-302).

สองสามีภรรยาลากลับไปด้วยหัวใจที่เปี่ยมด้วยความหวัง เพิ่งตระหนักชัดเดี๋ยวนั้นเองว่า เงินร้อยล้านพันล้านก็ช่วยดับทุกข์ใจไม่ได้

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 302-304).

จากพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสุทิสสาชี้ให้เห็นว่า บุคคลจะแก้ไขปัญหาหรือพ้นจากความทุกข์ได้ด้วยตนเอง บุคคลอื่นเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำหรือชี้แนะแนวทางให้เท่านั้น ผลจะสำเร็จหรือไม่ประการใดก็ด้วยตนเอง ดังเช่นลูกชายคบคิดที่ไม่ยอมฝืนใจตนให้เลิกเสพยาแม่พ่อแม่จะเพียรพยายามนำไปบำบัดรักษาเยียวหลายครั้งแล้วก็ตาม สุดท้ายก็หวนกลับไปเสพอีก เมื่อเป็นเช่นนี้ใครก็ไม่อาจช่วยได้

นายหมั่น แซ่ตั้ง

นายหมั่นเป็นหมอจีนและมีอาชีพขายมะพร้าว อีกอาชีพหนึ่งรับซื้อข้าวสาร นายหมั่นเป็นคนดีและชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ตร้อน นายหมั่นมาพบคุณหลวงธาวาซึ่งเป็นปู่ของหนุ่มเจริญเพื่อส่งข้าวหนุ่มเจริญที่ตนได้ช่วยไว้จากการถูกลอบทำร้าย เมื่อมาพบคุณหลวงก็ทราบดีว่าหลานสาวคือคุณสายทิพย์เสียชีวิต สร้างความเศร้าโศกเสียใจให้กับครอบครัวคุณหลวงมาก นายหมั่นได้ปลอบใจและพูดให้ข้อคิดแก่คุณหลวงว่า การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของมนุษย์โลก ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ เราไม่ควรไปติดยึดกับสิ่งเหล่านี้ ดังความว่า

“...คุณหลวงทำใจให้สบายเถิดครับ คิดเสียว่าเป็นเรื่องธรรมดาโลก มนุษย์เราเกิดมาแล้วก็ต้องมีแก่ มีเจ็บ มีตาย มีพลัดพราก ไม่มีใครหลีกเลี่ยง ถ้าเรายึดมากก็ทุกข์มาก ยึดน้อยก็ทุกข์น้อย ถ้าไม่ยึดก็ไม่ทุกข์” หมอจีนพูดหมายใจให้ผู้อาวโสสร้างโศก

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2546 : 386).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาโลก ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ บุคคลที่เกิดมามีความทุกข์กับความสูญเสีย พลัดพราก ดังนั้นจึงไม่ควรยึดติดกับสิ่งเหล่านี้ ผู้ที่เข้าใจหลักความจริงข้อนี้ก็จะปล่อยวางได้ และไม่เป็นทุกข์

3.5.2 สมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด

สุทิสสา อ่อนค้อม นำเสนอเรื่อง “สมุทัย” เหตุเกิดแห่งทุกข์ผ่านตัวละครพระบัวเหี่ยว

พระบัวเหี่ยว

พระบัวเหี่ยวเมื่อมาบวชอยู่ที่วัดปามะม่วงก็ตั้งใจปฏิบัติธรรมเคร่งครัดในวินัยสงฆ์ และตั้งใจว่าจะบวชสักระยะจึงจะลาสิกขาไปมีชีวิตรู้ แต่พระเจริญก็มักเตือนสติพระบัวเหี่ยวไม่ให้คิดถึงการมีคู่ให้ตั้งใจปฏิบัติธรรม เพราะพระบัวเหี่ยวไม่มีเนื้อคู่และจะครองเพศบรรพชิตตลอดชีวิต เมื่อพระบัวเหี่ยวทราบดังนั้นก็ทำให้เกิดความหงุดหงิดใจ ดังความว่า

“ท่านเริ่มต้นเดินจงกรม จากนั้นจึงกำหนดนั่ง เมื่อจิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแล้ว จึงใช้ปัญญาพิจารณาหาสาเหตุของความอึดอัดขัดข้องในหัวใจ ก็ได้ความว่าคำพูดของท่านพระครูที่ว่า ท่านไม่มีเนื้อคู่นั้น ทำให้เกิดความรู้สึกแปลก ๆ นี่ขึ้น...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 :123-124).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ในการแก้ไขปัญหาคือการรู้ต้นตอ หรือ สาเหตุของปัญหาจะสามารถหาหนทางในการแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังเช่นพระบัวเหี่ยว ที่เกิดความ หงุดหงิด คับข้องใจจึงพิจารณาหาสาเหตุของความรู้สึกนั้น จึงพบว่าต้นเหตุของปัญหาคือความรู้สึกกลัว ว่าตนจะไม่มีเนื้อคู่จริงดังที่พระเจริญได้พูดไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การนำหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตจะช่วยแก้ไขปัญหามาให้แก่บุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

3.5.3 นิโรธ ความดับทุกข์ได้แก่ ภาวะที่ตนหลุดพ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัด อวิชชาสำรอกตัดหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกยึดม ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระคือนิพพาน

สุทิสสา อ่อนค้อม นำเสนอเรื่อง “นิโรธ” ความดับทุกข์ได้ผ่านพฤติกรรมตัวละคร พระเจริญ

พระเจริญ

พระเจริญได้เพียรพยายามในการปฏิบัติปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ และที่สุดท่านก็เข้าสู่สภาวะแห่งการดับทุกข์ได้ ดังความว่า

“กำหนดสติเนืองอยู่ บัดใดนั้นความเบากายจิตก็ปรากฏขึ้น ท่านรู้สึกสดชื่น กระปรี้กระเปร่าอย่างที่มีเคยเป็นมาก่อน รู้ในวินาทีนั้นว่า **บัดนี้จิตของท่านเข้าสู่สภาวะ ‘อโสก วัชร ฆัม’ อันเป็นผลที่ผู้เพียรเพ่งเพิกเลสมุ่งหมาย** และท่านก็ได้ธรรมาคติว่า ‘มรรคผล นิพพานอยู่เลย ความตายไปนิดเดียว’ **บัดนี้ท่านชนะขันธมารแล้ว เป็นชัยชนะที่ไม่มีวันกลับแพ้**

จากตีหนึ่งถึงหกโมงเช้า ภิกษุวัยสี่สิบห้าใช้เวลาทบทวน พิจารณาธรรมอันลุ่มลึก ด้วยความเพียรเพ่ง ท่านสามารถระลึกชาติ แต่หลังจากได้ถึงเจ็ดชาติ ตั้งแต่ชาติที่เกิดเป็นคนอินเดีย แล้ว มารเกิดเป็นคนไทย ไหลลงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ เคยเป็นกษัตริย์ เป็น สตรี เป็นนักรบ กระทั่งมาเป็นพระภิกษุสงฆ์ในชาติปัจจุบัน แต่ไม่ว่าจะเกิดเป็นอะไรก็ต้องทุกข์ทั้งนั้น เพราะการเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังมีพระพุทธวจนะรับรองไว้ดังนี้

การเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การไม่เกิดเป็นเหตุให้เกิดสุข เมื่อมี
การเกิดเป็นอันหวังได้ทุกข์นี้คือ ความร้อน ความหนาว ความหิว
ความกระหาย อุจจาระ ปัสสาวะ สัมผัสไฟ สัมผัสท่อนไม้
สัมผัสศาสตรา... เมื่อมีการเกิดเป็นอันหวังได้ทุกข์นี้

บัดนี้ท่านได้เข้าถึงความไม่เกิดแล้ว ท่านจักไม่ต้องประสบทุกข์อีกต่อไป
เพราะได้ข้ามพ้นนวัฏแห่งสงสารสาครแล้วด้วยความเพียรพยายามอันยิ่งยวด”

(นารีผล เล่ม 2. 2545 : 785-786).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พระเจริญได้เลือกเส้นทางแห่งการดับทุกข์ คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ซึ่งต้องใช้ความเพียรและความมุ่งมั่นเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติ ขณะเดียวกันสมาธิอันแน่วแน่ที่ก่อให้เกิดปัญญาจะเป็นตัวสำคัญในการพิจารณาเห็นเหตุแห่งทุกข์ และตัวละครก็ก็สามารถเข้าสู่ภาวะแห่งการดับทุกข์ได้ อาจกล่าวได้ว่าการที่บุคคลเข้าใจความจริงของอริยสัจ 4 แล้ว ย่อมเข้าใจธรรมชาติในการดำรงชีวิตว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมันย่อมมีเหตุที่ทำให้เกิด แนวทางแก้ไขปัญหาก็ต้องเริ่มที่เหตุและค้นหาวิธีการดับเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ซึ่งจะเกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองคือ ทำให้มีสติและมีเหตุผลเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็สามารถแก้ไขปัญหาและในที่สุดก็ฝ่าฟันอุปสรรคไปได้

3.5.4 มรรค หนทางที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ พระธรรมปิฎก (2546 : 914) ได้อธิบายว่า มรรคเป็นทางดำเนินชีวิตที่ดีงาม ส่วนไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาหรือระบบการฝึกฝนอบรม ซึ่งแท้จริงแล้วเนื้อหาสาระของมรรคและไตรสิกขาก็คืออันเดียวกันนั่นเอง ซึ่งสุชีพร ปุณฺณานุภาพ (2543 : 270) ได้อธิบายว่า อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) มีองค์ประกอบ 8 ประการ ซึ่งอาจย่อสั้น ๆ ลงเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ในขั้นแรกได้เรียงข้อปฏิบัติฝ่ายปัญญาไว้ก่อน เป็นการแสดงว่าการเข้าสู่พระพุทธศาสนาในแบบพ้นทุกข์ให้ใช้หลักปัญญาเป็นหัวหน้า โดยเรียงลำดับดังนี้

1. สัมมาทิฐิ เห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ
จัดเข้าในหมวดปัญญา
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ
จัดเข้าในหมวดศีล
6. สัมมาวายามะ พยายามชอบ
7. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ
8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ
จัดเข้าในหมวดสมาธิ

พระธรรมปิฎก (2546 : 601) ได้กล่าวว่า ไตรสิกขานั้นถือกันว่าเป็นระบบการปฏิบัติธรรมมีครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์

สุทฺธสฺสา ได้นำเสนอหลักธรรม “มรรค 8” ผ่านตัวละคร รวม 19 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. สามเณรทองดี
5. ครอบครัวคหบดี
6. พระอุดมวิชาญาณ
7. แม่ชีก้อนทอง
8. พระหล่อ
9. เทพกาหลง
10. แม่สะอึ้ง
11. เจ้าแก้วเส็ง
12. นางแต้ม
13. คุณนายลำไย
14. อดีตผู้ใหญ่บ้าน
15. อาจารย์ชิต
16. หลวงตาเฟื่อง
17. แม่ชีแดง
18. นางกิมหง
19. สตรีทุศีล

หมวดปัญญา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ โดยพระธรรมปิฎก (2543 : 164) ได้อธิบายความหมาย “ปัญญา” ว่า ความรู้ทั่ว, ปรึกษาหยั่งรู้เหตุผล, ความรู้เข้าใจชัดเจน, ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ, ความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามเป็นจริง

สุทฺธสฺสา อ่อนค้อม ได้สื่อผ่านตัวละคร รวม 3 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. พระบัวเหี่ยว
3. สามเณรทองดี

พระเจริญ

ขณะที่พระเจริญปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยความมุ่งมั่นนั้น ได้พบคำตอบว่า บุคคลหากมีความตั้งใจในการประกอบกรรมดี จงเชื่อมั่นในความดีนั้น โดยไม่ต้องคาดหวังผลตอบแทน เพราะหากบุคคลใดทำเพื่อหวังผลที่ตามมา ทำให้จิตไปจดจ่อคาดหวังกับผลนั้น อันเป็นเหตุให้เกิดความยึดมั่นยึดติด ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติไม่ก้าวหน้า เมื่อพระเจริญได้คำตอบจึงเข้าใจหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องในแต่ละขั้นตอน และปล่อยวางไม่เอาจิตไปยึดติดกับสิ่งใด อันเป็นผลให้พระเจริญพบกับความสุขสงบในจิต ดังความว่า

วันไหนเวลาบ่ายสามโมงครึ่ง ขณะที่พระเจริญกำลังเดินจงกรมอย่างตั้งอกตั้งใจ และมีสติต่อเนื่องในทุกอิริยาบถอยู่นั้น ปัญญาก็ผุดขึ้น ใจสอนใจตนเองว่า “การปฏิบัติจะต้องไม่หวังผล จงมั่นใจว่าเมื่อเราทำเหตุไว้ดี ผลก็ย่อมดีตามโดยไม่ต้องหวัง การกระทำที่หวังผลเป็นเหตุให้เกิดความยึดติดถือมั่น ไม่เป็นอิสระ เราจึงต้องปล่อยวางเสีย” เมื่อใจสอนใจดังนี้ ปัญญาทำลายสังโยชน์เบื้องต่ำ มี **สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส** ให้ขาดสิ้นไป ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ความลังเลสงสัย และความถือมั่นในศีลพรต ไม่มีหลงเหลืออยู่ในชั้นธัมมทาน จิตเป็นอิสระปลดปล่อยจากสังโยชน์ทั้งสาม จึงเกิดความสุขชนิดที่ไม่เคยสุขเช่นนี้มาก่อน ท่านรู้ว่าได้ข้ามพ้นจากภาวะปุถุชนเข้าสู่ภาวะอริยบุคคลแล้ว โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล ท่านเข้าถึงแล้ว

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2546 : 759).

เมื่อพระเจริญได้ค้นพบหนทางแห่งปัญญา อันจะก่อประโยชน์แก่บุคคลและสังคมได้ พระเจริญจึงได้นำแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ญาติโยมเพื่อให้เกิดปัญญา เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ตนเองได้ ผู้มีปัญหาได้ใช้ปัญญาในการแก้ไขสิ่งต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเพียรของแต่ละคน ดังความว่า

“วิธีของหลวงพ่อนั้นต้องใช้ปัญญาแก้ปัญหา คนที่มีปัญหาจะต้องมาเข้ากรรมฐาน ฝึกจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบปัญญาก็เกิด ก็ใช้ปัญญานั้นแก้ปัญหาได้ วิธีนี้ดีที่สุด ไม่เป็นพิษเป็นภัยและไม่ต้องเสียเงินเสียทอง แต่การปฏิบัติก็ไม่่ง่ายนัก ผู้ปฏิบัติต้องอดทน ต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างยิ่งยวด ต้องตั้งใจให้แน่วแน่ที่เราจะทำให้ได้ จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จขึ้นอยู่กับความเพียรพยายามของตัวเรา หลวงพ่อช่วยได้เพียงให้คำแนะนำเท่านั้น ส่วนเรื่องปฏิบัติหนูต้องทำเอง หลวงพ่อจะเปรียบเทียบกับหนูเห็นง่าย ๆ คือ เวลานี้หนูเปรียบเสมือนคนไข้ที่มาให้หลวงพ่อรักษา หลวงพ่อเป็นหมอตรวจดูอาการ แล้วก็รู้ว่าหนูเป็นโรคอะไร จะต้องให้ยาอะไรไปรับประทานจึงจะหาย เมื่อหมอเขาให้ยาแล้วหน้าที่ของหนูก็คือต้องกินยาตามที่หมอแนะนำ ถ้าหนูไม่กินยาโรคก็ไม่หาย หมอเขาจะกินยาแทนหนูก็ไม่ได้จริงไหม”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 74-75).

จากคำสอนหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นปัญญาที่ไม่มีกิเลสเจือปน จึงทำให้มองเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงโดยธรรมชาติ การไม่ยึดติดกับสิ่งใดจะทำให้บุคคลรู้จักปล่อยวางและไม่เป็นทุกข์ และมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก้ต้นได้ แต่การที่บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็ด้วยความเพียรพยายามของบุคคลนั้น ผู้รู้เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำบอกกล่าวแนวทางในการปฏิบัติ หากรู้แล้วไม่นำไปปฏิบัติก็ไม่เกิดผล ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด และไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก้ต้นได้

พระเจริญยังได้ชี้ให้เห็นถึงจุดหมายของการปฏิบัติกรรมฐานว่า

“ที่ว่าสำคัญเพราะมันเป็นจุดหมายของการปฏิบัติกรรมฐาน และเป็นสุดยอดของไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา การปฏิบัติมีจุดหมายอยู่ที่ปัญญา เมื่อเกิดปัญญาแก้ปัญหาได้ก็ถือว่าบรรลุจุดประสงค์ของการปฏิบัติ สวรรค์นิพพานจะมาเองโดยไม่ต้องไปแสวงหาที่ไหน”
(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 10-13).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสุทศสาได้ให้ข้อคิดว่า การที่บุคคลรู้จักน้อมนำเอาหลักไตรสิกขาเข้ามาฝึกหัดขัดเกลาพฤติกรรมตน ก็เพื่อให้ตนมีสติเข้าใจหลักในการดำเนินชีวิต และไม่ประมาทหมั่นเฝ้าในกิเลสตัณหา คือ การเกิดปัญญาประพาสปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ หากปฏิบัติได้เช่นนี้ก็นับว่าได้ดำเนินชีวิตสู่เส้นทางแห่งความสงบสุขได้ และผลแห่งการปฏิบัติความดีก็จะตามมาโดยไม่ต้องไขว่คว้าจากที่ใด กล่าวคือ เมื่อเราทำความดีไว้หรือประพาสปฏิบัติชอบแล้ว ผลที่ได้รับย่อมเป็นสิ่งที่ดีงาม

พระบัวเหี่ยว

หลังจากที่พระบัวเหี่ยวสามารถแม่เมตตาให้มารดา อันเป็นผลให้มารดาและสามีใหม่ของนางฝันเห็นพระบัวเหี่ยวมาขอรับให้เลิกประกอบอาชีพฆ่าสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พระบัวเหี่ยวปรารถนามากด้วยต้องการให้มารดาประกอบอาชีพสุจริต และสิ่งที่สร้างความมิดีอับอายให้กับพระบัวเหี่ยว อย่างที่สุด คือ การได้รับอาหารทิพย์จากเทวดาเป็นรางวัลในความเพียรของท่าน ยิ่งทำให้พระบัวเหี่ยว เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาและตัดสินใจแน่วแน่ที่ท่านจะครองเพศบรรพชิตตลอดไป ดังความว่า

“หากเป็นเมื่อก่อน ใจของพระบัวเหี่ยวจะต้องซัดสายทุกครั้งเมื่อได้ยินคนพูดเรื่องแต่งงาน แล้วก็คิดอยากสึกออกไปมีคู่ครองเจกเช่นคนอื่น ๆ บ้าง แต่หลังจากที่ท่านได้ปฏิบัติกรรมฐานอย่างเคร่งครัด จนสามารถแม่เมตตาอุทิศส่วนกุศลไปยังโยมมารดา ถึงกับทำให้ท่านได้รับรางวัลเป็นอาหารทิพย์จากเทวดา ปรากฏการณ์สองอย่างนี้ทำให้ท่านตั้งปณิธานว่า จะไม่สึกออกไปเป็นผู้ครองเรือนอย่างเด็ดขาด

นับแต่บัดนั้น ท่านก็มีได้หวั่นไหว ยามได้ยินได้ฟังเรื่องเช่นว่านี้ ทั้ง
ความคิดที่จะสึกก็ไม่เคยเกิดขึ้นอีก”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 124).

จากพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวข้างต้น สุทิสสาได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานว่า สามารถพัฒนาจิตใจบุคคลไปสู่ความมีปัญญา ซึ่งจะช่วยให้ก้าวข้ามความทุกข์อุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ และจะไม่หวั่นไหวกับสิ่งที่มากระทบจิตใจ ดังเช่นพระบัวเหี่ยวเมื่อได้รับการขัดเกลาภิเลสตัณหาออกไปจากจิตใจจึงตระหนักชัดว่า ความสุขสงบอันเกิดจากการครองเพศบรรพชิต ถือศีล ปฏิบัติธรรม เป็นความสุขสงบที่ตนปรารถนา และเห็นว่าเป็นเส้นทางที่จะนำตนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้

สามเณรทองดี

สามเณรทองดีเมื่อได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 12 ชั่วโมง อานิสงส์แห่งการปฏิบัติธรรมได้เข้ามาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้นว่า หายจากอาการพูดติดอ่าง และมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สามเณรทองดีจึงได้สนทนากับพระเจริญถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรม ดังความว่า

“...ธรรมะเข้ามาปรับเปลี่ยนอะไรบางอย่างในตัวผม จากคนที่พูดติดอ่างกลายเป็นพูดคล่อง และจากคนที่ไม่รู้ก็เกิดปัญญารู้สว่ไสวขึ้นมาอย่างน่าอัศจรรย์ **ธรรมะนี่ลึกซึ้งมากนะครับ หลวงพี่ ใครไม่ปฏิบัติก็ไม่รู้ ต้องปฏิบัติจนรู้เองเห็นเองแล้วจะซึ่งใจ** เหมือนที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ‘ปจฺจตฺตเวทิตพฺโพ วิญญูญฺหิ - ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน’ ธรรมะนี่รู้ได้เฉพาะตนจริง ๆ นะครับ ถ้าเราเข้าไม่ถึงใครจะมาพูดยังงี้ก็เข้าใจไม่ได้”

“...ถึงตอนบวชแล้ว ผมก็ยังไม่รู้ เพิ่งจะมารู้ตอนที่ปฏิบัติมาก ๆ นี่เอง แต่ก่อนผมคิดเอาเองว่าพระพุทธศาสนาสอนให้ทำบุญ สร้างโบสถ์ สร้างศาลา หน้าที่ของชาวพุทธมีเพียงเท่านี้ แต่ความจริงแล้วไม่ใช่ สิ่งที่พระพุทธศาสนาสอนคือ ‘สพฺพปาปสฺส อภรณํ กุสลสุสฺสุปฺปทา สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ - การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตของตนให้ผ่องใส นี่เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา’ สรุปให้สั้นก็คือพระพุทธศาสนาสอนเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง”

คนเป็นเณรพูดจ้อย ๆ จนคนฟังรู้สึกเพลิดเพลิน

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 716-717).

สุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ประโยชน์แก่ ผู้ปฏิบัติทั้งทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถรักษาเยียวยาโรคบางอย่างได้ ดังเช่น อาการติดอ่างของสามเณรทองดี เป็นต้น ทางด้านจิตใจสามารถขัดเกลาภิเลสตัณหาที่ร่อยรัดในจิตใจคนให้บางเบาหรือหมดสิ้นไปได้ จึงทำให้จิตสงบ เกิดปัญญาเห็นแสง

สว่างแห่งธรรมนำทางชีวิตให้บุคคลก้าวเดินไปอย่างมีสติ และปัญญาเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ว่าที่สุดแล้วไม่มีสิ่งใดจริงยั่งยืน สิ่งทั้งหลายย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามเหตุปัจจัยของมัน เราไม่ควรเอาจิตไปผูกยึดกับสิ่งใด หามบุคคลเข้าถึงไตรลักษณ์ย่อมที่จะเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ไม่ยากนั่นคือ พระนิพพาน

หมวดศีล

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 292) ได้อธิบายความหมายของศีลว่า “ศีล หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ”

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอพุทธธรรมว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงามด้วยการรักษาศีล

ตัวละครที่สะท้อนให้เห็นหลักธรรมว่าด้วยเรื่อง “ศีล” ที่ปรากฏคือศีล 5 ศีล 8 ศีล 227 ข้อ รวม 10 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. แม่สะอึ่ง
5. อดีตผู้ใหญ่บ้าน
6. อาจารย์ชิต
7. หลวงตาเฟื่อง
8. แม่ชีแดง
9. นางกิมหง
10. สตรีทุศีล

ศีล 5

ศีล 5 หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน (พระราชนิพนธ์ : 206)

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักพุทธธรรมในเรื่องศีล 5 ผ่านตัวละคร รวม 9 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง

3. พระบัวเหี่ยว
4. แม่สะอื้น
5. อดีตผู้ใหญ่บ้าน
6. อาจารย์ชิต
7. นางกิมหง
8. หลวงตาเฟื่อง
9. สตรีทุศีล

ข้อ 1 ปาณาติปาตา เวมณี คือ เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน

ตัวละครที่สะท้อนให้เห็นศีล 5 ข้อ 1 รวม 5 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. อดีตผู้ใหญ่บ้าน
5. อาจารย์ชิต

พระเจริญ

เมื่อวัยเด็ก พระเจริญมีนิสัยชอบเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ยายจึงต้องคอยควบคุมความประพฤติและว่ากล่าวตักเตือนอยู่เป็นประจำ แต่หลานชายก็แอบไปสร้างความเดือดร้อน และฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นประจำ ดังเช่นเหตุการณ์ที่เด็กชายเจริญไปตอนโกดังของตาชุบจนเป็นเหตุให้ไก่ตาชุบตายหมดทั้งเล้า ดังความว่า

“ก็เอ็งผิดศีลตั้งสองข้อ ตายไปต้องตกนรก”

“ข้อไหนบ้างครับ” หนูน้อยแสวงถาม

“ข้อหนึ่งกับข้อสี่”

“ผมจำไม่ได้แล้ว ข้อหนึ่งว่ายังงี้ ข้อสี่ว่ายังงี้ ยายช่วยทบทวนความจำให้ผมหน่อย” เขาตั้งใจว่า

“ปาณาติปาตา เวมณี มุสาวาทา เวมณี ต้องให้แปลอีกไหม ยายรู้แหละว่า เอ็งรู้ แต่ในเมื่อแกลังทำเป็นไม่รู้ ยายก็จะบอกเสียเลยว่าเอ็งบาปที่ฆ่าสัตว์กับพูดปด”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 87).

จากบทสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การอบรมว่ากล่าวตักเตือนของผู้ประพฤติธรรมจะไม่เกิดผลใด ๆ ทั้งสิ้น หากบุคคลที่ประพฤติผิดศีลยังคงขาดความเข้าใจในเรื่องกฎแห่งกรรม ดังเช่นเด็กชายเจริญที่ไม่เกรงกลัวกับผลกรรมชั่วที่ตนกระทำ

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่ประพฤติปฏิบัติในกรอบศีล 5 อย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จาก คำกล่าวของพระเจริญที่ชื่นชมยายที่ไม่เคยเบียดเบียนชีวิตใคร ดังความว่า

“แค่คนเรามีศีล 5 ก็จะไม่เบียดเบียนกัน โยมยายของผมถึงจะตระหนี่ ถึ เหนียว แต่ก็ไม่เคยเบียดเบียนใคร เพราะรักษาศีลอย่างเคร่งครัด...”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 626).

นอกจากการปฏิบัติในกรอบศีล 5 อย่างเคร่งครัดแล้ว ยายจ่างยังได้อบรมหลานชายคือเด็กชายเจริญไม่ให้ออกกรรมชั่ว ยายจ่างรู้นิสัยหลานชายดีว่าเป็นคนชอบเบียดเบียนชีวิตสัตว์ให้ได้ รับความเดือดร้อน ยายจ่างต้องคอยว่ากล่าวตักเตือนหลานชายให้เห็นความสำคัญของทุกชีวิต ดังความว่า

“...เราไม่ควรเบียดเบียนชีวิตสัตว์ เราไม่อยากถูกเบียดเบียนฉันใด สัตว์อื่นเขาก็ไม่อยากถูกเบียดเบียนฉันนั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่นเพราะเห็นแก่ปากแก่ท้อง จำไว้นะหลาน เกิดเป็นคนต้องสร้างความดี อย่าไปสร้างความเลวร้าย จะได้ไม่อายตัวเอง”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 50).

ยายจ่างยังได้พูดถึงอานิสงส์ของการไม่เบียดเบียนชีวิตใครจะทำให้อายุยืน ดังความว่า

“เรื่องนั้นเรื่องไม่ต้องห่วง คนอย่างยายไม่ตายง่าย ๆ หรอก เพราะยาย ไม่เคยฆ่า สัตว์ตัดชีวิต คนที่อายุสั้นเพราะเขาชอบฆ่าสัตว์ ชอบทำลายล้างผลาญชีวิต”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 7-8).

จากพฤติกรรมของยายจ่างสะท้อนให้เห็นว่า การจะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กระทำได้ไม่ยาก เพียงแต่เรามีศีล 5 เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต อานิสงส์ผลบุญจะทำให้บุคคลนั้นอายุยืน ดังเช่นตัวละครยายจ่างที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีล 5 อย่างเคร่งครัด ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงและอายุยืน

พระบัวเหียว

เมื่อได้มาบวชเป็นพระและฟังการสั่งสอนธรรมะจากพระเจริญ ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ พระบัวเหียวจึงได้ทราบว่าได้ก่อกรรมทำเข็ญเบียดเบียนชีวิตสัตว์หลายร้อยชีวิต ซึ่งเป็นการทำความชั่วเพราะเป็นการละเมิดศีล 5 และตัวพระบัวเหียวก็ได้ละเมิดศีลข้อที่ 1 แล้ว ดังความว่า

“ผมเกิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พ่อกับแม่ทำงานอยู่ในโรงฆ่าสัตว์ พ่อมีหน้าที่ฆ่าวัวฆ่าควาย ซึ่งวันหนึ่ง ๆ จะฆ่าหลายตัว ส่วนแม่ก็ช่วยแลเนื้อหนัง กระดูก ตลอดจนพวกเครื่องในออกจากกันเพื่อเตรียมส่งขาย มีร้านค้าย่อยมารับเอาไปขายราว ๆ ตีสี่ ผมก็เกิดและโตมาในโรงฆ่าสัตว์ ได้เห็นพ่อกับแม่ทำงานทุกวัน ถ้าแม่เขาให้พวกเรากินอยู่ในนั้นเสร็จ เมื่อผมโต พ่อก็พาไปเข้าโรงเรียนรัฐบาล พ่อจบประถมศึกษาก็ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน แรก ๆ ก็ช่วยแม่แลเนื้อ พ่อโตอายุสิบสี่สิบห้า ก็ช่วยพ่อฆ่าวัวควาย ปีต่อมาพ่อตาย ถ้าแม่เลยให้ผมทำงานแทนพ่อ...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 15-16).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือครอบครัวที่ประกอบอาชีพเป็นมิชฌาอาชีพคือการหาเลี้ยงชีพที่ผิดศีลธรรม ในที่นี้คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ย่อมไม่รู้ลึกว่าการกระทำของตนเป็นการสร้างบาปด้วยการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น เพราะมองเห็นแต่ว่าเป็นการหาเลี้ยงชีพตน นึกถึงแต่ประโยชน์และความอยู่รอดของตน โดยไม่คิดถึงว่าบุคคลอื่นเขาก็คงยากจะมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยเช่นกัน

พระเจริญเมื่อได้รู้ภูมิหลังของพระบัวเหี่ยว พระเจริญจึงได้ชี้แจงให้พระบัวเหี่ยวฟังถึงการทำความชั่วคือการละเมิดศีล 5 ดังความว่า

“นั่นก็ตั้งใจฟังให้ดีนะ การกระทำที่ละเมิดศีลก็ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักขโมย การเป็นชู้กับลูกเมียคนอื่น การพูดปด และการดื่มสุราเมรัย” ท่าน พระครูอธิบาย เพราะถือว่า การสั่งสอนธรรมเป็นหน้าที่ของพระโดยตรง

ได้ฟังถ้อยคำของเจ้าอาวาส นายบัวเหี่ยวรู้สึกสะท้อนสะเทือนในหัวอก เขาละเมิดศีลไปสองข้อแล้ว คือ ฆ่าสัตว์กับพูดปด ส่วนอีกสามข้อยังไม่เคยทำ โดยเฉพาะข้อสุดท้ายนั้น เขาจะไม่ล่วงละเมิดอย่างเด็ดขาด ก็ไม่ใช่เพราะดื่มสุราเมรัยหรือ พ่อจึงต้องจบชีวิตลงอย่างอนาถ

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 18-19).

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การละเมิดศีลคือการทำกรรมชั่ว ซึ่งย่อมนำความวิบัติมาสู่ตน ดังเช่นครอบครัวของพระบัวเหี่ยวที่ประกอบอาชีพฆ่าสัตว์ตัดชีวิต สุดท้ายผู้นำครอบครัวก็ต้องจบชีวิตลงเพราะอาวุธที่ตนใช้ฆ่าสัตว์นั่นเอง

อดีตผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อพระเจริญได้สนทนากับอดีตผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ท่านทราบว่าเหตุที่อดีตผู้ใหญ่บ้านอายุยืนและสุขภาพแข็งแรงก็เนื่องมาจากผู้ใหญ่นี้ไม่เบียดเบียนหรือฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังความว่า

“ได้รับ เห็นเขารออร่อยเสียด้วย แต่ผมเองไม่เคยกิน ตอนเด็ก ๆ ผมก็ไม่เคยจับมันไปปิ้ง เพื่อน ๆ เขาว่าผมเป็นคนประหลาด พวกเขากินได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะแยม กบ อึ่ง เขียด เจอเป็นจับไปกินหมด มีผมคนเดียวที่ไม่ยอมกิน” ผู้ใหญ่บ้านวัยแปดสิบสี่เล่าความหลัง

“อาตมารู้แล้วว่าทำไมโยมถึงอายุยืนแล้วก็แข็งแรงอย่างนี้ เพราะโยมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์นั่นเอง

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 691).

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ละเว้นการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นจะส่งผลให้บุคคลนั้นสุขภาพแข็งแรงมีอายุยืน ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นความสำคัญของการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

อาจารย์ชิต

เมื่อครั้งอาจารย์ชิตเป็นนักศึกษาเกษตรในวิชาที่เรียนมีการฆ่าสัตว์ ซึ่งนักศึกษาต้องลงมือฆ่าด้วยตัวเอง กว่าที่จะจบหลักสูตรอาจารย์ชิตได้ฆ่าสัตว์ไปหลายร้อยชีวิต ดังความว่า

“...เมื่อสามสิบปีที่แล้วเขาได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่ประเทศฟิลิปปินส์ ในสาขาวิชาการเกษตร... ในหลักสูตรนักศึกษาต้องลงมือฆ่าสัตว์กันคราวละหลาย ๆ ตัว สัตว์ที่จะนำมาเป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว

เขาจำได้ว่ากว่าจะจบหลักสูตรได้ฆ่าสัตว์เหล่านี้ไปนับร้อย ๆ ชีวิต...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 268).

สุทัสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็น ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่อ้างเหตุผลในการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นสารพัดเหตุผลที่ยกมากล่าวอ้าง เป็นต้นว่า เพื่อปากท้อง เพื่อหาเลี้ยงชีพ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าทดลอง และเพื่อเกมส์กีฬาประชันความเก่งโดยเอาชีวิตผู้อื่นเป็นเดิมพัน จนลืมไปว่าทุกชีวิตย่อมรักชีวิตตนเอง อยากอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุขดังเช่นมนุษย์ทุกคน

ข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการถือเอาของที่เขามีได้ให้ เว้นจากการลักขโมย ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

พฤติกรรมตัวละครที่สะท้อนให้เห็นคือ 5 ข้อ 2 รวม 5 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. แม่สะอึ่ง
4. หลวงตาเฟื่อง
5. นางกิมหง

พระเจริญ

พระเจริญ เมื่อวัยเด็กมีนิสัยชอบเล่นการพนัน และมักขโมยของยายไปขายอยู่เสมอ ยายจึงได้กล่าวตักเตือนหลานเพราะเป็นห่วงว่าหลานชายจะติดนิสัยลักขโมย ดังความว่า

“ไฉนหนุ ยายรู้ว่าเ็งตั้งใจจะขโมยของของยายไปขาย...จะขอเตือนเ็งว่าอย่าได้คิดทำเช่นนั้นอีก...

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 235).

จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่ประพฤติด้อยไม่รู้สึกละอายใจต่อการกระทำของตน ดังเช่นเด็กชายเจริญที่ลักขโมยของในบ้านไปขายโดยไม่รู้สึกว่าการกำลังทำผิด แม้จะได้รับการว่ากล่าวตักเตือน

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่ถือศีลอย่างเคร่งครัดจึงไม่มีนิสัยลักขโมย แต่ได้กล่าวอบรมเด็กชายเจริญไม่ให้มีนิสัยลักขโมย เพราะคนจะถูกลงโทษและไม่ได้รับความไว้วางใจ ดังความว่า

“...เมื่อเ็งจะไปอยู่กับคนอื่นเขา อย่าไปทำมือสั้นมือยาวเหมือนที่อยู่กับยายไม่ได้ นะ ไม่เช่นนั้นเขาจะดูถูกมาถึงพ่อแม่ว่าสอนลูกไม่ดี...”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 235).

และยายมักจะเตือนหลานชายให้เห็นโทษของการละเมิดศีลว่าเป็นการทำบาป ซึ่งยายไม่ต้องการให้หลานชายทำเช่นนั้น ดังความว่า

“... เ็งยอมรับมาตรง ๆ ดีกว่า ว่าขโมยของยายไปขายหมด อย่าโกหกนะ วันนี้เป็นวันพระ ใครโกหกต้องบาปเป็นสองเท่า”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 169).

อาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่มีนิสัยลักขโมยมักจะเป็นคนชอบพูดโกหกหลอกลวงเพื่อให้ตนพ้นจากความผิด บุคคลที่ประพฤติดังนี้จึงไม่ได้รับความไว้วางใจหรือความเชื่อถือจากบุคคลรอบข้าง และยังนำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูล จึงควรได้รับการกล่าวตักเตือนจากคนใกล้ชิดเพราะด้วยเกรงว่าหากติดนิสัยลักขโมยจะเป็นการสร้างบาปและเป็นที่รังเกียจของสังคม ดังเช่นยายจ่างที่รู้ทันหลานชายว่าชอบขโมยเงินของตนไปเล่นการพนัน แต่จะไม่ยอมรับผิด และได้กล่าวตักเตือนเพื่อให้หลานชายได้คิดว่าการมีนิสัยลักขโมยมีแต่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนและวงศ์ตระกูล

แม่สะอึ่ง

แม่สะอึ่งเป็นเมียตาปูนซึ่งเป็นคนร่ำรวย แต่นางกลับมีนิสัยชอบลักขโมยสิ่งของของชาวบ้าน ลักขโมยตั้งแต่หอม กระเทียม ไปจนถึงของมีค่าเช่น สร้อยทอง และขโมยข้าวตามลานนา โดยไม่นึกถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ดังความว่า

“ลักของเขามากมายเลยจะหลงพอ อย่างเช่น บ้านไหนมีงาน หนูก็จะไปช่วยงานแล้วก็จะลักพริก หอม กระเทียม ใส่ขายพกกลับมาบ้าน พี่นุเขาเป็นคนร่ำรวย มีคนนับหน้าถือตา แล้วหนูก็เป็นเมียเขา จึงไม่มีใครสงสัยว่าหนูจะเป็นขโมย...

“... หนูก็ไปช่วยงานเขาแล้วก็ไปลักทองบ้านงานมา เป็นสายสร้อยหนัก 4 บาท... ยิ่งไปกว่านั้นที่ยืมมาบอกว่าเป็นของหนูไปลักข้าวเขา”...

“... ระหว่างที่อยู่มาก็จะใช้ลูกจ้างไปลักข้าวในนาของคนอื่นที่เขาเกี่ยวแล้วมัดเป็นพ่อน ๆ เตรียมขนเข้าลาน”

(นาฬิกา เล่ม 1. 2545 : 60-61).

จากพฤติกรรมของแม่สะอึ่งสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลมีนิสัยลักขโมยย่อมไม่นึกถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น บุคคลเหล่านี้จะไม่มี ความละอายใจในการกระทำผิดของตน และหากถูกจับไม่ได้ก็ยิ่งมีความอึดใจ ไม่มีความเกรงกลัวบาปกรรมแต่อย่างใด

หลวงตาเฟื่อง

หลวงตาเฟื่องเป็นพระภิกษุที่ไม่ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย แม้จะได้รับการว่ากล่าวตักเตือนจากพระเจริญที่เป็นเจ้าอาวาสวัด หลวงตาเฟื่องก็ไม่ใส่ใจยังคงประพฤติตนละเมิดศีลอยู่เป็นประจำ กล่าวคือ เทียวไปมาระหว่างบ้านกับวัด ขนผลหมากรากไม้และขนมมณเฑียรที่เป็น “ของสงฆ์” นำไปฝากลูกหลานที่บ้าน ดังความว่า

ข้างหลวงตาเฟื่องนั้นเล่า เก็บน้อยหน้า ใส่ยามไปให้ลูกหลาน และถูกเตือนว่า “หลวงตาเฟื่อง การกระทำเช่นนั้นมันบาปนะ นำของสงฆ์ไปให้ลูกหลานโดยมิได้รับอนุญาต ระวังตายไปจะเป็นเปรต” ...หลวงตาเฟื่องก็ยังประพฤติอย่างที่เคย เพราะไม่เชื่อในสิ่งที่สมภารพูด ที่มาบวชก็เพราะถูกเมียบังคับ มิได้มาด้วยศรัทธา

(นาฬิกา เล่ม 1. 2545 : 82).

จากพฤติกรรมของหลวงตาเฟื่องสะท้อนให้เห็นถึงความโลภของคน โดยขาดการยั้งคิดว่าเป็นภิกษุ การกระทำความผิดล่วงละเมิดไม่ถูกต้องและเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจสำหรับสมณเพศที่ไม่รักษาศีล สุกตัสยังชี้ให้เห็นว่า การจะเป็นสมณเพศที่ดีได้นั้น ควรเริ่มจากความศรัทธาเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์

นางกิมหง

นางกิมหง มีอาชีพค้าขายและปล่อยเงินกู้ นางมักจะคิดโกงลูกค้าและลูกหนี้ ดังเช่นการโกงตาชั่ง การจัดของให้ลูกค้าไม่ครบตามที่ลูกค้าสั่งเมื่อถูกทวงสินค้านางก็ปฏิเสธไม่รับรู้ หรือการโกงดอกเบี้ยยลูกหนี้ด้วยการทำหลักฐานเท็จ สารพัดวิธีที่นางจะคิดขึ้นได้ ดังความว่า

“...อาชีพค้าขายและออกเงินกู้ เปิดโอกาสให้นางได้สร้างกรรมชั่วด้วยการ
ฉ้อโกงลูกค้าและลูกหนี้

...แม่หนูออกปากฝากข้าวเหนียวไว้...

ทันทีที่เด็กหญิงออกจากร้าน นางก็คว่ำถุงข้าวเหนียวมาเทกลับคืนไว้ในกระสอบ
คู่ใหญ่ ๆ แม่หนูก็กลับมาทวงถาม

...นางบอกว่าไม่รู้เรื่องข้าวเหนียวที่เด็กอ้างว่าฝากไว้

...นางโกงกิเลสที่พวกชาวไร่นามาขาย โดยใช้เท้ายันกันแข่งไว้ขณะชั่งด้วย
ตราชั่งคันยาว

...เรื่องโกงดอกเบี้ยยลูกหนี้ โดยทำหลักฐานปลอมขึ้นใช้ สารพัดสารพันที่นาง
ฉ้อโกงและฉ้อฉล”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 306-308).

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่ถูกความโลภเข้าครอบงำย่อมไม่
เห็นความผิดของตน บุคคลเหล่านี้จะไม่รู้สึกละอายใจในพฤติกรรมของตน และไม่คำนึงถึงผลกระทบ
ต่อบุคคลอื่นที่ต้องเดือดร้อนจากการกระทำของตน

ข้อ 3 กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติดิในกาม เว้น
จากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

สุทฺธสสา ได้สื่อศีล 5 ข้อ 3 ผ่านคำพูดของตัวละครพระเจริญ โดยการอบรมสั่ง
สอนญาติโยมให้ละเว้นจากการประพฤติดิในกาม

พระเจริญ

พระเจริญได้เตือนสติญาติโยมที่มาทำบุญให้เห็นโทษของผู้ผิดศีลข้อ 3 ประพฤติ
ตนเป็นผู้มากชู้หลายเมียว่าผลกรรมมีจริง นรกสวรรค์มีจริง และผู้ที่กระทำผิดละเมิดศีลต้องได้รับผล
กรรมจริง ดังความว่า

“...อยากให้โยมยุติการกระทำที่ผิดศีลธรรม ขอให้เชื่อเถิดว่านรกสวรรค์มีจริง
คนที่ผิดศีลข้อสามเมื่อดายไปจะต้องปีนต้นไม้ในเมื่อนรกที่มีหนามยาวถึง 16 องคุลี”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 291).

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ละเมิดศีล 5 ไม่ว่าจะข้อใดก็ตามถือว่าได้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลกระทบชั่วอย่างทุกขเวทนา ดังเช่น ผู้ละเมิดศีลข้อ 3 ประพฤติผิดในกามได้รับผลกระทบคือ เมื่อตายไปจะต้องป็นต้นจัญในเมื่อนรก ซึ่งในไตรภูมิพระร่วง (เสถียรโกเศศ. 2546 : 17) ได้มีการกล่าวถึงผลกระทบของผู้ที่ประพฤติผิดศีลข้อ 3 ต้องตกนรกว่า

“โลหสิมพลินรก หรือนรกต้นจัญ แต่ละต้นสูงตั้งโยชน์ มีหนามยาวตั้ง 16 นิ้วมีอยู่ทั่วลำต้น เป็นเปลวไฟลุกอยู่ตลอดเวลาไม่มีดับ นรกนี้มีไฉลงโทษหญิงชายซึ่งทำชั่วด้วยเมียผัวเขา เมื่อตายแล้วไปตกในนรกนี้ ถูกยมบาลด้อนขึ้นต้นจัญ ไม่ขึ้นก็ไม่ได้ เพราะยมบาลเอาหอกและเหล็กแดงแทง แล้วยังมี “แร้งปากหนา กาปากเหล็ก” คอยจิกเนื้อและมีสุนัขคอยกัดอีกด้วย ที่ต้องขึ้นต้นจัญคือขึ้นหาผู้ของตนซึ่งป็นขึ้นไปบนก่อนแล้ว เมื่อป็นขึ้นไปถูกหนามจืดบาดทั่วตัวและถูกไฟลวกแขนขาขาดทนมไม่ไหวก็หล่นร่วงลงมาทั้งคู่แต่ไม่ตาย ถูกยมบาลเอาเหล็กแดงแทง บังคับด้อนให้ขึ้นไปอีก ต้องทนทุกข์อยู่อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าจะสิ้นเวรสิ้นกรรม”

(เสถียรโกเศศ. 2546 : 17)

ดังนั้น บุคคลจึงควรละเว้นจากการประพฤติผิดศีล และดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า

ข้อ 4 มุสาวาทา เวมณิ คือ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
ตัวละครที่สะท้อนให้เห็นศีล 5 ข้อ 4 รวม 2 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง

พระเจริญ

พระเจริญเมื่อวัยเด็กมักจะถูกยายว่ากล่าวตักเตือนไม่ให้เป็นคนโกหกหรือชอบสาบาน โดยให้เหตุผลว่าจะไม่มีใครเชื่อถือและศรัทธาในคำพูดตน ที่สำคัญเป็นการสร้างบาปอย่างหนึ่งเพราะละเมิดศีลข้อ 4 คือ ละเว้นจากการพูดโกหก หลอกลวง ดังนั้นเมื่อท่านครองเพศบรรพชิต ท่านจึงไม่เคยละเมิดศีลข้อนี้เลย ดังความว่า

“... ขอให้โยมเชื่อท่านเถอะ ท่านไม่เคยพูดอะไรที่ไม่จริงแม้สักครั้ง”

“ตกลง เมื่อท่านพูดมาอย่างนี้ผมก็ค่อยเบาใจ จริงอย่างที่เถรว่า ท่านสมาธิพูดคำไหนต้องเป็นคำนั้น ตั้งแต่รู้จักท่านมายังไม่เคยเห็นท่านพูดไม่จริงเลยสักครั้ง” นายมันพูดอย่างโล่งอกและมีกำลังใจที่จะบักหลักรอต่อไป

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 148).

สุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างความน่าเชื่อถือ ความศรัทธาให้กับบุคคลในสังคมได้ด้วยการมีนิสัยไม่พูดโกหกหลอกลวง ดังเช่นพระเจริญที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากญาติโยม อันเนื่องมาจากท่านเป็นคนรักษาคำพูดและไม่โกหก

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่เคร่งครัดในการปฏิบัติตนรักษาศีล ซึ่งข้อนี้เด็กชายเจริญจะรู้ดี กว่าใครว่ายายจะไม่ละเมิดศีลแม้แต่ข้อเดียว ดังความว่า

“ท่านไม่เคยลืมเรื่องมักกะสีผล ที่โยมยายเล่าให้ฟัง หลายต่อหลายครั้ง หากเป็นคนอื่นเล่าท่านคงไม่เชื่อ แต่โยมยายถือศีลกินเพลมาตั้งแต่เป็นสาวรุ่น ๆ เรื่องที่จะพูดโกหกพกลมนั้น เป็นไปไม่ได้แน่”

(มักกะสีผล เล่ม 2. 2545 : 478).

ยายจ่างนอกจากจะไม่พูดโกหกแล้ว ยังไม่ชอบให้หลานชายมีนิสัยชอบสาบาน เพราะยายจ่างเห็นว่าการรักษาคำพูดและไม่มียศยกล่าวเท็จจะทำให้คนเชื่อถือ ดังความว่า

“ยายสอนกันหนี่ครั้งแล้ว ว่าไม่ให้สาบาน คนที่ชอบสาบานมักไม่มีคนเชื่อถือ ถ้อยคำ คนเราถ้าพูดความจริงเป็นเนืองนิตย์ก็ไม่จำเป็นต้องสบถสาบาน จริงไหม”

“จริงครับ” หลานชายเออออเพราะอยากฟังเรื่องที่ยายเล่า

“ไม่จริงได้ยังไง คนอย่างยายไม่เคยพูดไม่จริง เป็นมนุษย์ต้องมีศีลอย่างน้อย ๆ ศีลห้าต้องรักษาไว้ให้ได้ คนฟังจะตั้งหากยายมีทันได้สังเกต

(มักกะสีผล เล่ม 1. 2545 : 112).

จากพฤติกรรมของยายจ่างเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่รักษาคำพูด และเป็นคนพูดแต่ความจริง ไม่พูดโกหกหลอกลวง ย่อมได้รับความเชื่อถือ ความศรัทธาจากบุคคลรอบข้าง

ข้อ 5 สุราเมрымัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี คือ เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ

ตัวละครที่สะท้อนให้เห็นศีล 5 ข้อ 5 รวม 4 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. สตรีทุศีล

พระเจริญ

พระเจริญเป็นตัวละครที่ไม่เคยประพาศิณีสลข้อ 5 และเมื่อวัยเด็กมักจะได้รับการอบรมพร่ำสอนจากยายเสมอว่าเหล่าเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเมื่อตีมาแล้วจะทำให้ขาดสติ ซึ่งสามารถละเมิดศีลข้ออื่น ๆ ได้โดยไม่ยั้งคิดว่า “...ยายปลูกฝังเขามาตั้งแต่เล็กแต่น้อยว่าเหล่าเป็นสิ่งไม่ดี การตีเหล่าถือว่าผิดศีลข้อร้ายแรงที่สุด คนเราหากว่าเมาจนขาดสติเสียแล้ว ย่อมละเมิดศีลได้หมดทุกข้อ...” (มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 119) พระเจริญยังเคยเห็นคนข้างบ้านตนที่ตีเหล่ามาแล้วขาดสติจนเป็นเหตุให้ทะเลาะกันและจบลงด้วยการฆ่ากันตาย ดังความว่า

“เคยเห็นบ่อย ๆ ครับ ตอนผมเป็นเด็ก คนข้างบ้านผมตอนวันบวกรักฉลองกันด้วย **การตีเหล่า** พอสึกออกมาก็ตีเหล่าฉลองกันอีก สึกเข้ามาเียนอย่างที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ว่า พอเมาก็เกิดทะเลาะกัน แล้วทิดสึกใหม่ก็ถูกแทงตาย เรียกว่า สึกเข้ามาเียนตายกลางคืน พ่อแม่ก็ได้แต่เสียใจ

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 731).

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สุราเป็นบ่อเกิดแห่งการทะเลาะวิวาท อันเนื่องมาจากการตีสุราขาดสติยั้งคิด เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายถึงแก่ชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่าสุรามีแต่โทษหาประโยชน์ไม่ได้เลย

ดังนั้นเมื่อพระเจริญมาเป็นเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วง ท่านจึงไม่ให้ญาติโยมนำสุราเข้ามาในเขตวัด ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลงานบุญประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านนิยมจัดงานในวัด พระเจริญได้ยกเลิกค่านิยมการร่ำวงตีกลองในการแห่นาครอบโบสถ์ ซึ่งจะเห็นได้จากงานบวชของนายวิกโก้ฝรั่งที่มาบวชในวัดป่ามะม่วงและพระเจริญเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ โดยจัดการแห่นาครอบโบสถ์ ให้สวดพระพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ ดังความว่า

“ถึงเวลาแห่นาครอบโบสถ์... ให้สวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ...
นอกจากนี้ท่านยังห้ามตีสุราอย่างเด็ดขาด...”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 260).

พระเจริญยังได้ยกเลิกคำสอนของพระพุทธองค์ขึ้นมากล่าวเตือนสติญาติโยมเรื่องการตีสุราว่า

“ไม่ว่าคนพวกนั้นหรือคนพวกไหนหรอก พอเมาขึ้นมาก็ต้องเป็นแบบนี้ทั้งนั้น ไม่งั้นพระพุทธองค์ท่านจะสอนหรือ ...**สุราเมรัย**มัชชปมาทัญฐานา **สุราเมรัย**เป็นที่ตั้งแห่งความ **ประมาท** ศีลข้อนี้สำคัญที่สุด เพราะถ้าละเมิดข้อนี้ข้อเดียวก็สามารถละเมิดข้ออื่น ๆ ได้ทั้งหมด จนถึง

อยากให้ทุกคนเจริญสติพื้นฐาน 4 จะได้ไม่ขาดสติ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 178).

จากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธ-องค์ทรงชี้ให้เห็นโทษและพิษภัยของการดื่มสุราอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท บุคคลใดก็ตาม ยืนอยู่บนความประมาทย่อมที่จะกระทำความผิดพลาดได้โดยง่าย อันเนื่องมาจากขาดสติยังคิดจน เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีลข้ออื่นได้หมด นั่นคือ การเบียดเบียนบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นตัวละครที่ไม่เคยประพฤติดีศีล และมักจะอบรมหลานชายไม่ให้เข้าไป เกี่ยวข้องกับสุรายาโดง โดยชี้ให้เห็นโทษของการดื่มสุราและมักจะปลุกฝังหลานชายว่า เหล้าเป็น สิ่งไม่ดี ดังความว่า

“...เหล้าเป็นสิ่งไม่ดี การดื่มเหล้าถือว่าผิดศีลข้อร้ายแรงที่สุด คนเราหาว่า
เมาจนขาดสติเสียแล้ว ย่อมละเมิดศีลได้หมดทุกข้อ...”

(มกกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 119).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น สุทัสสาต้องการเน้นย้ำให้เห็นว่า การผิดศีลข้อ ร้ายแรงที่สุด คือ การดื่มสุรา เป็นการผิดศีลข้อ 5 ซึ่งบุคคลใดเข้าไปเกี่ยวข้องกับย้อมไม่เกิดคุณประโยชน์ แก่ตน ดังนั้น ยายจ่างจึงคอยอบรมหลานชายให้ห่างไกลจากสิ่งนี้

พระบัวเหี่ยว

พระบัวเหี่ยวเป็นตัวละครที่ไม่เคยดื่มสุรา แต่ได้รับผลกระทบจากบุคคลที่ประพฤติ ผิดศีล 5 ข้อ 5 ผลจากการเมาแล้วขาดสติจึงทำให้พระบัวเหี่ยวต้องสูญเสียพ่อ พระบัวเหี่ยวยังจำภาพ เหตุการณ์ที่พ่อดื่มเหล้าเมาทะเลาะกับแม่จนเป็นเหตุให้แม่แทงพ่อตาย ภาพเหตุการณ์สยดสยองใน ครั้งนั้นยังอยู่ในความทรงจำของตนตลอดเวลา และได้สัญญากับตัวเองว่าจะไม่ละเมิดศีลข้อนี้อีก ่างเด็ดขาด ดังความว่า

“พ่อเธอเป็นอะไรตาย” ท่านพระครูถามขึ้น นายบัวเหี่ยววิ่งไปพักใหญ่ ๆ เมื่อถูกถามเรื่องที่ทำให้สะเทือนใจ ในที่สุดจึงเล่าให้ท่านฟังว่า “พ่อถูกแม่แทงตายครับ พ่อผมแกชอบกินเหล้า พอเมาแล้วก็หาเรื่องทะเลาะกับแม่ วันที่แกจะตายนั้น แกเมามาก ถึงกับลงไม้ลงมือกับแม่ แม่สู้ไม่ไหวเลยคว้ามีดที่ใส่แทงคอสัตว์นั้นแทงพ่อ” ถึงตอนนี้เขาหยุดเล่า ภาพเหตุการณ์สยดสยองในครั้งนั้นผุดขึ้นในความทรงจำ มันแจ่มแจ้งชัดเจนเหมือนกับเพิ่งเกิดขึ้น ทั้งที่วันเวลาล่วงเลยมาถึงสิบปีแล้ว...

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 15-16).

สุทฺธสสา อ่อนค้อม สะทอนให้เห็นว่า หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า “สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา สุราเมรยเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท” นั้น มีความสำคัญที่สุด เพราะเมื่อบุคคลใดก็ตามขาดสติ ย่อมก้าวเข้าสู่ความประมาทอันจะเป็นตัวนำไปสู่การละเมิดสิทธิผู้อื่นหรือเบียดเบียนผู้อื่น เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน นั่นคือ ทำให้ผิดศีลได้หมดทุกข้อ

สตรีทาศิล

สตรีทาศิลเป็นตัวละครที่ไม่ปรากฏภูมิหลังว่า เป็นใครมาจากไหน สตรีผู้นี้เธอมาร่วมงานฉลองพัชยศของเจ้าคณะจังหวัดลพบุรี พระเจริญมาร่วมในงานนี้ด้วยและเห็นเหตุการณ์ที่สตรีผู้นี้ล้มลงศีรษะฟาดพื้นขาดใจตาย และมีหนอนได้ออกมาจากทวารทั้งสี่ เนื่องจากสตรีผู้นี้ละเมิดศีลห้าหมดทุกข้อ ดังความว่า

...สตรีผู้นี้เป็นคนทาศิล ศีลห้าข้อหล่อนรักษาไว้ไม่ได้จนข้อเดียว

แล้วหล่อนก็ล้มลงศีรษะฟาดพื้น... หนอนตัวเท่าเม็ดข้าวสุกได้ย้วยเยี่ยวออกมา

จากปาก จมูก ทวารหนักและทวารเบาของหล่อนเน่าเดียวนั้น ส่งกลิ่นเหม็นคุ้งมาถึงที่ ๆ ท่านั่ง

“...ได้ยินเขากันว่า ยายคนนี้บาปมาก ศีลที่เขาห้ามไว้ แก่ก็ละเมิดหมด ตั้งแต่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ มีชู้ โกหก แล้วก็ชี้เหล่าเมายา ตายปั๊บเหม็นบ๊บบเลย กลิ่นเหม็นยังติดจมูกผมอยู่นี้” คนเล่าทำจมูกพุดพิด

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 312-313).

จากพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวข้างต้น สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่าการละเมิดศีล 5 หมดทุกข้อ ย่อมได้รับผลกระทบชั่วทันตาเห็นดังเช่นสตรีทาศิลคนนี้ ที่ก่อกรรมชั่วโดยไม่ละอายใจในการกระทำของตน และไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของใครที่จะได้รับผลกระทบจากก่อเวรสร้างกรรมของตน สุดท้ายสตรีทาศิลจึงได้รับผลกระทบชั่วอย่างน่าอดสู ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นโทษของการละเมิดศีล 5 ข้อนั้นเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ และเป็นการเน้นย้ำให้บุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการรักษาศีล 5

อาจกล่าวได้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมให้สงบสุขได้โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันนั้น คนในสังคมต้องมีศีล 5 เป็นพื้นฐาน เพราะศีล 5 คือข้อละเว้นการเบียดเบียนตนและผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นตัวควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ไม่ให้ไปสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งเปรียบได้กับกฎหมายบ้านเมืองที่คอยควบคุมคนในสังคมไม่ให้ละเมิดสิทธิผู้อื่น

ศีล 8 อุโบสถศีล

ศีล 8 อุโบสถศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมและแม่ชี เพิ่มจากศีล 5 3 ข้อ คือ เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล เว้นจากการ ฟ้อนรำขับร้องบรรเลงดนตรีดูการละเล่น การ

ตัดทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลู่ได้ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง และเว้นจากที่นอนสูงใหญ่
หรรษาฟุ่มเฟือย

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอพุทธธรรมในเรื่องศีล 8 ผ่านตัวละครทั้งหมด 4 ตัว
ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. แม่สะอั้ง
4. แม่ชีแดง

พระเจริญ

ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วงนั้น พระเจริญจะให้ผู้ปฏิบัติธรรม
ถือศีล 8 งดอาหารเย็นเพราะเห็นว่า การรับประทานอาหารเย็นจะไปบำรุงกามคุณ 5 คือ รูป รส กลิ่น
เสียง สัมผัส ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติแต่อย่างใด ดังความว่า

แล้วจึงอธิบายศีล 8 หรืออุโบสถศีล พร้อมทั้งสรุปให้เสร็จสรรพดังนี้

“จะเห็นได้ว่า ศีลสามข้อหลังที่เพิ่มขึ้นมานั้นมันไปสนับสนุนข้อที่สาม การที่ต้อง
เว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ก็เพื่อจะได้ไม่ให้อึดไปหมกมุ่นกับกามคุณ 5 อย่าลืมนะว่า
อาหารเข้านั้นบำรุงร่างกาย อาหารกลางวันบำรุงการงาน ส่วนอาหารเย็นมันไปบำรุงกามคุณ 5
เมื่อเราจะมาฝึกสมาธิเราจึงต้องงดอาหารเย็นเพราะมันจะไปทำให้เกิดความกำหนัดยินดีใน รูป รส กลิ่น
เสียง และสัมผัส พอจะเข้าใจหรือยังละ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 323).

และหากมีผู้เจ็บป่วยหรือผู้ที่กำลังชดใช้กรรม มาขอความช่วยเหลือจากพระเจริญ
พระเจริญจะให้ผู้มีทุกข์เหล่านั้นถือศีล 8 ปฏิบัติธรรม เป็นการให้ธรรมะรักษาโรค ดังเช่นกรณีอาจารย์
ชิตป่วยด้วยโรคร้ายเป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลืองต้องชดใช้กรรมที่เคยทำเมื่อครั้งที่เป็นนักศึกษาเกษตร มี
การทดลองฆ่าสัตว์ ซึ่งต้องใช้สัตว์ในการทดลองคราวละหลายตัว โดยการใช้มีดปลายแหลมแทง
บริเวณคอ สัตว์หลายร้อยตัวที่ต้องจบชีวิตลงเพราะการศึกษาดังกล่าวนั้น เมื่อผลกรรมตามมา
อาจารย์ชิตจึงต้องชดใช้กรรมดังกล่าว พระเจริญพิจารณาเห็นว่า บุคคลผู้นี้ป่วยด้วยโรคกรรมต้องรีบ
รักษานั้นคือ การให้ถือศีล 8 และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เจ้ากรรมนายเวร
อโหสิกรรม อันจะส่งผลให้หายจากโรคร้ายนี้ ดังความว่า

“ประเดี๋ยวโยมรับศีลแปดก็แล้วกันนะ ไหวหรือเปล่า อาตมาอยากจะให้ผืนใจ
หนอย ถ้าถือศีลแปดจะหายเร็วกว่าศีลห้า เพราะการประพาศพรหมจรรย์ มันเอื้อต่อการปฏิบัติ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 138).

และพระเจริญยังได้กล่าวว่า “...การจะเจริญวิปัสสนาจะต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน ต้องรักษาศีลให้ครบทุกข้อ ใครที่ละเมิดศีลแม้เพียงข้อเดียว คนนั้นจะปฏิบัติไม่ได้ผล” (นารีผล เล่ม 1. 2545 : 247)

ยายจ่าง

เมื่อถึงวันพระยายจ่างจะไปทำบุญที่วัดและปฏิบัติธรรม ยายจ่างจะรักษาศีล 8 นอนค้ำที่วัดทุกวันพระ เมื่อยายจ่างชราภาพจึงงดเว้นการไปค้ำที่วัด แต่ยายจ่างก็ยังคงปฏิบัติดัง เช่นการไปปฏิบัติธรรมที่วัดทุกประการ ดังความว่า

“ประเดี้ยวข้าวต้มสุก ยายก็จะอาบน้ำอาบท่า สวดมนต์ทำวัตรเย็น **วันนี้เป็นวันพระ ยายต้องถือศีลแปด** ถึงจะไม่ได้ไปนอนวัด แต่ยายก็จะทำเหมือนกับยายอยู่ที่วัดทุกประการ”
(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 116).

และยายจ่างจะรักษาศีล 8 ในวันพระอย่างเคร่งครัด ดังความว่า

“ยายเข้าห้องพระทำวัตรสวดมนต์ แล้วจึงเข้านอน วันพระยายไม่ให้หลานชายนวด เพราะต้องการ**รักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์**”
(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 170).

จากการที่ยายจ่างเป็นผู้มีความประพฤติดีงาม รักษาศีลปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หลานชายคือเด็กชายเจริญมีความเคารพศรัทธา และภาคภูมิใจในความดีงามของยาย ทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงยายจ่าง เด็กชายเจริญจะพูดด้วยความชื่นชมเสมอว่า

“...คุณยายไม่เคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเลย แล้วก็**ไปถืออุโบสถศีลที่วัดทุกวันพระนอนค้ำที่วัดด้วย** เพิ่งจะมาหยุดไปช่วงที่อายุมาก ผมหมายถึงหยุดไปค้ำที่วัดนะครับ แต่คุณยายยังคงไปทำบุญทุกวันพระเช่นเคยทำ ตอนเช้าผมจะเป็นคนหอบของไปส่งท่านที่วัด ตกเย็นก็ไปรับกลับ”
(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 322).

จากพฤติกรรมของยายจ่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ยายจ่างเป็นตัวละครที่เคร่งครัดปฏิบัติธรรมรักษาศีลจนเป็นนิสัย จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะกระทำความดี ตัวละครละก็เสมอว่าบุญกุศลที่ตนปฏิบัติมาได้ส่งผลให้ตนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ดังความว่า

“วันไหนเป็นวันโกน เมื่อชายของหมด ก็ซื้อข้าวของมาเตรียมไปทำบุญในวันรุ่งขึ้น และนอนค้ำที่วัดเช่นเคย แม้จะล่วงกาลผ่านวัยมาถึงแปดสิบสี่หน้าฝน แต่ยายยังคงแข็งแรง

กระฉับกระฉ่างกว่าคนในวัยเดียวกัน ซึ่งบางคนช่วยตัวเองไม่ได้แล้ว จึงเป็นภาระของลูกหลานที่ต้องคอย ป้อนข้าวป้อนน้ำ หรือแม้กระทั่งคอยเช็ดปัสสาวะอุจจาระให้

ยายคิดว่าตัวเองโชคดีที่ไม่ต้องเป็นอย่างนั้น คงเป็นเพราะได้สะสม ‘บุญเก่า’ ไว้ มาก จึงทำให้สุขภาพดี มีโรคน้อย ไม่ค่อยเจ็บป่วยเช่นใครเขา ยายตั้งจิตอธิษฐานไว้ว่า **วันใดที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ขอให้วันนั้นจงเป็นวันสุดท้ายของชีวิต** ขออย่าให้ต้องเบียดเบียนลูกหลานด้วยการให้เขามาคอยป้อนข้าวป้อนน้ำเฉกเช่นคนอื่น ๆ เลย”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 97-98).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ดำรงตนอยู่ในศีล ย่อมพบแต่ความสุขและมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง แม้จะเข้าสู่วัยชราก็ยังสามารถประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าสิ่งนี้เป็นอานิสงส์ผลบุญจากการประพฤติปฏิบัติชอบของบุคคลนั้น ๆ

แม่สะอึ่ง

แม่สะอึ่งหลังจากที่ตกนรกแล้วได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง เพื่อทดแทนคุณ ตาปูนสามเณรในชาติที่แล้ว ยมบาลได้บอกให้แม่สะอึ่งปฏิบัติ 2 ข้อ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ คือ รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ และสร้างกุฏิกรรมฐาน 1 หลัง ดังความว่า

“...พอครบกำหนดยมบาลก็บอกว่าถ้าไม่ยอมมาตกรกก็จะอย่าก่อกรรมทำชั่ว และให้กลับไปเกิดในเมืองมนุษย์ 20 ปี เพื่อใช้หนี้ฟิณัน ต้องให้สัญญาว่าจะปฏิบัติให้ได้สองข้อคือ **หนึ่ง ต้องรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ สอง ต้องสร้างกุฏิกรรมฐาน 1 หลัง..**”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 65).

ยมบาลยังได้บอกแม่สะอึ่งว่าถ้าปฏิบัติได้ ตายแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์ ดังความว่า

“...ถ้าหนูทำตามที่ได้สัญญาไว้กับยมบาล คือ **รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ ตายแล้วหนูจะได้ไปเกิดในสวรรค์** ไม่ต้องไปเกิดในเมืองนรกอีก...”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 73).

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สุทัตสหาได้เน้นย้ำให้เห็นอานิสงส์ของผู้สมบุรณ์ด้วยศีลว่า จะพบแต่ความสุขความเจริญในชีวิต เมื่อตายก็จะไปเกิดในสวรรค์ เป็นการโน้มน้าวใจให้คนเคร่งครัดในการรักษาศีลและมีศีลเป็นเครื่องมือคอยควบคุมวิถีการดำรงชีวิตของตนไม่ให้ก้าวเดินผิดพลาด และที่สุดจะได้ไปเกิดในสวรรค์ อันเป็นความปรารถนาของปุถุชนทั่วไป

แม่ชีแดง

แม่ชีแดงเป็นแม่ชีที่ไม่ถือศีลปฏิบัติธรรม มีนิสัยเกียจคร้าน เป็นคนสกปรก และเป็นคนตะกละ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่ชีแดงไม่สามารถรักษาศีล 8 ให้ครบได้ ดังความว่า

“...ใคร ๆ ที่มาอยู่วัดนี้ ก็เพื่อจะมาเรียนวิปัสสนากรรมฐาน แต่นางกลับมานั่ง ๆ นอน ๆ ไปวันหนึ่ง ๆ และที่ร้ายไปกว่านั้นคือ เป็นคนเห็นแก่กิน กินพร้าเพรื่อโดยไม่เลือกกลางวัน กลางคืน เป็นเหตุให้ไม่อาจรักษาศีล 8 ข้อ ได้ครบ...”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 156).

จากพฤติกรรมของแม่ชีแดง สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ไม่มีศีลคอยควบคุมความประพฤติ ทั้งกาย วาจา จะเป็นคนขาดระเบียบวินัย ดังเช่นแม่ชีแดงที่ประพฤติผิดศีล 8 ข้อที่ 6 คือ วิกาลโภชนา เวรมณี เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือ ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่

จะเห็นได้ว่า สุทัตสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของการน้อมนำเอา พุทธ-ธรรมคำสอนในการครองตนขึ้นพื้นฐานคือศีล มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบทบาทสถานะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในวิถีชีวิตของตนและยังได้สะท้อนให้เห็นว่า การดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่เบียดเบียนชีวิตใคร เพราะทุกชีวิตย่อมรักษาศีลของตัวเอง และการจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขควรเริ่มจากการไม่เบียดเบียนกัน จึงกล่าวได้ว่าศีล 8 คือ เครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ของผู้ปฏิบัติธรรม ไม่ให้ยึดติดในกามคุณ 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ซึ่งไม่เป็นคุณต่อผู้ปฏิบัติธรรม และยังสะท้อนให้เห็นว่าศีลคือยารักษาภายนอก ส่วนการปฏิบัติวิปัสสนาคือยารักษาภายใน

ศีล 227

สุทัตสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอเรื่อง “ศีล 227” เพียงบางข้อ โดยสื่อผ่านพฤติกรรมคำพูดของตัวละคร 2 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ เป็นตัวละครที่ประพฤติศีลอย่างเคร่งครัด
2. หลวงตาเฟื่อง เป็นตัวละครที่ประพฤติผิดวินัยสงฆ์

โภชนวรรคที่ 4 ข้อ 2 “คณโภชนสิกขาบท” สิกขาบทข้อที่ 81

คณโภชนสิกขาบท “ความว่า ทายกไปนิมนต์ภิกษุในอาวาสเดียวกันตั้งแต่ 4 รูป ขึ้นไป ออกชื่อโภชนะว่านิมนต์ให้ไปกินข้าว กินเนื้อ กินปลา หรือนิมนต์ด้วยภาษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาหารคฤหัสถ์ ภิกษุไปรับโภชนะนั้นมาฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์...” (พระปาฏิโมกข์แปล. 2536 : 73)

โกชนวรรคที่ 4 มี 10 สิกขาบท และ คณโกชนสิกขาบท อยู่ในสิกขาบทที่ 2 ของ 10 สิกขาบท ซึ่งตรงกับสิกขาบทข้อที่ 81 ในศีล 227 ข้อ

พระเจริญ

เมื่อคราวที่หลานสาวอดีตผู้ใหญ่บ้านแห่งหนึ่งถวายอาหารแด่พระเจริญ ได้เอ่ยชื่ออาหารที่ถวาย พระเจริญจึงได้อธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับการถวายอาหารพระ ดังความว่า

“...ดิฉันจะไปปิ้งปลาเค็มมาถวาย ท่านฉันปลาเค็มได้ใช่ไหมจ๊ะ”

“ไม่ได้หรอกโยม ออกชื่ออาหารอย่างนั้นอาตมาฉันไม่ได้”

“เพราะการถวายอาหารพระแล้วระบุชื่ออาหาร ท่านองเชิญชวนให้ท่านฉัน ถ้าท่านฉันถือว่าผิวนัย โยมจำไว้เลยว่าเวลาถวายบิณฑบาตแด่พระสงฆ์ ให้บอกแต่ว่าเป็นบิณฑบาตไม่ต้องระบุว่าต้มอะไร แกงอะไร เพราะถ้าพระฉันจะเป็นอาบัติโทษ” ท่านถือโอกาสสอนสาวน้อย

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 683-684).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การให้ความรู้ความเข้าใจอันเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนเป็นสิ่งที่ภิกษุพึงกระทำ ดังเช่นเหตุการณ์ข้างต้นที่พระเจริญได้ช่วยเหลือให้หลานสาวอดีตผู้ใหญ่บ้านท่านนั้นได้เข้าใจหลักการประพฤติปฏิบัติที่ดีและถูกต้อง ของพุทธศาสนิกชนพึงรู้ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคร่งครัดในพระวินัยของพระเจริญที่ประพฤติปฏิบัติเหมาะสมกับสมณเพศ

อเจลวรรคที่ 5 ข้อ 5 “รโหิณีสัชชสิกขาบท” สิกขาบทข้อที่ 94

รโหิณีสัชชสิกขาบท “ความว่า ภิกษุหนึ่งอยู่กับหญิงมนุษย์อันรู้ความสองต่อสองในที่แจ้ง ไม่มีเครื่องกันบังกลางวัดกลางนอกชานบ้านไม่มีใคร ๆ แลเห็นเป็นเพื่อน 3 ต้องอาบัติปาจิตตีย์...” (พระปาฏิโมกข์แปล. 2536 : 77)

อเจลวรรคที่ 5 มี 10 สิกขาบท และ “รโหิณีสัชชสิกขาบท” อยู่ในสิกขาบทที่ 5 ของ 10 สิกขาบท ซึ่งตรงกับสิกขาบทข้อที่ 94 ในศีล 227 ข้อ

พระเจริญ

เมื่อมีญาติโยมมาทำบุญเป็นผู้หญิงและต้องอยู่กันตามลำพัง พระเจริญจะเรียกให้เด็กวัดอยู่ปรนนิบัติรับใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการอยู่กับสตรีสองต่อสอง ดังความว่า

“ตอนสายของวันที่ 8 ธันวาคม 2516 ท่านพระครูกำลังสอบถามฉันให้บูชาสักการาทองริน โดยมีนายสมชายนั่งคอยรับใช้อยู่ห่าง ๆ

ทุกครั้งที่มีการสนทนากับสตรีชนิดตัวต่อตัว ท่านจะต้องให้มีบุคคลที่สามอยู่ด้วยเสมอ จึงเป็นที่รู้กันดีในหมู่ผู้ใกล้ชิดว่า สมภารวัดปามะม่วงท่านเคร่งวินัยนัก โดยเฉพาะเรื่องเพศตรงข้าม

ท่านจะระมัดระวังเป็นพิเศษ สงฆ์หลายรูปที่ตั้งใจมาบวชเพื่อหวังความหลุดพ้น แต่เพราะไม่สำรวมระวัง ในการปฏิบัติต่อสตรี จึงถูกสึกออกไปเป็นผู้ครองเรือนเสียมากต่อมาก”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 200).

และเหตุการณ์ที่เทพกาหลง ต้องการมาช่วยพระเจริญให้รอดพ้นจากแม่ชีชบา มารพระพุทธรูปศาสนาที่จะทำลายพรหมจรรย์ของท่าน ดังความว่า

“ทำไมแม่กาหลงไม่ไปเรียนท่านด้วยตัวเองล่ะ” แม่ชีเขียวทัก

“ฉันเป็นผู้หญิง ขึ้นเข้าไปในยามวิกาลก็ถูกตำหนิ” คือคำตอบ

“จริงสินะ หลวงพ่อท่านเคร่งยังกะอะไร แม่ชีเจียนั้นเรารีบไปกันเดี๋ยวนี้แหละ”

(นารีผล เล่ม 2. 2545 : 517).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้รับบทบาทหน้าที่ของตน และประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยได้อย่างเหมาะสมกับสถานะของตน ย่อมเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ และเคารพแก่บุคคลอื่น ดังเช่นพระเจริญที่เคร่งครัดในการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการครองเพศบรรพชิต สำรวม กาย วาจา ใจ ไม่ให้ละเมิดพระวินัยสงฆ์ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้

รตนวรรคที่ 9 ข้อ 3 “วิกาลคามปเวสนสิกขาบท” สิกขาบทข้อที่ 134

วิกาลคามปเวสนสิกขาบท “ความว่า ภิกษุมิสิกขาที่จะไปบ้านในเวลาตั้งแต่ล่วงเที่ยงวันไปจนรุ่งเช้า เพื่อนภิกษุมีอยู่ มิได้อำลาบอกเล่าให้รู้ก่อน เข้าไปบ้านในวิกาล ต้องอาบัติปาจิตติย์ เว้นแต่เป็นการรีบด่วนที่ควรจะไป” (พระปาฏิโมกข์แปล. 2536 : 87)

รตนวรรคที่ 9 มี 10 สิกขาบท และ “วิกาลคามปเวสนสิกขาบท” อยู่ในสิกขาบทที่ 3 ของ 10 สิกขาบท ซึ่งตรงกับสิกขาบทข้อที่ 134 ในศีล 227 ข้อ

หลวงตาเฟื่อง

หลวงตาเฟื่องมาบวชเป็นพระโดยขาดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้น หลวงตาเฟื่องจึงไม่สนใจศึกษาพระธรรมวินัย ข้อปฏิบัติข้อห้ามต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้หลวงตาเฟื่องจึงไม่รับรู้ วิธีการดำรงชีวิตจึงผิดเพี้ยนจากพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่อยู่ในวัดป่ามะม่วง ดังความว่า

“...ท่านกลับบ้านทุกวัน พอฉันเพลเสร็จ...กว่าจะกลับจากบ้านเมื่อกี้สองสามทุ่ม”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 223).

จากพฤติกรรมของหลวงตาเฟื่อง สุทัสสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม ขาดความรู้ความเข้าใจในวินัยสงฆ์ทำให้ดำเนินชีวิตผิดพลาดจากการเป็นสมณเพศ

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าของพระสงฆ์อยู่ที่การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ กล่าวคือ เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบสอนตัวเองได้ และอบรมสั่งสอนให้คนอื่นปฏิบัติตาม ซึ่งก็คือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ นอกจากนี้บุคคลที่เคร่งครัดในระเบียบวินัย มีสติระมัดระวังกาย วาจา ใจ ไม่ให้หลงเตลิดไปกับสิ่งชั่วร้าย ย่อมชนะสิ่งต่าง ๆ ได้ กล่าวคือ บุคคลที่ชนะใจตนเองได้ จะสามารถเอาชนะสิ่งชั่วร้ายภายนอกได้โดยง่าย ดังนั้น สมณเพศที่ตั้งมั่นในธรรมย่อมมีสติจะไม่ประมาทในการครองเพศบรรพชิต

หมวดสมาธิ

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 125) ได้อธิบายความหมาย “สมาธิ” ว่า การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอแนวทางการฝึกอบรมจิตใจเพื่อเข้าสู่เส้นทางการปฏิบัติให้เข้าถึงนิพพานอันเป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนา โดยใช้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เส้นทางแห่งความหลุดพ้น สติปัฏฐานแปลว่า ที่ตั้งของสติ การปรากฏของสติ ได้แก่ การใช้สติ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อใช้สติให้บังเกิดผลดีถึงที่สุด ดังพุทธพจน์ว่า “...ทางนี้เป็นมรรคเอกเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เมื่อข้ามพ้นความโศกและปริเวทนะเพื่อความอัสดงแห่งทุกข์และโทมนัส เมื่อบรรลุโลกุตตรมรรค เมื่อกระทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน นี้คือ สติปัฏฐาน 4...” (พระไตรปิฎก 12 : 132 ; อ้างอิงจาก สุจิตรา 2545 : 147)

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้สื่อแนวทางการฝึกอบรมจิตใจโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ผ่านตัวละครรวม 15 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ยายจ่าง
3. พระบัวเหี่ยว
4. สามเณรทองดี
5. ครอบครัวหีบดี
6. พระอุดมวิชาญาณ
7. แม่ชีก้อนทอง
8. นายหล่อ
9. แม่สะอึ่ง
10. เทพกาหลง

11. เจ้าแก้ว
12. นางแต้ม
13. คุณนายลำไย
14. หลวงตาเฟื่อง
15. แม่ชีแดง

พระเจริญ

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้สืบทอดธรรมดั่งกล่าวผ่านพฤติกรรมคำพูดของตัวละคร พระเจริญ โดยการให้ตัวละครเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ขณะเดียวกันพระเจริญยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอน และให้คำแนะนำแก่ญาติโยมในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ด้วยตัวท่านเอง

เมื่อครั้งที่พระเจริญต้องขัดใช้กรรมที่ก่อเมื่อวัยเด็กคือกรรมที่ไปเผาบ้านตาเปล่ง และกรรมที่ทำร้ายชายชราซึ่งมาด้วยการถีบตักน้ำและปาก่อนหินใส่ชายชรา เมื่อกรรมตามมาให้ผลจึงเป็นเหตุให้รถที่พระเจริญนั่งมาและนายหล่อเป็นคนขับประสบอุบัติเหตุพุ่งลงเหว ในครั้งนั้นพระเจริญได้ตระหนักว่าวิชาคาถาอาคมใด ๆ ก็ไม่เทียบเท่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะทำให้เกิดปัญญาแก้ปัญหาได้ พระเจริญจึงได้มีความตั้งใจในการเรียนวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง ดังความว่า

“การกลับมาคณะ 5 วัดมหาธาตุในครั้งนี้ พระเจริญมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนให้สำเร็จ เพราะได้ประจักษ์ชัดด้วยตนเองแล้วว่า **วิชาอะไร ๆ ก็สู้วิปัสสนากรรมฐานไม่ได้** บทเรียนที่ได้รับจากอุบัติเหตุรถพุ่งลงเหวในคราวนั้นทำให้ท่านได้เรียนรู้ว่า **คาถาอาคมต่าง ๆ ไข่แก่ทุกข์ไม่ได้ ช่วยให้พ้นไปจากเวรที่ทำกรรมที่ก่อก็ไม่ได้** หากไม่เคยปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาบ้าง เห็นจะมอดม้วยมรณา ชีวาวายแวนเป็นปลาแปบปิ้งอยู่กันเหวนั่นเอง”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 761).

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การงมงายในเวทมนตร์คาถาไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตแต่อย่างใด บุคคลไม่ควรเชื่อมั่นศรัทธากับสิ่งเหล่านี้ เพราะไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาชีวิตหรือทำให้บุคคลหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ดังนั้น เราจึงควรดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

และเมื่อพระเจริญออกธุดงค์ที่ป่าดงพระยาเย็นเพื่อเรียนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จากพระในป่า ทำให้ท่านค้นพบว่า สติปัฏฐาน 4 คือ เส้นทางปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน ดังความว่า

ที่ป่าดงพระยาเย็น ท่านพระครูเจริญได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จาก ‘พระในป่า’ แล้วท่านก็ได้พบว่า ไม่มีทางสายใดที่จะประเสริฐเท่ากับทางสายนี้อีกแล้ว ท่านเพิ่งจะเข้าใจซาบซึ้งในพุทธวจนะที่เคยอ่านพบในพระไตรปิฎก ความว่า “...ภิกษุทั้งหลาย **ทางนี้เป็นทางสายเอก เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อข้ามพ้นความโศกและปริเทวะ เพื่อความอัสสงแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุลोकุตตระมรรค เพื่อกระทำให้งั่งซึ่งนิพพาน** นี่คือสติปัฏฐาน 4...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 25-28).

จากผลการปฏิบัติธรรมของพระเจริญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จะช่วยให้บุคคลผู้ปฏิบัติเข้าใจสภาวะความเป็นจริงของชีวิต จนสามารถปล่อยวางข้ามพ้นความทุกข์ได้ อันจะนำไปสู่เส้นทางพระนิพพาน

พระเจริญได้นึกถึงคำกล่าวของท่านเจ้าคุณโชดก อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานแก่ท่าน ได้กล่าวว่า “**การจะเปลี่ยนนิสัยคนได้จะต้องให้เขาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน... เพราะการฟังอย่างเดียวไม่ทำให้เขาซาบซึ้งจนถึงขั้นเปลี่ยนนิสัยได้ แต่พอมานับปฏิบัติ ศิล สมาธิ ปัญญา เข้าไปล้างจิตใจเขา จิตก็ผ่องใสใจก็สะอาดขึ้น...**” (มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 767)

ดังนั้นเมื่อพระเจริญได้รับการตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วง พบว่า ท่านไม่ได้รับการยอมรับจากพระในวัด ด้วยเห็นว่าพระเจริญอายุยังน้อยจึงเกิดทิฐิ พระเจริญจึงได้นำวิธีการของเจ้าคุณโชดกมาใช้ กล่าวคือ การจะพัฒนาคนต้องพัฒนาที่จิตใจก่อน ถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใดในวัดได้ เพราะใจเป็นสิ่งสำคัญที่เข้าไปมีบทบาทในการบัญชาการคนให้กระทำดี-ชั่ว ดังความว่า

“ภิกษุหนุ่มยกมือขึ้นรับไหว้ภิกษุผู้ถือตนว่าสูงวัยกว่า สังเกตเห็นทิฐิที่ฉายออกมาทางแววตาของอีกฝ่ายก็คิดว่าจะต้องกำจัด ‘ทิฐิพระ’ ของหลวงตาเพื่อกับหลวงตาอ่อนออกไปให้หมด มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรืองดังที่ได้ตั้งปณิธานเอาไว้ **การจะพัฒนาวัดต้องพัฒนาที่คนก่อน และการพัฒนาคนก็ต้องพัฒนาที่ใจของเขา** พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ชัดเจนว่า ‘มโนปุพพคมารมมา มโนเสฏฐา มโนมยารมมทั้งหลายมีใจนำหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ’ ใครจะสร้างสรรค์สิ่งดีงาม หรือจะก่อกรรมทำเข็ญก็มีใจเป็นจุดเริ่มต้น ฉะนั้นถ้าพัฒนาใจให้ดีไว้ก่อน อะไร ๆ ก็จะได้ตามไปด้วย”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 11-12).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น สุทัตสาได้ชี้ให้เห็นว่า การทำสิ่งใด ๆ ย่อมมีใจเป็นหัวหน้า การทำผิดคิดชั่วก็ด้วยใจ ดังนั้น หากจะพัฒนาคนจึงต้องพัฒนาที่จิตใจคนก่อนจึงจะพัฒนาสังคมได้ เพราะใจเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ

พระเจริญยังได้อธิบายให้ญาติโยมผู้ปฏิบัติธรรม เข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานว่า การปฏิบัติกรรมฐานก็เพื่อขัดเกลากิเลสให้เบาบางลง หากปุณฺณคนธรรมดาที่ไม่ประพฤติดุปฏิบัติกรรมฐานย่อมถูกกิเลสครอบงำและชักนำสู่ความเสื่อมได้ง่าย ดังความว่า

“เอาละญาติโยมที่รักทั้งหลาย ที่โยมเฝ้าแก้พุดมานั้นถูกต้องเป็นจริงทุกประการ อาตมาจึงขอยืนยันว่ากรรมฐานไม่เคยทำให้ใครวิปริต ถ้าหากคนคนนั้นปฏิบัติอย่างถูกต้องและเอาจริงเอาจัง และโปรดเข้าใจเสียใหม่ให้ถูกต้องด้วยว่า **คนที่มาปฏิบัติกรรมฐานไม่ใช่คนที่หมดกิเลสแล้ว เพราะถ้าหมดกิเลสก็ไม่จำเป็นต้องมาปฏิบัติ การมาปฏิบัติก็เพื่อจะให้กิเลสมันเบาบางลงและหมดไปในที่สุด** เพราะฉะนั้นตราบใดที่เขายังไม่บรรลุนิพพานชั้นใดเลย เขาก็ยังคงเป็นปุณฺณคนธรรมดาเหมือน ๆ กับคนทั่ว ๆ ไปที่ยังมีรัก โลภ โกรธ หลง จึงอาจถูกกิเลสชักพาไปในทางเสื่อมได้”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 334).

จากการสนทนาดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะทำให้คนมีสติ เมื่อมีสติแล้วย่อมแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ กิเลสตัณหาจึงไม่อาจโน้มน้าวไปได้

พระเจริญยังได้อธิบายให้แก่ญาติโยมเข้าใจเรื่องสติปัฏฐาน 4 ว่า เป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลา เพราะนั่นคือการมีสติรู้ตัวอยู่ทุกขณะ ดังความว่า

“อ้าว ก็ที่ทรงเตือนให้ไม่ประมาทนั้นไม่ใช่สติหรอกหรือ **ไม่ประมาทก็คือให้มีสติรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ทุกลมหายใจนั่นเอง** ในสมัยที่พระองค์ยังทรงพระชนมชีพอยู่นั้น ทรงให้ภิกษุที่นั่งนอนตั้งแต่ตีสามจนถึงกรมรุ่งสาง และกำหนดรู้ิริยาบถ **ซึ่งก็คือการเจริญสติปัฏฐาน 4** อันถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ไหนเธอลองบอกมาซิว่า หน้าที่ของนักบวชในพุทธศาสนามีอะไรบ้าง”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 83-84).

จากการอธิบายหลักธรรมข้างต้นเป็นการชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไม่ใช่เรื่องยากเมื่อรู้หลักการและมีความเพียรในการปฏิบัติก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการมีสติกำหนดรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไร

นอกจากนี้ พระเจริญยังได้เตือนสติผู้ปฏิบัติกรรมฐานว่าเมื่อเผชิญกับปัญหาใด ๆ ก็ตาม สิ่งแรกที่พึงระวังคือสติ กล่าวคือต้องมีสติ คิดหาหนทางแก้ปัญหา แต่ที่สำคัญคืออย่าสร้างกรรมชั่วให้เกิดขึ้นอีก ดังที่ปรากฏว่า

“อย่าลืมหาเข้ากรรมฐานนะหนุนะ แล้วก็ไม่ต้องไปคิดอะไรมาก รู้ไว้ดีกว่าไม่รู้ ที่หลวงพ่อบอกก็เพื่อจะให้หนูตั้งสติได้เมื่อพบกับเหตุการณ์อย่างนั้น จะได้ไม่ตกใจเกินไป อย่าลืมหาเข้าให้ ๆ ให้หมดกันไปเสียแล้วก็อย่าไปสร้างกรรมใหม่”

ท่านจำเป็นต้องบอกต้องพูดเพราะคนส่วนมากเมื่อประสบกับเหตุการณ์เช่นนี้ต่าง
ผลุนผลันพากันฆ่าตัวตายบ้าง ฆ่าคนที่ทำให้ตัวเองเจ็บช้ำบ้าง ด้วยคิดว่าเป็นทางหนีทุกข์ แต่ข้อเท็จจริง
นั้นนอกจากจะหนีทุกข์ไปไม่ได้แล้ว ยังทำให้เพิ่มทุกข์ผูกเวรกันหนักขึ้นไปอีก”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 113).

จากข้อความดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นว่าการขาดสติยังคิดจะทำให้คนประมาท
ดำเนินชีวิตผิดพลาด หากว่าบุคคลที่มีสติย่อมที่จะคิดหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยสติ ปัญญา และ
เหตุผล ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระเจริญยังได้กล่าวให้กำลังใจแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรมว่า ผู้หญิงก็สามารถ
บวชได้ คือ การบวชใจด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 นั้นเอง ดังความว่า

“เป็นผู้หญิงก็บวชได้ คือบวชใจยังงี้ละ บางคนกายบวชแต่ใจไม่ได้บวช

เช่น พวกที่อาศัยผ้าเหลืองหากิน คนพวกนี้เขาเรียกว่า **ตัวเป็นพระ แต่ใจเป็นมาร**”

“บวชใจทำอย่างไรคะหลวงพ่” ถามอย่างสนใจ

“ก็เจริญสติปัฏฐาน 4 เหมือนที่คุณพ่อหนูเขาปฏิบัติมันยังงี้ละ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 112).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การที่บุคคลมีความเชื่อมั่น
ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มายึดถือปฏิบัติประกอบแต่
กรรมดี ย่อมมีคุณค่าและประเสริฐกว่าผู้ที่เป็นพุทธเพียงเปลือกนอก แต่จิตใจบาป ไม่มีความละอาย
ใจในการกระทำของตนเอง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีจิตใจดีงามภายในจะส่งผลออกมา
ภายนอกในรูปของการกระทำดี ก็จะถือว่าเป็นคนดีโดยไม่ต้องอาศัยวัตถุสิ่งของภายนอกมาปรุงแต่งให้
ดูดี เพื่อ บ่งบอกว่าตนเป็นผู้ประพฤติดีและปฏิบัติชอบ ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่มีความประพฤติชั่วจิตใจ
หยาบช้ำ จำเป็นต้องหาสัญลักษณ์หรือสิ่งที่มาปรุงแต่งให้ตนดูสูงส่ง สุกัลยาสถาต้องการชี้ให้เห็นว่า
พฤติกรรมของบุคคลคือตัวชี้วัดคุณค่าจิตใจภายใน มิใช่เปลือกนอกหรือการแต่งกายเพราะเป็นเพียง
สิ่งสมมติ

พระเจริญยังได้ชี้ให้ญาติโยมเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ
การระลึกชาติได้ เห็นกฎแห่งกรรม และเกิดปัญญาแก้ปัญหาชีวิตได้ ซึ่งข้อสุดท้ายมีความสำคัญต่อ
การดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อเกิดปัญหาย่อมที่จะเห็นแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมี
สติ และไม่มัวงายในเรื่องไร้สาระ ดังความว่า

**“ประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐานนั้นมีมากมาย เท่าที่ข้าพเจ้าจาก
ประสบการณ์ของข้าเอง และจากการสอบถามของผู้ปฏิบัติคนอื่น ๆ พอสรุปได้สามประการ**

ใหญ่ ๆ คือ หนึ่งระลึกชาติได้ สองเห็นกฎแห่งกรรม และสามเกิดปัญญาแก้ปัญหาชีวิตได้ ซึ่งประการสุดท้ายนี้สำคัญที่สุด เพราะถ้าเราสามารถแก้ปัญหาของตัวเองได้ ก็ไม่ต้องไปวิ่งหาพระให้รดน้ำมนต์หรือวิ่งไปหาหมอดู เราต้องเป็นหมอดูให้ตัวเองมันถึงจะถูก นี่แหละประโยชน์ของกรรมฐานอยู่ตรงนี้ ไม่ใช่มานั่งหลับหูหลับตาเพื่อจะไปสวรรค์นิพพานอย่างที่ชาวบ้านเขาพูดกัน เมื่อใดที่ยังไม่เกิดปัญญา ยังแก้ปัญหาชีวิตให้ตัวเองไม่ได้ แล้วจะไปสวรรค์นิพพานได้ยังไงที่ข้าพุดมานี้แจ้งเห็นด้วยไหมเล่า”

(สัตวโลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 8).

นอกจากคุณประโยชน์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อันเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังสามารถแก้กรรมได้ด้วย ดังความว่า

“...โยมอย่าลืมนะว่าวิธีที่จะแก้กรรมนั้นต้องใช้วิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น
อย่างอื่นแก้ไม่ได้”

(สัตวโลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 166).

สำหรับในเรื่องของบุญ ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง ผลแห่งการปฏิบัตินี้ก็ทำให้เกิดบุญกุศลอันยิ่งใหญ่โดยมิต้องเสียทรัพย์สินเงินทองใด ๆ ดังความว่า

“ดี ถ้าทำอย่างนั้นได้ถือเป็นกุศลมหาศาลทีเดียว ไม่มีอะไรจะดีไปกว่า
กรรมฐานอีกแล้ว สร้างโบสถ์เจ็ดหลังก็ยังไม่บุญไม่เท่าการปฏิบัติกรรมฐาน แล้วก็ไม่ต้องเสียเงิน
เสียทองอีกด้วย”

(สัตวโลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 348).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้น สุทัสสาได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างบุญกุศลให้ตนเองด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ สิ่งที่พุทธศาสนิกชนควรเข้าใจและประพฤติปฏิบัติ เพราะจะทำให้บุคคลนั้นมีสติมองเห็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งจะทำให้แก้ปัญหาได้ถูกที่ การหันไปพึ่งหมอดูหรือปะพรมน้ำมนต์เป็นความมกมายและไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ บุคคลจะสำเร็จสิ่งใดได้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง ซึ่งก็คือ การให้พึ่งตนเอง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน จึงจะช่วยตนเองได้

ยายจ่าง

กิจวัตรประจำวันของยายจ่างที่ปฏิบัติมิได้ขาดคือการสวดมนต์ภาวนาในช่วงเช้า และก่อนเข้านอน สมภารวัดศรีท้าวภิรมณ์เป็นผู้สอนกรรมฐานให้ยายจ่างนำไปฝึกหัดตนให้ดำรงชีวิตอย่างมีสติ ดังความว่า

“ยายล้มตัวลงนอน เอามือวางบนท้อง กำหนด ‘พอง-หนอ’ เมื่อท้องพอง และ ‘ยุบ-หนอ’ เมื่อท้องยุบ สมาภาวศีลสมาธิธรรมฐานให้ยาย ทำอะไรต้องมีสติ ยืน เดิน นั่ง นอน คู่แขน เหยียดขา ต้องมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เหตุฉะนั้นยายจึงฝึกสติ ‘นอนมีสติ ตื่นมีสติ’ ยายฝึกอย่างนี้ทุกวัน”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 190).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการฝึกตน เพื่อให้มีสติอันจะเกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต เพราะบุคคลที่มีสติอยู่ตลอดเวลาจะไม่ดำเนินชีวิต ผิดพลาด ไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายในกิจการงาน

พระบัวเหี่ยว

หลังจากที่พระบัวเหี่ยวได้เรียนการปฏิบัติธรรมฐานจากพระเจริญ พฤติกรรม ความประพฤติก็เปลี่ยนไปในทางที่ดี ดังความว่า

“เมื่อลืมหัดขึ้น สิ่งแรกที่เห็นก็คือ ใบหน้าที่เปี่ยมด้วยเมตตาของผู้เป็นอาจารย์ รู้สึก ร้อนวูบขึ้นทั่วร่างแล้วเปลี่ยนเป็นเย็นซาบซ่าไปทั่วทุกซอกซอก น้ำตาไหลพราก ๆ ด้วยความปีติ ท่านก้มลง กราบพระอุปัชฌาย์ด้วยความรู้สึกสำนึกในพระคุณอย่างหาที่สุดมิได้

ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ชักฟอก และขัดเกลาจิตใจที่เคยหยาบกระด้างของ ท่านให้ละเอียดประณีตขึ้น กตัญญูตเวทีตาธรรมจึงเกิดเองโดยมีต้องมีผู้ใดมาบอกกล่าว”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 44).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการอบรมด้วยศีล สมาธิ จะทำให้เกิดปัญญา มีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติชอบต่อผู้มีพระคุณ ด้วยการแสดงความกตัญญูตเวทีตาธรรม ดังเช่นพระบัวเหี่ยวที่เคยมีจิตใจหยาบกระด้าง เห็นผิดเป็นชอบ แต่เมื่อได้มาบวชเป็นพระ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงได้รู้ว่าการกระทำของตนในอดีตเป็นสิ่งเลวร้ายก่อกรรม ทำชั่วไว้มาก และสำนึกในพระคุณของพระอุปัชฌาย์คือพระเจริญที่ได้อบรมสั่งสอนตนให้ดำเนินตามแนวทางที่ถูกต้องดีงาม

ด้วยความเพียรในการปฏิบัติ และมีความมุ่งมั่นที่อยากจะช่วยมารดาให้เลิก อาชีพฆ่าสัตว์ พระบัวเหี่ยวจึงสามารถปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 12 ชั่วโมง เมื่อออกจากผลสมาบัติจึงแผ่เมตตาให้แก่มารดาและพ่อเลี้ยง พร้อมกับอธิษฐานให้คนทั้งสองหันมาหา เลี้ยงชีพด้วยการประกอบสัมมาอาชีพะ ดังความว่า

“พระบัวเหี่ยวออกจาก ‘ผลสมาบัติ’ เมื่อเวลาแปดนาฬิกาตรงของวันรุ่งขึ้น ท่านแผ่ เมตตาและอุทิศส่วนกุศลไปให้มารดาและพ่อเลี้ยง พร้อมกันนั้นก็ตั้งจิตอธิษฐานขอให้บุคคลทั้งสองเลิก

ทำปาณาติบาตอันเป็นมิจฉาอาชีวะหันมาเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 400).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อบุคคลได้รับการขัดเกลากิเลส ตัณหาออกจากจิตใจ จะช่วยให้มองเห็นความถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต และอยากที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่นให้หลุดพ้นจากเส้นทางของการประพฤติชั่ว ดังเช่นพระบัวเหี่ยวที่ปรารถนาให้มารดาและพ่อเลี้ยงเลิกก่อกรรมทำเข็ญหันมาประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่เบียดเบียนใคร

เมื่อพระบัวเหี่ยวออกจากผลสมาบัติแล้ว ได้มีชายหนุ่มคนหนึ่งนำอาหารมาถวายแก่พระบัวเหี่ยว พระบัวเหี่ยวฉันอาหารนั้นได้เพียงคำเดียวก็อิ่ม และเกิดความอึดเอิบใจ พระบัวเหี่ยวได้นำเรื่องนี้มาเล่าให้พระเจริญฟัง พระบัวเหี่ยวจึงทราบบว่าชายหนุ่มคนนั้นเป็นเทวดามีความศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติของท่าน จึงอยากจะทำบุญด้วยการนำอาหารทิพย์มาถวายแก่พระบัวเหี่ยว ดังความว่า

“ฉันขออนุโมทนา เธอปฏิบัติได้ก้าวหน้ามากที่สุดในบรรดาพระภิกษุที่อยู่ในวัดนี้ รู้ไว้เสียด้วย ผู้ชายที่นำอาหารมาให้เธอเมื่อสักครู่นี้แหละคือเทวดา ไม่ใช่ชาวบ้านธรรมดาอย่างที่เธอเข้าใจหรอกนะ”

...

“ก็เขาพอใจในการประพฤติปฏิบัติของเรานะสิ อย่าลืมนะบัวเหี่ยว **พระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้นประเสริฐกว่าเทวดาเสียอีก** แม้เทวดาเขาก็นับถือ การที่เขา นำอาหารมาถวาย เขาก็อยากได้บุญเหมือนกัน..”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 403-405).

จากการสนทนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น ย่อมเป็นที่เคารพนับถือแก่บุคคลทั่วไป แม้แต่เทวดาเองก็ยังให้การยอมรับนับถือในคุณงามความดีนั้น

เมื่อครั้งที่พระบัวเหี่ยวออกจากผลสมาบัติและแผ่เมตตาอธิษฐานจิตให้มารดาเลิกประกอบอาชีพฆ่าสัตว์นั้น พลังเมตตาได้ส่งถึงมารดาของพระบัวเหี่ยว และนางได้เลิกประกอบอาชีพดังกล่าวสมความตั้งใจของพระบัวเหี่ยว และนางได้เขียนจดหมายมาถึงลูกชายคือพระบัวเหี่ยวได้ทราบข่าว ดังความว่า

“...เมื่อตอนเช้ามีด แม่กับทิดห่มผ้าผืนตรงกัน คือผืนเห็นเจ้าห่มผ้าเหลืองมาบอกให้แม่กับทิดเขาเลิกฆ่าสัตว์ ให้ไปหางานอื่นทำ... เมื่อวานเราบอกเจ้าแก่ไปแล้วว่าจะออก ตอนเช้ามีดก็มาผืนพอดี คงจะเป็นบุญของเจ้าที่ได้ไปบวช จึงทำให้แม่กับพ่อเลี้ยงของเจ้าเลิกอาชีพนี้ได้...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 427-428).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นอานิสงส์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานว่า นอกจากจะช่วยให้ตนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ยังสามารถช่วยเหลือผู้ที่เดินทางให้ เห็นแสงสว่างแห่งธรรมนำทางให้ก้าวเดินออกจากเส้นทางแห่งการทำความชั่วได้ ดังเช่นพระบัวเหี่ยวที่ พยายามช่วยเหลือมารดาไม่ให้เห็นผิดเป็นชอบ

สามเณรทองดี

สามเณรทองดีเป็นเณรอยู่ในวัดพรหมบุรี ได้เดินทางไปพร้อมกับพระเจริญเมื่อ ครั้งยังเป็นพระลูกวัด เพื่อไปเรียนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุ การปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานของสามเณรทองดีมีความก้าวหน้ามากจนถึงขั้นเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 24 ชั่วโมง ดัง ความว่า

“สองทุ่มครึ่งของอีกวัน เณรทองดีจึงออกจาก ‘ผลสมาบัติ’ ซึ่งท่านได้อธิษฐานจิต ไว้ตอนก่อนเข้าว่าจะอยู่ในสมาบัติเป็นเวลา 24 ชั่วโมง”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 714).

และด้วยอานิสงส์แห่งการปฏิบัติธรรมจึงทำให้สามเณรทองดีหายจากอาการติด อ่าง ดังความว่า

“น่าแปลกนะครับหลวงพี่ อานิสงส์แห่งการปฏิบัติธรรมช่วงอัศจรรย์ เหลือเกิน แต่ก่อนผมเป็นคนพูดติดอ่าง ครั้นมาปฏิบัติธรรมจนจิตตั้งใจถึงกลับพูดได้ไม่ติดขัด”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 715).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นอานิสงส์แห่งการปฏิบัติธรรม สามารถช่วยเหลือบุคคลที่ปฏิบัติธรรมให้รอดพ้นจากความทุกข์ ดังเช่นสามเณรทองดีที่มีความเพียร พยายามในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอานิสงส์ผลบุญของการปฏิบัติธรรมจึงช่วยให้สามเณรทองดี หายจากอาการติดอ่าง

ครอบครัวคหบดี

คหบดีได้พาครอบครัวมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามที่พระเจริญแนะนำ และ พบว่า เงินทองทรัพย์สมบัติที่ตนมีไม่สามารถซื้อความสุขในจิตใจได้ ดังความว่า

“หลวงพ่อกับ ผมต้องขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่เป็นอย่างสูงที่ทำให้ผมกับ ครอบครัวได้พบความสุขอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน มันเป็นความสุขที่สงบ ปราศจากความร้อนรน กระวนกระวาย แล้วก็ไม่ต้องใช้เงินทองซื้อหาด้วย” คหบดีพูดอย่างปลาบปลื้ม

“ค่ะ มีเงินทองมากมายสักปานใดก็ไม่อาจซื้อหาความสุขแบบนี้ได้เป็นบุญของดิฉันและลูกเหลืเกินที่ได้มาพบหลวงพ่อ” นางกิมเอ็งพูดพลางใช้ผ้าเช็ดหน้าสีขาวซับน้ำตา

“บุญของผมด้วยครับ ถ้าไม่มาเข้ากรรมฐานผมก็คงยังไม่รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว ก่อนนี้ผมคิดแต่ว่าจะอะไรที่ทำให้ได้เงินมันก็ดีทั้งนั้น มาบัดนี้ผมรู้แล้วว่าเงินไม่ได้สำคัญที่สุดเสมอไป ความสุขสงบทางใจนั้นมีค่ามากกว่า ผมขอปฏิญาณต่อหน้าหลวงพ่อนับแต่นี้ต่อไปผมจะละชั่ว ทำดีและทำจิตใจผ่องใสครับ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 339-340).

จากบทสนทนาดังกล่าวข้างต้นสุทิสสาได้ชี้ให้เห็นว่า ความสุขสงบทางใจนั้นมีค่ามากกว่าทรัพย์สินสมบัติใด ๆ และไม่สามารถซื้อหาจากที่ใดได้ นอกจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติอย่างจริงจังก็จะพบความสุขสงบในจิตใจและจะเลิกทำกรรมชั่วได้โดยไม่ต้องมีใครมาบอกกล่าว ดังเช่นคนหบตี เมื่อมาปฏิบัติธรรมจึงสำนึกได้ในความชั่วที่ตนได้ก่อไว้ และได้เลิกทำกรรมชั่วนั้นด้วยความละเอียดรอบาปรกรรมที่ตนกระทำ จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่สำนึกได้และกลับตัวเป็นคนดีประพฤติปฏิบัติชอบในชาตินี้ดีกว่าที่จะสำนึกได้เมื่อตกสู่อบายภูมิ

พระอุดมวิชาญาณ

พระอุดมวิชาญาณเป็นอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 ให้แก่พระเจริญและสามเณรทองดีที่วัดมหาธาตุ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 ให้แก่พระเจริญได้เข้าใจเพื่อจะได้ให้ศิษย์มีความมุ่งมั่นในปฏิบัติอันเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้น ดังความว่า

เมื่อเห็นว่าลูกศิษย์ค่อยมีจิตแจ่มขึ้นขึ้น เจ้าคุณอาจารย์จึงอธิบายต่อไปว่า

“ในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก พระไตรปิฎกเล่มที่ 12 ข้อ 131 หน้า 303 มีพุทธวจนะที่แสดงให้เห็นความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 ดังนี้ ‘...ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเอก เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของเหล่าสัตว์ เพื่อข้ามพ้นความโศก และปริเทวะ เพื่อความอัสสงแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุโลกุตตรมรรคเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานนี้คือ สติปัฏฐาน 4’ เห็นหรือยังล่ะว่า สติปัฏฐาน 4 นั้น มีความสำคัญเพียงใด กล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นทางเดียวที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงความหลุดพ้น”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 730).

จากคำกล่าวดังกล่าวข้างต้นสุทิสสาต้องการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ว่า จะช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติอย่างจริงจังข้ามพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง และเข้าถึงความหลุดพ้นได้ ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

แม่ชีก้อนทอง

แม่ชีก้อนทองได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง แม่ชีมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติเป็นอย่างมาก ด้วยแม่ชีเห็นว่าเหลือเวลาอีกไม่มากที่ตนจะได้สร้างสมกรรมดี และแม่ชีไม่ปรารถนาที่จะมาเกิดอีกเพราะเห็นว่าการเกิดคือต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวง ดังความว่า

“ฉันปฏิบัติอยู่ที่หน้าโบสถ์จะ ไม่อยากฟัง ไม่อยากรู้เรื่องราวของใคร อายุฉันเหลือน้อยลงไปทุกวัน ๆ ฉันก็อยากจะทำสมคุณงามความดีให้มาก ๆ...

“... ฉันว่าจะเกิดเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดาก็ยังมีทุกข์ เพราะยังต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ฉันเรียนหลวงพ่อดำตรงว่าต้องการบรรลุพระนิพพาน จะได้ตัดภพตัดชาติ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก...”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 75-76).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเกิดเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ไม่ว่าจะเกิดในภพภูมิใดก็เป็นทุกข์เพราะยังคงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ดังนั้นหากจะดับทุกข์ได้ต้องดับที่ต้นเหตุคือต้องไม่เกิด ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก ก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ดังเช่นแม่ชีก้อนทองที่ไม่ปรารถนาที่จะเกิดอีก แม่ชีจึงเพียรสร้างสมกรรมดี เจริญรอยตามพระพุทธองค์ และน้อมนำเอาหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา แม่ชีพบว่าต้นเหตุของความทุกข์คือการเกิด แม่ชีจึงเลือกการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเส้นทางนำตนสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ ต่อมาลูกหลานได้มารับแม่ชีกลับไปดูแลปรนนิบัติรับใช้ที่บ้านด้วยเห็นว่าชราภาพมาก และแม่ชีเองก็ต้องการให้ลูกหลานได้มีโอกาสรับใช้ เพื่อทดแทนพระคุณและจะได้เป็นผลบุญแก่ลูกหลาน หลังจากนั้นไม่นานแม่ชีก็เสียชีวิต หลานสาวจึงมาแจ้งข่าวให้พระเจริญทราบ ดังความว่า

“ตายแล้วจะหลวงพ่อดำ ก่อนอายุครบร้อยไม่กีวันเอง”...

“...แกเลี้ยงง่ายแล้วก็สะอาดสะอาด จะกินจะถ่ายก็เรียบร้อย ไม่ทำเลอะเทอะเปรอะเปื้อนเหมือนคนแก่ทั่ว ๆ ไปที่ฉันเคยเห็น แล้วแกก็สติดีมาก ไม่มีหลงเลยจ้ะ”

“แล้วโยมถามหรือเปล่าว่าทำไมแกถึงไม่หลงเหมือนคนอื่น ๆ เขา”

“...แต่แกบอกเอง บอกว่าคนที่หมั่นสวดมนต์และเจริญกรรมฐานจะเป็นผู้มีสติ ไม่หลงตาย แกยังสอนหลาน ๆ ให้สวดมนต์

(นารีผล เล่ม 2. 2545 : 509-510).

จากบทสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นอันสืบเนื่องของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะทำให้บุคคลนั้นมีสติรู้ตัว ไม่หลงลืม ซึ่งจะส่งผลให้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เมื่อใกล้จะตายก็จะมีสติรู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสิ่งใด และเมื่อตายก็ไปสู่สุคติเพราะไม่หลงตาย

นายหล่อ

เมื่อนายหล่อได้บวชพระก็ปฏิบัติตนอยู่ในวินัยสงฆ์และสร้างบุญกุศลให้กับตน ด้วยการตั้งใจปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งของพระในวัดป่ามะม่วง ดังความว่า

“แม้จะเป็นการบวชแก้บน หากพระหล่อก็ได้ปล่อยเวลาและโอกาสให้ล่วงเลยไป โดยเปล่าประโยชน์ ตรงข้ามท่านกลับสร้างความดีให้กับตนโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด ...”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 412).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้ไม่ประมาทคือเป็นผู้ที่ไม่ปล่อยเวลาและโอกาสให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์นั่นคือ เป็นผู้ที่ไม่เห็นคุณค่าของเวลาด้วยการสร้างบุญกุศลหรือสร้างความดีให้แก่ตนเอง ตัวเราคือผู้กระทำให้เกิดขึ้นแก่ตัวเราเอง บุคคลพึงกระทำให้เกิดแก่ตน บุคคลอื่นไม่สามารถทำให้เราได้ ดังนั้น ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งที่เราเลือกทำได้ ดังเช่น นายหล่อ เมื่อบวชแก้บนก็เลือกที่จะสร้างความดีให้แก่ตนเองด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างตั้งใจ

แม่สะอั้ง

แม่สะอั้งเมื่อตอนเป็นมนุษย์ไม่เคยสวดมนต์ภาวนา และไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ เมื่อนางไปตกนรก นางมีโอกาสทำวัตรสวดมนต์ปฏิบัติกรรมฐานจากพระมาลัยซึ่งจะมาโปรดสัตว์นรกในวันโกนวันพระ จึงทำให้นางเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ และเห็นว่าแม้ตัวนางจะตกนรกแต่ก็ได้สิ่งที่ดีจากนรก ดังความว่า

“...เพราะหนูได้ประโยชน์จากการไปตกนรก แต่ก่อนหนูใจบาปหยาบช้า สวดมนต์ไม่เป็น เจริญกรรมฐานก็ไม่เป็น แล้วก็ยังไม่ยอมเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ต่อเมื่อไปรู้ไปเห็นด้วยตนเอง ทำให้หนูเปลี่ยนเป็นคนละคน ในเมืองนรกนั้นแม้พวกสัตว์นรกจะถูกลงโทษอย่างสาหัสสากรรจ์ แต่พอถึงวันโกนวันพระเขาจะหยุดทำโทษ มีพระมาลัยมาเทศน์โปรดและพวกสัตว์นรกได้ทำวัตรสวดมนต์ ได้เจริญพระกรรมฐาน คนที่สวดมนต์ไม่เป็นและไม่เคยเจริญกรรมฐาน หากตายไปตกนรกก็จะได้ไปเรียนรู้ที่เมืองนรกนั้น เช่นหนูเป็นตัวอย่าง หนูถึงได้พูดว่านรกให้สิ่งที่ดีแก่หนู”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 71).

แม่สะอั้งยังได้เล่าให้พระเจริญ และญาติโยมที่มาทำบุญฟังว่าหนทางที่จะตัดเวรตัดกรรมได้นั้นมีทางเดียวคือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดังความว่า

“...และมีวิธีตัดเวรตัดกรรมได้นั้นมีทางเดียวคือการเจริญวิปัสสนา
กรรมฐาน แต่ถ้าเป็นกรรมหนักก็ไม่มีทางแก้ไข ต้องชดใช้กรรมนั้นจะหลงพอ”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 72).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้นผู้สืบทอดได้เน้นย้ำให้เห็นว่า การปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐานจะช่วยให้บุคคลนั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ ดังเช่นแม่สะอึ่ง ที่ไม่เคย
เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ แต่เมื่อได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงทำให้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนของ
พระพุทธองค์ และเห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานคือหนทางเดียวที่จะช่วยแบ่งเบาหรือแก้ไข
กรรมได้ ยกเว้นกรรมหนักที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าหากบุคคลสำนึกได้ในความชั่วของ
ตนที่เคยก่อไว้ก็จะเร่งสร้างความดีด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้อาณิสสของการปฏิบัติ
ธรรมได้ช่วยแก้ไขจากหนักให้เป็นเบา และที่สำคัญต้องไม่ก่อเวรสร้างกรรมชั่วขึ้นอีก

เทพกาหลง

เมื่อพระเจริญได้ซื้อบ้านหลังที่แม่กาหลงเป็นเปรตอาศัยอยู่ในนั้น พระเจริญได้
ชวนให้ แม่กาหลงไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง เพื่อจะได้หลุดพ้นจากทุกขภูมิ เมื่อแม่
กาหลงได้ติดตามพระเจริญไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง โดยมีแม่ชีเขียวเป็นผู้สอนและ
พระเจริญเป็นอาจารย์สอบอารมณ์ให้ ดังความว่า

“มาอยู่ที่นี่ทำไมละโยม ไปอยู่วัดป่ามะม่วงกันดีกว่า ไปปฏิบัติกรรมฐานจะได้
ไปสุดไปเกิดเสียที เชื้ออาตมาเถอะ” ท่านชักชวนด้วยจิตเมตตาอยากช่วยเหลือ

“...อาตมาชวนเขามาอยู่วัดป่ามะม่วงด้วย โยมต้องสอนกรรมฐานให้เขาละ กลัว
หรือเปล่า”

“ไม่กลัวหรอกจ้ะ ฉันทนดีจะสอนให้ แต่ตอนสอบอารมณ์ฉันคงต้องนิมนต์หลวง
พ่อช่วย เพราะฉันยังปฏิบัติไม่ถึงขั้นที่จะสอบอารมณ์ให้ใครได้”

“ตกลง อาตมาจะช่วยสอบอารมณ์ให้แม่กาหลง...”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 117-118).

เมื่อแม่กาหลงมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง นางสามารถปฏิบัติจน
หลุดพ้นจากทุกขภูมิสู่คติภูมิ กล่าวคือ นางหลุดพ้นจากเปรตและได้ไปเกิดเป็นเทพ ดังความว่า

“... พຽນີຈັນຈຸຕິຈາກູມີເປຣຕໄປອຸບັດເປັນເທພ...”

“แม่กาหลงเขาสอนง่ายจะท่านสมภาร ฉันสอนเดินจงกรมให้ครั้งเดียวเขาก็จำได้
แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติไม่มีข้อสงสัยอะไร...”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 124-125).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากมนุษย์แล้ว จิตวิญญาณที่อยู่ในภพภูมิอื่นก็สามารถปฏิบัติได้หากมีผู้รู้คอยชี้แนะ อาานิสงส์ผลบุญของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากความทุกข์หรือภพภูมิที่อยู่เดิมไปสู่ภพภูมิใหม่ที่ดีกว่า นั่นคือ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตก้าวข้ามความทุกข์และกิเลสตัณหาไปได้

เถ่าแก่เส็ง

เถ่าแก่เส็งเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสูงอายุ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติทั้งเวลาที่อยู่ในวัด และเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านเถ่าแก่เส็งก็ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนสามารถปฏิบัติเข้าถึงเส้นทางที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ ดังความว่า

“...คนที่เขาเข้ามาปฏิบัติกรรมฐานที่วัด คือ ขณะอยู่ในวัดอาจได้ถึงญาณ 13 แต่พอกลับไปบ้านเขาไม่ปฏิบัติต่อเขาก็จะไม่สามารถก้าวไปถึงญาณ 14 หรือ ญาณ 16 ได้ แต่คนที่กลับไปแล้วยังคงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น โยมเถ่าแก่ เป็นต้น แบบนี้ก็อาจบรรลุถึงญาณ 16 เป็นพระโสดาบันได้ ผู้ที่เป็นฆราวาสมีโอกาสที่จะบรรลุได้ถึงระดับอนาคามีผลนั้นเดียว”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 372).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น สุตัสสาชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บุคคลที่มีความมุ่งมั่น มีความเพียรในการปฏิบัติก็จะสามารถเข้าสู่เส้นทางมรรคผลนิพพานได้ และการบรรลุญาณขั้นสูงนั้น นอกจากพระสงฆ์ที่ประพฤติดุปฏิบัติตนรักษาวินัยอย่างเคร่งครัดและมีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังแล้ว ฆราวาสผู้มีความเพียรและมุ่งมั่นในการปฏิบัติก็สามารถปฏิบัติจนสำเร็จเป็นพระโสดาบันได้ ดังเช่นเถ่าแก่เส็งผู้มีความเพียรในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็อาจบรรลุเป็นพระโสดาบันได้

เถ่าแก่เส็งมีความเข้าใจในการปฏิบัติเป็นอย่างดีและเห็นว่าช่วงชีวิตของคนไม่แน่นอน ฉะนั้นเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่จึงเร่งทำความเพียรสะสมบุญด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ตนไม่ตั้งอยู่ในความประมาท นั่นคือ การมีสติรู้ตัวทุกขณะในการประกอบกิจ ดังความว่า

“เรียกว่า ผมไม่ยอมให้เผลอสติเลยแหละครับ เป็นอยู่อย่างนี้สักสามสี่วันก็หายพอหายผมรู้สึกสบายอกสบายใจมาก ก็เกิดปิติว่าผมเอาชนะมารได้แล้ว และตั้งใจว่าจะเร่งทำความเพียรต่อไปเพราะอายุผมก็มากแล้ว จะอยู่ไปอีกนานเท่าไรก็ไม่รู้ หากมัวเห็นแก่กินแก่นอนก็จะทำให้ชีวิตเป็นหมัน เสียชาติเกิด ผมคิดอย่างนี้แหละครับ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 34).

จากคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติมีสติและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทเพราะความเข้าใจในกฎธรรมชาติและหลักความจริงของชีวิต เห็นคุณค่าของเวลาว่าไม่ควรปล่อยเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะไม่มีสิ่งใดแน่นอนในชีวิต ดังเช่นถ้าแก่สิ่งที่มีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยเข้าใจในกฎธรรมชาติว่า ช่วงชีวิตของตนไม่มีความแน่นอนและไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้ ดังนั้นบุคคลจึงไม่ควรประมาทในชีวิต เวลาที่มีอยู่จึงควรเร่งสร้างความดีให้แก่ตนก่อนที่จะลาโลกไป

นางแต้ม

นางแต้มเป็นผู้ปฏิบัติอีกผู้หนึ่งที่มุ่งมั่นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 12 ชั่วโมง ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่านางแต้มได้เข้าสู่เส้นทางแห่งความหลุด-พ้น หรือได้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งมรรคผลนิพพานนั่นเอง ดังความว่า

“...นางแต้มปฏิบัติธรรมก้าวหน้า... นางก็สามารถเข้าผลสมาบัติได้นานถึง 12 ชั่วโมง คือ ตั้งแต่แปดโมงเช้าไปจนถึงสองทุ่ม...

นอกจากผลสมาบัติแล้ว นางแต้มจึงแผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลไปให้กำนันเขียว สามีผู้ล่วงลับ นางรู้สึกชุ่มชื่นใจอย่างบอกไม่ถูก **กิเลสตัณหาที่ร้อยรัดจิตใจมาหลายภพหลายชาติถูกทำลายไปหนึ่งในสี่ส่วน อีกสามส่วนที่เหลือ นางตั้งใจว่าจะเพียรพยายามกำจัดมันออกไปให้หมดสิ้น** ถึงอย่างไรก็จะเวียนว่ายตายเกิดในสังสารสาครนี้ก็ไม่เกินเจ็ดชาติ!”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 112-113).

จากพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสุทัสสาได้ชี้ให้เห็นว่าฆราวาสผู้มีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็จะสามารถเข้าสู่เส้นทางมรรคผลนิพพานได้ ดังเช่นนางแต้ม ผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถเข้าสู่เส้นทางแห่งความหลุดพ้นได้

คุณนายลำไย

คุณนายลำไยมีอาชีพเลี้ยงหมูเลี้ยงวัวส่งโรงฆ่าสัตว์ เมื่อนางได้มาเรียนรู้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดป่ามะม่วง นางจึงได้นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติที่บ้านไม่นานความประพฤติของนางก็เปลี่ยนไปในทางที่ดี กล่าวคือ นางเลิกอาชีพเลี้ยงสัตว์ส่งโรงฆ่า เลิกเป็นคนฉุนเฉียว ปากร้าย ดังความว่า

“เมื่อสติดีขึ้น ๆ แกก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอัตโนมัติ คือ แกมีอาชีพเลี้ยงหมู เลี้ยงวัวส่งขายโรงฆ่าสัตว์ แกก็เลิก เพราะ**สติมันบอกว่าเป็นมิฉฉาอาชีวะ** ที่เคยด่าเป็นไฟแลบก็เลิก

ต่อมา แกก็เดินจงกรมนั่งสมาธิเป็นโดยไม่ต้องมีใครบอกใครสอน มันเป็นเองโดยอัตโนมัติ เพราะสติดีถึงขั้น แกเดินจงกรมวันละสองชั่วโมง นั่งสมาธิวันละสองชั่วโมง ทำอย่างนี้เป็น

ประจำทุกวัน อย่าลืม พอสติดีเสียอย่าง อะไร ๆ มันก็ดีหมด”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 76-77).

การประพฤติปฏิบัติชอบของคุณนายลำไยได้ส่งผลให้อาจารย์วงศ์ผู้เป็นสามีเลิกพฤติกรรมการกินเหล้าเจ้าชู้ ดังความว่า

“... ผลสุดท้ายครูวงศ์ต้องยอมจำนน เลิกกินเหล้า เลิกเจ้าชู้ หันมาถือศีลกินเพล เลยกลายเป็นคนดีไปเลย...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 78).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อบุคคลมีสติก็จะคิด ทำ พูด อย่างมีสติสำนึกผิดชอบชั่วดี และเกรงกลัวต่อบาปอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยความเพียรและต่อเนื่องจริงจัง จึงอาจกล่าวได้ว่าสุทัสสาได้ชี้แนะให้บุคคลเลิกประพฤติชั่วหันมาประกอบกรรมดี สร้างบุญกุศลให้แก่ตนเองด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อานิสงส์แห่งการปฏิบัติจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข ดังเช่นครอบครัวคุณนายลำไยที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นคนดีเล้าเมายา แต่สุดท้ายก็เลิกอบายมุขทั้งปวง หันมาปฏิบัติธรรมอย่างภรรยา

หลวงตาเฟื่อง

หลวงตาเฟื่องเมื่อครั้งยังมีชีวิตไม่สนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อตายและไปเกิดเป็นเปรตจึงสำนึกได้แต่ก็สายเกินไป หลวงตาเฟื่องได้กล่าวแก่ผู้ปฏิบัติธรรมที่ตนมาขอส่วนบุญด้วยว่า อย่าได้เอาเยี่ยงอย่างตนที่ประมาทมัวเมาในชีวิต ดังความว่า

“เมื่อตอนท่านบวช ไม่ได้เจริญกรรมฐานหรือครับ จึงได้มีสภาพอย่างนี้”

“เปล่า อาตมาหัวดี ท่านพระครูบอกอาตมาก็ไม่เชื่อเพราะเป็นคนทิฐิสูง เห็นว่าท่านพระครูเด็กกว่าไหนเลยจะมาสอนอาตมาได้ ก็เพราะไม่เชื่อท่านนี้แหละถึงต้องมาเป็นเปรตอย่างที่โยมเห็นอยู่นี้”

...ขอให้โยมจงตั้งอกตั้งใจปฏิบัติต่อไป ทางนี้เป็นทางที่ประเสริฐที่สุดแล้ว อาตมายังนึกเสียดายเวลาที่ผ่านไปที่มัวหลงประมาทมัวเมาในชีวิต จึงต้องมาตกระกำลำบากอย่างนี้ กว่าจะรู้สึกตัวก็สายเกินไปเสียแล้ว จงอย่าได้เอาเยี่ยงอย่างอาตมาเลย นี่ถ้าได้ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง อาตมาจะเจริญสติปัฏฐาน 4 ไปจนตลอดชีวิตทีเดียว จะไม่ประมาทมัวเมาอีกแล้ว เช็ดแล้ว อาตมาลาละนะโยม”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 92-93).

จากบทสนทนาของตัวละครดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การที่บุคคลให้ทิฐิเข้าครอบงำยอมส่ง ผลให้เป็นคนดีอรัน ไม่ยอมรับฟังคำแนะนำ แม้ว่าสิ่งที่ได้รับการแนะนำจะเกิด

ประโยชน์แก่ตนก็ตาม บุคคลเช่นนี้จึงดำเนินชีวิตผิดพลาดเพราะขาดสติประมาณหัวเมาในชีวิต เมื่อสำนึกได้ก็สายเกินกว่าที่จะกลับตัวประพฤติดตนสร้างสมกรรมดีได้ทัน ดังเช่นหลวงตาเฟื่องที่ดื้อรั้น ไม่ยอมรับความหวังดีจากพระเจริญ ความดื้อรั้นจึงทำให้ตนต้องได้รับความทุกข์ทรมานเป็นปรตาคอยขอส่วนบุญจากผู้ปฏิบัติธรรม แม้ว่าหลวงตาเฟื่องปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากสภาพที่เป็นอยู่ ตัวเองก็ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ด้วยเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ไม่เคยสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แม้ว่าพระเจริญจะพูดโน้มน้าวใจอย่างไรก็ไม่เป็นผล จากพฤติกรรมของหลวงตาเฟื่อง สุตัสสาต้องการให้ข้อคิดว่า เราไม่ควรประมาทในการดำเนินชีวิต เวลาเป็นสิ่งมีค่า ดังนั้นบุคคลจึงควรเร่งสร้างความคิดให้แก่ตน ลดละเลิกทิวที่มีอยู่ในตัวตน หันมาสร้างกรรมดีด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 จะทำให้มีสติดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

แม่ชีแดง

แม่ชีแดงเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตผิดพลาด ตั้งอยู่ในความประมาท แม่ชีแดงไม่เห็นคุณค่าสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ต่อเมื่อตนถึงคราวจะสิ้นใจจึงคิดได้ว่าตนไม่ได้ทำคุณประโยชน์สิ่งใดให้กับชีวิตเลย นี่ก็เสียเวลาที่ผ่านมาซึ่งตนควรจะทุ่มเทให้กับการปฏิบัติธรรมสมกับที่ครองเพศเป็นชี ดังความว่า

...แม่ชีวัยห้าสิบเศษ พยายามนึกถึงคำสอนของสมภาร ที่ท่านสอนให้กำหนดลมหายใจโดยปริกรรมว่า ‘พอง-หนอ ยุบ-หนอ’ แต่เพราะมิได้ใส่ใจฝึกฝนจึงทำไม่ได้ นางไม่รู้แม้กระทั่งว่า ‘พอง’ หายใจเข้าหรือว่า ‘ยุบ’ หายใจเข้า ใคร ๆ ที่มาอยู่วัดนี้ ก็เพื่อจะมาเรียนวิปัสสนากรรมฐาน แต่นางกลับมานั่ง ๆ นอน ๆ ไปวันหนึ่ง ๆ ... เพิ่งจะรู้ตัวว่าได้ดำเนินชีวิตผิดพลาด... นี่ก็เสียเวลาที่ผ่านมาไปโดยมิได้ทำประโยชน์อันใดให้บังเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่น ช่างน่าอนาถแท้หนอ

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 156).

จากพฤติกรรมของแม่ชีแดงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สุทัสสาต้องการชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ไม่เห็นคุณค่าของเวลา ปล่อยให้ผ่านเลยไปโดยไม่คิดสร้างคุณประโยชน์สิ่งใดให้แก่ตนและสังคม นับเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเพราะชีวิตของคนสั้นนัก ช่วงเวลาที่ยังมีชีวิตจึงควรประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมดั่งงามกับบทบาทของตนและสร้างความคิดให้แก่ตนด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ตนมีสติ รู้ตัว ไม่ประมาทหัวเมาในชีวิต ดังเช่นแม่ชีแดง

อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จะเกิดอานิสงส์ผลบุญแก่ผู้ปฏิบัติมากมาย เป็นต้นว่า รักษาความเจ็บป่วยของร่างกาย ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความผิดปกติของร่างกายให้ดีขึ้น ช่วยเหลือให้ผู้ประพฤติดเป็นคนผู้ประพฤดี ปฏิบัติชอบ เยียวยา รักษาใจให้คนมีสติ รู้ผิดชอบชั่วดี การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถทำให้ชีวิตคนเปลี่ยนไปในทางที่ดีงามได้ การเป็นผู้มีจิตใจดีงาม ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ความโลภ โกรธ หลง และความยึด

มันถือนั่นลดน้อยลงจนที่สุดสามารถปล่อยวางได้ เข้าใจ และมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ด้วยจิตที่สงบ ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะเป็นผู้มีสติ ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท และเป็นเส้นทางนำไปสู่ความหลุดพ้นอันเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติ และระบบการฝึกแบบไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกอบรมจากภายนอก คือ กายวาจา เข้าไปหาภายในคือ จิตที่เป็นสมาธิอันก่อให้เกิดปัญญา โดยเริ่มจากชำระล้างกิเลสอย่างหยาบด้วยศีล จากนั้นชำระล้างกิเลสอย่างละเอียดด้วยสมาธิจนเกิดปัญญา ดังนั้น ไตรสิกขาจึงถือเป็นข้อปฏิบัติเพื่อพัฒนานุคคลให้เป็นคนที่มีคุณธรรม โดยจะต้องพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ โดยอาศัยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งเป็นการประพฤติปฏิบัติตนใน “มรรค 8”

หมวดที่ 2 จริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 (2546 : 291) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

พระธรรมปิฎก (2546 : 10) ได้กล่าวว่า จริยธรรมคือการถือเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรู้กฎธรรมชาติแล้วนำมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์

จึงอาจกล่าวได้ว่า จริยธรรมคือความประพฤติปฏิบัติทั้งกาย วาจา ใจที่ดี เพื่อบรรลุถึงสภาพการดำเนินชีวิตที่ดีงามเป็นประโยชน์สุขต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม”

จริยธรรมที่สุทิสสา อ่อนค้อม นำเสนอในนวนิยายทั้ง 3 ภาค ประกอบด้วย 10 หลักธรรม คือ 1) ญาณฐานมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 2) บุญกิริยาวัตถุ 10 3) สมชีวิตรธรรม 4) อบายมุข 6 5) สัมปยุตธรรม 7 6) กัลยาณมิตรธรรม 7 7) มงคล 38 8) สังคหวัตถุ 4 9) พรหมวิหาร 4 10) หิริโอตตปเป

3.6 ญาณฐานมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4

“ญาณฐานมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4” หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปนา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี 4) สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พระธรรมปิฎก. 2543 : 95)

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมดังกล่าวผ่านคำพูดตัวละคร นายหมั่น แซ่ตั้ง ซึ่งเป็นตัวละครที่มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและเป็นคนดีมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ และนำหลักคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

นายหมั่น แซ่ตั้ง

นายหมั่นมีอาชีพค้าขายด้วยการนำมะพร้าวในสวน พายเรือไปแลกข้าวตามบ้าน และเป็นหมอจีนรักษาคนไข้ นายหมั่นเป็นคนขยันทำมาหากิน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจช่วยเหลือผู้ลำบากยากจนเมื่อเจ็บป่วยมารักษานายหมั่นก็จะไม่คิดค่ารักษา นายหมั่นได้ช่วยชีวิตหนุ่มเจริญที่ถูกลอบทำร้ายด้วยการนำมารักษาพยาบาลที่กระท่อมของตน นายหมั่นได้ให้ข้อคิดแก่หนุ่มเจริญว่าบุคคลจะรวยหรือจนอยู่ที่ความขยันไม่ใช่อโชคชะตา และยังได้ยกธรรมะอันจะนำบุคคลไปสู่ความมั่งคั่งดังความว่า

“... คนจะรวยหรือจนอยู่ที่การกระทำ... พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า หัวใจเศรษฐีคือ

อ. อ. ก. ส....”

“เป็นคำย่อของธรรมที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่ง ได้แก่ **อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา** คนเราถ้าหมั่นหา หมั่นเก็บรักษา คบเพื่อนดี มีความเป็นอยู่เหมาะสม ก็รวยได้

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2546 : 372).

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า ในการดำรงชีวิตของผู้ครองเรือน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนและคนในครอบครัวนั้น ต้องเริ่มจากความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ รู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ เลือกคบคนดีเป็นมิตรเพราะจะนำพาไปพบแต่สิ่งที่ดี และดำเนินชีวิตแบบพอเพียง รู้จักกำหนดรายได้รายจ่ายและเก็บออม หากปฏิบัติได้เช่นนี้ก็มีความสุขและรวยได้ ดังเช่นนายหมั่น ได้กล่าวถึงความรวยว่า คนเราควรมีความดีและรวยน้ำใจย่อมมีคุณค่ามากกว่าการมีทรัพย์สินร่ำรวยเงินทองแต่ขาดคุณธรรม

3.7 บุญกิริยาวัตถุ 10

“บุญกิริยาวัตถุ 10” คือที่ตั้งแห่งการทำบุญ บุญกิริยา คือ การดำเนินตามทางแห่งการทำความดีอย่างหนึ่งใน 10 อย่าง (พระธรรมปิฎก. 2546 : 89) ประกอบด้วย

1. ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
2. สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี
3. ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
4. อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
5. เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวนรับใช้
6. ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น
7. ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
8. ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
9. ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้มีความรู้

10. ทิฏฐุชุกัมปီ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

สุทฺธสฺสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญหรือทางแห่งการทำความดีผ่านตัวละครพระเจริญในลักษณะการอธิบายหลักธรรม “บุญกิริยาวัตถุ 10”

พระเจริญ

พระเจริญได้อธิบายหลักการทำบุญให้แก่ญาติโยมมาปฏิบัติธรรมได้เข้าใจ หลักในการทำบุญ หรือหนทางในการทำความดีเพื่อสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเอง สามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน ดังความว่า

“อาตมาจะอธิบายให้ฟัง เรื่องนี้สำคัญมากนะ เพราะชาวพุทธเรามักจะเข้าใจกันว่าการทำบุญนั้นต้องถวายสังฆทาน ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน สร้างโบสถ์ สร้างศาลา คือไปคิดว่าต้องเสียเงิน ถึงจะได้บุญ ความจริงแล้วการทำบุญไม่ต้องเสียเงินก็ได้ อาตมาจะอธิบายการทำบุญสิบแบบที่เรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ 10** แล้วโยมพิจารณาเองก็แล้วกันว่าแบบไหนต้องเสียเงิน แบบไหนไม่ต้องเสียเงิน”

“บุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่ **ทานมัย** คือ การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ การสร้างโบสถ์ สร้างศาลา จะสร้างสักกี่หลัง ทอดผ้าป่า ทอดกฐินสักครั้งก็เป็นทานมัย ได้บุญน้อยกว่าซื้อ **ศีลมัย** ซึ่งเป็นการทำบุญด้วยการรักษาศีล โยมสร้างโบสถ์สิบหลัง แต่ไม่มีศีลเลย ก็ได้บุญน้อยกว่าถือศีลแต่ไม่เคยสร้างโบสถ์”

“ถือศีลนี้ได้บุญมากกว่าการสร้างโบสถ์อีกหรือครับ” อุบาสกถาม

“ถูกแล้ว และได้บุญมากกว่าการถือศีลคือ **การเจริญภาวนา**ที่เรียกว่า **ภาวนามัย** โยมมาปฏิบัติธรรมฐานนี้จัดเป็นภาวนานัย ได้บุญมากกว่าการรักษาศีล”

“แปลว่า ผมไม่ต้องรักษาศีล แต่มาเจริญภาวนาก็ได้บุญมากกว่าอย่างนั้นใช่ไหมครับ”

“ไม่ใช่ โยมจะเจริญภาวนาไม่ได้ หากไม่มีศีลเป็นพื้นฐาน ต้องรักษาศีลด้วย อย่างโยมมาปฏิบัตินี้โยมก็ต้องสมาทานอุโบสถศีลใช่ไหม ก็เท่ากับโยมได้ทำบุญถึงสองอย่าง คือ ทั้งศีลมัย และภาวนามัย จึงได้บุญมากกว่าการรักษาศีลเท่านั้น”

“แบบที่สี่เรียกว่า **อปจายนมัย** คือ การมีสัมมาคารวะต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ เรียกว่า บุญสำเร็จด้วยการประพฤติอ่อนน้อม ยกตัวอย่างเด็กที่พ่อแม่อบรมมาดี ไปลามาไหว้ เจอคนเฒ่าคนแก่ก็เลียงทางให้ เจอพระก็น้อมสการ เพียงเท่านั้นก็ได้บุญแล้ว ส่วนญาติโยมที่เป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่ครูอาจารย์ล้มหายตายจาก อาจคิดว่าทำบุญแบบนี้ไม่ได้ ทำได้นะ การอ่อนน้อมต่อพระสงฆ์องค์เจ้าก็เป็นอปจายนมัย”

“แบบที่ห้าเรียกว่า **เวยยาวัจจมัย** บุญสำเร็จด้วยการช่วยชวนชวนรับใช้ พุดถึงเรื่องที่ทำให้อาตมานึกถึงขทานสองผัวเมีย ชื่ออะไรก็จำไม่ได้เสียแล้ว บ้านแกอยู่ฝั่งขวางโน่น”

“ทำไมท่านสมภารจึงนึกถึงแกละจ๊ะ” นางแถมถาม

“เพราะแกใจบุญนะซี ขอทานเขามาได้ แกแบ่งทำบุญครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งเอาไปเลี้ยงลูก เวลาว่างความงัวแกก็ช่วยตัวเป็นเกลียว ตัวช่วยตักน้ำ ยายเมี่ยงช่วยล้างชาม แกชอบฟังเทศน์ด้วยนะ เวลาที่บ้านโยมยายมีเทศน์มหาชาติ แกมาขอทานได้แล้วก็ไม่ยอมไป แกจะขอฟังเทศน์ให้จบก่อน ชาวบ้านเขารักแกกันทุกคน” พระหนุ่มเล่าความหลัง ยังจำภาพขอทานสองผัวเมียได้ดีตา

“ข้อหกเรียกว่า **ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น** เช่นว่า โยมมาทำบุญที่วัด พอกลับไปบ้านโยมก็บอกลูกหลานว่า ย่าเอาบุญมาฝาก ปู่เอาบุญมาฝาก หรือโยมอุทิศไปให้ผู้ที่ยังมีชีวิตไปแล้ว จะเป็นนุพการีก็ดี มิตรสหายหรือเจ้ากรรมนายเวรก็ดี เรียกว่าปัตติทานมัย แต่ถ้าคนอื่นเขาไปทำบุญมาแล้วแบ่งให้เรา เช่น บอกว่า ‘ฉันไปเข้ากรรมฐาน เอาบุญมาฝากจ๊ะ’ เราก็ยกมือขึ้นสาธุ **อนุโมทนาบุญกับเขา** เราก็ได้บุญ เรียกว่า **ปัตตานุโมทนามัย** เป็นข้อที่เจ็ด ส่วนข้อที่แปดกับข้อที่เก้า คือ **ธัมมัสสวนมัย** และ **ธัมมเทศนามัย** โยมฟังอาตมาเทศน์ โยมก็ได้บุญ อาตมาเทศน์ให้โยมฟังอาตมาก็ได้บุญ เพราะ**ธัมมัสสวนมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม ส่วนธัมมเทศนามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการสั่งสอนธรรม**...”

...“ทั้งพระทั้งโยมสามารถทำบุญแบบที่แปดและแบบที่เก้าได้ ก็เวลาที่โยมมาปฏิบัติเนี่ยะ พอกลับไปบ้านก็ไปสอนลูกหลานให้เดินจงกรม ให้นั่งภาวนา ก็จัดเป็นธัมมเทศนามัย หรือการสอนให้เขาละเว้นจากการทำชั่ว สอนให้ทำความดี ก็เข้าข่ายแบบที่เก้าแล้ว ทำไมจะทำได้”...

...“ข้อสุดท้ายนี้สำคัญที่สุด แล้วก็ได้บุญมากที่สุด ข้อนี้มีชื่อเรียกว่า **ทิฏฐุชุกัมม คือ บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง** ซึ่งก็คือ การสร้างสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบให้เกิดขึ้นในตน เพราะถ้ามีข้อสิบแล้ว ข้ออื่นๆ ตั้งแต่หนึ่งถึงเก้าก็จะตามมา แต่ถ้าเป็นมิฉชาติฐิ ข้อหนึ่งถึงเก้าก็ไม่มีจริงไหม”

“จริงจ๊ะ” “จริงครับ” ทั้งโยมหญิงโยมชายตอบพร้อมกัน

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 32-35).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สุทัตสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นว่า การประพฤติดีปฏิบัติชอบในกิจการงานเป็นหนทางแห่งการทำบุญอย่างหนึ่ง การทำบุญทำได้หลายวิธี แต่ไม่ว่าจะทำบุญด้วยวิธีใดก็ตามต้องประกอบด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ และมีความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธองค์ และที่สำคัญคือความรู้จักประมาณในการทำบุญ การบริจาคทานมากแต่ขาดศรัทธาทำบุญเพื่อหวังผลชื่อเสียง ใ้อวดความร่ำรวยย่อมไม่ได้บุญเพราะไม่มีศรัทธา กับขอทานที่ขาด ทุนทรัพย์ จึงเอาแรงกายเป็นทรัพย์ ช่วยงานวัด ปิดกวาดเช็ดถูโบสถ์ ศาลา นั่งฟังเทศน์ปฏิบัติธรรม ด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาในพระธรรมคำสอน บุคคลเช่นนี้ย่อมได้บุญมาก นั่นคือ การทำบุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรงคือ การสร้างความเห็นชอบให้เกิดขึ้นในตน ซึ่งก็คือบุญกิริยาข้อที่ 10 จึงอาจกล่าวได้ว่าเจตนาของนักเขียนคือ สุทัตสา อ่อนค้อม ต้องการชี้ให้เห็นว่า การสร้างสัมมาทิฐิ ให้เกิดขึ้นแก่ตนย่อมได้บุญกุศลมากที่สุด และคนจนก็มีโอกาสไม่น้อยไปกว่าคนรวยในการที่จะได้รับคุณความดี

เพียงแต่ให้รู้ถึงข้อปฏิบัติที่ถูกต้องต่าง ๆ ว่า คุณความดีสามารถสั่งสมได้อย่างไร โดยให้พระเจริญเป็นผู้อธิบายหลักการทำบุญที่ถูกต้องให้แก่ญาติโยมปฏิบัติเข้าใจ

3.8 สมชีวิตรวม 4

“สมชีวิตรวม 4” หมายถึง “เป็นหลักธรรมของคู่ชีวิต ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีชีวิตรวมหรือสม่ำเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืนยาว” (พระธรรมปิฎก. 2546 : 183)

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมของการเลือกคู่ชีวิตให้ครองคู่กันอย่างมีความสุขผ่านตัวละครพระเจริญ ในลักษณะการอบรมสั่งสอนธรรมให้แก่ญาติโยมได้เข้าใจ

พระเจริญ

นางสาวเตยหญิงสาวที่ดำเนินชีวิตรักผิดพลาดจนตั้งครุฑ เธอได้มาขอพรชีเพื่อหนีปัญหา แต่พระเจริญไม่อนุญาตให้บวชเพราะจะเกิดปัญหาตามมา พระเจริญจึงได้ให้นางสาวเตยถือศีล 5 ปฏิบัติธรรมในวัดเพื่อจะได้นำหลักการปฏิบัติธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หรือเมื่อยามเจอมรสุมชีวิต และได้อธิบายหลักธรรมของชีวิตคู่ที่จะทำให้ดำเนินชีวิตด้วยกันอย่างราบรื่น ดังความว่า

“กลับไปเถอะหนู ไปแต่งงานแต่งงานให้เป็นเรื่องเป็นราว พ่อแม่เขาจะได้ไม่ต้องอับอายขายหน้า เอะเถอะ แก่ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน ส่วนอะไรมันจะเกิดขึ้นภายหลังก็ค่อยว่ากันใหม่” ท่านเห็นกฎแห่งกรรมของคนคุณนี้แล้วว่า จะอยู่กันไม่ยัดเพราะ ‘ธรรมไม่เสมอกัน’

“เอะเถะ ในฐานะที่หนูจะมีคู่ หลวงพ่อก็จะพูดถึงหลักธรรมของคู่ชีวิตให้ฟัง เพื่อหนูจะได้จดจำเอาไว้ประพฤติปฏิบัติ หลักธรรมของคู่ชีวิตคือ ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีชีวิตรวมสม่ำเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืนยาว เราเรียกธรรมนั้นว่า ‘สมชีวิตรวม 4’ ซึ่งได้แก่ สมสัทธา คือ มีศรัทธาเสมอกัน สมศีลา-มีศีลเสมอกัน สมจาคา-มีการเสียสละเสมอกัน และ สมปัญญา-มีปัญญาเสมอกัน คู่สมรสใดมีธรรมทั้ง 4 นี้เหมือนกัน ก็จะอยู่ด้วยกันยัด แต่ถ้าคนหนึ่งมีศีลคนหนึ่งทุศีล ก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ จริงไหม เพราะศีลไม่เสมอกัน ข้ออื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน” คำสอนของท่านพระครูทำให้นางสาวเตยสรุปได้ในเดี๋ยวนั้นว่า หลอนกับนายสุเมธไม่มี ‘ธรรม’ เสมอกันสักประการเดียว ไม่ว่าจะเป็นศรัทธา ศีล การเสียสละ หรือปัญญา !

หนูหมั่นรักษากายวาจาใจให้สะอาดหมดจดด้วยการหมั่นเจริญกรรมฐานนะหนูนะ แล้วหนูจะประสบความสำเร็จความสุขความเจริญในชีวิต เอะเถะ กลับไปได้แล้ว ประเดี๋ยวคู่รักเขาจะรอนาน” ท่านพูดเพราะ ‘รู้’ ว่า นายสุเมธกำลังนั่งตำหนิตานในใจ ท่านยังรู้ดีกว่าไม่นานนักหอกที่คนคุณนี้จะต้องเล็กร้างกันไป และต่างก็จะพบกับคนที่มึนธรรมเสมอกับตน คือ มีคุณสมบัติทางใจเหมือน ๆ กัน

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 265-266).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ในการครองชีวิตคู่ของคู่สมรสจะต้องมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ในที่นี้คือ สมชีวิตรวม 4 อันได้แก่ สมสัทธา คือ มีศรัทธาเสมอกัน สมศีลา คือ มีศีลเสมอกัน สมจาคา มีการเสียสละเสมอกัน และสมปัญญา คือ มีปัญญาเสมอกัน

จึงจะทำให้การร่วมชีวิตคู่เป็นไปด้วยความราบรื่น กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความเชื่อความศรัทธาใน พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เหมือนกันย่อมที่จะมีแนวคิด การประพฤติปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ทั้งด้านการละเว้นจากการเบียดเบียน การทำบุญบริจาคทานช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักคิดวิเคราะห์ ปัญหาด้วยสติและปัญญา หากคู่สมรสมีสมชีวิตรวม 4 ไม่เสมอกัน จะทำให้เกิดความ ขัดแย้ง มีทัศนะมุมมองชีวิตที่แตกต่างกัน อันเป็นเหตุให้เกิดความรำฉานในครอบครัว

3.9 อบายมุข 6

อบายมุข 6 คือ ทางแห่งความเสื่อมของโภคทรัพย์ 6 ประการ ที่ควรหลีกเลี่ยง ประกอบด้วย

1. การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท
2. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน
3. การเที่ยวดูมหรสพ
4. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท
5. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร
6. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน

สุทฺธสฺสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอพุทธธรรมว่าด้วยทางแห่งความเสื่อมของโภคทรัพย์ 6 ประการ ที่บุคคลพึงหลีกเลี่ยง ผ่านพฤติกรรมคำพูดของตัวละครคือพระเจริญ

พระเจริญ

พระเจริญเมื่อวัยเด็กหมกมุ่นในการเล่นการพนัน และการคบคนชั่วเป็นมิตร ทำให้แอบขโมยเงินทองแดงของยายไปขาย แล้วนำเงินมาเล่นการพนันกับเพื่อน ทำให้เงินที่ขโมยมาหมดสิ้นไปในพริบตา ดังความว่า

“เฮลละ ในเมื่อนัดกับเจ้าโก๊ะและเจ้าจุกไว้แล้วว่าจะไปเล่นถั่วเล่นโปกัน จะยอมเสียคำพูดไม่ได้ เห็นจะต้องแอบขโมยเงินในปั๊บบายนั่นแหละไปเล่น...” คิดได้ดังนี้เรียวแรงก็กลับคืนมาราวปาฏิหาริย์... อิมข้าวแล้วก็เข้าไปในห้องยาย ขโมยเหรียญทองแดงมาส่องกำมือเตรียมเอาไว้...

ไม่ทันถึงชั่วโม่ง สามสหายก็หน้าเหี่ยวหน้าแห้งไปตาม ๆ กัน เพราะเล่นเสียเงินหมดเสียแล้วก็เล่นต่ออีกไม่ได้ จึงต่างแยกย้ายกันกลับบ้านของตน

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 187).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า โทษของการพนันและการคบคนชั่วเป็นมิตร ย่อมนำแต่ความเสื่อมเสียมาสู่ตน และยังทำให้บุคคลที่หลงในอบายมุขก่อกรรมทำชั่วได้โดยไม่ละอายต่อบาป กล่าวที่จะขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่นเพื่อนำไปเล่นการพนัน ดังเช่นเด็กชายเจริญที่ขโมยเงินของยายจ่างไปเล่นการพนันกับเพื่อน และการคบคนชั่วเป็นมิตรเป็นอีกหนทางที่นำบุคคลไปสู่ความเสียและหายนะ เพราะเพื่อนชั่วมีแต่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เพื่อนทำความชั่ว

เมื่อพระเจริญครองเพศบรรพชิต ทำให้ท่านตระหนักดีว่าอบายมุขเป็นเหตุแห่งความเสื่อม หรือเหตุแห่งความฉิบหายของทรัพย์สิน ซึ่งประสบการณ์นี้ท่านได้จากตัวเองและพบเห็นจากญาติโยม คนรอบข้าง ดังความว่า

“เอะละ ๆ เลิกพูดเลิกทะเลาะกันเสียที ต่อไปนี้ทำตัวเสียใหม่นะโยมเข้า ส่วนโยม บ่ายก็ห้ามทำร้ายกันแบบนี้ ค่อย ๆ พูด ค่อย ๆ จากกัน เดี่ยวอาตมาจะช่วยอบรมให้” แล้วท่านจึงพูดกับ นางเข้าว่า

“โยมต้องปรับปรุงตัวเสียใหม่นะ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ๆ อีกหน่อยก็จะเป็น ย่าคนยายคนแล้ว อย่าให้ลูกหลานมาอวดหงอกเขาได้ ประการแรก โยมต้องเลิกเล่นไฟอย่างเด็ดขาด อาตมาว่ามันทำยากเพราะคนที่ถูกผีการพนันเข้าสิงนั้นมักจะเลิกไม่ได้”

“นั่นสิจะหลวงพ่อบอกตามตรงว่า ฉันคงออกแตกตายแน่ ๆ หากไม่ได้เล่น บาง วันฉันก็คิดจะเลิก แต่มันก็เลิกไม่ได้ ขาไฟเขามาตาม”

“ดีแล้ว โยมต้องเลิกให้ได้นะ เพราะการพนันมันเป็นอบายมุข”

“อบายมุขคืออะไรจะ หลวงพ่อ”

“คือเหตุแห่งความเสื่อม หรือเหตุแห่งความฉิบหาย มี 6 ประการ คือ เสพ สุราและของมีนเมา 1 เทียวกลางคืน 1 เทียวดูการละเล่น 1 เล่นการพนัน 1 คบคนชั่วเป็นมิตร 1 และเกียจคร้านการงาน 1 ทั้งหกประการนี้ หากใครประพฤติปฏิบัติ บุคคลนั้นจะไม่ประสบกับ ความเจริญรุ่งเรือง ในกรณีของโยมก็เช่นกัน ขึ้นไม่เลิกเล่นไฟ รับรองวันหนึ่งต้องหมดเนื้อหมดตัว คน โบราณเขาสอนไว้ว่า โจรปล้นสิบครั้งก็ยิ่งดีกว่าไฟไหม้ เพราะบ้านและที่ดินยังเหลือ ไฟไหม้สิบครั้งก็ยิ่ง ดีกว่าเล่นการพนัน เพราะบ้านไหม้แต่ที่ดินยังอยู่ แต่การพนันนั้นหมดทั้งบ้านทั้งที่ โยมเคยเห็นไหม ที่เศรษฐีต้องกลายเป็นยาจก เพราะถูกผีการพนันเข้าสิง โยมอยากเป็นอย่างนั้นไหม”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 193-194).

จากข้อความดังกล่าว พระเจริญได้สอนนางเข้าให้เลิกเล่นไฟ เพราะท่านตระหนักดีว่าการ เล่นการพนันมีแต่จะทำให้สิ้นเนื้อประดาตัว อีกทั้งยังก่อให้เกิดความไม่สงบสุขภายในครอบครัวเพราะ นางเข้าทะเลาะกับลูก กล่าวหาว่าลูกไม่ยอมให้เงินตนเอง ทั้ง ๆ ที่ลูกของนางเข้าให้เงินนางมาโดย ตลอด แต่นางเข้าเอาไปเล่นการพนันจนหมด พระเจริญจึงกล่าวถึงโทษของการเล่นการพนันให้นาง เข้าฟังว่า “ไฟไหม้สิบครั้ง ยิ่งดีกว่าเล่นการพนัน เพราะบ้านไหม้แต่ที่ดินยังอยู่ แต่การพนันนั้นหมด ทั้งบ้านทั้งที่”

พระเจริญได้นึกย้อนไปในสมัยเด็กก็ยิ่งทำให้ท่านได้เห็นชัดว่า อบายมุขทุกอย่างเป็นเหตุ แห่งความเสื่อมจริงดังคำสอนของพระพุทธองค์ ดังความว่า

“นี่ถึงสมัยที่ตัวเองติดการพนันจนถึงกับคิดจะลักขุดสมบัติของยายไปขาย ถ้า เทวดาไม่ช่วยย้ายไปไว้ที่ป่ากระชาย สมบัติเหล่านั้นก็คงวอดวายด้วยน้ำมือของเขา **อบายมุขทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นดื่มสุราหรือเล่นการพนัน ล้วนนำมาซึ่งความย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ทั้งสิ้น** สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนข้างเป็นสัจธรรมทำลายต่อการพิสูจน์ทุกเมื่อ ถึงจะเกลียดพระ แต่นั่นมิได้หมายความว่าเราไม่เชื่อพระพุทธเจ้า ก็ยายไม่เคยเรียนหนังสือยังเชื่อ”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 423).

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อบายมุขเป็นช่องทางแห่งความเสื่อมหรือความพินาศย่อยยับในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า ทรัพย์สิน เกียรติยศ ชื่อเสียง ชีวิต และสุดท้ายคืออบายภูมิดังนั้น บุคคลควรที่จะหลีกเลี่ยงจากอบายมุขทั้งปวง ซึ่งหากประพฤติได้ก็ย่อมนำมาซึ่งความสุขแก่ตัวเองและครอบครัว ดังเช่นครอบครัวของนางเจ้าที่เมื่อพระเจริญอบรมสั่งสอน และนางสามารถเลิกการพนันได้ จึงส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข อันจะส่งผลต่อสังคมให้สงบสุขอีกด้วยรวมทั้งสังคมอีกด้วย

3.10 สปัปริสธรรม 7

“สปัปริสธรรม 7” หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมของคนดี, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี 7 อย่าง คือ 1) ธัมมัญญุตตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อุตถัญญุตตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล 3) อิตถัญญุตตา รู้จักตน 4) มัตถัญญุตตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญุตตา รู้จักกาล 6) ปริสธัญญุตตา รู้จักชุมชน 7) ปุคคลัญญุตตา รู้จักบุคคล (พระธรรมปิฎก. 2546 : 287)

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมสปัปริสธรรม 7 ผ่านตัวละครนายหมั่น และนายหล่อ โดยหลักธรรมดังกล่าวมีเนื้อหาตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ในลักษณะการกล่าวหลักธรรมโดยรวม

นายหมั่น แซ่ตั้ง

นายหมั่นได้นำข่าวหนุ่มเจริญไปแจ้งแก่คุณหลวงธรรมาคุณปู่ของหนุ่มเจริญ เมื่อคุณหลวงทราบเรื่องราวว่านายหมั่นได้ช่วยเหลือหนุ่มเจริญที่ถูกกลืนทำร้าย จึงซาบซึ้งใจและขอตอบแทนบุญคุณนายหมั่นด้วยการเหมามะพร้าวหมดทั้งลำเรือ เพื่อแลกกับข้าวสารที่หลวงธรรมาให้เด็กขนลงไปให้เต็มลำเรือแทนมะพร้าว นายหมั่นรู้สึกเกรงใจและยืนยันว่าการที่ตนช่วยเหลือหนุ่มเจริญเพราะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ หลวงธรรมารู้สึกซาบซึ้งใจและเห็นว่านายหมั่นหรือหมอจีนคนนี้เป็นคนดีมีศีลธรรม ดังคำว่า

“... ผมไม่อยากจะรบกวนเลยครับ แล้วก็ไม่ได้ถือว่าเป็นบุญคุณอะไร **ผมระลึกเสมอว่ามนุษย์มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน** ใครเดือดร้อนมา เราก็ช่วยเขาไปเท่าที่จะช่วยได้ ผมอยากจนนะครับท่าน แต่ผมก็ไม่เคยหิวกิน ที่บ้านผมมีข้าวต้มหม้อใหญ่ตั้งไว้ในกระท่อม หากไปใครมาผมก็เรียกให้กิน... เราไม่หิวกัน เราก็ไม่อด...”

ฟังบุรุษตรงหน้าพูด คุณหลวงเชื่อแน่นแฟ้น ว่าบุคคลผู้นี้เป็น **‘สัตบุรุษ’** เขาจักเป็นผู้มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ออกดีใจที่หลานชายได้เข้าไปพักพิงอยู่กับคนดี

“หลานปู่ เจ้าช่างโชคดีเหลือเกินที่ได้พานพบ**สัตบุรุษ** ถ้าเจ้าไม่ใช่คนดี ไหนเลยจะได้พบคนเช่นนี้” หลวงธำรงรำพึงในใจ

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2546 : 387).

จากการสนทนาระหว่างนายหมั้นกับหลวงธำรงสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่ชื่อว่าเป็นคนดี ไม่ได้ตัดสินที่ฐานะ แต่ตัดสินที่การกระทำที่แสดงออกด้วยความจริงใจ กล่าวคือบุคคลที่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เลือกชนชั้น และไม่คาดหวังผลตอบแทนใด ๆ จากบุคคลที่ตนให้ความช่วยเหลือ ดังเช่นนายหมั้นที่ช่วยเหลือหนุ่มเจริญโดยไม่ทราบมาก่อนว่าหนุ่มเจริญเป็นหลานของหลวงธำรงซึ่งมีฐานะร่ำรวย นายหมั้นหวังแต่เพียงว่าให้หนุ่มเจริญรอดพ้นจากอันตรายและหายจากพิษไข้ อันเป็นผลมาจากการถูกลอบทำร้าย

พระหล่อ

นายหล่อเป็นฆราวาสที่คอยปรนนิบัติรับใช้พระเจริญ มีความสนิทสนมกับพระเจริญมาก แต่เมื่อนายหล่อได้บวชพระอยู่ที่วัดป่ามะม่วงโดยมีพระเจริญเป็นพระอุปัชฌาย์ นายหล่อได้ประพฤติปฏิบัติเคร่งครัดในวินัย และวางตัวได้เหมาะสม จนเป็นที่ชื่นชมของพระเจริญว่านายหล่อหรือพระหล่อเป็นผู้บริบูรณ์ด้วย**สัปปริสธรรม** อันเป็นคุณสมบัติของคนดี ดังความว่า

...วางตนได้เหมาะสมกับฐานะ ถึงจะเคยสนิทชิดเชื้อกับท่านพระครูมาก่อน ก็มิได้แสดงออกหรือคุยโวโอ้อวดให้เป็นที่รำคาญหูรำคาญตาของผู้อื่น ทำให้อุปัชฌาย์ชื่นชมยกย่องว่าท่าน**เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยสัปปริสธรรม** อันเป็นคุณสมบัติของคนดี มี 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล คุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ หากบุคคลใดมีอยู่ในตนครบถ้วน บุคคลนั้นได้ชื่อว่าเป็น**สัตบุรุษ**ซึ่งแปลว่าคนดีมีศีลธรรม คนประเภทนี้นั้นวันก็ยิ่งหายากและอาจจะยากพอ ๆ กับงมเข็มในมหาสมุทรนั้นกระมัง

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 412).

พระหล่อสำนึกเสมอว่า ขณะนี้ตนเป็นพระลูกวัด ดังนั้น การประพฤติปฏิบัติตนต่อสมภารวัดคือพระเจริญจะต้องให้ความเคารพและระมัดระวังกิริยามารยาทที่ต้องสำรวมให้มาก ดังความว่า

...ถึงอย่างไรท่านก็จะมิให้ **‘สัปปริสธรรม’** ต้องพร่องไป โดยเฉพาะข้อ 3 กับ ข้อ 7 คือ **‘รู้จักตน’** และ **‘รู้จักบุคคล’** ขณะนี้ เวลา ‘ตน’ คือ พระลูกวัด ส่วน ‘บุคคล’ ที่ตนสนทนาคือ สมภาร และยังเป็นพระอุปัชฌาย์ของตน หากขึ้นต่อล้อต่อเถียงก็จะเสียคะแนนไปเปล่า ๆ ขอกลับไป

ทำกรรมฐานดีกว่า

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 416-417).

สุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่รับบทบาทหน้าที่ของตน ประพฤติปฏิบัติได้ ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล เวลา และโอกาส มีกิริยามารยาทที่งดงามย่อมได้รับความชื่นชมยกย่องจากผู้พบเห็น

หลักธรรมสัปปริสธรรม 7 นอกจากจะเป็นธรรมของคนดีหรือธรรมของสัตบุรุษแล้ว หากบุคคลรู้จักที่จะนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการเข้าสังคม การคบคน การทำงาน และการปฏิบัติตัว วางตนได้ถูกต้องเหมาะสม ย่อมเกิดคุณประโยชน์มากมาย กล่าวคือ ในด้านการเข้าสังคมรู้จักที่จะศึกษาความเชื่อค่านิยมวัฒนธรรมของสังคมนั้น เพื่อความไม่เคอะเขินและเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม ในด้านการคบคนควรศึกษาพฤติกรรมความคิดของบุคคลที่คบหาสมาคมเพื่อจะได้วางตนและพูดคุยเรื่องราวให้เหมาะสมแก่บุคคลนั้น ในด้านการทำงานหากเรารู้จักใช้คนให้เหมาะกับงาน ย่อมได้ผลงานที่มีคุณภาพ สร้างสรรค์และก้าวหน้า สุดท้ายคือ การวางตัวได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เช่น นายหมั่นทำหน้าที่บทบาทผู้นำครอบครัวได้อย่างเหมาะสม นายหล่อทำหน้าที่บทบาทของพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมดั่งงาม เป็นต้น

3.11 กัลยาณมิตรธรรม 7

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม โดยพระธรรมปิฎก (2546 : 278) ได้อธิบายความหมายของกัลยาณมิตรธรรม 7 ว่า หมายถึง องค์คุณของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ ประกอบ ด้วย 1) ปิโย น่ารัก 2) ครุ น่าเคารพ 3) ภาวนีโย นำเจริญใจหรือน่ายกย่อง 4) วตุตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ 5) วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ 6) คมฺภีรฺพจ กถา กตฺตา แกล้งเรื่องเล็กได้ 7) โน จญฺฐาเน นโยชเย ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอ กัลยาณมิตรธรรม 7 โดยมีเนื้อหาสาระตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ทั้ง 7 ข้อ ผ่านคำพูดของตัวละครพระเจริญในลักษณะการกล่าวชื่นชมเคารพยกย่องพระในป่าซึ่งเป็นอาจารย์สอนสติปัฏฐาน 4 ให้แก่พระเจริญ

พระในป่า

พระในป่าคือ พระภิกษุที่เมื่อครั้งพระเจริญออกธุดงค์วัตรที่ป่าดงพระยาเย็น และได้พบพระรูปนี้ตามที่ท่านเคยบอกพระเจริญไว้เมื่อครั้งที่พระเจริญเดินทางไปขอนแก่น เพื่อสืบหาพระที่มีวิชาอาคม ในสมัยนั้นพระเจริญสนใจทางด้านเวทมนต์คาถาอาถรรพ์ต่าง ๆ เมื่อพบพระรูปนี้ในป่าแห่งหนึ่งที่จังหวัดขอนแก่น พระเจริญอยากจะฝากตัวเป็นลูกศิษย์ เพื่อร่ำเรียนวิชาความรู้ทางด้านอาถรรพ์ต่าง ๆ พระในป่าได้บอกแก่พระเจริญว่าเมื่อพระเจริญอายุ 45 ปี ให้ออกธุดงค์วัตรและจะพบท่านที่ป่า

ดงพระยาเย็น หลังจากที่พระเจริญพบพระในป่าภูนั้นเป็นครั้งแรก เส้นทางชีวิต แนวคิดความเชื่อของพระเจริญก็เปลี่ยนไป เมื่อได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานจากท่านเจ้าคุณโชดก พระเจริญพบวาคาถาอมกนิหารต่าง ๆ ไม่อาจช่วยให้คนพ้นจากความทุกข์ได้ พระเจริญจึงเลิกเสาะแสวงหาที่จะเรียนวิชาเหล่านั้น และมุ่งมั่นปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ จนเมื่อพระเจริญอายุ 45 ปี ท่านจึงออกธุดงค์วัดตามทีพระในป่าได้บอกไว้ ในการพบ “พระในป่า” ครั้งนี้ พระเจริญได้รับคำแนะนำหลายอย่างในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พระเจริญปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่กับ “พระในป่า” เป็นเวลาหนึ่งปีเต็มจนกระทั่งได้บรรลุโลกุตตระธรรมในที่สุด พระเจริญได้ตระหนักแล้วว่า ตนเป็นผู้โชคดีที่ได้พบ “พระในป่า” รูปนี้ ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรธรรมอันเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การปฏิบัติของท่านก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังความว่า

“นับเป็นโชคอันดี เป็นลาภอันประเสริฐของท่านพระครูที่ได้ไปพบกัลยาณมิตร ด้วย ‘พระในป่า’ รูปนั้น ท่านประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการครบบริบูรณ์ คือ **น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักว่ารู้จักพูด ยอมให้พูดยอมให้ว่า แกล้งเรื่องเล็กซึ่งได้ และไม่ชักนำในเรื่องที่ไม่ควร** เจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่กับ ‘พระในป่า’ เป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม

การดำเนินมรรคาที่ถูกต้องหนึ่ง การพบกัลยาณมิตรหนึ่ง ความไม่ย่อหย่อนในการประกอบความเพียรหนึ่ง และบุญบารมีที่ได้สะสมมาแล้วแต่ชาติปางก่อนหนึ่ง องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ เป็นเหตุปัจจัยให้การปฏิบัติของท่านก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว กระทั่งได้บรรลุโลกุตตระธรรมในที่สุด”

(สัตรีโลกย้อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 25-26).

สุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้คบหากัลยาณมิตรธรรม นับเป็นสิ่งที่ประเสริฐและความโชคดีของบุคคลนั้น กล่าวคือ ก่อให้เกิดความดี ความเจริญ และเป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะกัลยาณมิตรธรรมย่อมที่จะสนับสนุนและชักพามีมิตรให้ทำดี ดังเช่น พระเจริญได้พบ “พระในป่า” ที่เป็นกัลยาณมิตรธรรม คอยแนะนำสั่งสอน อบรม ในการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้เข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นการดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง โดยเป็นกัลยาณมิตรไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

3.12 มงคล 38

พระธรรมปิฎก (2546 : 353) ได้อธิบายพุทธธรรม “มงคล 38 ” มีชื่อเรียกเต็มว่า “อุดมมงคล คือ มงคลอันสูงสุดสิ่งที่ทำให้มีโชคดี ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ” ซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ. มปป. : 2) ได้กล่าวว่า “บุคคลทั้งหลายผู้เกิดมาบนโลก ล้วนปรารถนาสิ่งซึ่งเป็นมงคลแก่ตนด้วยกันทั้งนั้น เพราะมงคลเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความดีงาม ความเจริญอันเป็นสิ่งที่ทุกชีวิตปรารถนา บุคคลผู้น้อมนำมงคลไปประพฤติปฏิบัติแล้วชีวิตก็จะเจริญ”

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในหลักธรรมที่มีชื่อว่า “มงคลสูตร 38 ประการ” ซึ่งเป็นข้อ

ประพติปฏิบัติของคนดีที่หวังจะประสบความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนเกิดความเป็นมงคลในชีวิตของตน โดยมีมงคล 38 นี้ จะเริ่มจากข้อปฏิบัติที่คนทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ง่ายไปจนถึงหลักธรรมชั้นสูง นักเขียนได้นำเสนอพุทธธรรมในเรื่อง “มงคล 38” ผ่านตัวละครพระเจริญในลักษณะการอธิบายหลักธรรม “มงคลทั้ง 38 ข้อ” และการอบรมสั่งสอนญาติโยมที่มาทำบุญปฏิบัติธรรมได้เข้าใจ และตัวละครยายจ่างในลักษณะการอบรมสั่งสอนหลานชาย คือเด็กชายเจริญให้ดำเนินชีวิตโดยประพติปฏิบัติตามหลักมงคลสูตร

การไม่คบคนพาลเป็นมงคลข้อที่ 1 และ การคบบัณฑิตเป็นมงคลข้อที่ 2

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์: 13) ได้กล่าวถึงมงคลข้อที่ 1 ว่า “การคบคนพาลไม่เป็นมงคล เพราะเป็นเหตุให้ผู้คนเป็นคนเสื่อม จิตฐานะของตนลงให้ตกต่ำกว่าเดิม อันนำมาซึ่งความเดือดร้อนแห่งชีวิต ส่วนการไม่คบคนพาลเป็นเหตุให้เจริญ มีชีวิตอย่างสงบสุข และการคบบัณฑิตแม้เพียงครั้งเดียวก็ทำให้เรามีความสุขอยู่เป็นนิตย์ คัมภีร์ของเราให้ปลอดภัย และสนับสนุนให้เราไม่เสี่ยงภัยอันตราย นี่เป็นมงคลข้อที่ 2 การคบบัณฑิตเป็นเหตุแห่งมงคลความเจริญ (พระธรรมโกศาจารย์: 16)”

พระเจริญ

เมื่อครั้งที่พระเจริญได้ตอบจดหมายญาติโยมที่เขียนมาถึงท่านให้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเดือดร้อน และมีจดหมายฉบับหนึ่งส่งมาถึงท่าน เนื้อความในจดหมายกล่าวถึงปัญหาความเดือดร้อนจากการคบเพื่อนไม่ดี พระเจริญจึงได้ยกพุทธธรรมที่กล่าวถึงมงคลสูตร 38 ประการ ในมงคลข้อที่ 1 และมงคลข้อที่ 2 และได้ชี้ให้เห็นว่าโทษของการคบคนพาลนั้นย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตน ดังเนื้อความในจดหมายที่เขียนมาหาพระเจริญ มีเนื้อหาดังนี้

“...หนูมีเรื่องร้อนใจมากจึงเขียนจดหมายมาขอคำปรึกษาหลวงพ่อกะ... หนูได้รู้จักกับเพื่อนใหม่คนหนึ่ง ชื่อ สุธาวดี เป็นคนสวย น่ารัก... เพื่อน ๆ ของเขาได้มาเตือนหนูว่า ผู้หญิงคนนี้เป็นคนไม่ดี อย่าไปคบ หนูก็ไม่เชื่อ เพราะเชื่อว่าตัวเองคงดูคนไม่ผิด...

อยู่มาวันหนึ่ง... ผู้หญิงคนที่ชื่อสุธาวดี ได้เที่ยวไปพูดกับคนอื่น ๆ ว่า เจ้าอาวาสมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับหนู... หนูได้นำเรื่องมาเล่าให้สามีฟัง สามีบอกว่าคนเช่นนั้นเป็นคนพาล ฉะนั้นไม่ต้องไปคบหาสมาคม แล้วก็ไม่ต้องไปชี้แจงอะไรกับเขา เพราะคนพาลย่อมไม่ยอมรับในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นการเสียเวลาเปล่า...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 242).

เมื่อพระเจริญได้อ่านจดหมาย จึงตอบคำถามโดยกล่าวถึงมงคลสูตร 38 ประการ ดังความว่า

“บอกให้ทำตามทีสามี่เขาแนะนำนั่นแหละ โยมเห็นหรือยังว่า โทษของการคบคนพาลนั้นเป็นอย่างไร ไม่งั้นพระพุทธองค์จะทรงสอนหรือว่า ‘อะเสวนะนา จะ พาลานัง ปัณทิตานัญจะ เสวนา-ไม่คบคนพาล คบบัณทิต’” นี้ปรากฏอยู่ในมงคลสูตร ซึ่งบรรดามนุษย์และเทวดาทั้งหลายต่างพากันถกเถียงกันว่าอะไรเป็นมงคล ถกกันอยู่ 12 ปี ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ จึงพากันมาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อทูลถาม

พระพุทธองค์ได้ตรัสมงคล 38 ประการ ดังนี้ ไม่คบคนพาล 1 คบบัณทิต 1 บุชาคนที่ควรบูชา 1 อยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดี 1 ได้ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน 1 ตั้งตนไว้ชอบ 1 เล่าเรียนการศึกษามาก 1 มีศิลปวิทยา 1 มีระเบียบวินัย 1 วาจาสุภาสิต 1 บำรุงมารดาบิดา 1 สงเคราะห์บุตร 1 สงเคราะห์ภรรยา 1 ทำการงานไม่คั่งค้าง 1 บำเพ็ญทาน 1 ประพฤติธรรม 1 สงเคราะห์ญาติ 1 ทำงานไม่มีโทษ 1 เว้นจากความชั่ว 1 เว้นจากการดื่มน้ำเมา 1 ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย 1 มีสัมมาคารวะ 1 อ่อนน้อมถ่อมตน 1 สันโดษ 1 กตัญญู 1 พึงธรรมตามกาล 1 มีความอดทน 1 เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย 1 พบเห็นสมณะ 1 สนทนาธรรมตามกาล 1 มีความเพียรเผากิเลส 1 ประพฤติพรหมจรรย์ 1 เห็นอริยสัจ 1 ทำพระนิพพานให้แจ้ง 1 จิตไม่หวั่นไหว 1 จิตไม่เศร้าโศก 1 จิตปราศจากกิเลส 1 จิตเกษม 1 ทั้ง 38 ประการนี้ จัดเป็นมงคลอันสูงสุด มงคลก็คือ สิ่งที่ทำให้มีโชคดี หรือธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 241-245).

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเลือกคบคนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองได้ทางหนึ่ง โดยเฉพาะการคบคนดีหรือบัณฑิตนั้น คือบุคคลที่ครองตนอยู่ในกุศลกรรม ชีวิตจึงมีมงคล สามารถคุ้มครองให้ความปลอดภัย ชี้นำและสนับสนุนผู้ใกล้ชิดหรือมิตรให้ประสบความสำเร็จหรือมีชื่อเสียงเกียรติคุณในชีวิตได้ ตรงกันข้ามหากบุคคลใดไม่รู้จักคบคน ผักไฟนำคนพาลมาเป็นมิตร ชีวิตมีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน จุดคร่าฐานะให้ตกต่ำ นำความเสื่อมมาสู่ตนได้ ฉะนั้น จึงควรพิจารณาใคร่ครวญเลือกคบคนดีหรือบัณฑิตเป็นมิตรแท้ เพราะบัณฑิตย่อมประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามและแนะนำหนทางสู่ความสำเร็จ

การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคลข้อที่ 3

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์: 20) ได้กล่าวถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชาว่าจัดเป็นมงคลข้อที่ 3 “บุคคลผู้ทรงคุณธรรม บุคคลผู้ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรม และผู้มีพระคุณแห่งตน เป็นบุคคลที่ควรบูชา”

พระเจริญ

เมื่อพระเจริญมารับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วง ท่านได้สร้างสำนักวิปัสสนากรรมฐาน และเชิญสมเด็จพระพุฒาจารย์และท่านเจ้าคุณโชดกซึ่งเป็นอาจารย์สอนกรรมฐาน มาเป็นประธานในการเปิดสำนักวิปัสสนา และได้มอบภาพของท่านคือ สมเด็จพระพุฒาจารย์และท่านเจ้าคุณโชดกไว้ให้เป็นที่ระลึกแก่ศิษย์ โดยพระเจริญได้นำภาพนั้นไปแขวนไว้เพื่อเป็นการเคารพบูชาอาจารย์ ต่อมาเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในบ้านเมือง สมเด็จพระพุฒาจารย์ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และมีคำสั่งให้

ปลดรูปของท่านออกให้หมด พระเจริญไม่ยอมให้ปลดรูปภาพสมเด็จพระพุฒาจารย์ โดยให้เหตุผลว่า บุคคลในภาพนั้นเป็นอาจารย์ของตน แม้จะถูกกล่าวหาเช่นไร ตนก็ยังคงเคารพบูชาด้วยสำนึกในพระคุณ และเป็นที่ศิษย์พึงแสดงความกตัญญูด้วยการเคารพบูชาอาจารย์ ดังความว่า

“ปลดออก ใครขัดขึ้นถือว่าเป็นคอมมิวนิสต์... อาจารย์ท่านเป็นคอมมิวนิสต์ ถ้าท่านไม่ยอมให้ปลดภาพออกก็แสดงว่าท่านเป็นพวกเดียวกัน... นายกรัฐมนตรีว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นคอมมิวนิสต์ และสั่งให้สึกแล้ว ตอนนี้เป็นคฤหัสถ์ ทางกรจึงสั่งให้วัดทุกวัดที่มีรูปท่านปลดรูปออก”

“เป็นอันว่าผมไม่ยอมให้คุณปลดรูปออกนะ” ท่านใช้คำว่า ‘ผม’ และ ‘คุณ’ แทน ‘อาตมา’ และ ‘โยม’ แล้วหันไปยกมือไหว้พระภิกษุสงฆ์รูป พุดแกมขอรับรองว่า “อย่าปลดรูปอาจารย์ของผมเลยนะครับ ท่านจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่เป็น แต่ท่านก็เป็นอาจารย์ของผม ผมเป็นศิษย์ต้องเคารพครูบาอาจารย์ ได้โปรดเห็นใจผมด้วย อย่าให้ผมต้องออกตัญญูต่อครูบาอาจารย์เลย”

(นารีผล เล่ม 1. 2544 : 137).

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเชื่อมั่นในพระพุทธรูปและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์ท่านเป็นสิ่งแสดงออกถึงการเคารพบูชาอย่างหนึ่ง นอกจากนี้การบูชาบุคคลที่ควรบูชา อันได้แก่ บุคคลผู้ทรงคุณธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรม และผู้มีพระคุณแห่งตน นอกจากจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลผู้นั้นมีความกตัญญูแล้ว การบูชาบุคคลที่ควรบูชายังจัดได้ว่าเป็นการปฏิบัติธรรมของผู้มีคุณธรรมประการหนึ่งด้วย ดังเช่น พระเจริญผู้ซึ่งมีความกตัญญูรู้คุณ ให้เกียรติยกย่องเชิดชูบูชาครูอาจารย์ทั้งในจิตใจและการแสดงออกซึ่งเป็นสิ่งที่ศิษย์พึงกระทำ นอกจากนี้พระเจริญยังได้บูชาพระคุณของอาจารย์ด้วยการเป็นศิษย์ที่ดีนำความรู้ที่ได้เรียนมาถ่ายทอด โดยการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ญาติโยมอื่น ๆ ยังประโยชน์ต่อการสานต่อปณิธานของครู อาจารย์ และสืบทอดพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่งด้วย

การศึกษาศิลปวิทยาเป็นมงคลข้อที่ 8

การศึกษาศิลปวิทยาที่จัดว่าเป็นอุดมมงคลนั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า ศิลปที่ปราศจากความเบียดเบียนต่อชีวิตผู้อื่นเท่านั้นที่จัดว่าเป็นมงคล (พระโกศาจารย์ : 115).

พระเจริญ

มงคลข้อที่ 8 ได้ปรากฏในพฤติกรรมของตัวละครพระเจริญ เมื่อวัยเด็กในคราวที่ไป ขอเรียนวิชาดนตรีไทยกับครูสมใจ และอาสาทำงานบ้านแลกกับวิชาความรู้ที่ตนอยากเรียน และเป็นการช่วยงานเพื่อตอบแทนคุณครูที่ช่วยสอนตน โดยไม่คิดค่าเรียน ดังความว่า

“...ตอบยายที่ชื่อว่า ถ้าเ็งไม่เรียนหนังสือแล้วเ็งจะทำมาหากินอะไร”

“ผมก็จะไปหาวิชาจากที่อื่นที่ไม่ใช่โรงเรียนวัดโบสถ์” หลานชายตอบ

“วิชาอะไร ไหนบอกมาซิว่าเ็งจะไปหาวิชาจากที่ไหน”

“วิชาดนตรีไทยครับ ผมชอบดนตรีไทย นี่ผมก็แอบไปเรียนที่บ้านครูสมใจทุกวัน จนเดี๋ยวนี้เล่นเก่งแล้ว” เด็กชายคุยอวด

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 81).

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาศิลปวิทยาที่ปราศจากการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นนั้น ย่อมเป็นมงคลแก่ตน กล่าวคือ ศิลปวิทยาการนั้น ๆ ไม่ได้มุ่งล้างผลาญชีวิต ย่อมไม่ก่อศัตรู ศิลปวิทยาการที่สร้างสรรค์จรรโลงใจย่อมมีแต่คุณ ดังเช่นพระเจริญในวัยเด็กมีความสนใจในการศึกษาศิลปวิทยาทางด้านดนตรีไทย ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ได้เบียดเบียนใคร ทั้งยังสามารถทำให้ตนเป็นที่รักแก่ผู้ยลยิน สร้างความสุขกาย สุขใจ ให้แก่ตนเองและบุคคลอื่นด้วย

การบำรุงบิดามารดาเป็นมงคลข้อที่ 11

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์ : 51) ได้กล่าวถึงการบำรุงบิดามารดาว่าเป็นมงคลสูตรข้อที่ 11 “ท่านไม่เป็นเพียงแต่มารดาบิดา ยังทรงไว้ซึ่งคุณูปการเป็นอนเก เหตุนั้นจึงจัดเป็นบุรพการีอันสำคัญยิ่ง ตั้งอยู่ในฐานพรหม เป็นบุรพาจารย์ และเป็นอาหุเนยยของบุตร บุตรย่อมสนองคุณท่านจนสุดความสามารถ การบำรุงบิดามารดาย่อมเป็นเส้นทางนำไปสู่ความเจริญสุขสิริสวัสดิ์”

พระเจริญ

พระเจริญเมื่อครั้งวัยเด็กไม่ค่อยใกล้ชิดกับพ่อแม่ เนื่องจากยายนำมาเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก ๆ เมื่อโตเป็นหนุ่มและเข้าใจเหตุผลของมารดาที่ให้อายเลี้ยงดูตนเพื่อให้เป็นเพื่อนและดูแลยาย พระเจริญซึ่งในตอนนั้นคือหนุ่มเจริญก็จะขยันไปมาหาสู่พ่อแม่บ่อยขึ้นและทุกครั้งจะต้องมีของฝาก ที่แม่ชอบไปให้เสมอ ด้วยสำนึกในพระคุณของท่าน ดังความว่า

แม่จวนดีใจทุกครั้งที่ถูกชายคนเล็กมาเยี่ยม ตั้งแต่งานเทศน์มหาชาติที่บ้านยายคราวนั้น ลูกชายก็ไปมาหาสู่บ่อยขึ้นด้วยเข้าออกเข้าใจกันดีแล้ว วันนี้เขาซื้อขนมกระทงทองที่แม่จวนชอบนักชอบหนามาฝาก

“คราวหน้าคราวหลังไม่ต้องซื้ออะไรมาฝากแม่หรอก แค่เอ็งมาแม่ก็ดีใจแล้ว” แม่จวนพูดอย่างเกรงใจ

“ไม่เป็นไรหรอกครับแม่ นาน ๆ ผมจะได้ตอบแทนบุญคุณสักครั้งหนึ่ง พ่อไปไหนล่ะครับ” เขาถามหาบิดา

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 196-197).

ชาวตำบลบางม่วงหมู่ได้ยึดถือเอาวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี เป็นวันกตัญญูกตเวทิตาต่อบรรพบุรุษและบุพการี ดังความว่า

“วันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ชาวตำบลบางม่วงหมู่ถือเป็นวันกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พวกลูกหลานจะแสดงความกตัญญูท่วที่ต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย โดยการรดน้ำดำหัว นำเสื้อผ้ามาให้ อาบน้ำล้างเท้าขอขมาลาโทษต่อบิดามารดาและบุพการี พวกผู้ใหญ่ที่สูงอายุก็จะอำนวยการพรให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุข ส่วนบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ลูกหลานก็จะนำกระดูกที่เก็บใส่โกศไว้ไปให้พระที่วัดบึงสุกุล เป็นการระลึกนึกถึงพระคุณและอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้บุพการีผู้ล่วงลับ... หม่อมเจริญซื้อผ้าโจงกระเบนให้ยายและแม่จวนคนละถุง เสื้อคอกระเช้าสีขาวคนละตัว ส่วนทิดพองได้ผ้าขาวม้าเนื้อดีที่สุดในตลาด”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 210-211).

พฤติกรรมของพระเจริญและชาวตำบลบางม่วงหมู่ข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการรู้จักทดแทนคุณบุพการีและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

หากพิจารณาจะเห็นได้ว่า นอกจากพระเจริญจะเป็นผู้ที่มีความกตัญญูท่วที่ บำรุงบิดามารดา และผู้มีพระคุณอย่างสม่ำเสมอแล้ว พระเจริญเองได้กล่าวอบรมสั่งสอนญาติโยมที่มาวัดให้เห็นถึงโทษของการเป็นคนอกตัญญูว่า “...คนที่อกตัญญูต่อผู้มีพระคุณจะทำมาหากินไม่ขึ้น คำขายก็ขาดทุน ทำราชการก็ไม่เจริญ ดีไม่ดีจะถูกไล่ออก...” (นารีผล เล่ม 1. 2544 : 50). ถือเป็นการกล่าวย้ำให้ทุกคนตระหนักในหลักธรรมข้อนี้มากยิ่งขึ้นด้วย

พระเจริญได้ยกพุทธวจนะขึ้นมาแสดงเพื่อให้เห็นบทบาทของลูกที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาว่า

“...พ่อแม่มีบุญคุณต่อเรามาก ในมาตาปิตุคุณสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า ลูกจะให้แม่นั่งบนบ่าขวา ให้พ่อนั่งบนบ่าซ้าย ถ้ายอจจะบัสสาวะรดลงไปบนบ่าลูก ลูกเป็นผู้ชี้ให้ หาอาหารมาป้อนให้ กระทั่งจนท่านตายหรือกระทั่งลูกตายไป ก็ไม่สามารถจะตอบแทนพระคุณค่าป้อนข้าว ป้อนนํ้ามที่ทานได้ถนอมกลมเกลี้ยงบำรุงเลี้ยงมาอย่างดีได้”

“...พ่อแม่เป็นมิจจาคิปฏิฐิแล้วลูกสามารถชักจูง พ่อแม่ให้กลับเป็นสัสมาทิปฏิฐิได้นั้นถือว่าได้ทดแทนบุญคุณอย่างเลิศ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 182-183).

จากคำกล่าวของตัวละครสะท้อนให้เห็นว่า การบำรุงบิดามารดาหรือการสนองคุณบิดามารดานั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเลี้ยงดูปรนนิบัติรับใช้ท่านให้มีความสุขทั้งกายและใจ การช่วยเหลือกิจการงาน ปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี ไม่นำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูล การทำบุญอุทิศให้เมื่อท่านล่วงลับดับชีพไปแล้ว รวมไปถึงการชักนำให้ท่านตั้งอยู่ในคุณงามความดี เป็นต้น ทั้งนี้หากพิจารณาในการบำรุงบิดามารดาด้วยการปฏิบัติตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถือเป็นคุณธรรมที่ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ทั้งฝ่ายปรนนิบัติและฝ่ายถูกปรนนิบัติ

การทำงานไม่คั่งค้ำเป็นมงคลข้อที่ 14

ยายจ่าง

ยายจ่างเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจการงานเพราะยายจ่างเห็นว่า การทำงานให้สำเร็จลุล่วงโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่งเป็นสิ่งที่ดี และเป็นมงคลแก่ตน ดังนั้นยายจ่างจึงมักว่ากล่าวอบรมหลานชายคือเด็กชายเจริญไม่ให้มีนิสัยเกียจคร้าน ให้เร่งรีบประกอบกิจให้แล้วเสร็จ โดยไม่ผัดผ่อน ดังความว่า

“ไม่ได้ ทำงานกับยายไม่มีคำว่าเดียว พระท่านสอนเวลาที่สวดมงคลสูตรว่า ‘การทำงานไม่คั่งค้ำเป็นมงคล’ เอ็งจำไม่ได้เสียแล้วหรือ ไป ลูกไปก่อไฟเดี๋ยวนี้ แล้วก็จำไว้ละ มีลูกมีหลาน ถ้าใช้อะไรผิดเดี๋ยวละก็ตีได้เลย”

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 113).

การอบรมสั่งสอนของยายจ่าง เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่า การประกอบกิจการงานด้วยความขยันหมั่นเพียรให้สำเร็จลุล่วงโดยไม่ปล่อยให้งานคั่งค้ำ ถือได้ว่าเป็นมงคลเพราะจะนำความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้ามาสู่ตน

ความเคารพเป็นมงคลข้อที่ 22 และ ความถ่อมตนเป็นมงคลข้อที่ 23

พระธรรมโกศาจารย์ (มปป. 97) ได้กล่าวว่าความเคารพจัดเป็นมงคลข้อที่ 22 ผู้น้อยควรเคารพนับถือเชื่อฟังถ้อยคำประพจน์ตน อยู่ในโอวาท ทำให้ผู้ใหญ่เกิดความเมตตาปราณี และความถ่อมตนสามารถที่จะน้อมนาคบคลให้เมตตาปราณี...เป็นผู้ใหญ่...ผู้น้อยก็จงรักภักดีไม่ฉ้อฉล เป็นผู้น้อย...ก็มีแต่ทางที่จะได้รับเมตตาปราณีเป็นเบื้องหน้า ซึ่งเป็นมงคลข้อที่ 23

พระเจริญ

การประพฤติปฏิบัติตนของพระเจริญต่อพระผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ แม้พระรูปนั้นไม่ได้เป็นพระอุปัชฌาย์หรือเป็นอาจารย์ของท่าน พระเจริญก็ได้เกื้อหนุนแสดงความเคารพและความอ่อนน้อมถ่อมตน ประณิบัติรับใช้ครูอาจารย์ ดังเช่นเมื่อครั้งที่ชาวบ้านผู้ไม่หวังดีได้พุดจาให้ร้ายพระเจริญและยุยงให้หลวงพ่อแพซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดเข้าใจผิดท่าน พระเจริญก็ได้โกรธ ยังคงแสดงความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อหลวงพ่อแพ และไม่สนใจต่อคนนินทาว่าร้ายใด ๆ จนทำให้เจ้าคณะจังหวัดได้ตระหนักถึงความจริง ดังความว่า

แม้หลวงพ่อแพจะมีได้เป็นอุปัชฌาย์ของท่านพระครูเจริญ แต่สมภารวัดป่ามะม่วงก็เคารพนับถือท่าน ทั้งที่รู้ว่ามีคนกลุ่มหนึ่งพยายามพุดใส่ร้ายป้ายสีท่านให้หลวงพ่อแพฟัง ทำให้เจ้าคณะจังหวัดเข้าใจท่านผิด ถึงกับลั่นวาจาว่าจะไม่ร่วมสังฆกรรมกับท่านอีก ภิกษุผู้สืบสาธุเรื่องราวมานโดยตลอดว่าเจ้าคณะจังหวัดไม่ค่อยชอบท่าน กระนั้นก็มีเคยคิดน้อยอกน้อยใจ คิดเพียงว่าความจริงต้องเป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ แล้ววันหนึ่งเจ้าคณะจังหวัดก็จะเข้าใจ ดังนั้น เมื่อถึงเวลาจำวัด ท่าน

พระครูจึงทำหน้าที่ป้อนวดีให้ภิกษุสูงวัยที่ท่านเคารพนับถืออุปัชฌาย์อาจารย์ นวดอย่างตั้งอกตั้งใจ เหมือนกับที่เคยปรนนิบัติหลวงพ่อดีแต่กาลก่อน เจ้าคณะจังหวัดวัดห้วยทากสืบเชื้อสายเนื้อสลายตัว และพึงพอใจในฝีมือการนวดของภิกษุผู้น้อยกว่า ความชิงชังที่มีต่อท่านพระครูเริ่มจะคลี่คลายด้วยเกิดคำถามในใจว่า ภิกษุผู้มีมารยาทงาม **มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เช่นนี้** จะกล้าประพฤตินอก รัตนกรอยดังที่ท่านได้รับฟังมาจากลูกศิษย์ใกล้ชิดกระนั้นหรือ

(นารีผล เล่ม 2. 2544 : 533).

พฤติกรรมดังกล่าว นอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมงคลของความเคารพ ซึ่งเป็นมงคลข้อที่ 22 และความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งเป็นมงคลข้อที่ 3 ซึ่งทำให้เป็นที่รักและเมตตาของผู้ใหญ่และบุคคลทั่วไปแล้ว หากพิจารณาพฤติกรรมของพระเจริญ ยังได้สะท้อนมงคลข้อที่ 35 คือ จิตที่ไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรมกล่าวคือ เมื่อพระเจริญถูกใส่ร้ายท่านก็ยังเชื่อมั่นในความจริงที่ไม่ได้ เป็นอย่างที่ถูกกล่าวหา และไม่รู้สึกรำคาญหรือน้อยใจแต่ประการใด

ขยายแจ้ง

ขยายแจ้งได้อบรมหลานชายว่าการที่บุคคลมีกิริยามารยาทงาม มีสัมมาคารวะ ไปลามาไหว และมีความอ่อนน้อมถ่อมตนย่อมเป็นที่รักแก่ผู้พบเห็น ดังความว่า

“ไหว้ซี เจอใครก็ไหว้ เขาจะอายุอ่อนกว่าหรือแก่กว่าก็ไหว้เข้าไว้ก่อน อย่าไป เย่อหยิ่งจองหงอนคนเขาจะเกลียดเอา **คนอ่อนน้อมถ่อมตนใครเห็นใครก็รัก** จำไว้นะหลาน” ยาย เทศนาต่อไปอีกยี่สิบขวบ แล้วจึงเงิบเสียงลง หลานชายคิดว่ายายหลับ แท้จริงแล้วยายแอบร้องไห้ !

(มักกะลีผล เล่ม 1. 2545 : 228).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความถ่อมตนไม่เย่อหยิ่งจองหงอนย่อมเป็นที่รัก และได้รับความเมตตาปรานีจากผู้ใหญ่และคนใกล้ชิด ดังนั้นบุคคลจึงควรนำมงคลข้อนี้มาใช้ในการ ทำงานร่วมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอันจะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน

ความสันโดษเป็นมงคลข้อที่ 24

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์ : 108) ได้กล่าวถึงความสันโดษอันเป็นมงคลข้อที่ 24 ว่า แม้บุคคลเป็นผู้มั่งคั่งด้วยทรัพย์ศฤงคาร แต่หากเป็นผู้ไม่สันโดษย่อมรู้สึกตัวเองว่าเป็นผู้ขัดสนห้อม ล้อมด้วยทุกข์ ในทางตรงข้ามผู้รู้จักสันโดษย่อมยินดีในฐานะของตน แม้จะขัดสนหรือต่ำต้อยบ้างก็ไม่ เป็นไร เพราะรู้สึกยินดีในทรัพย์ที่เป็นของตนเท่านั้น ซึ่งจะนำความสุขให้เกิดแก่ตนได้ ผู้ประพฤติ สันโดษย่อมเป็นมงคล

พระเจริญ

พระเจริญได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตอย่างสันโดษที่นักบวชพึงปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะความสันโดษจะทำให้บุคคลเป็นคนเผื่อแผ่ประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ เป็นยาบำบัดโรคความโลภให้ลดน้อยถอยลงจนหมดสิ้นไปในที่สุด ดังที่ปรากฏในวิถีการดำรงชีวิตของพระเจริญว่า

“...อาคันตุกะกวาดสายตาสรรวจไปรอบ ๆ ห้อง ไม่มีสมบัติพัสดุสถานอะไร นอกจากหนังสือซึ่งวางกองอยู่บนพื้นห้องบ้าง บนโต๊ะและในตู้บ้าง ห้องทั้งห้องจึงเต็มไปด้วยหนังสือ มีที่วางเหลือไว้ให้นั่งได้ไม่เก็นสีคน และที่ตรงนี้ก็คือนอนของท่าน”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 62).

และคำพูดของพระเจริญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้สันโดษโดยแท้ ดังความว่า

“...โดยส่วนตัวแล้ว ผมไม่สะสมเงินทอง ใครมาถวายผมก็ปิดเข้าเป็นเงินวัดเพราะต้องจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าอาหารเลี้ยงผู้คนที่มาปฏิบัติธรรม... แต่ผมกลับคิดตรงกันข้าม ผมถือคติว่า นักบวชต้องดำเนินชีวิตอย่างสันโดษ การสะสมเงินทองเป็นเรื่องของฆราวาสเขา”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 234).

พฤติกรรมของพระเจริญสะท้อนให้เห็นว่า การเป็นบรรพชิตควรดำเนินชีวิตอย่างสันโดษ มีความพอเพียง พอเหมาะ พอดีแก่สถานะของตน เพราะหากสมณยังหลงใหลกับความสุขสบาย เพลิดเพลินกับการสะสมทรัพย์ จะทำให้สมณผู้นั้นตั้งอยู่ในความประมาท กิเลสตัณหาครอบงำ มีจิตผูกพันยึดติดในวัตถุอันเป็นทรัพย์ภายนอก ในความเป็นจริงแล้วสมณควรที่จะหมั่นพากเพียรปฏิบัติธรรมอันเป็นทรัพย์ภายในที่ทุกเพศทุกวัยพึงปฏิบัติ เพราะจะนำบุคคลสู่เส้นทางความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

ความกตัญญูเป็นมงคลข้อที่ 25

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์ : 112-113) ได้กล่าวถึงความกตัญญูอันเป็นมงคลข้อที่ 25 ว่า “ความรู้อุปการะและตอบแทนสนองคุณตามหน้าที่ไม่บกพร่อง ยกย่องเชิดชูบุญคุณ ความกตัญญูแบ่งได้ 3 ประการ คือ กตัญญูต่อผู้มีคุณ กตัญญูต่อสัตว์มีคุณ กตัญญูต่อสิ่งไม่มีวิญญาณที่ให้คุณประโยชน์”

พระเจริญ

พระเจริญเป็นตัวละครที่มีความกตัญญูรู้คุณสูง ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกต่อบุพการี ครูอาจารย์ ที่ได้กล่าวมาแล้วบางส่วนข้างต้น และเมื่อครั้งที่พระเจริญได้ไปขอเรียนกรรมฐานกับพระครูสิงหราชามุนีที่วัดสังฆราชา พบว่าท่านกำลังป่วยด้วยโรคเฝ้าในท้องและอีกไม่นานท่านก็จะมรณภาพ

แล้ว พระเจริญจึงได้แสดงความกตัญญูทเวทิตาท่อนด้วยการมาอยู่ดูแลปรนนิบัติรับใช้ ดังความว่า

“...สังฆารนี้มันทุกข์จริง ๆ นะเธอนะ ฉันคงจะละมันไปเสียที นี่ก็ตั้งใจว่าจะอยู่ต่อไปอีกสองวันพระ เธอมาช่วยงานศพฉันด้วยนะ”

“หลวงพ่อบุญจริงหรือครับ”

“บุญจริงนะซี...”

...

“ถ้าเช่นนั้นผมจะกลับไปเรียนขออนุญาตท่านสมภารมาอยู่กับหลวงพ่อก็จืดวันนะครับ จะได้ช่วยรักษาพยาบาลหลวงพ่อด้วย ถึงสักแล้วผมก็จะมาปรนนิบัติหลวงพ่อบุญเพื่อทดแทนคุณพระหนุ่มพุดด้วยสำนักแห่งกตเวทิตธรรม ...พระเจริญกราบทานสามครั้งแล้วเดินทางกลับวัดเพื่อขออนุญาตสมภารวัดพรหมบุรีไปอยู่วัดสังฆาราชเป็นการชั่วคราว”

(มักกะลีผล เล่ม 2. 2545 : 480).

จากการสนทนาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้ได้ชื่อว่ามี ความกตัญญูยอมที่จะแสดงกตเวทิตาธรรมต่อผู้มีพระคุณของตนโดยไม่ต้องรอให้อย่างปากเชียวชวนขอรับรอง ดังเช่นพระเจริญที่อยากจะปรนนิบัติรับใช้พระครูสังฆาราชฯ ที่ชราภาพและอาพาธด้วยสำนักถึงพระคุณอาจารย์ที่เมตตาอบรมฝึกสอนกรรมฐานแก่ตน

นอกจากนี้พระเจริญยังระลึกถึงบุญคุณของผู้ที่ให้ตนประโยชน์แก่ตนแม้ไม่ได้แสดงออกด้วยการปรนนิบัติรับใช้ พระเจริญก็ได้ตั้งใจแสดงกตเวทิตาธรรมต่อผู้มีพระคุณแก่ตน ดังความว่า

หลังจากสรงน้ำชำระร่างกายและครองผ้าสามผืนเรียบร้อยแล้ว ภิกษุวัยสี่สิบห้าจึงเดินลงเนินไปยังพุ่มไม้เตี้ย ๆ ที่ออกผลให้ท่านฉันมาทุกวันแล้ว นำเปลือกที่วันนี้ผลไม้ทิพย์มีขนาดใหญ่มากกว่าที่ท่านเคยฉันในวันก่อน ๆ เทวดาคงรู้ว่าท่านจะต้องใช้เรี่ยวแรงในการทำมาเพียรหนักกว่าทุกวัน กล่าวคือ จะต้องเดินและนั่งติดต่อกันเป็นเวลานานถึง 18 ชั่วโมง”

“ขออนุโมทนาที่ท่านให้ภักดิ์อันเป็นทิพย์แก่ข้าพเจ้ามาโดยตลอด ด้วยสัจจวาจาที่กล่าวนี้ ขอท่านจงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแล้วด้วยเทอญ” ท่านตั้งใจแสดงกตเวทิตาธรรมต่อเทพผู้ให้อาหารซึ่งเปรียบประดุจให้กำลังแก่ท่าน

(นารีผล เล่ม 2. 2544 : 783-784).

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า ความกตัญญูรู้คุณเป็นคุณธรรมสำคัญของมนุษย์ และเป็นเครื่องหมายของคนดี นอกจากการรู้คุณคนแล้วยังต้องรู้คุณสิ่งต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยให้ช่วยเหลือชีวิตคนในแต่ละช่วงเวลาด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ดังนั้น คนดีมีความกตัญญูจึงเป็นผู้รู้

บุญคุณ รู้คุณสัตว์ รู้คุณประเทศชาติ รู้คุณธรรมชาติ อันได้แก่ พืชพันธุ์ธัญญาหาร และรู้คุณค่าศาสนาที่เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของมนุษย์ ดังเช่นพฤติกรรมของพระเจริญ ที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูและรู้คุณ

ความเป็นผู้ว่าง่ายเป็นมงคลข้อที่ 28

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์ : 127) ได้กล่าวถึงความเป็นผู้ว่าง่ายอันเป็นมงคลข้อที่ 28 ว่าความยินดีเคารพรับโอวาท ไม่เป็นคนกระด้าง ดึงดันด้วยอำนาจทิฐิमानะ ความว่าง่ายเป็นคุณธรรมที่สมควรแก่คนทุกชั้น ทั้งผู้ใหญ่ ผู้เสมอกัน และผู้น้อย พึงถือปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน

พระเจริญ

พระเจริญได้กล่าวชื่นชมเด็กชายวัยแปดขวบ ที่อยากจะร่วมเดินทางไปกับท่านเพื่อบันทึกข้อมูลคนละลัคนาได้ แต่ถูกพ่อแม่ห้ามปรามไว้ด้วยความเป็นห่วง ซึ่งเด็กชายวัยแปดขวบก็ยอมเชื่อฟังดังความว่า

“ดีแล้วละหนู ผู้ที่จะเจริญในธรรมต้องเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ภาษบาลีเรียกว่า

โสวจัสสตา เป็นอุดมมงคลข้อที่หนึ่งใน 38 ข้อ ที่พระพุทธองค์ตรัสสอนแก่เหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

(นารีผล เล่ม 1. 2544 : 333).

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพฤติตนเป็นคนว่าง่าย หมายถึงผู้ว่านอนสอนง่ายจะเป็นที่รักใคร่เอ็นดู และเมตตาปรานีของผู้ใหญ่แล้ว การประพฤติตนเป็นผู้ว่าง่ายนี้ก็จะไม่สร้างความกังวลใจให้แก่บุคคลใกล้ชิดและคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตนได้ด้วย

การได้เห็นสมณะเป็นมงคลข้อที่ 29 และ การสนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคลข้อที่ 30

พระธรรมโกศาจารย์ (มปป. : 131) ได้กล่าวว่า การได้เห็นสมณะจัดเป็นมงคลข้อที่ 29 สมณะไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน มีแต่ชักนำไปในทางสงบสุข สมณะ คือ คนสงบทั่วไป ทั้งนักบวชและคฤหัสถ์ชายหญิงที่มีกิริยา วาจา และใจสงบ ก็นับเป็นสมณะทั้งสิ้น และการสนทนาธรรมตามกาล จัดเป็นมงคลอันอุดมข้อที่ 30 เพราะเมื่อได้คบหาสมาคมกับท่านรู้ มีโอกาสให้ได้สนทนาเป็นทางชักพาให้เกิดความรู้ ความฉลาดตามความสามารถที่จะเป็นได้ จึงเป็นวิธีการยกระดับจิตใจจากภูมิโง่ขึ้นสู่ภูมิฉลาด จากภูมิชั่วสู่ภูมิดี นั้นเป็นมงคลอันอุดม

พระเจริญ

เมื่อครั้งที่พระเจริญออกธุดงค์และได้พบคนป่าที่หาเลี้ยงชีพด้วยการล่าเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร ท่านเกิดความสงสารมีจิตเมตตาอยากจะช่วยให้คนป่าเหล่านั้นพ้นจากความทุกข์ที่เป็นอยู่ พระเจริญจึงคิดว่าเป็นความโชคดีที่คนป่าได้พบท่าน และเป็นโอกาสอันดีที่ท่านจะได้สั่งสอนธรรมะให้แก่พวกคนป่าเหล่านั้น เพื่อจะได้มีวิถีการดำรงชีวิตที่สงบสุขไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ดังความว่า

“สมภารวัดป่ามะม่วงคำนึงถึงประโยชน์ที่พวกคนป่าจะได้รับในการที่พวกเขามีโอกาสพบท่าน สมดังพุทธวจนะที่ปรากฏในมงคลสูตรว่า ‘**สมณานุสจ ทสฺสนิ กาเลน ธมฺมสากฺขจา เอตมฺมํคฺลมุตฺตมํ**’ การพบเห็นสมณะหนึ่ง การสนทนาธรรมตามกาลหนึ่ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด’ ท่านจึงสอนให้พวกเขารักษาศีลและสวดมนต์...เพราะเมื่อพวกเขาเจริญเมตตาอยู่เป็นนิตย์ ก็จะไม่มีความโกรธต่อกัน และจะละเลยเสียได้ซึ่งความพยาบาทเบียดเบียนกัน แล้วก็จะมีความสงัดแผ่ขยายไปยังสัตว์อื่นที่อยู่ในป่าแห่งนี้ด้วย”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 874-875).

จากพฤติกรรมดังกล่าว สุทฺธสฺสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของสมณะที่ดี คือ ชักนำผู้คนให้ห่างจากความเสื่อมมุ่งสู่เส้นทางความเจริญและความสงบสุข ทั้งนี้โดยใช้ศีลและการสวดมนต์เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยน ดังนั้น การได้เห็นสมณะในที่นี้คือพระเจริญ จึงยังผลให้คนป่าได้รู้จักการรักษาศีลและสวดมนต์เจริญเมตตาอย่างสม่ำเสมอ คนป่าเหล่านั้นจึงสามารถละเว้นได้ซึ่งความพยาบาท เบียดเบียน ไม่มีเวรมีกรรมต่อกัน ถือได้ว่าเป็นผลานิสงส์ที่ได้ประโยชน์หลายฝ่าย

จิตไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรมเป็นมงคลข้อที่ 35

ในมงคลสูตร (พระธรรมโกศาจารย์: 159) ได้กล่าวว่าจิตไม่หวั่นไหวและโลกธรรมจัดเป็นมงคลข้อที่ 35 ว่า โลกธรรม 8 คือ ลาภ...เสื่อมลาภ ยศ...เสื่อมยศ นินทา...สรรเสริญ สุข...ทุกข์ โลกธรรมเหล่านี้ครอบงำไม่เลือกหน้า พระอริยะหรือปุถุชนก็ถูกกระทบด้วยกันทั้งนั้น แต่พระอริยะท่านไม่หวั่นไหว ส่วนปุถุชนย่อมหวั่นไหวบุคคลผู้มีปัญญารู้เท่าทันก็จะไม่ปล่อยใจไปตาม

พระเจริญ

พระเจริญเมื่อถูกนินทาวาร้ายว่าท่านได้ไปหลงรักหญิงสาวชื่อเชิญศรี จนถึงขั้นปลุกสร้างบ้านเรือนขอให้หญิงคนรักเพื่อจะแต่งงานด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วนางสาวเชิญศรีคนนี้เป็น มารดาของพระเจริญเมื่ออดีตชาติ และพระเจริญในอดีตชาตินั้นได้เสียชีวิตโดยที่ยังไม่ได้ทดแทนคุณมารดาเลย เมื่อมาชาตินี้และมีโอกาสได้พบมารดาในอดีตชาติ ซึ่งกำลังมีเรื่องทุกข์ร้อนใจและได้ขอร้องให้พระเจริญช่วยเป็นธุระในการดูแลการปลุกสร้างเรือนหอ เพราะนางไม่มีญาติพี่น้องและ ไม่มีความรู้ในการก่อสร้าง ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ไม่มีใครทราบนอกจากพระเจริญ และท่านก็ไม่ได้บอกความจริงแก่ใคร ด้วยเห็นว่า เวลาและความจริงจะเป็นคำตอบให้ทุกคน ดังคำว่า

“สองเดือนผ่านไป การปลุกสร้างเรือนหอก็เสร็จเรียบร้อย สมภารกับเณรผู้ไม่ต้องเดินทางกลับบ้านไผ่กองดินอีก เรื่องเลวร้ายทั้งหลายจบสิ้นลงเมื่อนายโทกับนางสาวเชิญศรีเดินทางมานิมนต์พระวัดป่ามะม่วงไปเจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลสมรสของตน กระนั้นคนใจบาปหยาบช้าก็ยังอุตสาห์เอาไปพูดอีกว่า ‘สมภารอกหัก’ พระเจริญมิได้หวั่นไหวกับถ้อยคำกล่าวร้ายของผู้ใด ท่านยังคงปฏิบัติหน้าที่ของบรรพชิตอย่างดีที่สุด โลกธรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นอิฏฐารมณ์หรืออนิฏฐารมณ์ก็

ไม่อาจครอบงำย่ำยีจิตของท่านได้เพราะยึดพุทธพจน์ ดังปรากฏในมงคลสูตรว่า “**ผู้รู้สขุ โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ - ญฺกโลกธมฺมจิตฺตํไม่หวั่นไหว**”

(นารีนล เล่ม 1. 2544 : 180-181).

พระเจริญยังได้ให้แง่คิดแก่ญาติโยมว่า คนจะดีหรือชั่วไม่ได้อยู่ที่คำพูดคน แต่อยู่ที่ตัวบุคคลนั้น ดังความว่า

“อาตมาไม่สนใจหรือกโยม ใครเขาจะว่ายังงี้ก็ช่าง มัวไปฟังคนอื่นก็คงไม่ต้องทำอะไรกัน **ดีหรือชั่วก็อยู่ที่ตัวเรา** ถ้าเราดีใครเขาจะว่าชั่วยังงั้นก็ไม่ว่าไปไม่ได้ หรือถ้าเราเป็นคนชั่วใครเขาจะว่าดียังงั้นก็ไม่ได้ไปไม่ได้ ใช่ว่าจะดีจะชั่วไปตามปากคนอื่นเมื่อไร”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 483-484).

นอกจากนี้พระเจริญยังได้นำโอวาทของท่านเจ้าคุณนรรัตน์ ซึ่งมีเนื้อความเกี่ยวกับมงคลข้อที่ 35 ให้เป็นข้อคิดคติธรรมแก่ญาติโยม ดังความว่า

“คนเราเมื่อมี**ลาภก็มีเสื่อมลาภ เมื่อมียศก็มีเสื่อมยศ เมื่อมีสุขก็มีทุกข์ เมื่อมีสรรเสริญก็มีนินทา** เป็นของคู่กันมาเช่นนี้ จะไปถืออะไรกับปากมนุษย์ ถึงจะดีแสนดีมันก็ดี ถึงจะชั่วแสนชั่วมันก็ชัมนับประสาอะไร พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐเลิศยิ่งกว่ามนุษย์และเทวดายังมีคนนินทาตีเตียนปดูชนอย่างเราจะรอดพ้นจากโลกธรรมดังกล่าวแล้วไม่ได้ ต้องคิดเสียว่าเขาจะดีก็ช่าง ชมก็ช่าง เราไม่ได้ทำอะไรให้เขาเดือดเนื้อร้อนใจ ก่อนที่เราจะทำอะไร เราคิดแล้วว่าไม่เดือดร้อนแก่ตัวเองแลคนอื่น เราจึงทำ เขาจะนินทาว่าร้ายอย่างไรก็ช่างเขา บุญเราทำกรรมเราไม่สร้าง พยายามสงบกาย สงบวาจา สงบใจจะต้องไปกังวลกลัวใครตีเตียนทำไม ไม่เห็นมีประโยชน์ เปลืองความคิดเปล่า ๆ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 241-245).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรม อันได้แก่ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ ได้นั้น ย่อมนำมาซึ่งความสงบทั้งกาย วาจา และใจ ไม่เป็นผู้หวั่นไหวหรือปล่อยใจให้ถูกรบกวนงำจนเกิดทุกข์ได้ ด้วยเหตุดังนี้ หากบุคคลใดมีจิตอันมั่นคงไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรมได้ บุคคลนั้นก็จะพบความสุขจะเป็นคนดีได้จากการประพฤติปฏิบัติชอบของตน หาใช่เพราะคำพูดของผู้อื่นไม่

3.13 สังคหวัตถุ 4

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 186) ได้อธิบายพุทธธรรม “สังคหวัตถุ 4” ว่า เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชน

ไว้ในสามัคคีหรือหลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ และ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี คือ “สังคหวัตถุ 4” มีลักษณะสอดคล้องกับพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยสุทฺธสสาได้ชี้แนะการปฏิบัติต่อกันในสังคมโดยยึดหลักสงเคราะห์ 4 ข้อ คือ เป็นผู้ช่วยเหลือแบ่งปันทั้งการรู้จักใช้วาจาเพื่อให้เกิดความรักสามัคคีสมานสามัคคี การทำคุณประโยชน์แก่สังคมและปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทุกชนชั้น สุทฺธสสาได้สื่อหลักธรรมดังกล่าวผ่านตัวละครพระเจริญครบทั้ง 4 ข้อ โดยตัวละครประพฤติเป็นแบบอย่างของการสงเคราะห์กันในสังคมแก่ลูกวัดและอบรมญาติโยมที่มาทำบุญปฏิบัติธรรมในวัดให้เข้าใจหลักการสงเคราะห์กันในสังคม

ข้อ 1 ทาน

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม โดยพระธรรมปิฎก (2546 : 186) ได้อธิบายหลักธรรมข้อทานว่า “เป็นการให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน”

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้สะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือกันในสังคม ทั้งด้านวัตถุสิ่งของการศึกษา ความรู้ และการชี้แนะทางการปฏิบัติดีประพฤติชอบให้แก่ผู้ที่ดำเนินชีวิตผิดพลาด ซึ่งนับเป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง หลักธรรมและข้อประพฤติต่าง ๆ ที่กล่าวมา สุทฺธสสาได้สื่อผ่านพฤติกรรมตัวละครพระเจริญ ดังนี้

พระเจริญเป็นตัวละครที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือสังคม และผู้ลำบากยากไร้ ดังเช่น เมื่อพระเจริญได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงนั้นพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รายรอบวัดมีฐานะยากจน เด็ก ๆ ที่เป็นลูกหลานของญาติโยมแถวนั้น เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว ก็ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งเสีย พระเจริญจึงคิดอยากจะช่วยเหลือให้พวกเขาได้มีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ดังนั้น พระเจริญจึงใช้สถานที่วัดเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ เปิดสอนวิชาช่างให้แก่เด็กหญิงชาย ดังความว่า

“วันหนึ่ง พวกลูกศิษย์ที่เป็นอาจารย์โรงเรียนอาชีวศึกษาได้มาราบเยียม เจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงจึงถือโอกาสปรึกษาเรื่องนี้กับพวกเขา

“อาตมาคิดมานาน อยากจะให้ลูกหลานชาวบ้านแถวนี้เขามีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้นอกเหนือจากการทำนา แต่นึกไม่ออกว่าจะให้เขาทำอะไร”

“อย่างนี้ดีไหมครับหลวงพ่ ตอวันนี้เขากำลังนิยมเรียนตัดผม ตัดเสื้อผ้า หลวงพ่ก็เปิดสอนในวัดเลย พวกผมจะมาช่วยสอนให้” อาจารย์คนหนึ่งเสนอ

“แหม! ดีจริง อาตมาขออนุโมทนา อาจารย์จะได้บุญได้กุศลมากทีเดียว ถ้าเช่นนั้นขอความกรุณาเรียน ผอ. ให้ดำเนินการด้วย” สมภารกล่าวอย่างยินดี

เดือนต่อมา วัดป่ามะม่วงก็กลายเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่ มีสอนตัดผม ตัดเสื้อ มีนักเรียนรุ่นสาวมาเรียนประมาณ 20 คน เด็กหนุ่มมาเรียนตัดผมชาย 7 คน แผนกตัดผมใช้เวลาเรียน 3 เดือน แผนกเสื้อผ้าใช้เวลาเรียน 6 เดือน เมื่อจบรุ่นหนึ่งก็รับรุ่นสองรุ่นสามต่อไปเรื่อย ๆ **ครั้งนี้เรียนจบแล้ว สมภารยังช่วยหางานให้ทำ** กล่าวคือ เมื่อมีญาติโยมมาจากกรุงเทพฯ ท่านก็จะฝากฝังลูกศิษย์ให้ไปทำงานด้วย”

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 238-240).

จากพฤติกรรมของพระเจริญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การให้ทานด้วยการช่วยเหลือให้การศึกษาความรู้ นับเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการแบ่งปันสิ่งของ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ประโยชน์ต่อตนเองทำให้มีอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวไม่ให้อำบากเดือดร้อน มีวิถีชีวิตดีขึ้นอันจะส่งผลดีต่อสังคมคือลดปัญหาการว่างงาน

และเมื่อครั้งที่พระเจริญไปประชุมที่ประเทศศรีลังกา ท่านยังได้มอบเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์ไทยที่ศึกษาอยู่ที่ศรีลังกา ดังความว่า

“..เมื่อเข้าไปรอนในห้องพักรับรองพิเศษ **ท่านพระครูได้บริจาคปัจจัยให้พระมัคคุเทศก์จำนวนห้าหมื่นบาท เพื่อเป็นทุนการศึกษาของพระภิกษุชาวไทยที่ไปศึกษาในประเทศศรีลังกา...**”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 642-645).

นอกจากการให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพแก่ชาวบ้านและทุนการศึกษาแก่พระภิกษุไทยแล้ว พระเจริญยังแบ่งปันอาหารให้แก่ชาวบ้านผู้เดือดร้อนที่มาขอบริจาค ดังความว่า

“อาตมาเพียงแต่ทำหน้าที่ของพระแท้ พระแท้จะต้องเป็นผู้ให้ด้วย มิใช่แต่จะรับจากโยมฝ่ายเดียว อย่างอาตมานี้ให้ทั้ง**อามิสทานและธรรมทาน** อามิสทานก็คือการให้สิ่งของ ญาติโยมที่อดอยากไม่มีข้าวหุงกิน มาขอข้าวสารที่วัด อาตมาก็ปันให้ไป พริก หอม กระเทียมก็ให้ไม่เคยหวง ส่วนธรรมทานคือการให้ความรู้ แนะนำสั่งสอน อย่างเช่น สอนกรรมฐานให้ญาติโยมนี่จัดเป็นธรรมทาน อามิสทานช่วยค้าจุนชีวิต ทำให้เขามีที่พึ่งที่อาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป ทานสองอย่างนี้ธรรมทานเป็นเลิศ”

(นารีนล เล่ม 2. 2545 : 483-484).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การให้ทานคือการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่ผู้ขัดสนตามกำลังความสามารถของตนทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ การให้ธรรมเป็นทานแก่ผู้มีกำลังเผชิญปัญหาความทุกข์ร้อนใจหรือกำลังเดินทางไปสู่การประพาสชีวิต เป็นการให้ทานที่ประเสริฐสุด

เพราะนั่นคือการได้ช่วยชีวิตบุคคลให้ก้าวพ้นจากความชั่วให้พบกับแสงสว่างคือธรรมะ ซึ่งจะนำพาชีวิตตัวเดินไปสู่เส้นทางแห่งกรรมดี

พระเจริญให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์ร้อนใจให้หันมาสนใจธรรมะจนบรรลุเป้าหมายด้วย อานิสงส์ของการให้ทาน ดังคำกล่าวของพระพุทธองค์ทรงกล่าวถึงอานุภาพยิ่งใหญ่ของการให้ทาน ซึ่ง สุทิสสาได้นำมากล่าวไว้ในนวนิยายว่า “...การให้เป็นเครื่องฝึกคนที่ยังฝึกไม่ได้ การให้ยังสิ่งประสงค์ ทั้งปวงให้สำเร็จได้...” (สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 229-230). ญาติโยมได้หันมาสนใจปฏิบัติกรรมฐานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพระเจริญก็พลอยยินดีและเต็มใจที่จะเป็นครูสอนการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยใช้สถานที่ภายในวัดเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ดังความว่า

“ด้วยจิตที่เปี่ยมด้วยเมตตา ปรรณนาจะให้เพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้เข้าสู่ ภาวะอันประเสริฐบริสุทธิ์นั้นบ้าง ท่านจึงทำวัดให้เป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ฝึก อบรมพระเถระใน วัดให้รู้วิธีปฏิบัติ เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ ตลอดจนการกำหนดรู้ในทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็น เป็นยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น

วัดป่ามะม่วงกลายเป็นสถานที่ต้อนรับผ่อนทุกข์ของชนเป็นอันมาก เพราะ เป็นที่สัปปายะคือความสะดวก 4 ประการ ได้แก่ เสนาสนสัปปายะ-มีที่พักอาศัยสะดวก อาหารสัปปายะ- มีอาหารการบริโภคนะสะดวก บุคคลสัปปายะ-มีบุคคลที่เกี่ยวข้องทำให้สบายใจ และธรรมสัปปายะ-มีหลัก ปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่จริตของผู้ปฏิบัติธรรม ความสะดวก 4 ประการนี้ มีอยู่พร้อมมูลในวัดป่า มะม่วงที่ท่านพระครูเจริญเป็นเจ้าของ

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 25-28).

จากพฤติกรรมดังกล่าวของพระเจริญได้สะท้อนให้เห็นว่า การให้ทานไม่จำเป็นต้องเป็น สิ่งของเงินทองเสมอไป การให้ความรู้ ให้คำแนะนำ หรือการช่วยเหลือกันก็เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง และการให้ที่ได้กุศลผลบุญที่สุดคือการให้ธรรมะ อันเป็นการช่วยชีวิตบุคคลที่เป็นมิชฌาปฏิญญี เปลี่ยน จากความเห็นผิดเป็นชอบ เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้อง

ข้อ 2 ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 186) ได้อธิบาย หลักธรรมข้อปิยวาจาว่า “วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี”

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้วาจาให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน บุคคล และสังคม

พระเจริญได้ใช้สังคหวัตถุ 4 ข้อ ปิยวาจา กล่าวขอรับรองวิญญานหญิงสาวต้องแก้ไขเล็กน้อย
กรรมทำเข็ญด้วยการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น เป็นการสร้างเวรกรรมให้แก่ตนเอง ดังความว่า

“โยม อาตมาขอคุยด้วยสักหน่อยเป็นไร... สามศพข้างหน้านั้นก็มีมือโยมใช้ไหม...
...คนที่โยมทำเขาตายนั้นเขาไปสร้างความแค้นให้โยมหรือเปล่า มันคนละคนกัน
ใช้ไหม หรือว่าโยมจำได้ว่าคนที่ไม่ให้โยมขึ้นรถนะเป็นใคร...
..แล้วโยมเที่ยวไปทำร้ายเขาอย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้อง รู้ไหมว่าโยมกำลังสร้างเวร
สร้างกรรม แล้วตัวโยมเองนั่นแหละจะต้องมารับเวรรับกรรมในภายหลัง หยุดเสียเถิด อาตมาขอปิดนพบาท
นะโยมนะ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 282-283).

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้ใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยนเปี่ยมด้วยความ
เมตตา ย่อมก่อให้เกิดความรักความศรัทธา ซึ่งจะนำพาความสงบสุขมาสู่สังคม และยังสามารถโน้มน้าว
ใจผู้กระทำผิด ให้หันมาประกอบแต่กรรมดี และเป็นการใช้วาจาอ่อนหวานสามารถระงับความ
อาฆาตพยาบาท ดังคำกล่าวของพระพุทธองค์ว่า “...ผู้ให้ก็เบิกบานขึ้นมาด้วยการให้ ฝ่ายผู้รับก็น้อม
รับลงมาด้วยปิยวาจา..นี้แหละการระงับความโกรธวิธีสุดท้าย” (สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1.
2546 : 230)

จะเห็นได้ว่า พระเจริญเป็นพระที่มีหลักจิตวิทยาในการใช้คำพูดโน้มน้าวใจคนให้หันมา
ประพฤติปฏิบัติดีในการดำเนินชีวิตหรือการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อขอโอกาสกรรมแก่เจ้ากรรมนายเวร
ดังเช่นเมื่อครั้งที่ชายหนุ่มที่มีจิตใจเป็นหญิง 5 คน มาช่วยจัดดอกไม้ในงานทอดกฐินที่วัดป่ามะม่วง
พระเจริญเห็นว่า เศษกรรมที่ติดมากับชายหนุ่ม 5 คนนี้ เป็นกรรมที่พอจะแก้ไขได้ ท่านจึงพยายามพูด
โน้มน้าวใจให้พวกเขายอมบวช ด้วยเริ่มจากคำชม ดังความว่า

**“ยังไงจะพอหนุ่ม หน้าตาสะสวยกันทุกคนเลย อาตมาขอชมเชยฝีมือการ
จัดดอกไม้ ชั้นหนึ่งจริง ๆ ยังไม่เคยเห็นใครจัดได้สวยเท่านี้มาก่อน”** ท่านชมจากใจจริง ต้องชม
ก่อนแล้วค่อยติทีหลัง

“อู๊ย. ขอขอบคุณอะ” หนุ่มหนึ่งประนมมือไหว้พลาบกล่าวขอบคุณ บัดดลนั้น ภิกษุวัย
สามสิบเศษจึงดำเนินการตามแผน

“แต่อาตมาดูหน้าโยมแล้ว เห็นว่ากำลังมีเคราะห์”

“เคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายอะ” หนุ่มคนเดิมถามเสียงอ่อนเสียงหวาน พระเจริญจึง
ตอบว่า

“เคราะห์ร้าย เคราะห์ร้ายที่สุด” ในความคิดของท่านผู้ที่เกิดมาเป็นชาย แล้วมีอันจะต้องกลายเป็นหญิงนั้นเคราะห์ร้ายที่สุด ได้ยินว่าพวกตนกำลังเคราะห์ร้าย ห้าหนุ่มก็ใจเสีย คนนั่งหลังสุดจึงถามขึ้นว่า “แล้วจะสะเดาะเคราะห์ได้หรือเปล่าละ หลวงพี่ช่วยสะเดาะเคราะห์ให้พวกหนูได้ไหมละ”

“ได้ แต่มีวิธีเดียวที่จะสะเดาะเคราะห์ได้ คือต้องบวชที่วัดนี้” ท่านรู้ว่าหากไปบวชวัดที่ไม่มีการสอนวิปัสสนากรรมฐาน พวกเขาก็จะไม่สามารถ ‘แก้กรรม’ ได้ นั่นคือ พวกเขาต้องปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเจริญสติปัฏฐาน 4 อย่างเคร่งครัด จึงจะสามารถตัดเศษกรรมฝ่ายอกุศลที่ตามติดมาแต่ชาติปางก่อนออกไปได้

(นารีนล เล่ม 1. 2545 : 126-127).

สุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่าหากบุคคลรู้จักการใช้คำพูดให้เหมาะกับบุคคลเหมาะกับเวลาและโอกาส กล่าวคือ เป็นคนมีวาทีศิลป์ในการเจรจานั้นย่อมให้คุณทั้งแก่ตนเอง คือ เป็นที่รักใคร่เอ็นดูของผู้พบปะสนทนา ทั้งให้ประโยชน์แก่สังคมคือ เกิดการสมัคปรมาณสามัคคี อันจะนำความสงบสุขมาสู่สังคมนั้นด้วยปียวาจา

ข้อ 3 อรรถจริยา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 186) ได้อธิบายหลักธรรมข้ออรรถจริยาว่า “การประพฤติประโยชน์คือชวนช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม”

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งในวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยนับแต่อดีตมาจวบจนปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม โดยสื่อผ่านพฤติกรรมตัวละครพระเจริญที่อุทิศตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

พระเจริญเป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นถึงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม โดยไม่ยึดติดกับตำแหน่งว่าตนเป็นสมภาร ดังเช่นเมื่อครั้งที่พระเจริญไปพบหลุมฝังศพของนักโทษประหาร จึงได้เกณฑ์พระลูกวัดช่วยกันขุดศพขึ้นมาเผาปนกิจ และตัวท่านเองก็ลงมือช่วยขุดด้วยเช่นกัน ดังความว่า

“...ท่านจักต้องสงเคราะห์ศพในบ่อนั้นด้วยการขุดขึ้นมาเผาปนกิจให้เป็นทีเรียบร้อย พวกเราจะได้ไปผุดไปเกิด...”

ตกกลางคืน การขุดศพก็เริ่มขึ้น เจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงใคร่ครวญดูแล้วเห็นว่าควรจะขุดขึ้นมาให้หมดในคืนเดียว เพราะความลับไม่มีในโลก เกิดพระเณรรูปใดเผลาไปพูดให้ชาวบ้านรู้ เรื่องก็จะยุ่ง ดังนั้น จึงบอกลูกวัดว่าต้องทำให้แล้วเสร็จในคืนนี้ และท่านเองก็ลงมือช่วยขุดด้วย มิใช่แต่จะคอยสั่งการเท่านั้น พระเณรเห็นสมภารทำอย่างขะมักเขม้นเช่นนั้นก็ช่วยอย่างตั้งอกตั้งใจ และแล้วการขุดศพก็ไปเสร็จเอาเมื่อเวลาสองยาม จำนวนศพที่ขุดได้ประมาณ 20 ศพ ซึ่งรวมอยู่ในบ่อเดียวกันทั้งหมด ...ประเดี๋ยวตัดไม้ไผ่มาทำเป็นแคร่หามไปที่เมรุแล้วบอกชาวบ้านมาช่วยกันเผา จะได้ทำบุญอุทิศ

ส่วนกุศลไปให้พวกเขา นิมนต์ทั้งพระทั้งเณรมาช่วยมาตีกาบังสุกุลด้วย นิมนต์ทุกรูปเลย” ท่านบอกพระเณร

**เวลาห่าโมงเย็นของวันรุ่งขึ้น พวกชาวบ้านก็มาร่วมงานฌาปนกิจศพ
นักโทษที่เจ้าอาวาสและพระเณรวัดป่ามะม่วงช่วยกันขุดขึ้นมาจากบ่อใกล้ต้นมะขามหลังวัด”**

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 224-225).

นอกจากการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมแล้ว พระเจริญยังเป็นพระนักพัฒนา ซึ่งท่านได้พัฒนาทั้งวัดและคนไปพร้อม ๆ กัน ดังความว่า

“...อาตมา กำลังพัฒนาวัด ต้องพัฒนาทั้งวัดและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน วัดทรุดโทรมมากหากไม่ซ่อมแซมก็จะมีที่ที่จะให้พระสงฆ์องค์เจ้าปฏิบัติศาสนกิจ และให้ญาติโยมปฏิบัติธรรม ตอนนี้มีคนมาเข้ากรรมฐานกันมาก อาตมาก็ต้องต้อนรับขับสู้ เพราะเราเป็นเจ้าของบ้าน อาหารการกินไม่มีก็ต้องหา ไม่มาก็ต้องซื้อ”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 371).

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่มีคุณค่าคือบุคคลที่ชวนช่วยเหลือนผู้อื่น ประพฤติตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมที่ตนอยู่ โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากกาย ดังเช่นพระเจริญที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการอยู่ร่วมกันในสังคม เห็นคุณค่าของเวลา มุ่งที่จะพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า หากคนในสังคมนั้นร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สังคมก็จะเจริญและสงบสุข

พระเจริญยังได้ปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรมให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในการจัดงานบุญในวัดอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังความว่า

“ก่อนหน้านี้ท่านพระครูจะมาอยู่วัดป่ามะม่วง ที่วัดเคยมีงานมหรสพทุกปี ในงานก็จะมีภาพยนตร์ ลิเก ลำตัด และการละเล่นต่าง ๆ ตามความนิยมของท้องถิ่น แต่หลังจากที่ท่านมา รักษาการเจ้าอาวาสก็ได้อนุญาตให้มีการแสดงมหรสพในวัดอีก...

...งานฉลองพระอุโบสถจัดขึ้นสามวันสามคืน มีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ และเจริญวิปัสสนากรรมฐาน”

(นารีผล เล่ม 1. 2545 : 281).

พระเจริญมักจะเชิญชวนให้ชาวบ้านและคนใกล้ชิดได้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติกรรมฐาน ด้วยเห็นว่าเป็นเส้นทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ปฏิบัติ และเป็นการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ดังความว่า

“...เอ็งก็เหมือนกันจก อย่าคิดว่าสิ่งที่ข้าแนะนำเอ็งเป็นเรื่องไร้สาระ นี่แหละคือประโยชน์สูงสุดของชีวิตเชียวนา ถ้าอยากให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุขก็หาโอกาสมาเข้ากรรมฐานให้ได้

...ที่ข้าให้มาอยู่วัดเจ็ดวันก็เพื่อมาเอาหลักการและวิธีการเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

...กำลังทำอะไรอยู่ก็ให้กำหนดไปตามจริง จะไถนา จะดำนา หว่านข้าว ก็ตั้งสติ กำหนดให้รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา นี่ก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติแล้ว มันยากเย็นอะไรละ เอ็งไม่ต้องคิดไกลไปถึงขั้นมรรคผลนิพพานหรอก เอาแค่ให้เป็นสุขร่มเย็นในชีวิตนี้ก็พอ เวลาตายจะได้มีสติไม่หลงตาย คนที่ไม่เคยฝึกสติ ข้าเห็นหลงตายทุกราย”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 131-132).

จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พระเจริญเข้าใจหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมว่า เราต้องรู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและรู้จักที่จะพัฒนาสังคมที่ตนอยู่อาศัยให้มีความเจริญรุ่งเรือง ขณะเดียวกันพระครูเจริญได้พัฒนาจิตใจของชาวบ้านด้วยการแนะนำให้ปฏิบัติกรรมฐานเพื่อพัฒนาจิตใจคนในสังคมนั้นควบคู่ไปด้วยเพื่อความสุข เพราะเมื่อคนมีศีลธรรมประจำใจ รู้ผิดชอบชั่วดี และไม่ตั้งอยู่ในความประมาทแล้ว สังคมก็จะสงบสุขร่มเย็น ไม่วุ่นวาย

ข้อ 4 สมานัตตตา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 186) ได้อธิบายหลักธรรมข้อสมานัตตตาว่า “ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่าเสมอกันในทุกชั้นทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี”

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ปฏิบัติตัว วางตนได้อย่างเหมาะสม บุคคลนั้นปรับตัวเข้าได้กับทุกชนชั้น ทุกสถานการณ์ ร่วมทุกข์ร่วมสุขโดยไม่เลือกปฏิบัติยอมเป็นที่รักและสามารถโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมให้ความร่วมมือร่วมใจแก้ไข

การปฏิบัติภารกิจของพระเจริญในด้านการให้ความช่วยเหลือญาติโยมที่ทุกข์ร้อนใจ พระเจริญจะวางตัวอย่างเหมาะสมและปฏิบัติต่อญาติโยมทุกคนด้วยความทัดเทียมกัน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ดังความว่า

“...ผมละสงสารท่านจังเลย ที่ต้องสงเคราะห์คนทุกประเภทโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ตั้งแต่เกิดมาก็ยังไม่เคยเห็นใครมีชีวิตลำบากลำบากเหมือนท่าน ในโลกนี้จะมีอีกสักกี่คนที่เป็นอย่างท่าน...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 126).

พระเจริญยังกำชับลูกวัดเสมอว่าให้ปฏิบัติต่อคนทุกคนด้วยความเสมอภาคกัน ดังความว่า

“...ท่านพระครูกำชับนักกำชับหนาว่า ให้จัดลำดับอย่างเที่ยงธรรม ไม่ว่าใครจะใหญ่โตมาจากไหน ยากดีมีจนอย่างไรก็ต้องเรียงตามลำดับก่อนหลังทั้งสิ้น”
(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 255).

ผู้ปฏิบัติธรรมต่างก็ประทับใจในการต้อนรับและอัธยาศัยไมตรีของพระเจริญที่มีให้กับทุกคน ดังความว่า

“...มีคนมาเข้ากรรมฐานแทบไม่เว้นแต่ละวัน บางครั้งก็มากันเป็นคณะคราวละร้อย สองร้อย ท่านพระครูก็ต้อนรับขับสู้อย่างดี ทั้งเรื่องที่พักและอาหาร เท่าที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้ได้ ผู้ที่มาวัดต่างพากันประทับใจในอัธยาศัยไมตรีของท่าน ไม่มีใครที่มาวัดนี้แล้วจะไม่อยากมาอีก”
(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 34-35).

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขจะต้องประกอบด้วยควมมีน้ำใจแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน รู้จักให้อภัย มีวาจาเป็นที่น่ารักใคร่คบถือ บำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และวางตนให้เหมาะสมกับทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย เมื่อคนในสังคมมีหลักพุทธธรรมในข้อสังคหวัตถุ 4 โลกนี้ก็จะมีความสันติสุข

3.14 พรหมวิหาร 4

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 161) ได้อธิบายความหมายของ “พรหมวิหาร 4” ว่า “เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และประพฤติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ”

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอ “พรหมวิหาร 4” สืบผ่านพฤติกรรมตัวละครพระเจริญด้วยการชี้ให้เห็นว่า หากบุคคลรู้จักนำหลักธรรม “พรหมวิหาร 4” มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจะทำให้ตนพบแต่ความสุข อันเนื่องมาจากอารมณ์และความรู้สึกที่ไม่มีกิเลสเข้ามาเกี่ยวข้อง การนำเสนอหลักธรรม “พรหมวิหาร 4” ของสุทิสสา มีความสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของ พระ-พุทธองค์

สุทิสสา สือหลักธรรมดังกล่าวผ่านตัวละครพระเจริญ ครบทั้ง 4 ข้อ

ข้อที่ 1 เมตตา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 161) ได้อธิบายความหมายพรหมวิหาร 4 ข้อที่ 1 เมตตา ว่า “ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ ทั่วหน้า”

สุทิสสา ได้สะท้อนให้เห็นความเมตตา ความรักที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ อันจะนำความสุขมาให้แก่บุคคลนั้น ดังที่ปรากฏในตัวละครพระเจริญ

พระเจริญได้แสดงความเมตตาต่อพระชนวนซึ่งเป็นพระบวชใหม่ และพระเจริญไม่ทราบว่าเป็นพระรูปนี้เป็นโรคเรื้อน ซึ่งคนเป็นโรคเรื้อนจะบวชไม่ได้เพราะผิดพระวินัย เมื่อบวชได้ไม่นานอาการโรคเรื้อนก็ปรากฏบรรดา พระลูกวัดต่างพากันรังเกียจเพราะกลัวจะติดโรคเรื้อนจากพระชนวน พระเจริญได้แก้ปัญหาด้วยการรับหายารักษาพระชนวน เพื่อให้หายจากโรคดังกล่าวโดยที่ตัวท่านไม่ได้รังเกียจแต่อย่างใด มุ่งหวังอย่างเดียวว่าลูกศิษย์ของท่านจะต้องหายจากโรคเรื้อน โดยเร็วที่สุดเพื่อจะได้อยู่ได้ร่วมกาสาวพัสตร์ต่อไป ดังความว่า

“บวชได้ไม่ถึงเดือน อาการโรคหุนาตาเลื้อปรากฏตามเนื้อตัวของพระชนวน บรรดาภิกษุวัดปามะม่วงต่างพากันรังเกียจท่าน... สำหรับท่านพระครูนอกจากจะไม่รังเกียจแล้ว ยังเมตตาพระใหม่ด้วยการต้มยาสมุนไพรให้ท่านจนอย่างสม่าเสมอ ทั้งมั่นใจว่าลูกศิษย์จะต้องหายจากโรคเรื้อน”

(นารีผล เล่ม 1. 2544 : 412-413).

และเมื่อพระลูกวัดเห็นความเมตตาของพระเจริญที่มีต่อพระชนวนก็อดที่จะปลื้มใจไม่ได้ ดังบทสนทนาว่า

“ผมรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของหลวงพ่ที่มีต่อพระชนวน ขนาดไม่ได้เป็นญาติ และไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน หลวงพ่ก็ยังเมตตาต่อท่าน ในโลกนี้จะมี สักกี่คนที่เป็นอย่างหลวงพ่” พูดจากใจจริง

(นารีผล เล่ม 1. 2544 : 413).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความรักความเมตตาที่ปราศจากกิเลสตัณหา เคลือบแฝงเป็นความเมตตาที่ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ดังเช่นพระเจริญที่ปรารถนาจะช่วยพระลูกวัดให้หายจากโรคเรื้อน ซึ่งเป็นที่น่ารังเกียจของผู้พบเห็น จึงพยายามช่วยเหลือดูแลรักษาให้หายจากโรคเรื้อน

นอกจากการแสดงความเมตตาต่อบรรดาลูกศิษย์และญาติโยมแล้ว พระเจริญยังสอนให้ญาติโยมรู้จักการนำหลักเมตตามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ การนำความเมตตามาระงับความโกรธซึ่งมีแต่โทษ และยังกล่าวถึงอานิสงส์ของเมตตาไว้ 11 ประการ ดังความว่า

“ความโกรธมีโทษ ก่อผลร้ายมากมายฉนั้นใด เมตตาก็มีคุณก่อให้เกิดผลดีมากมาย ฉนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ควรระงับความโกรธเสีย แล้วตั้งจิตเมตตาขึ้นมาแทน ให้เมตตานั่นแหละช่วยกำจัด

และป้องกันความโกรธไปในตัว ผู้มีเมตตาย่อมสามารถเอาชนะในคนอื่นซึ่งเป็นชัยชนะที่ได้ขาด ไม่กลับแพ้ ผู้ตั้งอยู่ในเมตตาชื่อว่าทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

พระพุทธองค์ทรงแสดงอานิสงส์ของเมตตาไว้ 11 ประการ คือ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย เทวดา รักษา ไฟ พืช หรือศัตรูไม่กล้ากราย จิตเป็นสมาธิเร็ว ผิวหน้าผ่องใส ไม่หลงตาย และ ประการสุดท้ายคือ เมื่อยังไม่บรรลุนิพพานก็จะได้ไปเกิดในพรหมโลกเป็นอย่างดี

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 229-230).

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความเมตตานี้มีแต่คุณและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม กล่าวคือ บุคคลที่มีความเมตตาย่อมมีแต่ความสุข เพราะความรักความปรารถนาดีที่มีให้แก่ บุคคลรอบข้างด้วยความจริงใจโดยไม่ได้คาดหวังว่าจะต้องได้รับสิ่งใดตอบแทน ผู้ที่ประพฤติได้เช่นนี้ ย่อมเป็นที่รักและปราศจากศัตรู ดังนั้น เราจึงควรนำความเมตตาเป็นเครื่องมือในการระงับความโกรธ ความอาฆาตพยาบาท เพราะความโกรธนั้นเปรียบเหมือนกับไฟที่เผาบุคคลนั้นให้มีแต่ความร้อน และ ทุกข์ทรมาน หากบุคคลเอาชนะความโกรธได้ก็จะพบแต่ความสุข และหลุดพ้นจากความทุกข์นั้น ๆ

ความเมตตาของพระเจริญยังมีแผ่ไปถึงพวกสัมภเวสีที่คอยส่วนบุญจากผู้มีจิตเมตตา อุทิศส่วนบุญกุศลมาให้ ดังความว่า

“เอาละนะเลิกพูดกันแล้วนะ ที่นั่นจะนั่งหลับตาละ” แล้วท่านก็หยุดพูดเพราะ ต้องการจะแผ่เมตตาให้พวกสัมภเวสีที่คอยส่วนบุญอยู่ข้างถนนทางเหมือนจะรู้ล่วงหน้าว่าท่านจะมา (สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 92).

พระเจริญยังเมตตาช่วยเหลือวิญญาณหญิงสาวท้องแก่ที่อาฆาตพยาบาทคอยทำร้ายผู้ขับขี่ รถยนต์ผ่านไปมา ให้พ้นจากภพภูมิที่เป็นอยู่ ด้วยการแผ่เมตตาจิตให้วิญญาณรู้ผิดชอบชั่วดี และจะได้ไม่สร้างเวรกรรมต่อไปอีก ดังที่ปรากฏในบทสนทนาว่า

“โยมเที่ยวไปทำร้ายเขาอย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้อง รู้ไหมว่าโยมกำลังสร้างเวรสร้าง กรรม แล้วตัวโยมเองนั่นแหละจะต้องมารับเวรกรรมในภายหลัง หยุดเสียเถิด อาตมาขอบิณฑบาต นะ โยมนะ” ท่านขอเรื่องขณะเดียวกันก็แผ่เมตตาให้หล่อนด้วย

เมื่อได้รับกระแสเมตตาที่ท่านแผ่มาให้ วิญญาณอาฆาตดวงนั้นก็รู้สำนึกในบาป บุญคุณโทษ หล่อนกราบท่านพระครูแล้วพูดว่า

“ฉันหยุดแล้วจะหลวงพ่อก่อน หยุดแล้ว นับแต่วันนี้ต่อไป ฉันจะเลิกก่อกรรมทำเข็ญ”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 282-283).

อาจกล่าวได้ว่าพรหมวิหาร 4 ข้อเมตตาานั้น หากบุคคลใดมีความรักความเมตตาปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลก โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ นั่นคือความปรารถนาดีที่ไม่มีกิเลสเข้ามาเจือปน ผู้ให้ย่อมเป็นสุขเพราะไม่หวังผล ผู้รับก็สุขใจที่ได้รับ ความเมตตา นั้น ดังเช่นกรณีพระชนวนที่ได้รับความรักความเมตตาจากพระเจริญซึ่งไม่เคยรังเกียจพระชนวนแต่อย่างใด

ข้อที่ 2 กรุณา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมโดยพระธรรมปิฎก (2546 : 161) ได้อธิบายความหมายพรหมวิหาร 4 ข้อที่ 2 กรุณา ว่า “ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์”

สุทฺธสสา ได้ชี้ให้เห็นถึงความกรุณา ความสงสารที่มุ่งจะสงเคราะห์ช่วยเหลือคนและสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ที่มีอยู่ สังคมใดที่มีความกรุณาต่อกันเช่นนี้ย่อมมีแต่ความรักความอบอุ่นใจ ดังที่ปรากฏในพฤติกรรมตัวละครพระเจริญ

เมื่อครั้งที่พระเจริญได้ออกธุดงค์และพบคนป่าที่กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร พระเจริญเกิดความเมตตาสงสารอยากจะช่วยให้คนป่าเหล่านั้นพ้นจากความทุกข์และบาปกรรมที่ตนได้ก่อ คือ การล่าเนื้อมนุษย์มาเป็นอาหาร เพราะจะทำให้ไปเกิดในนรก พระเจริญจึงได้ช่วยเหลือด้วยการให้คนป่าเหล่านั้นนำพระธรรมคำสอนมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และดำเนินชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 อีกทั้งยังช่วยชีวิตมนุษย์ไม่ให้ถูกล่าไปเป็นอาหาร ที่สำคัญพวกเขาจะได้ไม่ต้องมาเกิดใช้กรรมเป็นคนป่าอีกด้วย ดังความว่า

“...ท่านจึงสอนพวกเขาด้วยภาษามือบวกราชาจิต มีใจความว่า การที่พวกเขาเกิดมาเป็นคนป่าอยู่ในดงพงไพร มิได้พบกับความเจริญเจกเช่นมนุษย์ทั้งหลายก็นับว่าโชคร้ายพออยู่แล้ว หากพวกเขากระทำความบาปโดยการกินเนื้อมนุษย์ ก็จะทำให้เกิดในที่ที่เลวยิ่งไปกว่า เช่น ไปเกิดในนรก ต้องถูกลงโทษทัณฑ์อย่างแสนสาหัส อันเป็นวิบากกรรมชั่วที่พวกเขากระทำ...”

(นารีผล เล่ม 2. 2544 : 864).

จากพฤติกรรมของพระเจริญข้างต้นสะท้อนให้เห็นความเมตตาของบุคคลพึงมีต่อกันในสังคม เมื่อเห็นผู้ที่โชคร้ายหรือผู้กระทำความบาปกรรมด้วยความไม่รู้จึงควรช่วยเหลือให้บุคคลเหล่านั้นหลุดพ้นจากบาปกรรมที่ทำ โดยให้ความรู้ความเข้าใจในแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่เขาเหล่านั้น หากบุคคลประพฤติได้เช่นนี้คือช่วยเหลือแนะนำแนวทางที่ดีงามแก่กัน สังคมก็จะน่าอยู่เพราะความมีน้ำใจและมีความกรุณาต่อกัน

และเมื่อคนป่ากลับไปแล้ว พระเจริญจึงคิดวิธีที่จะช่วยเหลือพวกเขาให้พ้นจากความทุกข์ ดังความว่า

“...วันพรุ่งนี้ เมื่อพวกเขามาหา ท่านก็จะอนุเคราะห์โดยให้สมทานศีลและรับไตรสรณคมน์ อย่างน้อยก็ช่วยพวกเขาให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น สัตว์ 10 ชนิด ซึ่งรวมมนุษย์ด้วยก็จะได้ไม่ถูกล่าไปเป็นอาหาร และที่สำคัญคือ ชาติต่อไป พวกเขาจะไม่ต้องมาเกิดเป็นคนป่าอีก หากปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านสอน”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 866).

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สุทัสสาได้ชี้ให้เห็นว่า การที่บุคคลเปี่ยมด้วยความกรุณาย่อมปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ที่เป็นอยู่ในชาตินี้ และปรารถนาที่จะให้พบความสุขอยู่ในภพภูมิที่ดีต่อไป

พระเจริญยังปรารถนาที่จะให้คนป่าเหล่านั้นดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้วยการไม่พยายามเบียดเบียนกัน ท่านจึงสอนให้พวกเขาบริโภคและสวดมนต์เพื่อกล่อมเกลาลงใจให้เป็นคนมีเมตตาธรรมและดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง ดังความว่า

“...ท่านจึงสอนให้พวกเขาบริโภคและสวดมนต์ บทสวดที่สั้นที่สุดอยู่ในคาถาที่ 8 ของกรณียเมตตสูตร ซึ่งท่านให้สวดเพียงกิ่งคาถา คือ ‘เมตตญจ สพฺพโลกสมฺ มานสมฺภาวเย อปริมาณ’ ซึ่งแปลว่า ‘บุคคลพึงเจริญเมตตาให้มีในใจ ไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น’ เพราะเมื่อพวกเขาเจริญเมตตาเป็นนิตย์ ก็จะไม่มีความโกรธต่อกัน และจะละเสียได้ ซึ่งความพยายามเบียดเบียนกัน แล้วก็จะมีผลานิสงส์แผ่ขยายไปยังสัตว์อื่นที่อยู่ในป่าแห่งนี้ด้วย”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 874-275).

จากพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความกรุณาของพระเจริญเป็นความสงสารที่มุ่งสงเคราะห์ช่วยเหลือคนและสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ที่เป็นอยู่ให้เลิกจองเวรต่อกัน

ข้อที่ 3 มุทิตา

มุทิตา หมายถึง “ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป” (พระธรรมปิฎก. 2546 : 161)

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นถึงความยินดีกับผู้อื่น โดยไม่มีใจอิจฉาริษยาต่อความสุขความสำเร็จของบุคคลอื่น ดังเช่นพฤติกรรมตัวละครพระเจริญ

หลังจากที่พระเจริญได้พบคนป่า และอธิบายหลักธรรมคำสอนเพื่อให้คนป่าเข้าใจ และจะได้นำไปปฏิบัติให้ถูกต้องนั้น ท่านทราบดีว่ามีเพียงหัวหน้าคนป่าคนเดียวเท่านั้นที่ฟังเข้าใจ ท่านก็ยินดีที่จะให้ความรู้และคิดว่ามันเป็นสิ่งที่น่ายินดีและคุ้มค่าที่สุดแล้ว ที่ท่านได้มีโอกาสช่วยเหลือคนป่าให้พ้นจากความทุกข์ที่เป็นอยู่นี้ ดังความว่า

“...ท่านพระครูอธิบายยืดยาวโดยใช้ภาษาจิตบวกราชามือ ทั้งที่ ‘รู้’ ว่า ผู้ฟังทั้งหมดนี้จะเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งมีเพียงคนเดียว คือ คนที่เป็นหัวหน้าท่านนี้ ท่านก็คิดว่าคุ้มค่าแล้ว คนที่เป็นหัวหน้านั้นย่อมต้องมีสติปัญญาและไหวพริบดีกว่าคนอื่น จึงจะสามารถนำหมู่คณะไปสู่จุดหมายได้”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 874).

และเมื่อครั้งอาจารย์ชิตหายจากโรคภัย ด้วยความช่วยเหลือจากพระเจริญ พระเจริญก็พลอยยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข ดังข้อความว่า

“...อาจารย์ชิตขึ้นไปกราบท่านพระครูสามครั้งอย่างสำนึกในบุญคุณ เขาเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ท่านเจ้าของกุฏิฟัง รู้สึกปีติจนน้ำใส ๆ คลอหน่วยตาทั้งสอง

อาตมาขออนุโมทนา โยมหมดเวรหมดกรรมแล้ว กรรมเก่าชดใช้แล้ว กรรมใหม่ก็อย่างสร้างอีก... ถ้าจะสร้างก็ขอให้เป็นกรรมดี...”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 269).

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่มีจิตใจเปี่ยมด้วยเมตตา ย่อมปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข หลุดพ้นจากความทุกข์ที่เผชิญอยู่ และพลอยชื่นชมยินดีกับความสุขสำเร็จของบุคคลนั้น ๆ โดยไม่มีอารมณ์ของความอิจฉาริษยาเคลือบแฝงอยู่เลย

ข้อที่ 4 อุเบกขา

อุเบกขา หมายถึง “ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นความที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู (พระธรรมปิฎก. 2546 : 161)

สุทฺธสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า หากบุคคลเข้าใจหลักความเป็นจริงในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ย่อมที่จะรับกับความเปลี่ยนแปลงหรือความจริงได้ โดยไม่เอาใจไปผูกพันให้สุขหรือทุกข์ดังที่ปรากฏในตัวละครพระเจริญ

เมื่อคราวที่พระเจริญได้ออกธุดงค์และได้พบกับช้างป่าโขลงใหญ่ที่กำลังตกมันมุ่งหน้ามายังท่าน และเหยียบกลดพร้อมเครื่องอัฐบริขารเสียหายกระจัดกระจาย ส่วนตัวพระเจริญได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ของท่านซึ่งเป็นพระในป่า จึงไม่ได้รับอันตรายใด ๆ พระเจริญเกิดความสงสัยว่าเหตุใดช้างหนุ่มโขลงนั้นจึงได้กระทำย่ำยีท่านหนักหนาสาหัสถึงปานนี้ ครั้นจัดข้าวของเข้าที่แล้ว ท่านจึงนั่งภาวนาเพื่อจะหาคำตอบให้ได้ และที่สุดจึงรู้ว่าช้างโขลงนั้นในอดีตชาติพวกมันเคยเป็นทหารพม่า เคยทำสงครามกับไทยหลายครั้งกระทั่งตายในสนามรบ และมาเกิดเป็นช้างป่า เมื่อท่านรู้ความจริงจึงอโหสิกรรมและแผ่เมตตาให้กับพวกมัน โดยไม่มีจิตคิดร้ายพยาบาทก่อเวรกับช้างโขลงนั้น แม้ว่าในอดีตชาติท่านจะเคยเกลียดพม่าก็ตาม ดังข้อความว่า

“ทราบดังนี้แล้ว ท่านพระครูจึงแผ่เมตตาให้พวกมัน แม้ในอดีตชาติท่านจะเคยเกลียดพม่า แต่เมื่อท่านถือเพศบรรพชิต และประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจนกระทั่งเป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้น จิตของท่านจึงเป็นอุเบกขา ปราศจากความรักความชังใด ๆ มีแต่เมตตาปรารถนาให้สรรพสัตว์อย่างมีเวรซึ่งกันและกัน อย่าพยาบาทเบียดเบียนกัน อย่ามีความทุกข์กายทุกข์ใจ มีความสุขกายสุขใจรักชาติตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งหลายทั้งปวง”

(นารีนล เล่ม 2. 2544 : 871).

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า หากบุคคลมีความเข้าใจในเรื่องกฎแห่งกรรม และความเป็นไปตามหลักความจริงที่เป็นอยู่ในธรรมชาติ ย่อมที่จะรู้จักปล่อยวางไม่เอนเอียงหรือยึดติดต่อสิ่งใด อันเนื่องมาจากจิตที่ปราศจากกิเลสตัณหาใด ๆ ปล่อยให้สิ่งต่าง ๆ ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติ ตามเหตุและผลของมัน

นอกจากนี้ เมื่อพระเจริญพิจารณาเห็นกฎแห่งกรรมของญาติโยมผู้มาขอความช่วยเหลือ พระเจริญก็จะให้คำแนะนำโดยเข้าใจหลักความจริงของชีวิต ไม่เอาจิตใจผูกกับปัญหาหรือความทุกข์เหล่านั้น ดังความว่า

“กลับไปเถอะหนู ไปแต่งงานแต่งงานให้เป็นเรื่องเป็นราว พ่อแม่จะได้ไม่อัปอาย ขายหน้า เอะเถอะ แสบปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน ส่วนอะไรมันจะเกิดขึ้นภายหลังก็ค่อยว่ากันใหม่...

ในตอนนี้หลวงพ่อยังไม่มีความเห็นอะไร แต่ถ้าต่อไปในภายภาคหน้าหากหนูมีปัญหอะไรจะปรึกษาก็มาหาหลวงพ่อก็ได้...

หนูหมั่นรักษากายวาจาใจให้สะอาดหมดจดด้วยการหมั่นเจริญกรรมฐาน นะหนูนะ แล้วหนูจะประสบความสำเร็จความสุขความเจริญในชีวิต เอะละกลับไปได้แล้ว ประเดี๋ยวคู่รักเขาจะรอนาน” ท่านเห็นกฎแห่งกรรมของคนนี้แล้วว่าจะอยู่กันไม่ยัด

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 2. 2546 : 265).

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้ชี้ให้เห็นว่า การมีอุเบกขาจะทำให้บุคคลมีความสุข รู้จักปล่อยวาง รู้จักคิดวิเคราะห์ว่าทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นของธรรมดา เราควรยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ ในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้ก็ไม่ต้องเอาใจไปผูกพันให้เป็นทุกข์ ดังเช่นกรณีที่พระเจริญได้อบรมหญิงสาวว่าให้มีสติอยู่กับปัจจุบันอย่าวิตกกังวลกับสิ่งที่ผ่านไปและที่ยังมาไม่ถึง

3.15 หิริโอตตปปะ

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม โดยพระธรรมปิฎก (2546 : 25) ได้อธิบายความหมายหลักธรรม “หิริ” และ “โอตตปปะ” ว่า

หิริ หมายถึง ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว

โอตตปปะ หมายถึง ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอธรรมคัมครองโลก คือ หิริ โอตตปปะ โดยมีเนื้อหาหลักธรรมตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยสุทิสสาเชื่อว่าหลักธรรมดังกล่าวจะช่วยในการควบคุมจิตใจมนุษย์ไม่ให้ละเมิดศีล ไม่ทำผิด ไม่ทำชั่วต่อกัน เพราะมีความละเอียดใจต่อการกระทำที่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น สุทิสสาได้สื่อหลักธรรมดังกล่าวผ่านพฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย 3 เรื่อง รวม 2 ตัว ได้แก่

1. พระเจริญ
2. ครอบครัวคหบดี

พระเจริญ

สุทิสสา อ่อนค้อม ได้นำเสนอพุทธธรรมดังกล่าวผ่านตัวละครพระเจริญ โดยการให้พระเจริญอธิบายหลักธรรมเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจและเห็นคุณประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม ดังที่ปรากฏนี้

พระเจริญได้อบรมพระบัวเหียวซึ่งเป็นพระบวชใหม่ให้เข้าใจว่า บุคคลที่ไม่มีศีลย่อมจะไม่เกรงกลัวต่อความชั่ว แต่เมื่อบุคคลผู้นั้นได้ปฏิบัติธรรม มีศีลคอยควบคุมกาย วาจา และการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานช่วยขัดเกลาจิตใจให้สะอาดแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จะแยกแยะความดี ความชั่วได้ และจะละเอียดใจเมื่อจะกระทำความชั่ว ดังความว่า

“ท่านพระครูเชื่อตามที่ชายหนุ่มเล่ามาทุกประการ แต่เพื่อความแน่ใจ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบ คิดดังนั้นท่านจึงตั้งสติกำหนด ‘เห็นหนอ’ อีกครั้ง และก็ได้อะไรสิ่งที่เขาเล่ามาเป็นความจริงเกือบทั้งหมด ยกเว้นเรื่องเดียวคือ พ่อหนุ่มผู้นี้เป็นคนญวน ไม่ใช่คนไทย ท่านเข้าใจถึงสาเหตุที่เขาต้องพูดปด และคนที่พูดปดได้ก็เพราะจิตยังหยาบ ต่อเมื่อปฏิบัติกรรมฐานจนจิตละเอียดประณีตขึ้น ก็จะเกิดหิริโอตตปปะ คือ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เมื่อนั้น เขาก็จะเลิกทำชั่ว พูดชั่ว และคิดชั่ว”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 17).

จากข้อความดังกล่าวสุทิสสา อ่อนค้อม สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีหิริโอตตปปะประจำใจ ย่อมที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดก็ตามที่มีความละเอียดใจต่อการทำความชั่ว รู้ถึงผลที่จะตามมาในการกระทำชั่วนั้นย่อมที่จะเกรงกลัวต่อบาปกรรมนั้น และย่อมจะไม่พูด คิด และทำความชั่วให้เกิดขึ้น

ครอบครัวคหบดี

เมื่อคหบดีได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามคำแนะนำของพระเจริญ จึงพบว่า เงินทองไม่ได้สำคัญที่สุดเสมอไป ความสุขสงบในจิตใจนั้นมีค่ามากกว่า เกิดความขะแยงความชั่วที่ตนเคยก่อไว้ ดังความว่า

“ผมไม่กลัวตายแล้วครับหลวงพ่อกับ มาปฏิบัติอย่างนี้แล้วผมไม่กลัวตายเหมือนแต่ก่อน หากการละชั่วจะทำให้ผมต้องตาย ผมก็ยินดี” คหบดีพูดอย่างกล้าหาญ เมื่อหิริโอตตัปปะเกิดขึ้นในใจ ทำให้เขารังเกียจยะเยงความชั่ว และคิดว่าตายเสียยังดีกว่าที่มีชีวิตอยู่เพื่อก่อกรรมทำชั่ว”

(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1. 2546 : 340).

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า หากบุคคลในสังคมมีหิริโอตตัปปะไว้ประจําใจ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เพราะคนในสังคมรู้สำนึกผิดชอบชั่วดีในการกระทำ ละอายใจต่อการทำความชั่ว อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม โดยศึกษาจากนวนิยาย 3 ภาค ได้แก่ มัถกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารและเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวិเคราะห์พุทธธรรมในนวนิยายของ สุทัสสา อ่อนค้อม จำนวน 3 ภาค ได้แก่ มัถกะลีผล นารีผล และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม พบว่า

สุทัสสา อ่อนค้อม นำเสนอพุทธธรรมที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระพุทธองค์ รวม 15 หลักธรรม โดยแยกได้ 2 หมวด ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 ปรมัตถธรรม มี 5 หลักธรรม ได้แก่

1. ไตรลักษณ์

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้แสดงกฎไตรลักษณ์ให้เห็นว่าสรรพสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยงแท้แน่นอน นั่นคือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) ย่อมมีการเสื่อมสลายไปในที่สุด ไม่มีสิ่งใดจีรัง ดังนั้น มนุษย์ไม่ควรหลงหรือยึดติดในสิ่งใด และให้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง รู้เท่าทัน ทำความเข้าใจในความเป็นธรรมชาติของโลก จะได้ไม่ประมาทในชีวิต และสามารถดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่ถูกต้อง

2. ปฏิจจสมุปบาท

สุทัสสา อ่อนค้อม ได้แสดงหลักเหตุปัจจัยของกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหลักปฏิจจสมุปบาท คือ กิเลส กรรม วิบาก ซึ่งเป็นวงจรกรรมที่เรียกว่า วัฏฏะ 3 หรือ ไตรวัฏฏ์ กล่าวคือ กิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม กรรมเป็นเหตุให้เกิดวิบาก วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลส แล้วทำให้เกิดกรรมและวิบากวนเวียนเป็นวงกลมอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ตราบใดที่กิเลสหรือวงจรแห่งกิเลสยังไม่ถูกทำลายลง วัฏฏะ 3 ก็ยังคงหมุนวนรอบแล้วรอบเล่าอยู่อย่างนั้น

3. กรรม

สุทัสสา อ่อนค้อม เชื่อในเรื่องกรรมว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นักเขียนเชื่อว่าการทำกรรมแม้เพียงเล็กน้อยย่อมมีผลมีวิบาก กรรมจะส่งผลต่อชีวิตปัจจุบันและชีวิตในอนาคต สุทัสสา นำเสนอเรื่องกรรมทั้งส่วนที่เป็นอกุศลกรรมและกุศลกรรม โดยเชื่อว่าเวรกรรมมีจริง การที่บุคคลทำกรรมใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น และหากบุคคลเข้าใจในกฎแห่งกรรมย่อมที่จะไม่ดำเนินชีวิตผิดพลาดในการดำเนินชีวิตของปุถุชน อาจมีทั้งการทำกรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล มีการเบียดเบียนกันบ้างไม่เบียดเบียนกันบ้าง เราไม่สามารถแก้ไขกรรมเก่าได้ แต่เราสามารถทำกรรมใหม่ให้ได้ดีได้ สุทัสสาเชื่อว่า

การที่บุคคลเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมจะทำให้บุคคลเชื่อมั่นในการทำกรรมดี เพื่อให้ผลกรรมดีนำพาตนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า สุทัตสสาได้นำเสนอเรื่องกรรมเป็น 2 ระดับ คือ ในระดับชาวบ้านให้กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว คนที่สะสมกรรมดีไว้มากจะไปเกิดในสวรรค์ คนที่สะสมกรรมชั่วจะต้องไปเกิดในนรก ส่วนที่มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วมักจะมาเป็นมนุษย์ มีความสุขและทุกข์จะเคล้ากันไป โดยเน้นศรัทธาความเชื่อในเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ กรรมในระดับนี้ยังคงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารเพื่อรับผลกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ส่วนกรรมในอีกระดับคือ กรรมเพื่อให้เกิดความหลุดพ้น เป็นกรรมหรือการกระทำที่ดีที่สุด คือ การดับกิเลสให้หมดสิ้นไป เป็นการสิ้นกรรม ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นหนทางไปสู่ความสิ้นกรรม อันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

4. พระนิพพาน

สุทัตสสาได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่มีปัญญาและความเพียรสามารถเข้าสู่พระนิพพานได้ในภพชาติปัจจุบันและยังเป็นการโน้มน้าวใจให้บุคคลมุ่งมั่นในการประกอบกรรมดีด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อเข้าสู่เส้นทางแห่งความหลุดพ้น คือ พระนิพพาน และได้ให้ข้อคิดว่าการเข้าถึงพระนิพพานได้นั้น มิได้หมายความว่าต้องรอภพหน้าหรือต้องปฏิบัติข้ามภพข้ามชาติถึงบรรลุจุดหมายได้ ในภพชาติปัจจุบันบุคคลผู้มีปัญญาและปฏิบัติอย่างจริงจังก็สามารถเข้าถึงพระนิพพานได้ และผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เส้นทางมรรคผลนิพพานก็ถือได้ว่าบุคคลนั้นได้เป็นผู้ที่อยู่ในเส้นทางแห่งกรรมดี แม้ว่าจะไม่ถึงขั้นบรรลุพระนิพพาน ชีวิตก็จะประสบแต่ความสุขความเจริญทั้งในภพนี้และสู่สุคติภูมิในภพหน้า

5. อริยสัจ 4

สุทัตสสาเชื่อว่าการที่บุคคลเข้าใจ ความจริงของอริยสัจ 4 แล้ว ย่อมเข้าใจธรรมชาติในการดำรงชีวิตว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมันย่อมมีเหตุทำให้เกิด แนวทางแก้ไขปัญหาก็ต้องเริ่มที่เหตุและค้นหาวิธีการดับเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ซึ่งจะเกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองคือ ทำให้มีสติและมีเหตุผลเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็สามารถแก้ไขปัญหาและในที่สุดก็ฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ และการปฏิบัติมรรค 8 จะทำให้บุคคลมีวิธีการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท จะพบแต่ความดีงามและมีชีวิตที่สงบสุข บุคคลในสังคมที่พัฒนาแล้วคือบุคคลที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายคือ มีศีล ขัดเกลากิเลส และทางด้านจิตใจคือ มีสมาธิเป็นตัวขัดเกลากิเลสในจิตใจให้หมดสิ้นหรือเบาบางลง เมื่อบุคคลได้รับการขัดเกลาทั้ง 2 ด้าน ให้ดีพร้อมแล้ว จะทำให้มองเห็นหรือเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง นั่นคือ การเกิดปัญญา สุทัตสสาได้จำแนกปัญญาไว้ 2 ระดับ คือ ปัญญาในระดับปุถุชนที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเองเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขกับปัญญาในระดับผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มุ่งมั่นที่จะหลุดพ้นจากปัญหาความทุกข์ทั้งปวงคือพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

หมวดที่ 2 จริยธรรม มี 10 หลักธรรม ได้แก่ ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกัธมม นุญกิริยาวัตตุ 10 สมชีวีธมม 4 อบายมุข 6 สัปปริสธมม 7 กัลยาณมิตรธมม 7 มงคล 38 สังคหัตตุ 4 พรหมวิหาร 4 หิริโอตตปปะ

ในการนำเสนอหลักธรรมในหมวดจริยธรรม สุทัสสาได้ชี้ให้เห็นโทษของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข อันเป็นเหตุแห่งความเสื่อม จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนและสังคม ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงควรละเว้นและห่างไกลจากอบายมุขทั้งปวง นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่า การที่บุคคลรู้จักน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตนเองและสังคม กล่าวคือ ในส่วนตนด้วยการนำหลักธรรม ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกัธมม 4 ในการประกอบกิจการงาน ในด้านคุ้มครองนำหลักธรรมสมชีวีธมม 4 มาใช้ในการเลือกคู่ครองเพื่อให้ครองชีวิตคู่กันอย่างยืนนาน การทำบุญให้ทานด้วยเข้าใจหลักในการทำบุญ 10 อย่าง คือ นุญกิริยาวัตตุ 10 เพื่อให้เกิดความพอเหมาะพอดีกับตนเอง การวางแผนตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ด้วยการนำหลักธรรมสัปปริสธมม 7 มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่ตนและสังคม รู้จักคบ กัลยาณมิตรและการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นมงคล โดยนำหลักธรรมมงคล 38 มาใช้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ในด้านสังคมด้วยการนำหลักการสงเคราะห์ คือ สังคหัตตุ 4 และการมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์โดยนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในสังคม และหากบุคคลในสังคมมีหิริโอตตปปะ สังคมนั้นก็จะพบแต่ความสงบสุข

อภิปรายผล

สุทัสสา อ่อนค้อม นำเสนอพุทธธรรมผ่านตัวบทวรรณกรรมและผ่านตัวละครที่ประพฤติตามหลักพุทธธรรม และไม่ประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ โดยชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่ไม่ประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ได้แก่ หลวงตาเฟื่อง แม่ชีแดง นางกิมหง สตรีทุศีล ตัวละครเหล่านี้ต้องชดใช้กรรมอย่างทุกขเวทนา ส่วนบุคคลที่ประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ผู้เขียนได้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยทำกรรมชั่วไว้เมื่อครั้งอดีต และต่อมาตัวละครกลุ่มนี้ได้น้อมนำหลักคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และมีความมุ่งมั่นในการทำกรรมดีเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ได้แก่ พระเจริญ พระบัวเสียว ครอบครัวยศพรดี เทพกาหลง แม่สะอึ่ง นางแต้ม คุณนายลำไย และอาจารย์ชิต กลุ่มที่ 2 เป็นตัวละครประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ด้วยความเชื่อมั่นศรัทธา โดยดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ได้แก่ ยายจ่าง สามเณรทองดี แม่ชีก่อนทอง นายหมั่น นายหล่อ แก้วแก้วเส็ง พระอุดม-วิชาญาณ พระในป่า สมภารตุ้ และอดีตผู้ใหญ่บ้าน สุทัสสาได้ชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีความศรัทธาและเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต ด้วยการมีศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการควบคุมกาย วาจา ละเว้นการเบียดเบียนกัน มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเครื่องชำระล้างกิเลสในจิตใจคนให้เบาบางลง จะทำให้เกิดปัญญาและอยู่

ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ทำให้เห็นว่าการนำพุทธธรรมมาเป็นพุทธวิถีในการพัฒนาคนและสังคม จะก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมได้อย่างยั่งยืน

นวนิยายทั้ง 3 ภาค ของ สุทัตสสา อ่อนค้อม มีคุณค่าต่อจิตใจของผู้อ่านทำให้เกิดความเกรงกลัว ละอายใจต่อการทำกรรมชั่ว และเกิดความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก นวนิยายดังกล่าว ได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจจากพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสแห่งวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสไปปฏิบัติธรรมที่วัด และได้ฟังพระธรรมเทศนาจากหลวงพ่ोजรัญจนเกิดแรงบันดาลใจนำเรื่องราวที่ได้ฟังมาผูกเป็นเรื่องราว ดังนั้น พุทธธรรมที่เด่นชัดจึงเน้นในเรื่องกรรมและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติธรรมที่หลวงพ่ोजรัญได้มุ่งเน้นให้สังคมตื่นตัว หันมาพัฒนากายใจด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอันเป็นการสร้างกุศลกรรมความดีงามแก่ตนเอง

ในการนำเสนอนวนิยายของสุทัตสสา อ่อนค้อม มีแนวทางในการเขียนนำเสนอพุทธธรรมให้เข้าใจง่ายแบบตรงไปตรงมาแต่ให้มีความน่าสนใจที่สุด โดยไม่ได้มุ่งเน้นให้เป็นนวนิยายเกินไป กล่าวคือ ไม่ได้สร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมสลับซับซ้อน สุทัตส้ามุ่งเน้นในการสอนพุทธธรรมแก่ผู้อ่านเพื่อให้เข้าใจง่าย ลักษณะการนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายทั้ง 3 ภาค จึงสื่อผ่านคำพูดของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ การสื่อผ่านพฤติกรรมและเหตุการณ์จะปรากฏเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอพุทธธรรมอย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมาเป็นจุดที่ทำให้นวนิยายทั้ง 3 ภาค ของสุทัตสสา ประสบความสำเร็จได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้อ่านเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพุทธธรรมในนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ของ สุทัตสสา อ่อนค้อม พบว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าอีกมาก ดังเช่น ศึกษาพุทธธรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ศึกษาพุทธธรรมเรื่อง “กรรม” ในนวนิยายของดังตฤณ ศึกษากลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2527). **สรุปผลการสัมมนาเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- คุณ โทจันทร์. (2537). **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2545). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิรัฐพร ไทยงูเหลือม. (2548). **หลักธรรมที่ปรากฏในนิทานอิหร่านราชธรรม**. สารนิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- จีระวรรณ ชินะโชติ. (2523). **การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนาและ
ศาสนาฮินดู**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ดร.ณิ ชูประยูร. (2547). **การน้อมนำสาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎกเพื่อพัฒนา
รูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. (อุดมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เดือน คำดี. (2533). **ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **กลอนสวดภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดือน พรหมเมศ. (2544, กรกฎาคม). ความเชื่อเรื่องเปรตกับสังคมไทย. **วารสารช่อเสลา**. 1 (1) :
86-99.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2529). **การวิเคราะห์แนวคิดทางพุทธศาสนาในวรรณกรรมของ
สุนทรภู่**. กรุงเทพฯ : งานวิจัยภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทวัญกานต์ มุ่งป็นกลาง. (2545). **กามนิต : กลวิธีการนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2528). **พุทธธรรมกับสังคม**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ประสิทธิ์ ศรีสมุทร. (2544). **วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา**. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปรีชา คุณาวุฒิ. (2521). **พุทธปรัชญาเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม**. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.

- พร รัตนสุวรรณ. (2537). **สังคัมภีร์ ภาค 1-2**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักค้นคว้าทาง
 วิทยุญาณ.
- พรพรรณ ธารานุมาศ. (2532). **วรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- พรณี บุตรบำรุง. (2532). **พุทธปรัชญาในนวนิยายของแฮร์มัน เฮสเส**. วิทยานิพนธ์
 อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระครูวินัย ธวัชประจักษ์ จุกกธโม (จำปาทอง). (2545). **พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย**.
 กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). (ม.ป.ป.). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท**.
 กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2545). **ใบไม้ในกำมือ**. กรุงเทพฯ : ศิลปสยามบรรจภัณฑ์
 การพิมพ์.
- . (2548). **พุทธโถย “ภาวนาให้เกิดปัญญา”**. กรุงเทพฯ : พระพุทธศาสนาประเทศ.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2544). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป.). **มงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล 38 ประการ
 ของคนดี**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). **ภาษาวรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยท่ามกลางความ
 เปลี่ยนแปลงของโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- . (2540). **เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- . (2545). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- . (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**.
 กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- . (2547). **นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- . (2547). **นรก - สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- . (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ :
 มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ :
 มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2546). **พุทธธรรมฉบับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์
 ราชวิทยาลัย.

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญฐิตธมฺโม). (2548). **หลักกรรมดับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต**. กรุงเทพฯ : พุทธศาสนาประกาศ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก้กรรม**. กรุงเทพฯ : ส่องสยาม.

———. (2548). **บุญ-บารมีเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตและชุมชน**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.

พระมหาบุญชู สุขุมมาโล (ป.ธ.4) และคณะ. (2545). **227 สิกขาบท (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม)**. กรุงเทพฯ : มติธรรม.

พระมหาพิรพงษ์ ปญญาโก (จำปาไค). (2546). **วิเคราะห์พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ : การศึกษาเฉพาะกรณีกวีนิพนธ์รางวัลซีไรต์ (ประเทศไทย)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พระมหาสุรเดช สุรสกุลโก (อินทศักดิ์). (2539). **อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). **ไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

———. (2543). **สติในชีวิตประจำวัน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระราชสุทธินาถมณฑล 1 (จรัญฐิตธมฺโม). (2534). **กฎแห่งกรรม - ธรรมปฏิบัติ เล่ม 5**. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์.

———. (2535). **กฎแห่งกรรม - ธรรมปฏิบัติ เล่ม 6**. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์.

———. (2541). **กรรมฐานแก้กรรม ลำดับที่ 1-2**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ธาวัชแก้ว.

———. (2540). **การเจริญสมาธิด้วยสติปัฏฐานสี่**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2543). **ธรรมมงคลหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งชีวิต**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2542). **พระธรรมเทศนาหลวงพ่ोजรัญฐิตธมฺโม**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2543). **พุทธโถบายี**. กรุงเทพฯ : พระพุทธศาสนาประกาศ.

———. (2543). **สติปัฏฐานพัฒนาคุณค่าชีวิตด้วยการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2543). **72 ปี พระราชสุทธินาถมณฑล กฎแห่งกรรม - ธรรมปฏิบัติ เล่ม 14**. กรุงเทพฯ : กองทุนเพื่อการเผยแผ่ธรรมะวัดอัมพวัน.

- พินิจ รัตนกุล. (2547). **สวดมนต์ สมาธิ วิปัสสนา รักษาโรคได้**. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม :
วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (ม.ป.ป.). **ผู้ครองเรือน**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2517). **ปฏิจสมเด็จพระพุฒาจารย์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมบุชา.
- พิน ดอกบัว. (2542). **พระพุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- . (2543). **แนวคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา**.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2544). **นวโกวาท (หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี)**. พิมพ์ครั้งที่ 79. กรุงเทพฯ :
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2533). **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- . (2541). **ภาษาไทย 4 : วรรณคดีไทย หน่วยที่ 1-7**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มาษะศรี คัญฐา. (2535). **ความคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในพุทธปรัชญาเถรวาท**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ยุพร แสงทักษิณ และคณะ. (2545). **ไทยศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊ค.
- รุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี. (ม.ป.ป.). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม.
- วราคม ที่สุกะ. (2544). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา. (2518). **ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2**. พิมพ์ครั้งที่
31. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- . (2544). **นวโกวาท**. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- . (2541). **วินัยมุข เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2546). **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ :
ธรรมสภา.

วศิน อินทสระ. (2548). **หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ธรรมดา.

วัฒนา มูลเมืองแสง. (2539). **นวนิยายอิงพระพุทธศาสนาของไทย : วรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.

วิกรานตา โชติช่วงรังสี. (2548). **การวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณคดีเรื่อง พระอภัยมณี**. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วินิตา หอมเสมอ. (2548). **หลักธรรมของกษัตริย์กับขุนนางในราชอิริยาบถบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) : การศึกษาวิเคราะห์ในเชิงปฏิสัมพันธ์**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิไลเลขา ถาวรธนาสาร และคณะ. (2542). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมเด็จพระวันรัตน์ (แดง สีลวฑฺฒโน). (2536). **พระปาฏิโมกข์แปล**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สมภาร พรหมทา. (2548). **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง และการอุณยฆาต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมสุดา ผู้พิพัฒนา. (2545, สิงหาคม-กันยายน). อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การไปวัด การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิต่อความกตัญญูกตเวที. **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์**. 17 (2) : 29-39.

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2544). **พุทธธรรมในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2543). **พระมหากษัตริย์ไทยกับศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.

———. (2545). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สายส่งดวงแก้ว.

———. (2546). **การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแบ่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

———. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สุทัตสา อ่อนค้อม. (2544). **นารีผล เล่ม 1-2**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2545). **มักกะลีผล เล่ม 1-2**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

———. (2546). **สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1-2**. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

สุทธีวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2549). **หลักพระพุทธศาสนาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจาก พระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

สุนทร ณ รัช. (2541). **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสฐียรโกเศศ. (2546). **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : น้ำฝน.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2544). **ธรรมบท**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

อัลภา อัลภาชนี. (2530). **พุทธปรัชญาเรื่องกรรมในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน**.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อุบล เลี้ยววาริณ. (2542). **รายงานการวิจัยผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะ**

และลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาคผนวก ก.
เรื่องย่อ

เรื่องย่อ มั๊กกะลิผล

ยายจ่างได้ขอ ด.ช.เจริญ ลูกชายของนางจวนผู้เป็นลูกสาวของยายจ่าง มาเลี้ยงตั้งแต่เล็ก ทุกเช้ายายจ่างจะทำวัตรสวดมนต์ภาวนาก่อนจะทำบุญตักบาตร โดยจะให้ ด.ช.เจริญ ตื่นตอนเช้า เพื่อหุงข้าวไว้ให้ยายจ่างใส่บาตรทุกวัน และเอาผักไปขายที่ตลาดจนเป็นกิจวัตรประจำวัน การเลี้ยงดู ด.ช.เจริญ ของยายจ่าง ยายจ่างจะยึดหลักการเลี้ยงลูกตามคำสอนของหลวงพ่อบุญที่ว่า “เลี้ยงลูกถูกวิธีต้องทำให้ลูกดี” โดยปลูกฝัง ด.ช.เจริญ เรื่องการดำเนินชีวิตว่าให้ทำแต่ความดีละเว้นความชั่ว รวมถึงการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ การเลือกคบคน และยังพา ด.ช.เจริญ ไปฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ โดยจะสอนให้รู้ถึงอานิสงส์จากการฟังเทศน์มหาชาติและคาถากันภัยทศพร โดยที่ยายจ่างได้บอกอานิสงส์จากการฟังเทศน์มหาชาติ คาถาพันจบในวันเดียวว่าจะได้ไปเกิดใน “ศาสนาพระศรีอารียะ” ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าที่จะมาอุบัติเป็นองค์ที่ 26 เมื่อพระพุทธศาสนาอายุครบ 5,000 ปีแล้ว

ยายจ่างยังได้สอน ด.ช.เจริญ เรื่องความกตัญญูรู้คุณคน บาป-บุญคุณโทษที่ให้กับผู้มีพระคุณ สอนให้ขยัน อดทน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ความรู้ไม่ได้อยู่ในตำราเรียนอย่างเดียว แต่การฟังจากผู้ที่มีความรู้ก็สามารถทำให้เกิดปัญญาได้ นอกจากนี้ยังสอน ด.ช.เจริญ เรื่องการประหยัด อดออม รู้จักเก็บหอมรอมริบ และยังสอนเรื่องอย่างกสมบัติ ไม่ให้ยึดติดกับสมบัตินอกกาย แต่ ด.ช.เจริญ ก็จะไม่ยอมย่ำจ่างดีเป็นประจำเพราะเป็นเด็กค่อนข้างดื้อและซน ซึ่ง ด.ช.เจริญ มีวีรกรรมหลายอย่างด้วยกัน เช่น ทรมาณไก่ รับจ้างเชือดคอกไก่ ขโมยเงินกลมของยายจ่างที่เก็บไว้ไปขาย เพื่อนำมาเล่นต๋อยกองกับเพื่อน ๆ โกหกยายจ่างเรื่องหนีเรียน ชอบสาบาน ซึ่งทุกครั้งที่ยายจ่างจับได้และทำโทษ ด.ช.เจริญ ก็จะสอนเรื่องบาป-บุญ กฎแห่งกรรม ว่าคนที่สร้างกรรมดีไว้มากจะทำให้กิเลสในตัวลดลง ส่งผลให้มีจิตใจบริสุทธิ์ขึ้น มีปัญญาสูง มองทุกอย่างตามความเป็นจริง คนดีจะไม่โทษคนอื่น แต่จะดูข้อบกพร่องของตัวเองว่าขาดคุณธรรมข้อไหน ส่วนคนที่สร้างกรรมชั่วจะทำให้เกิดกิเลสในตัวมากขึ้น อับเฉาบาปปัญญา มองทุกอย่างด้วยทัศนหาอุปาทานของตัวเอง การกระทำความผิดถึงไม่ได้ลงมือทำเองแต่ถ้ามีความคิดและพูดให้คนอื่นทำตามก็ต้องรับโทษของกรรมนั้น โดยยายจ่างได้สอนและยกตัวอย่างเรื่องของนรก-สวรรค์ แล้วยังสอนอีกว่า “คนฉลาดจะคิดทบทวนให้รอบคอบก่อนที่จะทำอะไรเพราะถ้าเชื่อง่ายจะถูกหลอกง่าย คนฉลาดจะไม่เชื่อทันทีและไม่ปฏิเสธทันทีเช่นกัน”

ยายจ่างยังสอนให้ ด.ช.เจริญ สวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน ซึ่งบทสวดมนต์ที่ใช้สวด ได้แก่ บทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ พาหุงมหากาธุณโก และยังสอนเรื่องการสาบานว่าคนที่ชอบสาบานจะเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ โดยยกตัวอย่างกรณีของยายมะเฟืองที่ชอบสาบานให้ฟ้าผ่าตาย จนกระทั่งโดนฟ้าผ่าตายจริง ๆ และสอนเรื่องบาปจากการฆ่าตัวตาย ด.ช.เจริญ เคยไปรับจ้างเชือดคอกไก่ที่บ้าน

ลุงเขย สามีของป้าเหรียญ ที่เลี้ยงไว้ฆ่าเพื่อส่งขาย แต่ก็ได้พบกับเหตุการณ์กรรมตามทันของลุงเขย คือ ระหว่างที่เชือดคอไก่ อยู่ ๆ ลุงเขยก็ล้มลงไปในอนดินแล้วส่งเสียงร้องและทำกริยาเหมือนไก่ที่โดนเชือด ทำให้ ด.ช.เจริญ ตกใจมาก จึงนำมาเล่าให้ยายจ่างฟัง ยายจ่างจึงบอก ด.ช.เจริญ ว่า ลุงเขยได้ตายไปเกิดเป็นไก่เพราะผลกรรมที่ทำไว้แล้ว

ด.ช.เจริญ ได้ปิดยายจ่างเรื่องจดหมายหนีเรียน จนครูใหญ่มาหายายจ่างที่บ้านจึงรู้ว่าหลานชายหนีเรียน แล้วได้ถาม ด.ช.เจริญ โดยที่ ด.ช.เจริญ อ้างว่าอาจารย์สอนไม่รู้เรื่องก็เลยเบื่ออยากเปลี่ยนที่เรียน ด.ช.เจริญ จึงได้ย้ายโรงเรียนมาอยู่ที่วัดพรหมสาคร โดยมีหลวงตาหรือท่านสมภารวัดศรัทธาภิรมณ์ฝากให้เรียน ต่อมาภายหลังหลวงตาก็ถึงแก่กรรมไปด้วยโรคชรา

ระหว่างเดินทางกลับจากไปขายผักที่ตลาดตอนเช้า ด.ช.เจริญ ได้พบกับพี่สาวที่กำลังจะคลอดลูกจึงได้ช่วยทำคลอด ทำให้ ด.ช.เจริญ คิดถึงแม่จน และรู้สึกสงสารเห็นใจผู้หญิงทุกคนที่เป็นแม่ เพราะเห็นความลำบากของการคลอดลูกและคิดว่าชีวิตนี้จะไม่แต่งงาน

ยายจ่างได้เล่าเรื่องหลวงพ่อช้างที่สำเร็จฌานด้วยเตโชกสิณ คือการเพ่งไฟและทำปรอทที่สามารถทำให้เหาะได้ด้วยการอมปรอทแต่ต้องทำการบริกรรมก่อน ยายจ่างได้นำเอาตำราการทำปรอทที่ได้จากหลวงพ่อช้างให้หนุ่มเจริญดู และเล่าเรื่องที่หลวงพ่อช้างเหาะไปส่งแขกที่ป่าหิมพานต์แล้วแขกได้พาหลวงพ่อช้างไปดูเขาวงกต ที่พระเวสสันดรโพธิสัตว์มาบำเพ็ญบารมีเป็นชาติสุดท้ายก่อนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้พบกับนารีนล

หนุ่มเจริญถูกย้ายโรงเรียนอีกครั้งเพราะสนิทสนมกับครูขึ้นมากเกินไป ซึ่งครูขึ้นชอบชวนหนุ่มเจริญไปยิงนกและกินเหล้าซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี หนุ่มเจริญได้สร้างกรรมเพิ่มขึ้นอีกคือยิงนกกระสา แต่นกกระสาไม่ตายหนุ่มเจริญจึงหักขาหักคอและถลกหนังศีรษะนกกระสาจนมันตาย ซึ่งก่อนที่นกกระสาจะตายมันได้จิกมือหนุ่มเจริญจนเลือดไหลไม่หยุด ครูขึ้นจึงพาไปทำแผลรักษาที่สุขศาลา เมื่อยายจ่างรู้เรื่องจึงเป็นห่วงหนุ่มเจริญมากและได้สอนเรื่องผลวิบากกรรมที่ทำ แล้วให้หนุ่มเจริญสวดมนต์ขอโอสถกรรมและแผ่เมตตาให้นกกระสาด้วย

ยายจ่างได้พาหนุ่มเจริญไปวัด โดยให้หนุ่มเจริญขุดดิน นำดินไปวัดเพื่อใช้หนี้สงฆ์ โดยยายจ่างได้สอนหนุ่มเจริญว่าเราไปเหยียบดินติดเท้ามาจากวัดเป็นบาปจึงต้องนำดินไปถวายเป็นที่วัด

ยายจ่างได้บอกให้หนุ่มเจริญช่วยกันหาที่ซ่อนสมบัติเพราะช่วงนั้นโจรผู้ร้ายชุกชุม โดยที่ยายจ่างได้บอกว่าจะแบ่งสมบัติให้หนุ่มเจริญและป้าเหรียญ ทำให้หนุ่มเจริญไม่พอใจที่ยายจ่างจะแบ่งสมบัติให้ป้าเหรียญเพราะรู้ว่าป้าเหรียญต้องนำสมบัติไปขายเพื่อนำเงินมากินเหล้า โดยมีแผนการในใจหลังจากที่ซ่อนสมบัติแล้วว่าจะขโมยสมบัติของยายจ่าง แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะถูกเปลี่ยนที่ซ่อนสมบัติไปไว้ที่ป่ากระชายโดยฝีมือของเทวดาที่ทำเพื่อช่วยรักษาสมบัติไว้ให้ยายจ่าง

หนุ่มเจริญใกล้เรียนจบแล้วอยากมีเงินเก็บเป็นของตัวเอง จึงไปรับจ้างทุบหอยให้เปิดกิน โดยกำชับแม่จวนว่าห้ามบอกเรื่องนี้ให้ยายจ่างทราบ โดยให้บอกว่าไปรับจ้างเลี้ยงเป็ด หลังจากที่ไปเยี่ยมแม่จวนเพื่อที่จะไปบอกข่าวการไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

หนุ่มเจริญไปรับจ้างทุบหอยที่บ้านตาแป๊ะแล้วได้ไปเจอกับหอยตัวใหญ่ 1 ตัว จึงนำไปปล่อย โดยเขียนชื่อที่ตัวหอยว่า “เจริญ จรูญรัตน์ (นายแกละ)” วันต่อมาหนุ่มเจริญก็มารับจ้างทุบหอยอีก แต่ไม่เจอ “ปูหอย” ที่เขาปล่อยไป จึงคิดว่ามันตายไปแล้วทำให้เขาใจหายว่าถ้าหอยตายเขาก็ต้องตายด้วยเพราะมีชื่อของเขาอยู่ที่ตัวหอย ซึ่งเหมือนเป็นตัวแทนของเขา แต่ก็ได้มาพบในภายหลังทำให้เขาดีใจมาก และทำให้เขาคิดได้ว่าหอยมีความวิริยะอุตสาหะมากเพราะใช้ปากช่วยในการเดินทาง ซึ่งมนุษย์บางคนที่ใช้เท้าเดินแต่ก็ยังแพ้ความวิริยะอุตสาหะของหอย ซึ่งทำให้หนุ่มเจริญได้ข้อคิดว่าจะต้องพยายามเรียนหนังสือให้สำเร็จ หนุ่มเจริญมีเงินเก็บจากที่ไปรับจ้างทุบหอยก็นำเงินมาซื้อเสื้อผ้าให้ยายจ่าง พ่อพองและแม่จวนเนื่องในวันสงกรานต์ และได้รดน้ำดำหัวขอพร อาบน้ำล้างเท้า ขอขมาบุพการี

ก่อนวันไปกรุงเทพฯ หนุ่มเจริญมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปคือเป็นคนดีขึ้น โดยยายจ่างได้สอนเรื่องการปรับตัวเมื่อไปอยู่อาศัยกับคุณหลวงธรรมาผู้เป็นปู่ของหนุ่มเจริญ และยังสอนเรื่องการทำบุญ เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดเพราะสามารถเก็บเกี่ยวดอกผลได้ไปถึงชาติหน้า จากนั้นยายจ่างได้นำสมบัติที่ซ่อนไว้มาแบ่งให้หนุ่มเจริญ จึงทำให้หนุ่มเจริญรู้ว่าสมบัติไม่ได้หายไป ยายจ่างจึงได้สอนว่าเมื่อไปอยู่กับคนอื่นอย่าทำนิสัยมือสั้นมือยาวขโมยของใคร เขาจะถูกลงถึงพ่อแม่ว่าสั่งสอนลูกไม่ดี นอกจากนี้ยังสอนเรื่องลูกที่ทำไม่ดีกับบุพการีไม่ว่าทางกาย วาจา ใจ ถือว่าเป็นบาปเพราะพ่อแม่เปรียบเสมือนพระอรหันต์ของลูก

นายกรรเชียงเพื่อนของหนุ่มเจริญได้ไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ กับหนุ่มเจริญด้วย แต่ต้องไปอาศัยที่วัดอยู่กับพระมหาเผ้ว แต่ชะตาจะถึงชาติเพราะกรรมหมด ซึ่งก่อนวันเดินทางนางบัวไขผู้เป็นแม่ของนายกรรเชียงได้ฝันว่ามีคนมาควักลูกนัยน์ตาข้างขวาของหล่อน พอรุ่งเช้าก่อนออกเดินทางนายกรรเชียงได้เชือดไก่ 2 ตัว ซึ่งเป็นกลางไม่ดี ก่อนออกเดินทาง นายลานจึงต่อว่านางบัวไขว่าไม่ห้ามลูก จึงให้นางบัวไขทำกับข้าวให้นายกรรเชียงไปถวายเพลเพื่อแก้เคล็ด แต่ก็ไม่เป็นผลเพราะหลวงพ่อบอกให้นายกรรเชียงหมั่นสวดมนต์ทุกวันและทำความดีให้มาก แต่นายกรรเชียงสวดมนต์บทพุทธคุณไม่เป็น

ยายจ่างได้สอนให้หนุ่มเจริญสวดมนต์บท “กรณียเมตตสูตร” เพิ่มเติม เพราะสามารถปกป้องคุ้มครองจากภยันตรายต่าง ๆ ได้ โดยให้นายพองผู้เป็นพ่อสอนหนุ่มเจริญตอนเดินทางไปกรุงเทพฯ

เมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ นายพองก็ได้พาหนุ่มเจริญและนายกรรเชียงมาพบ “พระมหาแผ้ว” ที่วัดสระเกศ เพื่อพานายกรรเชียงมาฝากเป็นลูกศิษย์ที่วัด จากนั้นนายพองได้พาหนุ่มเจริญเดินทางมาบ้านสามกระไดซึ่งเป็นบ้านของคุณหลวงธรรมาซึ่งเป็นปู่ของหนุ่มเจริญ และได้รู้จักกับคุณหญิงห่วย ป้าสายใจ ป้าสายจิต คุณประพจน์ซึ่งเป็นลูกชายของป้าสายใจ และลูกสาวทั้ง 5 คนของป้าสายจิต

นายพองได้สอนให้หนุ่มเจริญสวดมนต์ ก่อนที่จะไปฝากเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบในวันรุ่งขึ้น โดยเริ่มสวดตั้งแต่บทพุทธคุณและจบที่บทกรณียเมตตสูตร และแม่เมตตาให้อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสวนกุหลาบที่จะเข้าพบในวันมอบตัวเข้าเรียน ซึ่งภายหลังหนุ่มเจริญและหนุ่มกรรเชียงก็ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบดังที่ตั้งใจไว้

ทางด้านยายจ่างได้แต่คิดถึงหลานชาย คอยนับวันที่เขาจะกลับบ้าน ยายจ่างได้สอนวิธีการรดน้ำที่ถูกต้องให้ นางจวนและ น.ส.จำแลง โดยสอนว่าเวลาจะรินน้ำให้เริ่มรินตอนที่พระขึ้นว่า “ยะธา วาวิระหา” รินไปเรื่อย ๆ จนพระท่านว่ามาถึง “มะณีโชติ ระโส ยะธา” จึงหยุด แล้วพนมมือรับพรตอนพระขึ้นว่า “สัพพัตติโย วิรัชขันตุ” โดยใช้หลักการง่าย ๆ ว่า “ยะธาให้ผี สัพพิตีให้คน” และแนะนำอีกว่าระหว่างกรวดน้ำห้ามเอานิ้วมือไปรองน้ำเพราะเท่ากับเอาน้ำล้างมือไปให้ญาติตายทวดกิน และเวลากรวดน้ำไม่ต้องเอามือไปแตะกัน เพราะการกรวดน้ำคือการอุทิศส่วนกุศลไปให้กับผู้อื่น ถ้าไม่มีน้ำจะกรวดก็ให้อุทิศในใจหรือที่เรียกว่า “กรวดแห้ง” วิธีทำก็คือ เมื่อพระขึ้นว่า “ยะธา วาวิระหา” ก็พนมมือพร้อมกับอธิษฐานจิตอุทิศส่วนกุศลไปยังบุคคลที่ต้องการจะให้

ทางด้านหนุ่มเจริญก็ปรับตัวเข้ากับคนที่บ้านสามกระไดได้เป็นอย่างดี หนุ่มเจริญได้เล่าเรื่องการทำนาและประเพณีลอยกระทงให้กับลูก ๆ ของป้าสายใจและป้าสายจิตฟัง ซึ่งทุกคนให้ความสนใจอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันคุณหลวงธรรมาก็ได้สอนหลาน ๆ เรื่องอย่าเป็นคนถือทิฐิ และสอนอีกว่าเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของชีวิต

หนุ่มเจริญได้ขอให้คุณหลวงธรรมาช่วยสอนดนตรีไทยให้ ทำให้คุณหลวงธรรมารู้สึกปลื้มปิติ เพราะจะมีผู้ช่วยสานต่อด้านดนตรีไทย ซึ่งต่อมากคุณหลวงธรรมาได้ให้หนุ่มเจริญไปเรียนดนตรีไทยกับครูจ๋านงค์

หนุ่มเจริญได้ทราบเรื่องของป้าสายใจกับคุณประพจน์ว่า นายเปี่ยมสามีของเธอได้ทิ้งไปอยู่กับภรรยาใหม่ โดยหนุ่มเจริญได้บอกให้คุณสายใจสวดมนต์บทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ พาหุง-มหากาารุณิกโก จบแล้วให้สวดเฉพาะบทพุทธคุณเกินอายุ 1 จบ สวดเสร็จให้แม่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลไปให้นายเปี่ยมและภรรยาใหม่ของเขา และให้อโหสิกรรมก่อนจะแม่เมตตาด้วยหากยังโกรธเคืองกันอยู่ ซึ่งเป็นความช่วยเหลือจากหลวงตาของหนุ่มเจริญที่มาปรากฏใน “นิมิต” เพราะหนุ่มเจริญได้

อธิษฐานจิตขอพรพระช่วยให้คุณสายใจและคุณประพจน์มีความสุข หลังจากนั้น 3 เดือน คุณเปี่ยมได้กลับมาขอคืนดีกับคุณสายใจ เพราะคุณสายใจสวดมนต์และแผ่เมตตาตามที่หนุ่มเจริญแนะนำทุกวัน แต่คุณเปี่ยมรู้สึกไม่ถูกชะตากับหนุ่มเจริญเพราะมีจิตริษยาที่ใคร ๆ ก็เอ็นดูรักใคร่หนุ่มเจริญ ซึ่งหนุ่มเจริญก็รู้สึกอึดอัดเช่นกัน

ระหว่างทางที่หนุ่มเจริญไปเรียนดนตรีไทยที่บ้านครูจำนงค์ก็ได้พบกับหลวงตาวัดโตนดที่กำลังสูบบุหรี่อยู่ ซึ่งเป็นการปฏิบัติผิดวินัยสงฆ์ จึงทำให้มีปากเสียงระหว่างหนุ่มเจริญและหลวงตาวัดโตนด ซึ่งภายหลังภิกษุรูปนี้ได้มาลอบทำร้ายหนุ่มเจริญหลังจากที่เรียนดนตรีไทยที่บ้านครูจำนงค์แล้ว แต่นายหมั่นซึ่งเป็นหมอจีนได้เดินทางมาพบจึงได้ช่วยชีวิตหนุ่มเจริญไว้ได้ทัน และในวันเดียวกันนั้นลูกสาวฝาแฝดผู้น้องของคุณสายใจได้เสียชีวิตลงด้วยโรคคหิวัตกโรคหรือโรคห่า นายหมั่นได้พาหนุ่มเจริญมารักษาตัวที่บ้านของนายหมั่น จนกระทั่งหนุ่มเจริญรู้สึกตัวจึงทราบว่าเป็นหลานชายของคุณหลวงธรรมา ช่วงระหว่างที่หนุ่มเจริญรักษาตัวอยู่ที่บ้านนายหมั่น นายหมั่นได้สอนเรื่องหัวใจเศรษฐีคือ อ. อา. ก. ส. ซึ่งเป็นคำย่อของธรรมที่นำไปสู่ความมั่งคั่งทำให้รวยเป็นเศรษฐีได้ หลังจากที่หนุ่มเจริญหายเป็นปกติแล้ว นายหมั่นจึงได้พาหนุ่มเจริญกลับไปหาคุณหลวงธรรมา

นายกรรเชียงได้ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตจากการขับรถมอเตอร์ไซด์ไต่ถัง ที่งานเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศ ซึ่งได้ไปเที่ยวงานด้วยกันกับหนุ่มเจริญทำให้หนุ่มเจริญรู้สึกเสียใจมาก รวมทั้งพ่อแม่ของนายกรรเชียงด้วย หลังจากที่หนุ่มเจริญโดนลอบทำร้ายจากหลวงตาวัดโตนดครั้งนั้นก็ไม่ได้ไปเรียนดนตรีไทยที่บ้านครูจำนงค์อีก คุณหลวงธรรมาจึงให้ไปเรียนดนตรีไทยกับ “ครูสอน ศิลปบรรเลง” ซึ่งต้องไปพักอาศัยกับครูสอนด้วยเพราะบ้านของครูสอนอยู่ไกลถึงพญาไท ซึ่งหนุ่มเจริญก็เป็นพี่รักของคนในบ้านครูสอนเพราะหนุ่มเจริญเป็นคนขยัน ช่วยงานบ้านทุกอย่างเป็นอย่างดี

หนุ่มเจริญได้กลับมาสังหรณ์อีกครั้งเพราะครูสอนได้มาทำธุระที่อำเภออินทร์บุรี ยายจางได้ถอนจิตออกจากองค์ภาวนาและแผ่เมตตาให้นางเหรียญมาแบ่งสมบัติกับหนุ่มเจริญ ที่ถูกฝังซ่อนไว้ที่ป่ากระชายก่อนที่จะกลับมาจากวัดตอนเช้า ระหว่างที่แบ่งสมบัติ หนุ่มเจริญได้แบ่งสมบัติให้นางเหรียญไม่เท่ากับของตนเพราะเกรงว่านางเหรียญจะนำเงินไปกินเหล้า และได้ซ่อนสมบัติส่วนหนึ่งโดยฝากไว้กับผีบ้านผีเรือนให้ช่วยดูแลเพราะตนตั้งใจจะเก็บไว้ให้ยายจาง

หนุ่มเจริญได้ทราบว่าคุณหลวงธรรมาเคยตีระนาดถวายรัชกาลที่ 6 ตอนที่พระองค์ทรงขึ้นซึ่งคุณหลวงธรรมาเล่นระนาดเก่งมากจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงทำให้หนุ่มเจริญภูมิใจในตัวคุณหลวงธรรมามาก ครูสอนเป็นห่วงเรื่องอาชีพการงานของหนุ่มเจริญจึงได้พาไปฝากกับจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เพื่อจะให้เขานายตำรวจ แต่หนุ่มเจริญไม่อยากเป็นตำรวจ แต่ตื่นเต้นที่จะได้พบกับวีรบุรุษของชาติ หลังจากนั้นหนุ่มเจริญก็สอบเข้าตำรวจได้ แต่เรียนได้ 3 เดือน จึงลาออกเพราะทนพฤติกรรม

การกลั่นแกล้งของรุ่นพี่ตำรวจไม่ไหว โดยจะกลับไปเล่นและสอนดนตรีไทยที่สิงห์บุรี ซึ่งก่อนกลับหนุ่มเจริญได้ไปลาคุณหลวงธรรมาที่บ้านสามกระได และคุณหลวงธรรมาก็ได้เสียชีวิตในคืนนั้นด้วยโรคชรา

ต่อมาวงดนตรี “จตุรรัตน์” ได้ออกงานไปเล่นตามงานบุญ งานแต่ง งานศพ และงานต่าง ๆ ที่เขามารู้จัก และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และยิ่งรู้ว่าเป็นหลานชายของคุณหลวงธรรมาก็ทำให้มีคนจ้างมากขึ้น หลังจากนั้นไม่นานนางเจริญก็ได้มาจนตกบันไดบ้านเสียชีวิต ต่อมาแม่จวนได้ล้มป่วยลงและอยากให้หนุ่มเจริญบวชพระ โดยขอร้องให้บวช 1 พรรษา เพราะรู้ว่าหนุ่มเจริญเกลียดพระ เมื่อหนุ่มเจริญได้บวชพระแล้ว ก็ได้ปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด เมื่อครบกำหนดบวช 1 พรรษา พระเจริญได้เตรียมลาสิกขา แต่ก็ลาสิกขาไม่ได้เพราะยังไม่เคยเจริญกรรมฐานซึ่งเป็นการบวชไม่ครบไตรสิกขา พระเจริญจึงไปพบกับพระเจริญสิงหราชมุนีหรือหลวงพ่อบุณแห่งวัดสังฆราชาเพื่อให้สอนเจริญกรรมฐาน แต่พระเจริญก็เจริญกรรมฐานไม่สำเร็จเพราะอินทรีย์ 5 ไม่เสมอกัน ซึ่งได้แก่ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ต่อมาพระเจริญก็ได้เดินทางไปพบกับหลวงพ่อดิมแห่งวัดหนองโพ เพื่อจะให้ทำการลาสิกขาบท แต่หลวงพ่อดิมก็ไม่ได้ทำการลาสิกขาบทให้เพราะท่านทราบว่าพระเจริญจะต้องบวชตลอดชีวิต และหลวงพ่อดิมได้ถ่ายทอดวิชาคชศาสตร์และตำราพิชัยสงครามให้กับพระเจริญ โดยให้พระเจริญได้ฝึกจิตให้เป็นสมาธิ เพื่อจะได้ฝึกเจริญสมณกรรมฐานจนถึงขั้นได้ฌานที่เรียกว่า กสิณ ก่อน ต่อมาพระเจริญได้ไปเรียนวิชากับหลวงพ่อดุขแห่งวัดมะขามเฒ่า เมื่อกลับจากวัดมะขามเฒ่า พระเจริญได้รับมอบหมายงานสร้างโบสถ์จากหลวงพ่อดุข โดยให้พระเจริญไปเรียโรปปัจจัยจากชาวบ้านบ้านไผ่กองดินที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลูกศิษย์วัดติดตามไปด้วย 3 คน ซึ่งระหว่างเรียโรพระเจริญได้ใช้คาถากรณียเมตตสูตร จึงทำให้ชาวบ้านช่วยทำบุญและบริจาคข้าวสารเป็นจำนวนมาก ต่อมาโยมพ่อ-โยมแม่ และโยมยายได้รับเป็นเจ้าภาพกัณฑ์ชูชกและกัณฑ์กุมาร จึงทำให้ได้เงินมากเป็นพิเศษจากการจัดขบวนการแสดงละคร โดยออกเรียโรตามตลาดและบ้านคน

นายหล่อซึ่งเป็นลูกศิษย์วัด ได้มาชวนพระเจริญไปซื้อทองที่กรุงเทพฯ เพื่อมาหมั้นกับ น.ส.ประยงค์ ซึ่งนายหล่อไม่ได้ทราบมาก่อนว่า น.ส.ประยงค์ เคยมาหลงชอบพอกับพระเจริญ พระเจริญได้เดินทางไปกรุงเทพฯ กับนายหล่อ โดยถือโอกาสไปเยี่ยมและบอกบุญ “หลวงประดิษฐไพเราะ” ซึ่งก็คือ “ครูสอน ศิลปบรรเลง” ซึ่งได้รับโปรดเกล้าพระราชทานบรรดาศักดิ์ และท่านได้พาพระเจริญไปพบกับจอมพลแปลกและได้เงินทำบุญจากท่าน และจอมพลแปลกได้พาพระเจริญเข้าเฝ้า “สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี” แล้วได้เงินส่วนพระองค์ และได้จากข้าราชการบริวารสมทบอีกเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นระหว่างที่รอนายหล่อไปซื้อทองที่ห้างโต๊ะกั๋งเยาวราช พระเจริญได้พบกับ “เจ๊กบัก” ซึ่งเป็นเจ้าของร้านน้ำชาแล้วนิมนต์ให้ไปฉันน้ำชาในร้าน ซึ่งพระเจริญเคยแกล้งเขาไว้มาก

เมื่อตอนเป็นเด็ก เมื่อเจ๊กบัก รู้ว่าเป็นพระเจริญก็ได้นำเงินมาช่วยทำบุญ และถือโอกาสนี้แก้แค้นโดยใช้ถ้อยคำว่า “ให้บวชเป็นพระตลอดไป อย่าได้สีกออกมาด่าเจ๊กอีก”

พระเจริญได้ทราบข่าวเรื่อง “พระยัดเหยียดได้” ที่จังหวัดขอนแก่น จากนายหล่อ ท่านจึงเดินทางไปพบกับหลวงพ่อบุญนี้ ซึ่งต่อมาภายหลังได้ทราบว่าเป็นการเข้าใจผิด และพระพุทธรูปนี้ได้บอกกับพระเจริญว่าภายใน 7 วัน จะได้พบกับอาจารย์ที่ชำนาญด้านการสอนเจริญสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเมื่อเดินทางกลับมาถึงวัดพรหมบุรี สมภารซอได้ส่งให้พระเจริญกับสามเณรทองดีไปอบรมวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุกับพระอุดมวิชาญาณ ซึ่งเป็นเจ้าคณะฯ และเป็นวิปัสสนาจารย์ที่ชำนาญทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ซึ่งได้ตรงตามที่ “พระโนปา” หรือพระพุทธรูปนั้นได้ทักทำนายว่าจะได้พบอาจารย์ภายใน 7 วัน

พระเจริญและสามเณรทองดีได้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งการอบรมกรรมฐานครั้งนี้สามเณรทองดีสามารถสอบผ่านได้ถึงระยะที่ 6 ในขณะที่พระรูปอื่นรวมทั้งพระเจริญสอบไม่ผ่านเพราะพระเจริญมีจิตเป็นกังวลคิดถึงและเป็นห่วงโยมยาย โยมพ่อโยมแม่ และกังวลเรื่องการสร้างโบสถ์ว่าจะไม่เสร็จตามกำหนด ในขณะที่สามเณรทองดีไม่มีเรื่องอะไรที่เป็นกังวลเพราะยังเป็นเด็ก และสามเณรทองดีสามารถนั่งภาวนาจนได้ผลสมาบัติ และก่อนหน้านี้นี้สามเณรทองดีพูดติดอ่าง แต่หลังจากเจริญกรรมฐานก็หายจากอาการพูดติดอ่าง เมื่อสามเณรทองดีได้ผลสมาบัติแล้วทำให้สามเณรทองดีเรียนจบหลักสูตรก่อนพระเจริญ ซึ่งกำหนดหลักสูตร 6 เดือน แต่สามเณรทองดีสามารถจบหลักสูตรภายใน 5 เดือน และต้องกลับก่อนพระเจริญเพราะสามเณรทองดีได้รู้ล่วงหน้าว่าโยมแม่ป่วยหนัก ซึ่งการล่วงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้านี้เกิดจากอานิสสงส์แห่งการปฏิบัติธรรม และสามเณรทองดีก็ได้เข้าถึงพระนิพพานเป็นพระอริยบุคคลลำดับพระโสดาบัน ภายหลังพระเจริญได้ขอแลกกลับพร้อมสามเณรทองดี และจะกลับมาฝึกอบรมกรรมฐานต่อจนจบหลักสูตร

พระเจริญได้ประสบอุบัติเหตุรถตกเหวกับนายหล่อที่ได้ชวนให้เดินทางไปเป็นเพื่อน เพื่อส่งข่าวเรื่องการแต่งงานของนายหล่อและ น.ส.ประยงค์ ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งพระเจริญได้รู้ล่วงหน้าจากกลางบอกเหตุแล้วว่าเจ้ากรรมนายเวรกำลังมาตามทวงหนี้ชีวิตจากพระเจริญ ทำให้ท่านได้ระลึกถึงกรรมที่ทำไว้และได้ขอโทษกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร ซึ่งภายหลังพระเจริญและนายหล่อก็ได้รอดชีวิตจากอุบัติเหตุรถตกเหวในครั้งนั้นได้

หลังจากนั้นพระเจริญได้ไปเรียนวิชาสะเดาะลูกกัญญาจากหลวงพ่อลี้วัดบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ แต่พระเจริญก็คิดว่าวิชาอาคมต่าง ๆ ที่เรียนมาไม่ใช่วิชาที่ใช้ดับทุกข์ แต่วิชาที่สามารถใช้ดับทุกข์ได้ก็คือ วิชาวิปัสสนากรรมฐาน พระเจริญจึงกลับมาเรียนวิชาวิปัสสนากรรมฐานกับเจ้าคุณโชดกหรือพระอุดมวิชาญาณ ซึ่งเจ้าคุณโชดกได้บอกพระเจริญว่าพระเจริญได้อานิสสงส์จากการ

วิปัสสนากรรมฐานจากเหตุการณ์อุบัติเหตุรถตกเหวครั้งนั้นคือ 1. ระลึกชาติได้ว่าทำกรรมกับใครไว้ 2. ได้เห็นกฎแห่งกรรมว่าได้ทำกรรมอะไรไว้ กรรมนั้นจึงกลับมาสนอง 3. เกิดปัญญาแก้ปัญหาชีวิตได้จากการไปเรียนวิชาอาคมกับหลวงพ่อดี แล้วรู้ว่าวิชาอะไรก็ไม่สู้วิชาวิปัสสนากรรมฐาน

พระเจริญได้สำเร็จวิปัสสนากรรมฐานเข้าสู่ถึงโสดาปัตติผล และได้ดวงตาเห็นธรรม โดยเจ้าคุณโชดกได้อนุญาตให้พระเจริญเข้าฟังถวายเป็นการสอบอารมณ์ สมเด็จพระราชชนนีและพระองค์สามารถเข้าผลสมาบัติได้ เจ้าคุณโชดกส่งพระเจริญไปเรียนพระอภิธรรมที่วัดระฆังโฆสิตารามกับพระอาจารย์เทศน์ ขาวพม่า จนเข้าใจจิตเจตสิก รูปนิพพาน และได้เรียนภาษาสิงหลกับหลวงปู่ภาค จนสามารถอ่านบันทึกแผ่นทองของสมเด็จพระพุฒาจารย์โต และหลวงปู่ภาคได้ให้ “มรดก” ของสมเด็จพระพุฒาจารย์โตคือ พระสมเด็จ 5 องค์ สร้อยลูกประคำ 9 สี 1 เส้น และผงสมเด็จ 1 โถใหญ่ ซึ่งนำมาใช้เวลาหล่อพระ โดยใช้ผงสมเด็จผสมครั้งละ 2 กำมือ ที่เหลือเก็บไว้แจกลูกศิษย์

หลวงพ่อดีได้ให้พระเจริญไปเช่าเมรุที่หัวเวียง แต่บังเอิญเรือรับจ้างส่งผิบบ้านจึงทำให้พระเจริญได้พบกับแม่เชิญศรี ซึ่งเป็นมารดาในอดีตชาติ โดยแม่เชิญศรีทราบได้จากการนั่งสมาธิและฝันติด ๆ กัน 3 คืน ว่าลูกชายของนางเป็นพระภิกษุจะมาหาในวันที่ 5 ก.พ. 2498 เวลา 10.30 น. และจะมาฉันเพลที่บ้าน ซึ่งก็คือวันนี้ และนางได้บอกอีกว่าพระเจริญในอดีตชาติเป็นแม่ทัพและโดนกลศึกฆ่าตายในสนามรบ เมื่อพระเจริญกลับมาถึงวัดพระหมื่นบุรีคือนั้น พระเจริญได้เจริญวิปัสสนากรรมฐานและเจริญสมถภาวนา จึงทำให้ได้เห็นท่านในอดีตชาติซึ่งตรงตามที่แม่เชิญศรีบอก แต่ได้เห็นเจ้ากรรมนายเวรของแม่เชิญศรีที่เป็นทาสหนุ่มชื่อนายโท และเห็นแม่ทัพที่ไปช่วยท่านตอนถูกพม่าจับไปเป็นตัวประกันและเห็นนายทหารคนสนิทชื่อ “จันสม” ซึ่งแม่ทัพและนายทหารคนสนิท 2 คนนั้น ได้กลับชาติมาเกิดเป็นหญิงทั้งคู่ และต้องชดใช้กรรมที่ติดตามตัวมา

โยมยายป่วยหนัก พระเจริญได้มาเยี่ยมและได้คุยกันถึงเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ และโยมยายได้สอนให้ลูกหลานหมั่นสะสมบุญกันให้มาก ๆ แล้วจึงถึงแก่กรรมในวันนั้นอย่างสงบ หลังจากนั้น 2 ปี พระเจริญได้รับคำสั่งจากกรมการศาสนาให้ไปรักษาการเจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วง เพราะเจ้าอาวาสองค์เดิมถึงแก่กรรมไปด้วยโรคเฝ้าในท้อง และพระเจริญตั้งใจว่าจะสร้างวัดป่ามะม่วงให้เป็นสำนักสอนวิปัสสนากรรมฐาน

เรื่องย่อ นารีผล

เมื่อพระเจริญได้มารักษาการเจ้าอาวาสที่วัดป่ามะม่วง ก็ปรากฏว่าไม่มีพระเถรรูปใดมาต้อนรับเพราะไม่เต็มใจที่จะให้พระเจริญมาเป็นสมภารที่วัดนี้ และอยากให้หลวงตาอ่อนขึ้นเป็นสมภาร แต่ว่าขาดคุณสมบัติ ซึ่งจริง ๆ แล้ว มหาห้อง เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์เป็นผู้จัดการเรื่องการรักษาการเจ้าอาวาสทั้งหมด เพื่อให้พระเจริญแสดงความรู้ความสามารถได้เต็มที่ แต่ก็มีญาติโยมมาต้อนรับและช่วยเหลือพระเจริญในการทำมาหากินแล้วพระเจริญก็ได้พบกับหลวงตาอ่อนและหลวงตาเฟื่อง ซึ่งพระ 2 รูปนี้ ไม่ค่อยเต็มใจอยากสนทนากับพระเจริญเพราะมีทิฐิพระ ซึ่งพระเจริญได้ตั้งใจไว้ว่าจะกำจัดทิฐิพระออกจากพระทั้ง 2 รูปนี้ให้ได้ เณรเฉลียวได้มาขอฝากตัวเป็นศิษย์กับพระเจริญ โดยพระเจริญได้บอกให้เณรเฉลียวเรียนกรรมฐานด้วย หลังจากนั้น 3 เดือน พระเจริญก็สามารถปราบทิฐิพระทั้ง 2 รูปได้ พระเจริญโดนฟ้าผ่าตอนสอบอารมณ์ญาติโยมที่มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แต่ก็ไม่เป็นอะไร พร้อมกับสอนญาติโยมเรื่องผลของการสวดมนต์และเวรกรรมจากผลกรรมที่ทำให้ หลังจากนั้นแม่ชีก้นทองได้มาขออาศัยอยู่ที่วัดป่ามะม่วงเพราะมีเทวดาไปเข้าฝันให้มาอยู่ที่วัดนี้ และได้พบว่าเทวดาที่มาสิงสถิตที่ต้นพิกุลหลังโบสถ์ของวัดป่ามะม่วงได้มาชวนให้แม่ชีก้นทองสวดมนต์ทุกคืน และได้สอนให้สวดมหาเมตตาคครอบจักรวาลด้วย โดยที่พระเจริญได้ไปแอบฟังว่ามีเทวดามาชวนแม่ชีก้นทองสวดมนต์จริงหรือไม่ และยังรู้เรื่องน้ำที่ขังในโบสถ์ว่าเป็นน้ำทิพย์ และรู้ว่านารีผลมีอยู่จริง

พระเจริญตั้งใจจะไปหาซื้อหนังสือสวดมนต์เพื่อจะนำบทสวดมนต์มาเทียบตรวจสอบกับบทสวดมนต์มหาเมตตาคครอบจักรวาลที่เทวดามาชวนให้แม่ชีก้นทองสวดทุกคืน แต่เทวดาได้บอกผ่านมาจากแม่ชีก้นทองว่าไม่มีขายให้ไปขอยืมจากท่านพระครูปลัดเสียม วัดสุทัศน์ฯ บทสวดมนต์ที่ใช้สวดอยู่ในหนังสือของพุทธาภิเษกฉบับสมเด็จพระสังฆราชแพ เมื่อได้หนังสือพุทธาภิเษกมาแล้วพระเจริญได้นำมาตรวจสอบแล้วปรากฏว่าตรงกันกับของแม่ชีก้นทองที่ใช้ทอง พระเจริญจึงได้คัดลอกบทสวดมนต์ไว้เป็นหลักฐานเพื่อนำไปแจกให้ญาติโยมในภายหลัง

พระเจริญได้พบกับแม่สะอึ่งที่ได้กลับชาติมาเกิดเป็นลูกอาแป๊ะ และเธอระลึกชาติได้ตอนอายุ 11 ปี ว่าเธอเป็นภรรยาของนายปุ่นและให้อาแป๊ะพาไปหานายปุ่น ซึ่งขณะนั้นเธอมีอายุได้ 15 ปี และนายปุ่นมีอายุ 78 ปี โดยเล่าให้ฟังว่าเธอมีชีวิตรอยู่ในโลกมนุษย์ได้แค่ 20 ปี เพราะยมบาลได้ให้มาเกิดเพื่อใช้หนี้นายปุ่นที่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แม่สะอึ่ง ซึ่งตอนนั้นถูกลงโทษอยู่ในนรกเป็นเวลา 100 ปี เพราะก่อกรรมทำเข็ญไว้มาก แต่จากบุญกุศลที่นายปุ่นอุทิศไปให้เธอ หลังจากตายไปแล้วจึงทำให้โทษลดลงเหลือ 20 ปี และยมบาลยังบอกอีกว่าถ้าไม่ยอมตกนรกก็อย่าก่อกรรมทำชั่วอีก

และให้สัญญาว่าจะต้องรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ และต้องสร้างกุฏิกรรมฐาน 1 หลัง ในราคา 1 ชั่ง ไม่ขาดไม่เกิน และให้แล้วเสร็จในวันเดียว

หลังจากนั้น 2 ปี พระเจริญได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ และได้เลื่อนตำแหน่งจากรักษาการเจ้าอาวาสเป็นเจ้าอาวาส สมภารเจริญตั้งใจไว้ว่าจะไปอาราธนานิมนต์ท่านเจ้าคุณโชดกมาทำพิธีเปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐาน โดยที่เจ้าคุณโชดกได้ทำนายไว้ว่าสำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดป่ามะม่วงจะเจริญรุ่งเรืองและมีชื่อเสียงมาก และยังได้ทักพระเจริญอีกว่าจะได้พบมั่งกะผลในปี 2515

พระเจริญได้พาพระบุญไปฝากเรียนบาลีและวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดมหาธาตุ ในปีถัดมาก่อนเข้าพรรษาพระเจริญได้ถูกฟ้าผ่าอีกครั้ง จึงทำให้ท่านหูหนวก แต่ท่านก็ไม่ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล แต่รอให้หายเป็นปกติเอง เดือนต่อมาท่านได้ลื่นล้มในห้องน้ำทำให้แขนขาหักจึงออกบิณฑบาตไม่ได้ เพราะผลกรรมที่ทำไว้ในวัยเด็ก

หลังจากนั้น 6 เดือน พระเจริญก็หายเป็นปกติจากโรคหูหนวก และได้บอกให้นางแต้มที่มาเจริญวิปัสสนากรรมฐานแล้วไม่เป็นผลก้าวหน้า จึงให้นางแต้มขอขมาและขอโหสิกรรมกำนันเขียวที่เสียชีวิตเพราะนางแต้ม จึงส่งผลต่อการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อได้ทำการขอขมาแล้วปรากฏว่าการเจริญกรรมฐานของนางแต้มได้ก้าวหน้าขึ้น และได้เข้าผลสมาบัติ 12 ชั่วโมง เมื่อออกจากผลสมาบัติ นางแต้มจึงแผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลให้กำนันเขียวสามิผู้ล่วงลับ ต่อมาแม่ชีมาขออาศัยอยู่ที่วัดป่ามะม่วงคือ แม่ชีเขียว แม่ชีเจียน และเพื่อนแม่ชีเจียนอีก 3 คน เพราะอยากมาฝึกวิปัสสนากรรมฐาน และแม่ชีเขียวได้แนะนำให้พระเจริญไปซื้อบ้านนายอำเภออินทร์บุรีมาทำเป็นสำนักชี แต่ก็ได้ไปพบกับเปรตแม่กาหลงที่ไม่ยอมไปผุดไปเกิดเพราะห่วงบ้านนายอำเภอ ซึ่งพระเจริญได้ชวนให้เปรตแม่กาหลงมาฝึกวิปัสสนากรรมฐานกับแม่ชีเขียว แล้วเปรตแม่กาหลงก็ยอมมาแต่โดยดี ต่อมาแม่ชีแดงได้มาขออาศัยอยู่ที่วัดป่ามะม่วง แต่ก็ได้สร้างความอึดอัดใจให้เพื่อนแม่ชีด้วยกันเพราะไม่เคยช่วยงาน และเห็นแก่ตัวที่สุด ต่อมาเปรตแม่กาหลงได้มาสิงแม่ชีแดงเพื่อจะมาบอกพระเจริญว่าตนจะไปเกิดเป็นเทพบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และถือโอกาสเข้าแม่ชีแดงเป็นการสั่งสอน

สมภารวัดกลางทุ่ง ได้พา ด.ช.สำริด ลูกชายของท่านมาฝากให้เรียนหนังสือกับพระเจริญ ซึ่งพระเจริญก็รับเป็นลูกศิษย์ก้นกุฏิ ต่อมาพระเจริญกับ ด.ช.สำริด ได้ไปพบทารกฝาแฝดเพศชายที่พ่อแม่นำมาทิ้งหน้าวัดตอนท่านจะออกบิณฑบาตตอนเช้า ท่านจึงเก็บมาให้แม่ชีช่วยเลี้ยง โดยตั้งชื่อว่า “ด.ช.แดง กับ ด.ช.ขาว” ซึ่งภายหลังได้มีคนนำไปลือกันว่าพระเจริญมีลูกกับสีกาแล้วนำมาให้แม่ชีเลี้ยง

พระเจริญได้พบกับ ดร.กริช เพื่อนสมัยเรียนมัธยม ได้พาครอบครัวมาเยี่ยมและเล่าชีวิตช่วงไปเรียนต่อที่เมืองนอกจนมาแต่งงานกับนางพิมพาและมีลูกด้วยกัน หลังจากนั้นนางแต้มได้เสียชีวิต

โดยตกบันไดบ้านคอหักตายเพราะกรรมที่ได้ทำกับสามีเอาไว้ ซึ่งนางแถมได้ขอโศกกรรมและเจริญกรรมฐานแล้วก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีกฎแห่งกรรมที่ทำไว้ได้ ต่อมาพระเจริญได้ขอให้กรรมที่ตอนไก่อคือ ท่านเกิดอาการปวดท้องจนฉันอะไรเข้าไปไม่ได้ จนกระทั่งนายหล่อได้พามาพบแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช แต่แพทย์ได้วินิจฉัยจากผลการเอกซเรย์ว่าลำไส้เน่าต้องผ่าตัดด่วน และโอกาสที่จะรอดชีวิตยากมาก พระเจริญจึงได้แอบหนีออกจากโรงพยาบาลกลับมาที่วัดป่ามะม่วง และได้มาพบกับมหาเถียบซึ่งปัจจุบันเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดสิงห์บุรี ได้มาเยี่ยมพระเจริญและบอกวิธีปฎิบัติให้พระเจริญฉัน หลังจากนั้นพระเจริญก็หายจากโรคปวดท้อง และได้เจริญกรรมฐาน ตั้งจิตกรวดน้ำให้เจ้ากรรมนายเวรคือไก่อ 21 ตัว ซึ่งต่อมาได้มีจดหมายจากแพทย์โรงพยาบาลศิริราช โดยถามเรื่องการมรณภาพด้วยโรคลำไส้เน่าของเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วงว่าเผาหรือเก็บไว้ พระเจริญจึงตอบกลับไก่อว่ายังมีชีวิตอยู่ ทำให้เป็นที่แปลกใจของแพทย์และนักศึกษาแพทย์ ซึ่งภายหลังได้เดินทางมาเยี่ยมและขอจดตำรับยาจากพระเจริญ

ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระเจริญได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร จากพระเจริญเป็นท่านพระครูเจริญ และเทวดาที่สิงสถิตที่ต้นพิบูลได้มากราบลาพระเจริญ และได้ทำนายว่าพระเจริญจะได้พบกับนารีผลที่ประเทศศรีลังกาในปี 2515 และจะพบกับบ่อน้ำทิพย์ที่ประเทศจีนในปี 2525 และหลังจากนั้นแม่ชีก้อนทองก็ได้มาลาพระเจริญเช่นกัน ต่อมาพระเจริญได้พบกับนายวิกโก้ บราวน์ โดยมาขอบวชพระเพราะรู้สึกประทับใจที่พระเจริญสามารถตอบคำถามของเขาได้ หลังจากที่เขาสอบถามพระมาหลายวัดแล้ว พระวิกโก้ปฏิบัติสมณกิจได้ครบถ้วนและรู้ซึ่งภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ภายหลังสามารถเจริญกรรมฐานได้จนถึงขั้นสามารถส่งโทรจิตถึงปู่และพ่อแม่ที่อยู่ประเทศนอร์เวย์ได้ และลาสิกขาเมื่อบวชได้ 45 วัน

พระเจริญเตรียมสร้างโบสถ์ใหม่ โดยพระเจริญทราบว่าจะมีคนที่เคยสร้างโบสถ์นี้เมื่อชาติที่แล้วมาช่วยสร้าง ซึ่งก็คือนายทองหยดและมีผู้ที่มาช่วยจากจังหวัดพิจิตร และจังหวัดนครราชสีมา โดยมาร่วมทำบุญทอดกฐินสามัคคี และกำหนดวันทำพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และดวงวิญญาณระหว่างที่สร้างโบสถ์ หลวงตาเฟื่องและหลวงตาอ่อนได้มรณภาพในเวลาไล่เลี่ยกัน จึงทำให้ชาวบ้านเป็นห่วงพระเจริญและกลัวว่าโบสถ์จะสร้างไม่เสร็จ แต่หลังจากนั้นครึ่งปี โบสถ์ก็สร้างเสร็จและมีการจัดงานฉลองพระอุโบสถ

ดร.กริช ได้กลับชาติมาเกิดเป็นลูกเศรษฐีคนจีน และได้มาขอพบพระเจริญ และเล่าให้พระเจริญฟังเรื่องการกลับชาติมาเกิด และให้พระเจริญช่วยไปยืนยันกับนางพิมพาที่เป็นภรรยาเมื่อชาติที่แล้วว่าเขาคือ ดร.กริช จริง ซึ่งภายหลังนางพิมพาก็เชื่อ และ ดร.กริช ในร่างของ ด.ช. อายุแปด

ขอขบได้ขออนุญาตครอบครัวของเขามาฝึกกรรมฐานกับพระเจริญ และครอบครัวของเขาก็มาฝึกกรรมฐานด้วยเช่นกันก่อนจะเดินทางอพยพไปอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น

ต่อมานายวิกโก้ บราวน์ ได้มาเยี่ยม และขอข้อมูลการระลึกชาติจากพระเจริญ ซึ่งนายวิกโก้เองก็สามารถระลึกชาติได้ว่าเคยเป็นชาวฮอลันดาที่เป็นคนทูลขอพระราชทานพระพุทธรูปนาคนปรกจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อนำมาประดิษฐานไว้ที่โบสถ์วัดป่ามะม่วง ซึ่งทำให้เขามีความผูกพันมาก หลังจากนั้นนายวิกโก้ก็ได้ข้อมูลการระลึกชาติของ ดร.กริช แม่สะอั้ง นายบุญช่วย ที่กลับชาติมาเกิดเป็นขอมเพราะชาติที่แล้วเป็นเศรษฐีแต่ไม่เคยทำบุญ และยังได้ข้อมูลการระลึกชาติจากเจ้าคุณศีลสารวิสุทธิ วัดชลธาราโศก จัหวัดนครราชสีมา พระบุญได้มาพบพระเจริญและได้เรียนให้ทราบว่าเขาได้เป็นพระมหาบุญแล้ว

พ.ต.ท.ชนม์ จินตนา ที่เป็นเจ้าภาพบวชให้นายวิกโก้ บราวน์ ได้มากราบลาพระเจริญเพื่อเดินทางไปรับตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสถานีตำรวจภูธร อำเภอลำปาง โดยพระเจริญจะเดินทางไปด้วยเพราะรู้ว่าจะมีการหลอกให้เซ็นเอกสาร โดยก่อนเดินทางพระเจริญได้เห็นภาพนิมิตเป็นไก่ 20 ตัว มาเตือนว่าพระเจริญต้องมรณภาพในรถไฟระหว่างเดินทางเพราะไล่ติงแตก แต่พระเจริญก็สามารถรอดชีวิตมาได้

เมื่อพระเจริญเดินทางกลับมาจากอำเภอลำปาง นายหล่อได้บวชให้พระเจริญ 1 พรรษา เพราะได้บ่นไว้ว่าขอให้พระเจริญกลับมาจากอำเภอลำปางได้อย่างปลอดภัย สมภารตุ๋ได้พบกับหนุ่มที่เดินทางมาจากป่าหิมพานต์เพื่อมาขอพักอาศัยอยู่ที่วัดเป็นเวลา 7 คืน ซึ่งสมภารตุ๋ก็ดูแลเป็นอย่างดีเมื่อครบกำหนด 7 วัน หนุ่มเมืองหิมพานต์ได้มาลาพร้อมกับบอกสมภารตุ๋ว่าถ้าคิดจะทำอะไรจงทำให้เสร็จภายใน 3 ปี และได้ทำนายผลไว้ให้สมภารตุ๋เก็บไว้

พระมหาบุญได้รับมอบหมายจากพระเจริญให้ทำหน้าที่สอนปริยัติธรรมให้กับภิกษุในวัด โดยที่พระมหาบุญตั้งใจที่จะสึกหลายครั้ง แต่พระเจริญไม่ให้สึกเพราะรู้ว่าพระมหาบุญไม่มีดวงครองเรือนต้องบวชตลอดชีวิต พระเจริญได้ไปเยี่ยมโยมโกที่โรงพยาบาลและทราบว่าระหว่างเดินทางกลับวัดจะต้องเกิดอุบัติเหตุเพราะต้องใช้น้ำเต้าโดยมีนายหล่อติดตามไปด้วย แต่ก็รอดชีวิตมาได้เพราะเวรกรรมยังไม่หมด ต่อมาเมื่อหญิงสาวชื่อชบา มาขอบวชเป็นชี แต่พระเจริญก็รู้ว่าเธอถูกจ้างมาทำให้พระเจริญเสียชื่อเสียง แต่ก็ยอมให้บวช จากนั้นหลานสาวของแม่ชีก้อนทองได้มาบอกเรื่องการเสียชีวิตของแม่ชีก้อนทอง และยังฝากมาเตือนเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ได้ส่งใส่สึกมาทำให้พระเจริญเสียชื่อเสียง แต่แม่ชีชบาก็ไม่สามารถทำได้สำเร็จ จึงปาวประกาศให้ชาวบ้านรู้ว่าเธอจะโดนพระเจริญปล้ำเลยทำให้เธออยู่วัดนี้ไม่ได้

3 เดือนต่อมา พระเจริญได้รับคำสั่งจากกรมการศาสนาให้ไปประชุมองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกที่ประเทศศรีลังกา โดยมีหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นหัวหน้าคณะนำภิกษุ 2 รูป และคฤหัสถ์ 8 คน ซึ่งพระเจริญได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการไปครั้งนี้ 5 ข้อ คือ 1. ขอให้ได้นมัสการพระเจี๊วยแก้ว 2. ได้นมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์ 3. ได้พบนาวิผล 4. ได้ไปดูหมู่บ้านคนไทยในประเทศศรีลังกาที่ได้ไปตั้งรกรากตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 5. ได้ไปดูหน้าตาพวกทมิฬพหิชาติที่ฆ่าพระเถระเพื่อทำลายศาสนาพุทธ ซึ่งภายหลังพระเจริญก็สามารถทำได้ตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ทุกประการ และการเดินทางไปประเทศศรีลังกาในครั้งนี้พระเจริญก็ได้พบกับท่านพุทธาจารย์โต พรหมรังสี ซึ่งมาในรูปของงูมีหงอน แต่ไม่ใช่พญานาค และได้เข้าพบในนิมิตเพื่อมาบอกเรื่องการไปนมัสการพระเจี๊วยแก้ว และก่อนเดินทางกลับประเทศไทย พระเจริญได้บริจาคปัจจัยให้พระมัคคุเทศก์ไว้เป็นทุนการศึกษาของภิกษุชาวไทยที่มาศึกษาที่ประเทศศรีลังกา จึงทำให้พระนักศึกษารู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของพระเจริญเป็นอย่างมาก

นายสำริดได้มาแจ้งข่าวการมรณภาพของสมภารตุ้ และนิมนต์ไปงานสวดอภิธรรมศพสมภารตุ้ที่วัดกลางทุ่ง โดยทายกวัดได้นำนาวิผลที่ห่อไว้ด้วยผ้าขาวให้พระเจริญและนายสำริดดู และไม่แน่ใจว่าเป็นเพราะสิ่งนี้หรือไม่ที่ทำให้สมภารตุ้มรณภาพ และได้เล่าเรื่องที่มีหนุ่มหิมพานต์มาขอพักที่วัดเมื่อ 3 ปีก่อน และก่อนไปได้มอบสิ่งนี้ไว้ให้สมภารตุ้ และสมภารตุ้ได้สั่งทายกวัดไว้ว่าถ้าท่านมรณภาพแล้วให้เก็บสิ่งนี้ไว้ให้นายสำริดด้วย แต่นายสำริดไม่เห็นค่าของมัน พระเจริญจึงต้องเก็บไว้เอง

พระมหาบุญตั้งใจจะสร้างพระเครื่องจำนวน 616 องค์ เพื่อให้พระเจริญแจกจ่ายญาติโยมเนื่องในวันคล้ายวันเกิดท่านพระครูภาวนาวิสุทธิซึ่งก็คือพระเจริญนั่นเอง พระเจริญและพระมหาบุญได้ช่วยกันสร้างพระเครื่องขึ้นมา ซึ่งแปลกกว่าพระเครื่องทั่วไป หลังจากออกพรรษาและรับกฐินแล้วพระเจริญได้มอบหมายงานให้พระมหาบุญรักษาการเจ้าอาวาสแทนเพราะพระเจริญจะออกธุดงค์เป็นเวลา 2 เดือน โดยก่อนออกธุดงค์พระเจริญจะเข้าผลสมาบัติเป็นเวลา 7 วัน

เมื่อพระเจริญออกสมาบัติแล้ว พระเจริญได้เตรียมตัวออกธุดงค์ โดยมีจุดหมายปลายทางที่อำเภอภูคา จังหวัดน่าน โดยพระเจริญได้ใช้คาถาย่นระยะทาง เมื่อได้พบกับพระในป่า พระเจริญได้ทำความเคารพและได้พูดคุยซักถามพระในป่า ซึ่งท่านให้เรียกว่า “หลวงพ่อดำ” หลวงพ่อดำได้บอกที่มาของชื่อ “ชมพู่ทวีป” และได้บอกว่าอนาคตข้างหน้าพระและคนจะทำชู้กันมากขึ้น และยังทำนายว่าพระเจริญจะต้องมรณภาพเมื่ออายุ 50 ปี แต่ด้วยอานิสสงส์ที่ช่วยเหลือคนมากจึงทำให้มีอายุยืนยาวต่อไป แต่มีข้อแม้ว่าพระเจริญจะต้องต่ออายุทุกปี และยังทำนายต่ออีกว่าช้างของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะมาอยู่ที่วัดป่ามะม่วงในปี 2535

พระในป่าและพระเจริญได้ออกอุตงค์ไปที่ดงพญาเย็น โดยไม่ได้ใช้คาถาย่นระยะทาง และได้เตือนว่าการเดินป่าจะต้องมีสติรู้ตัวตลอดเวลา ถ้าขาดสติอาจทำให้ถึงชีวิตได้ ซึ่งระหว่างออกอุตงค์ พระในป่าได้เทศน์สอนเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว วัตถุ 5 ประการ มลทินของสมณะ และพระเจริญได้ตอบคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมกับพระในป่าอีกด้วย

จนกระทั่งเดินทางมาถึงดงพญาเย็นในเวลาเย็นจึงได้ปักกลด ซึ่งห่างกันประมาณ 25 วา เมื่อปักกลดเสร็จ พระเจริญได้ยินเสียงเปรตมาขอส่วนบุญจึงบริกรรมคาถาอุทิศส่วนกุศลไปให้ และได้สวดบทพาหุงมหากา สวดปริตร 6 ตำนาน ๆ ละ 3 จบ และต่อด้วยทำวัตรเย็นและนั่งภาวนา ซึ่งการฝึกเจริญกรรมฐานในดงพญาเย็นครั้งนี้ พระเจริญได้พบกับอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโขลงช้างตกน้ำมัน ซึ่งพระเจริญก็รอดชีวิตได้จากการเรียนวิชาคชศาสตร์จากหลวงพ่อดี และยังพบกับนางเสือสมิง ซึ่ง “ขรัวโต” ก็ได้มาช่วย โดยให้สวดบทเมตตามหานิยม

พระเจริญได้เจริญกรรมฐานจนกระทั่งบรรลุธรรมได้สำเร็จ แต่หลวงพ่อดำหรือพระในป่าก็ได้บอกว่าเวรกรรมของพระเจริญยังไม่หมด ยังต้องชดใช้กรรมที่ก่อไว้ให้หมด เพราะการเจริญกรรมฐานนี้ “ไม่สามารถตัดกรรมได้” และได้เทศน์สอนหลักธรรมเรื่อง “วิภูษังสาร” ที่เรียกว่า “สังโยชน์ 10” จากนั้นหลวงพ่อดำหรือพระในป่า ก็ได้บอกให้พระเจริญเตรียมออกอุตงค์ไปที่อำเภอกุฉา จังหวัดน่าน โดยไม่ให้ใช้คาถาย่นระยะทาง และหลวงพ่อดำจะไปรอพระเจริญที่อำเภอกุฉา

เมื่อพระเจริญได้เดินทางมาถึงอำเภอกุฉา หลวงพ่อดำได้บอกพระเจริญว่าต้องไปปราบผีดิบที่แพะเมืองผี เพราะตอนนี้ชาวบ้านกำลังเดือดร้อนมาก ซึ่งภายหลังก็สามารถปราบได้สำเร็จ โดยการขุดซากศพขึ้นมาทำการฌาปนกิจ จากนั้นหลวงพ่อดำและพระเจริญก็ได้ออกเดินทางไปจังหวัดลำปาง โดยที่พระเจริญได้ไปกราบหลวงพ่อกะหม เขมโก ที่สุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง และได้สนทนาธรรมในเรื่องการใช้กรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการบรรลุธรรม

จากนั้นพระเจริญได้มาพบกับหลวงพ่อดำซึ่งรอพระเจริญอยู่ที่ใต้ต้นสัตบรรณ และได้ออกเดินทางไปนมัสการเจดีย์เขาคอง ประเทศพม่า โดยที่หลวงพ่อดำไปรอพระเจริญอยู่ที่ชายแดนประเทศพม่า ซึ่งระหว่างที่เดินทางไปประเทศพม่า พระเจริญได้พบกับคนป่าที่กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร ซึ่งพระเจริญได้เทศน์สอนคนป่าเหล่านั้นว่าให้เลิกกินเนื้อมนุษย์และเนื้อสัตว์อีก 9 อย่าง และได้ให้สมาทานศีลและรับไตรสรณคมณ์ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและจะทำให้ชาติต่อไปไม่ต้องมาเกิดเป็นคนป่าอีก หากปฏิบัติตามคำสอนของพระเจริญ ซึ่งระหว่างเดินทางและปักกลดอยู่กลางป่า พระเจริญก็ได้พบกับช้างพม่า ซึ่งเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันมาก่อนแต่ก็รอดชีวิตมาได้จากการช่วยเหลือของหลวงพ่อดี ก่อนที่พระเจริญจะเดินทางไปประเทศพม่า หัวหน้าคนป่าได้นำอาหารมาถวาย โดยพระเจริญได้ให้ศีลให้พรและเทศน์สอนคนป่าให้รักษาศีลและสวดมนต์

หลังจากที่พระเจริญได้เดินทางไปนมัสการเจดีย์ชเวดากองที่ประเทศพม่าแล้ว พระเจริญได้เดินทางกลับจากธาตุคงค้ไปเยี่ยมโยมแม่ และทราบว่าโยมพ่อบวชพระได้ 1 เดือนแล้ว พระเจริญได้พบกับโยมออง หญิงตาบอดที่มาฝึกกรรมฐาน และพระเจริญได้พิสูจน์ว่าโยมอองสามารถจำแนกและจดจำบุคคลได้อย่างไร ซึ่งภายหลังได้ทราบว่าโยมอองใช้ประสาทสัมผัสจากการได้กลิ่น โยมอองตั้งใจจะเจริญกรรมฐานให้ได้ในวันพระที่จะมาถึงอีก 7 วัน ซึ่งหลังจากนั้นโยมอองก็ได้เสียชีวิตลงโดยได้เขียนจดหมายทิ้งไว้ ต่อมาพระเจริญได้ฝากให้นายแดงและนายขาวไปบวชเณรและเรียนกับพระมหาวิจิตร วัดภาวนาภิรตา ที่กรุงเทพฯ และนายสำริดได้พาเพื่อนชื่อ “สมชาย” มาช่วยรับใช้พระเจริญแทนเขาเพราะจะไปอยู่บ้านแฟน ในวันพระขึ้น 15 ค่ำ “พระพอง” หลวงพ่อของพระเจริญได้มาปรากฏในนิมิตและมาลาพระลูกชายเพื่อไปบำเพ็ญบารมีต่อในเทวโลก ซึ่งเมื่อพระเจริญตื่นขึ้นมาจึงรู้ว่าเรื่องในฝันนั้นเป็นจริง

เรื่องย่อ สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม

นายบัวเฮียวได้มาขอบวชเป็นพระกับพระเจริญ โดยได้โกหกพระเจริญว่าเป็นคนไทยเพราะกลัวว่าพระเจริญจะไม่บวชให้ แต่พระเจริญก็ทราบอยู่ก่อนแล้วว่านายบัวเฮียวไม่ใช่คนไทย แต่เป็นคนเชื้อสายญวน ซึ่งนายบัวเฮียวก็ได้สารภาพกับพระเจริญในภายหลัง และบอกสาเหตุที่มาบวชที่วัดนี้ เพราะได้ฝันติด ๆ กัน 3 คืน ว่าเห็นวัดป่ามะม่วงและพระเจริญ แต่ในฝันมีเสียงบอกว่ให้มาบวชวัดนี้ และจะสามารถแก้กรรมได้ พระเจริญได้สอนให้พระบัวเฮียวฝึกเจริญกรรมฐานด้วยตัวท่านเอง พระบัวเฮียวได้ตั้งใจสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น สวดปาติโมกข์ ปฏิบัติตามพระวินัยสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ และได้ฝึกกรรมฐานโดยมีพระมหาบุญและพระเจริญเป็นผู้ดูแลอยู่ห่าง ๆ ซึ่งขณะที่พระบัวเฮียวฝึกกรรมฐานได้มีอาจารย์จากนครสวรรค์ 3 คน มาขอฝึกกรรมฐานเป็นเวลา 3 วัน 1 ใน 3 คนนั้นมีครูใหญ่ชื่อ นายสฤษดิ์ ซึ่งภายหลังได้สำเร็จกรรมฐาน และได้พบกับหลวงตาเฟื่องที่เป็นปรตมาขอส่วนบุญ โดยให้นายสฤษดิ์ช่วยบอกพระเจริญว่าให้ทำบุญถวายผ้าไตรจีวรและให้ช่วยแม่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลให้ด้วย

ระหว่างที่พระบัวเฮียวได้ฝึกกรรมฐานก็ได้พบกับอุปสรรคในการฝึกกรรมฐาน โดยที่ได้ปรึกษากับพระเจริญอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ยังฝึกกรรมฐานยังไม่สำเร็จ หลังจากที่นายสฤษดิ์และเพื่อนครู 2 คน ที่มาฝึกกรรมฐานได้เดินทางกลับไปแล้ว ไม่นานนักนายสฤษดิ์ได้กลับมาเยี่ยมพระเจริญอีกครั้งพร้อมทั้งซื้อรถตู้ถวายให้วัดป่ามะม่วงเพื่อใช้ในการเดินทางไปกิจนิมนต์ เพราะนายสฤษดิ์ได้ถูกลอตเตอรี่รางวัลที่ 1 จึงแบ่งเงินส่วนหนึ่งมาซื้อรถตู้ และพระเจริญได้แนะนำให้ครอบครัวนายสฤษดิ์มาฝึกกรรมฐานเพื่อแก้กรรม โดยที่พระเจริญทราบว่าคุณสาวคนเล็กของนายสฤษดิ์คือ “น.ส.วรรณวิไล” นั้น เป็นทหารคนสนิทของพระเจริญเมื่อชาติที่แล้วชื่อ “นายจันสม” จะต้องชดใช้กรรมที่ได้ทำไว้เมื่อชาติที่แล้ว และพระเจริญก็ทราบอีกว่าพระบัวเฮียวคือน้องชายของพระเจริญเมื่อชาติก่อน และทั้ง 2 คนนี้ มีจิตผูกพันกับพระเจริญ จึงได้มาพบกันอีกและมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จากนั้นพระเจริญได้เทศน์สอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดให้พระบัวเฮียวฟัง

นายจ้อยหลานชายของพระเจริญได้พาคุณนั้นคือ น.ส.จุก ซึ่งตอนที่นายจ้อยเป็นสามเณรเคยไปบิณฑบาตที่บ้าน น.ส.จุก ซึ่งทั้งคู่ได้มาขอให้พระเจริญดูฤกษ์แต่งงานให้ แต่พระเจริญได้แนะนำให้มาฝึกกรรมฐานที่วัด และได้เทศน์สอนเรื่องกรรมและประโยชน์ของการฝึกกรรมฐาน โดยให้พระบัวเฮียวเป็นพี่เลี้ยงคอยสอนกรรมฐานให้

ระหว่างที่นายจ้อยและ น.ส.จุก รวบรวมกรรมฐานกับพระเจริญ คุณนายดวงสุดาได้พาพ่อและแม่มาฝึกกรรมฐาน โดยผู้เป็นพ่อชื่อเก่าแก่เส็ง ส่วนแม่ชื่อกิมจ้อ และระหว่างนั้นพระเจริญได้เทศน์สอนเรื่องกฎแห่งกรรมก่อนที่จะขึ้นขอฝึกกรรมฐาน

นางทองรินได้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดปามะม่วง และพระเจริญได้เห็นว่าเป็นกรรมนายเวร กำลังตามมาเอาชีวิตของนางทองริน พระเจริญจึงได้เตือนว่าให้ปฏิบัติกรรมฐานเป็นเวลา 15 วัน โดยห้ามออกจากวัดเด็ดขาดเพราะเธอกำลังมีเคราะห์

พระเจริญได้รับนิมนต์ไปสวดพระพุทธรูปที่งานแต่งงานของนายจ้อยและ น.ส.จุก ซึ่งก่อนไปพระเจริญก็ได้กำชับนางทองรินอีกครั้ง แต่พอหลังจากพระเจริญไปแล้ว นางทองรินรู้สึกร้อนใจอยากกลับบ้านเพราะเป็นห่วงลูกกับสามีจึงออกจากวัดมา แล้วได้ประสบอุบัติเหตุรถชนตายอยู่หน้าวัด ซึ่งระหว่างนั้นสามีและลูกได้เดินทางมาหาที่วัดเพราะคิดถึง แต่ก็ต้องมาพบว่านางทองรินเสียชีวิตแล้ว

ระหว่างที่พระบัวเหี่ยวได้ฝึกปฏิบัติกรรมฐานก็ได้พบอุปสรรคในการฝึกคือ มีมารผจญ พระบัวเหี่ยวมีความรู้สึกอยากสึกเพื่อออกไปแต่งงาน และไม่มีสมาธิในการฝึกเพราะโกรธและเกลียดนางบุญรับที่ชอบส่งเสียงดังตลอดเวลา จึงได้มาปรึกษาพระเจริญ พระเจริญจึงแนะนำให้แผ่เมตตาและบอกวิธีปฏิบัติเพื่อระงับความโกรธ

ครูมนตรีและครูสุมาลีได้นำหินประหลาดที่เพื่อนได้นำมาฝาก ให้พระเจริญทำการสอนกรรมฐานให้ เพราะหินประหลาดนี้ได้เข้าฝันเพื่อนของเขา 3 คืนติดกัน ซึ่งพระเจริญทราบว่าหินก้อนนั้นมีวิญญาณของผู้ชายที่สร้างปราสาทหินพนมรุ้งแล้วถูกหินตกลงมาทับตาย ซึ่งหลังจากนั้นก็ให้มีโยมยกเสามาให้พระเจริญพร้อมกับบอกว่าเสาคุดได้โดยบอกว่า อยากมาอยู่วัดปามะม่วงจะไปช่วยหลวงพ่อกวาดลานวัด ซึ่งพระเจริญก็ทราบอีกว่าเธออยากมาอยู่กับบุรุษผู้มากับก้อนหินเพราะเคยผูกพันกันมาแต่ชาติปางก่อนและได้ชวนให้มาสร้างบารมีร่วมกัน

คุณนายดวงสุดาได้พาเจ้าแกล้งและแม่กิมม้อมาราบพระเจริญ และเล่าเรื่องที่บ้านโดนโจรปล้นแล้วจะฆ่าพ่อ-แม่ แต่ปิ่นยังไม่ออก ซึ่งขณะนั้นพ่อกับแม่กำลังฝึกวิปัสสนากรรมฐานอยู่ และโดนตำรวจจับได้ในภายหลังทราบว่าเป็นลูกหนี้ของเจ้าแกล้งชื่อนายสุข และได้มาขอขมาเจ้าแกล้ง หลังจากนั้นจึงได้ไปประกอบอาชีพเป็นคนขับรถแท็กซี่

พระเจริญได้ช่วยเหลือญาติโยมที่มาขอคำปรึกษาปัญหาชีวิต โดยส่วนใหญ่พระเจริญจะแนะนำให้มาฝึกกรรมฐานที่วัดและหมั่นสวดมนต์แผ่เมตตา ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องครอบครัว เช่น สามีไปมีเมียคนอื่น ลูกหนีออกจากบ้าน ญาติพี่น้องกำลังจะเสียชีวิต เป็นมะเร็งมดลูกเพราะไปทำแท้งโดนสามีทุบตี นอกจากนี้ก็มีมาปรึกษาเรื่องงาน เช่น การคอร์รัปชันของข้าราชการไทย ธุรกิจกำลังจะล้มละลายเพราะโกงลูกค้า ไม่ดูแลบุพการี โดนใส่ร้ายเรื่องเผด็จการของคนอื่น บางคนก็มาปรึกษาเรื่องการฝึกกรรมฐานว่าพบปัญหาอะไรบ้าง โดยเฉพาะครอบครัวควหาบดีที่ลูกชายติดยาเสพติดอยู่ต่ออเมริกา แต่พระเจริญไม่สามารถช่วยเหลือลูกชายได้ แต่ได้แนะนำให้ครอบครัวควหาบดีมาฝึกกรรมฐานเพราะถ้า

ไม่ฝึก ลูกชายในครอบครัวที่เหลืออีก 3 คน จะติดยาอีก หรือคนหบดีอาจจะถูกฆ่าตัดตอนเพราะค้า ยาเสพติดข้ามชาติ จึงส่งผลกระทบถึงคนในครอบครัว ซึ่งภายหลังครอบครัวคนหบดีก็สามารถเจริญ กรรมฐานได้สำเร็จ

พระเจริญได้ไปเยี่ยมนางกิมหงซึ่งกำลังจะเสียชีวิต โดยที่พระเจริญรู้ว่านางกิมหงได้ทำ ความชั่วไว้มาก ไม่ว่าจะเป็นการโกงลูกค้า-ลูกหนี้ จนทำให้เธอร่ำรวยเป็นเศรษฐี จนตอนนี้ที่เธอกำลัง จะตายลูกหลานก็กำลังมาแย่งสมบัติกัน โดยก่อนตายพระเจริญได้บอกให้นางกิมหงขอโทษกรรม และทำให้เป็นสมาธิจะได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี จากนั้นพระเจริญได้ไปงานฉลองพัสดุของท่านเจ้าคณะ จังหวัด ซึ่งในงานพระเจริญโดนเสาเหล็กพุ่งใส่หน้าเพราะผลกรรมที่โยนไม้ไปโดนปากและจมูกของ สุนัขที่นอนอยู่ใต้ต้นปีบโดยไม่ได้ตั้งใจ ตอนที่ทำความสะอาดลานวัด และยังพบกับสตรีทูลีที่รำ กลองยาว แล้วอยู่ ๆ ก็ล้มลงตายและนอนขึ้น ศพเน่าทันที ซึ่งเป็นผลกรรมที่เกิดจากการทำผิดศีล 5 ครบทุกข้อนั่นเอง

นายข้าได้มาขอความช่วยเหลือจากพระเจริญ โดยช่วยให้ลูกชายคือนายขุนทอง ไม่ให้โดน เกณฑ์ทหารเพราะเป็นห่วงที่ลูกชายเป็นกะเทย พระเจริญจึงแนะนำให้มาช่วยงานที่กุฏิแทนการมาเจริญ กรรมฐานเพราะนายขุนทองไม่อยากฝึกกรรมฐาน และพระเจริญยังบอกนายข้าด้วยว่าที่นายขุนทอง เกิดมาเป็นกะเทยเพราะกรรมเก่าที่ทำไว้ชาติที่แล้วคือเป็นคนเจ้าชู้ ส่วนพระบัวเหี่ยวก็สามารถเจริญ กรรมฐานได้ฉะฉานที่ 8 ที่เรียกว่า เข้าถึงนิพพิทาญาณ หลังจากนั้นเจ้าแกล้งได้มาพบพระเจริญ โดยเล่า ให้ฟังว่าเขาเจริญกรรมฐานถึงขั้นได้ทิพยจักขุเหมือนกับพระเจริญ

พระบัวเหี่ยวตั้งใจจะแผ่เมตตาไปให้โยมแม่และโยมพ่อเลี้ยงของท่าน จึงสอบถามพระเจริญ ว่าสามารถแผ่เมตตาให้คนเป็นได้หรือไม่ โดยที่พระเจริญได้ยกตัวอย่างของนายวิกโก้ บราวน์ ที่มา บวชพระแล้วก็สามารถแผ่เมตตาไปให้ปู่ พ่อและแม่ที่อยู่ประเทศนอร์เวย์ได้ พระบัวเหี่ยวจึงตั้งใจจะนั่ง สมาธิกรรมฐานตั้งแต่ 2 ทุ่ม ไปจนถึง 8 โมงเช้า พระเจริญจึงขออนุโมทนา เมื่อพระบัวเหี่ยวได้ออก จากผลสมาบัติตอน 8 โมงเช้า และได้แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลจนถึงเวลาเพล พระบัวเหี่ยวได้พบกับ เทวดาที่แปลงกายเป็นมนุษย์แล้วนำอาหารทิพย์มาถวายโดยที่พระบัวเหี่ยวไม่รู้ว่าเป็นเทวดา หลังจาก นั้นพระบัวเหี่ยวได้รับจดหมายจากโยมแม่ว่าได้รับจดหมายของพระบัวเหี่ยวแล้วแต่ไม่มีเวลาตอบ และ บอกพระบัวเหี่ยวว่าเลิกอาชีพฆ่าวัว-ควายแล้ว และตอนนี้กำลังตั้งครรรค์กับพ่อเลี้ยงของพระบัวเหี่ยว จึงทำให้พระบัวเหี่ยวรู้สึกปิติเป็นอย่างมากที่การฝึกกรรมฐานและแผ่เมตตาของท่านเป็นผล แล้วจึงนำ เรื่องนี้ไปเล่าให้พระเจริญฟัง และพระเจริญยังได้บอกเรื่องที่ท่านจะมรณภาพด้วยอุบัติเหตุรถคว่ำคอ หักตาย วันที่ 14 ต.ค. 2521 เวลา 12.45 น. เพราะผลกรรมที่หักคอนกตอนเป็นเด็กหนุ่ม

พระเจริญได้พบกับโยมปิ่นที่ป่วยเป็นอัมพาตอยู่ที่จังหวัดอ่างทอง ได้มาพบพระเจริญ โดยมาในรูปวิญญาณที่ออกจากร่างขณะนอนหลับ ซึ่งเรียกว่า “เจตภูต” โดยมาบอกพระเจริญว่าเธอจะทิ้งร่างตอนตีสี่ของวันรุ่งขึ้น ให้พระเจริญไปงานศพเธอด้วย ต่อมาไม่นานพระเจริญก็ได้พบกับคุณราศี ซึ่งก็มาพบพระเจริญในรูปของ “เจตภูต” เช่นกัน โดยบอกพระเจริญว่าเธอจะถูกยิงตายในวันพรุ่งนี้จากฝีมือการบงการของเมียน้อยนายประวิทย์ที่มาฝึกกรรมฐานด้วยกัน และกราบขอขมาพระเจริญจึงลากลับ

หลังจากพระเจริญกลับจากงานเผาศพโยมปิ่นที่จังหวัดอ่างทอง พระเจริญได้แวะไปเยี่ยม นางนวลศรีที่อีก 3 วันข้างหน้าเธอจะทิ้งร่างตอน 04.10 น. ซึ่งภายหลังนางนวลศรีก็ไม่ได้เสียชีวิต เพราะก่อนหน้าวันเสียชีวิต 1 วัน ได้มีหมัดทายกมาบอกบุญเรื่องการสร้างโบสถ์ เธอมีจิตศรัทธาอยากทำบุญ ทำให้เธอดีใจมากที่เธอใกล้ตายแล้วยังมีโอกาสทำบุญเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งในคืนนั้นเธอได้นอนทำกรรมฐานพอจิตเป็นสมาธิก็เกิดนิมิตว่า “พรุ่งนี้ยังไม่ตายให้ไปโรงพยาบาลศิริราช หมอจะผ่าตัดให้” โดยที่พระเจริญได้บอกว่าเกิดจากผลกรรมตรวนหรืออุปฆาตกรรม ซึ่งก็คือการพลิกชะตาชีวิตจากตายเป็นไม่ตายเพราะได้มีจิตศรัทธาทำบุญก่อนตาย ซึ่งเป็นบุญใหม่เพราะบุญเก่าหมดแล้วบุญใหม่จึงให้ผลทันที แต่นายฮิมลูกเขยของนางนวลศรีได้เสียชีวิตลง ซึ่งก่อนหน้านี้พระเจริญได้แนะนำให้เขามาฝึกกรรมฐานแล้ว แต่เขาไม่ทำตามทีพระเจริญแนะนำ ซึ่งตรงกันข้ามกับนายทหารคนหนึ่งชื่อ พันโทวิชญ์ ที่จะต้องเสียชีวิตเหมือนกัน แต่พระเจริญได้แนะนำให้มาฝึกกรรมฐาน ซึ่งเขาก็ทำตามคำแนะนำของพระเจริญ โดยลางานมาฝึกกรรมฐานเป็นเวลา 14 วัน ซึ่งเขาก็รอดชีวิตโดยปาฏิหาริย์ และยังสามารถมาพบเนื้อคู่ที่วัดป่ามะม่วงด้วย

พระเจริญได้พบกับอาจารย์ชิตซึ่งเคยเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยเกษตรกรรม จังหวัด เชียงใหม่ และได้ลาออกมาเมื่อรู้ว่าป่วยเป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ผ่านการผ่าตัดมาแล้ว 2 ครั้ง แต่ก็ไม่หาย จึงมาขอความช่วยเหลือจากพระเจริญ โดยพระเจริญได้ให้อาจารย์ชิตฝึกกรรมฐาน และบอกว่ามีโอกาshotายเป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ทำให้อาจารย์ชิตดีใจมากจึงจะขอวชเป็นพระเมื่อหายป่วยจากโรคมะเร็ง แต่พระเจริญก็สามารถรู้ว่าภรรยาของอาจารย์ชิตจะเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งในอีก 3 ปีข้างหน้า โดยที่ไม่ได้บอกอาจารย์ชิต และพระเจริญได้นำต้นไต้ไปกับต้นไมยราบมาประยุาสมนไพรรักษาอาจารย์ชิต และได้เริ่มสอนกรรมฐานให้อาจารย์ชิตด้วยตัวท่านเอง

น.ส.สัมปอย ป่วยเป็นมะเร็งเต้านมและได้มารักษาที่พระเจริญ พร้อมทั้งฝึกกรรมฐานด้วย แต่มีความอดทนน้อยกว่าอาจารย์ชิต พระเจริญจึงเทศน์สอนว่าให้ตั้งใจฝึกกรรมฐานด้วยความอดทน ถึงจะเจ็บปวดจากอาการมะเร็งแค่ไหนก็ต้องทน ต่อมาพระเจริญประสบอุบัติเหตุตกบันไดขาข้างขวาหักเพราะกรรมที่เคยไปหักขานกกระสา และตั้งแต่อาจารย์ชิตมาพักรักษาตัวที่กุฏิพระเจริญก็ไม่ค่อยมี

ญาติโยมมาปรึกษาปัญหาชีวิต เพราะทนกลิ่นเหม็นที่มาจากบาดแผลของอาจารย์ชิตที่เป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลืองไม่ไหว นายขุนทองจึงประกาศรับแขกเป็นเวลา 1 เดือน นอกจากผู้ที่มีเรื่องสำคัญเร่งด่วนเท่านั้นจึงจะอนุญาตให้เข้าพบ แต่พระเจริญก็ต้องมานั่งตอบจดหมายจากญาติโยมที่มีปัญหาชีวิตแทน โดยมีอาจารย์ชิตและนายสมชายเป็นผู้ช่วยตอบจดหมาย ยกเว้นนายขุนทองเพราะเก็บความลับไม่ค่อยอยู่ โดยในการตอบจดหมายส่วนใหญ่พระเจริญจะแนบบทสวดมนต์และบทแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อด้วย

ต่อมาอาจารย์ชิตได้หายป่วยจากโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง เพราะระหว่างปฏิบัติกรรมฐานเขารู้สึกเจ็บปวดบาดแผลที่เป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลืองมาก จึงได้ภาวนาขอให้ระลึกชาติได้ว่าเขาได้ทำกรรมใดไว้จึงต้องมารับกรรมนี้ ถ้าระลึกชาติได้เขาจะขอโทษกรรมจากเจ้ากรรมนายเวร ซึ่งเขาก็สามารถระลึกชาติได้ และเจ้ากรรมนายเวรก็ขอโทษกรรมให้เขา โดยที่อาจารย์ชิตได้มาเล่าให้พระเจริญฟังพร้อมกับกราบขอบคุณพระเจริญที่เมตตาเขา และขอบใจนายสมชายและนายขุนทองที่ดูแลเขาเป็นอย่างดี โดยเขาจะขออยู่ช่วยงานพระเจริญจนกว่าพระเจริญจะหายเป็นปกติแล้วจึงจะกลับบ้าน

เมื่อพระเจริญหายเป็นปกติแล้ว พระเจริญจึงออกรับแขกตามปกติ และพระเจริญได้พบกับคณะอาจารย์สอนวิทยาลัยครูที่มาก่อน 3 ท่าน โดยหนึ่งในนั้นเป็นลูกชายของพระเจริญเมื่อชาติที่แล้ว ชื่อ อ.กวีศุภา มาขอคำปรึกษาจากพระเจริญ จากนั้นพระเจริญได้ทราบข่าวจากแม่ชีเจียนว่า น.ส. สัมป่อย ได้หายจากโรคมะเร็งเต้านมแล้ว

ครอบครัวควนดีได้มาขอพบพระเจริญในกลางดึกคืนหนึ่ง โดยนำเงินมาถวายพระเจริญเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพราะลูกชายคนดีถูกลอตเตอรี่ ซึ่งตรงกับที่ท่านพระครูอธิษฐานจิตว่าขอให้เงินมาช่วยนายสมชายเรื่องงานแต่งงานกับ น.ส.แบ่งรำ และพระเจริญได้ให้ครอบครัวควนดีอยู่ฝึกกรรมฐานที่วัดเป็นเวลา 1 ชั่วโมง เพื่อจะได้กลับหลังเที่ยงคืน เพราะถ้ากลับก่อนเที่ยงคืนจะประสบอุบัติเหตุรถชนเสียชีวิตทั้งครอบครัว โดยที่พระเจริญไม่ได้บอกให้ครอบครัวควนดีทราบ

เจ้าแก่เส็งได้พา “เจ๊กบัก” น้องชายของเจ้าแก่เส็งมาฝึกกรรมฐานกับพระเจริญ 7 วัน เพราะเขาป่วยเป็นมะเร็งลำไส้ซึ่งจะมีชีวิตอยู่ได้แค่ 3 เดือน โดยที่พระเจริญจะช่วยเข้าผลสมาบัติเป็นเวลา 3 วัน และจะต่ออายุให้เจ้าแก่บักเพื่อชดใช้กรรมที่เคยทำไว้ในวัยเด็ก และพระเจริญยังได้ตำรายาฝึบอกที่ช่วยรักษาโรคมะเร็งลำไส้ให้เจ้าแก่บักด้วย หลังจากทีพระเจริญออกจากผลสมาบัติให้เจ้าแก่บัก ทำให้พระเจริญอ่อนเพลียมากเพราะต้องต่ออายุให้เจ้าแก่บัก และได้รับถ่ายเทโรคมะเร็งลำไส้จากตัวเจ้าแก่บักมาสู่ตัวพระเจริญ จึงทำให้พระเจริญมีอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด หลังจากนั้นพระเจริญก็หายเป็นปกติ

นายสมชายได้มาปฏิบัติกรรมฐานเป็นเวลา 15 วัน พร้อมกับชวน น.ส.แป้งรำ มาเข้ากรรมฐานด้วยเป็นเวลา 7 วัน ซึ่งพระเจริญก็เห็นดีด้วยเพราะมีธรรมเสมอกัน จนถึงวันแต่งงาน นายสมชายและ น.ส.แป้งรำ ได้เงินรับไหว้และเงินช่วยงานจากแขกที่มาร่วมงาน รวมทั้งพระเจริญด้วยเป็นจำนวน 70,000 บาท จึงนำเงินมาถวายสมทบทุนสร้างหอประชุมเป็นจำนวน 50,000 บาท และนายสมชายได้นำน้องชายมาช่วยงานที่กุฏิแทนเขาด้วยชื่อ “นายสมชาติ” ซึ่งภายหลังมารู้ว่าเป็นกะเทย

วันที่ 15 ส.ค. 2521 บรรดาลูกศิษย์พระเจริญได้จัดงานวันคล้ายวันเกิดให้พระเจริญ และมีลูกศิษย์หลายคนทราบบ้างอีก 2 เดือนข้างหน้า พระเจริญจะมรณภาพด้วยอุบัติเหตุรถคว่ำ พระเจริญได้แบ่งหน้าที่ให้พระมหาบุญและพระบัวเฮียมารับผิดชอบ และได้บอกกับญาติโยมทุกคนว่าต่อไปถ้าเกิดปัญหาที่มีความทุกข์ใจให้แก้ปัญหาโดยการมาเจริญวิปัสสนากรรมฐาน และพระเจริญได้เทศน์สอนเรื่องพระคุณแม่ ซึ่งก่อนหน้านั้นพระเจริญได้ไปกราบลาและขอโหสิกรรมกับโยมแม่ด้วย

พระเจริญกำหนดจิตออกจากผลสมาบัติ และตั้งจิตแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์และเจ้ากรรมนายเวร แล้วออกบิณฑบาตในตอนเช้าตามปกติ และได้บอกญาติโยมว่าวันนี้เป็นวันสุดท้ายของพระเจริญเพราะจะประสบอุบัติเหตุรถคว่ำคอกหักตายเวลา 12.45 น. เพื่อชดใช้กรรมที่ทำไว้กับนกกระสาและเต่า

ในช่วงเช้าพระเจริญได้ลงมารับแขกที่กุฏิและเทศน์สอนเรื่อง “กฎแห่งกรรม” และเขากำลังจะชดใช้กรรมในอีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้า ทำให้มีลูกศิษย์รู้สึกเสียตายและเสียใจกับการจากไปครั้งนี้ของพระเจริญเป็นอย่างมาก

เวลา 11.00 น. นายแพทย์สิงห์พล แห่งโรงพยาบาลศิริราชได้พาครอบครัวมาถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ สามเณร วัดป่ามะม่วง ซึ่งเขาไม่ได้นิมนต์ไว้ล่วงหน้าเพราะต้องการจะให้เป็นการ “สังฆทาน” ที่สมบูรณ์แบบ พระเจริญได้บอกบรรดาญาติโยมว่าจะออกเดินทางไปบรรยายธรรมที่วัดกวีศาราราม จังหวัดลพบุรี เวลา 12.30 น. จนกระทั่งถึงเวลาเดินทาง พระเจริญได้ลาญาติโยมและออกเดินทาง เมื่อเดินทางมาถึงทางแยกเข้าจังหวัดลพบุรี รถทัวร์บริษัทพันจิตได้ขับรถแซงขึ้นมาด้วยความเร็วสูง โดยไม่ทันเห็นรถสองแถวที่จอดเปิดไฟเลี้ยวขวาตรงแยกทางเข้าจังหวัดลพบุรี จึงได้ชนรถสองแถวคันที่พระเจียวนั่งโดยสารมา ทำให้พระเจริญกระเด็นออกจากรถคอกหักพับถึงราวนม หนังสือระเบิดตั้งแต่หน้าผากถึงท้ายทอย พระเจริญได้ชดใช้กรรมให้กับนกกระสาและเต่าแล้ว

ภาคผนวก ข.
ประวัตินักเขียน

อิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อแนวคิดในนวนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

เรียบเรียงจากข้อมูลในคำนิยมนวนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม และจากการสัมภาษณ์ สุทัตสา อ่อนค้อม (รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม) ในวันที่ 24 เมษายน 2550 เวลา 13.30 - 17.30 น. ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

อิทธิพลการเลี้ยงดูจากครอบครัว

สุทัตสา อ่อนค้อม เกิดในครอบครัวที่บรรพบุรุษนับถือพระพุทธศาสนา พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พาเข้าวัดตั้งแต่เล็ก ๆ โดยเฉพาะเทศกาล ‘เทศน์มหาชาติ’ จะพากันไปวัดตั้งแต่ตีสี่ตีห้าเพื่อจะได้ฟังพระสวด ‘คาถาพัน’ ได้ครบ 1,000 คาถา ด้วยเชื่อกันว่าเมื่อตายจะได้ขึ้นสวรรค์

ก่อนนอนคุณพ่อคุณแม่ก็จะเล่านิทานที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์ให้ฟังเสมอ ๆ เช่น เรื่องเทพบุตรเทภธิดา ที่มีความสุขอยู่ในวิมานสวย ๆ หรือเรื่องพระมาลัยไปเทศน์โปรดสัตว์ที่เมืองนรก เป็นต้น ทำให้สุทัตสาก่อความคิดคำนึงและจินตนาการไปต่าง ๆ ตามประสาเด็ก ทรรศนะที่มีต่อพระพุทธศาสนาในวัยขนาดนั้น คือ **ต้องทำความดีจึงจะได้ขึ้นสวรรค์** แล้วก็ไม่อยากทำความชั่ว เพราะกลัวจะ **ไปตกนรก** ความเชื่อเรื่องกรรมจึงมีมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

เมื่อจบมัธยมต้นจากต่างจังหวัด สุทัตสาได้เข้ามาสอบเรียนต่อชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (รุ่น 29) ในกรุงเทพฯ อาศัยอยู่กับครอบครัวมุสลิมซึ่งเขารักเหมือนลูกสาว คุณยายของบ้านเป็นชาวพุทธและไปฟังเทศน์ที่วัดทุกวันอาทิตย์ ไปวัดโพธิ์บ้าง วัดพระแก้วบ้าง สุทัตสาได้ตามคุณยายไปแล้วก็สังเกตว่าคนที่ไปวัด มีแต่คนแก่ ๆ ซึ่งตอนนั้นสุทัตสาได้อายุ 18 ปี จึงเป็นคนเดียวที่อายุน้อยที่สุด

อิทธิพลจากการศึกษา

จบโรงเรียนเตรียมฯ ก็สอบเข้าเรียนที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ พักที่หอพักนิสิตหญิงจุฬาฯ (ปัจจุบันเป็นศูนย์การค้ามาบุญครอง) วันอาทิตย์ก็ได้ไปเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่วัดบวรนิเวศเป็นลูกศิษย์ **ท่านเจ้าคุณธมฺมสาโร ภิกขุ** (สมณศักดิ์สุดท้ายคือ พระราชบัณฑิต)

จบปริญญาตรีแล้ว ทรรศนะที่มีต่อพระพุทธศาสนาก็ยังอยู่ในระดับนรกสวรรค์ ต่อเมื่อเรียนปริญญาโท สาขาปรัชญา ที่คณะและมหาวิทยาลัยเดิม ทำให้ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนากว้างขวางขึ้น อาจารย์ผู้ให้ความรู้และเป็นแรงจูงใจให้หันมาศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง คือ **ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รั้งสี** (ปัจจุบันเป็นศาสตราจารย์ (พิเศษ) และเป็นราชบัณฑิต) ส่วนพระสงฆ์นั้น สุทัตสาเคารพและศรัทธา **ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก สมศักดิ์** ปัจจุบันพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในความเป็นปราชญ์ทางด้านพระพุทธศาสนาของพระคุณท่าน และท่านก็ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านปริยัติแก่สุทัตสาด้วยความเมตตาอย่างหาที่เปรียบมิได้

อิทธิพลจากการปฏิบัติธรรม

ในด้านการปฏิบัติ สุทัตสาเริ่มปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังเมื่อปี 2526 เมื่อทางวิทยาลัยส่งให้เข้าอบรมปฏิบัติธรรม ที่ **วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี** สุทัตสาได้เป็นลูกศิษย์ของ **พระเดชพระคุณ หลวงพ่อจรัญ** ตั้งแต่บัดนั้น (ปัจจุบันหลวงพ่อได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระธรรมสิงหบุราจารย์**) และชีวิตก็พลิกผันหันเข้าหาธรรมะอย่างเต็มภาคภูมิ นับแต่บัดนั้นจนถึงบัดนี้ทรงชนะที่มีต่อพระพุทธานุภาพได้ก้าวพ้นจากระดับบนภพสวรรค์ขึ้นมา **สุทัตสาไม่อยากเกิดในสวรรค์ เพราะเป็นภูมิที่ยังต้องเวียนว่าย และมีความไฝฝั่นที่จะข้ามพ้นจากสังสารสาคร** สุทัตสากล่าวว่าคงจะเป็นได้เพียงความฝัน เพราะยังปฏิบัติ ก็ยังพบว่าการจะเข้าถึงมรรคผล นิพพาน นั้นยากแสนยาก และหากผู้ปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็อาจหลงทางได้ง่าย

การไปวัดอย่างสม่ำเสมอ และได้ฟังธรรมเทศนาจากท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบ่อยครั้ง บ้างเรื่องก็ฟังซ้ำถึงหกเจ็ดครั้ง (แต่สุทัตสาก็ไม่เคยเบื่อ) และความเป็นคนช่างจดจำ เรื่อง 'ไฟไหม้แล้วร้อนเท่าไฟนรก' และ 'สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม' จึงเกิดขึ้น

ความปลื้มใจพูนทวีจนสุดจะพรรณนา เมื่องานเขียนได้รับความนิยมจากท่านผู้อ่านมากมายเกินความคาดหมาย สุทัตสารู้สึกปิติที่ได้ทำหน้าที่ช่วยเผยแผ่คำสอนของท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบุคคลที่ดำเนินตามรอยบาทขององค์พระศาสดาอย่างแน่วแน่ และ 'ได้บุญ' จาก ธรรมะสนทนากับ ธรรมเทศนามัย ในเวลาเดียวกัน

ท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบุญมีพระคุณต่อสุทัตสามาก ท่านเมตตาช่วยเหลือและยังสนับสนุนส่งเสริมให้สุทัตสาได้ไปเรียนปริญญาเอกที่ประเทศอินเดีย การได้ใช้ชีวิตใน '**แดนพุทธภูมิ**' ทำให้สุทัตสาได้ความรู้และประสบการณ์ด้านพระพุทธานุภาพอย่างลึกซึ้ง **พระอาจารย์ เขมานันท์** (ดร.พระมหาบาง สิมพลี) ได้เมตตาช่วยเหลือในเรื่องการสมัครเรียนที่ **มหาวิทยาลัยมคธ** ตลอดจนช่วยสงเคราะห์ให้ได้พำนักในวัดทิเบต อันเป็นวัดของฝ่ายมหายาน สุทัตสาจึงได้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธานุภาพฝ่ายมหายาน เป็นกำไรชีวิต

สุทัตสาได้กล่าวว่านวนิยายทั้ง 3 ภาค ได้รับอิทธิพลจากพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตฺตมฺโม) การดำเนินเรื่องราวอิงชีวะประวัติของหลวงพ่อจรัญ สุทัตสากล่าวว่าเริ่มแรกนวนิยายชุดสัตว์โลกได้จัดเป็นชุดของนวนิยายอิงธรรมะ ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านเป็นจำนวนมากจึงเปลี่ยนคำเรียกชุดนวนิยายจาก นวนิยายอิงธรรมะเป็นธรรมนิยายชุดสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ซึ่งปัจจุบัน (2550) มีทั้งหมด 5 ภาค คือ ภาคที่ 1 มัถกะลีผล ภาคที่ 2 นารีผล ภาคที่ 3 สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ภาคที่ 4 วัฏจักรชีวิต ภาคที่ 5 ความหลงในสังสาร การดำเนินเรื่องอิงชีวะประวัติของหลวงพ่อจรัญ

ประวัติและผลงาน

ชื่อ	นางสุจิตรา อ่อนค้อม
คุณวุฒิ	Ph.D. (Philosophy)
ตำแหน่งทางวิชาการ	รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
ตำแหน่งทางบริหาร	ประธานบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2512-2515	อ.บ. (ภาษาอังกฤษ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2520-2523	อ.ม. (ปรัชญา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2521-2522	พ.ม. (สังคมศึกษา) กองส่งเสริมวิทยฐานะ กรรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ.2533-2535	Ph.D. (Philosophy) มหาวิทยาลัยมคอ ประเทศอินเดีย
พ.ศ.2547	Certificate of Supervising Research, University of Sydney Australia
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2516-2517	อาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนเทเวศร์วิทยาลัย
พ.ศ.2517-2518	อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูเทพสตรี
พ.ศ.2518-2522	อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูอุดรดิตถ์
พ.ศ.2523-2524	อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยครูอุดรดิตถ์ รายวิชาที่สอน ได้แก่ พุทธศาสน์ ปรัชญาเบื้องต้น ศาสนาเปรียบเทียบ
พ.ศ.2525-2538	อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา สถาบันราชภัฏธนบุรี รายวิชาที่สอน ได้แก่ พุทธศาสน์ จริยศึกษา การฝึกสมาธิ จริยธรรมกับชีวิต ศาสนาเปรียบเทียบ ปรัชญาและศาสนา ตรรกวิทยา ปรัชญาเบื้องต้น
พ.ศ.2532-2538	- ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจผลงานทางวิชาการ สภาการฝึกหัดครู - อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมพุทธศาสน์
พ.ศ.2535-2539	- ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินความชำนาญการและผลงาน ทางวิชาการของข้าราชการครูผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2

- พ.ศ.2536-2538 - หัวหน้าภาควิชาปรัชญาและศาสนา สถาบันราชภัฏธนบุรี
- พ.ศ.2537-2540 - ผู้ริเริ่มและกรรมการร่างหลักสูตรโปรแกรมวิชา พระพุทธศาสนา
ระดับปริญญาตรี กรรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
- กรรมการจัดทำหลักสูตร และคู่มือการฝึกอบรมบุคลากร ผู้สอน
วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
- อนุกรรมการประสานงานและส่งเสริม เร่งรัดโครงการพัฒนา
โปรแกรมวิชาพระพุทธศาสนา คณะกรรมการการศาสนา
ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- กรรมการโครงการพัฒนากระบวนการฝึกหัดครู โดยใช้มิติทาง
พุทธธรรม กรรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ.2539-2541 - กรรมการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา
โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี
- พ.ศ.2542-ปัจจุบัน - ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาไทยศึกษา โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี
- อาจารย์สอนนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โครงการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี หลักสูตร ศศ.ม. ไทยศึกษา หลักสูตร
ศศ.ม. สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา และหลักสูตร ค.ม. บริหาร
การศึกษา
- พ.ศ.2543-2544 - อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี
- พ.ศ.2545-ปัจจุบัน - ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานทางวิชาการของสำนักงานคณะ
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ
- ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานทางวิชาการ กรมสามัญศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ.2546-ปัจจุบัน - กรรมการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

- อนุกรรมการจัดทำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- อนุกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อพิจารณาจัดทำหนังสือ “คำถาม-คำตอบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา” คณะกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- คณะทำงานยกร่างแนวทางปฏิบัติของคนไทยในวันสำคัญทางศาสนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)
- คณะกรรมการพิจารณาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D) สาขาวิชาศาสนศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยมหิดล
- กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น (Saint John's University)
- พ.ศ.2548-ปัจจุบัน - ผู้ทรงวุฒิตรวจและประเมินผลงานทางวิชาการ สาขาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.2550-ปัจจุบัน - ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการกฎหมายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา-รัฐสภา
- ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการคุณธรรมและจริยธรรม รัฐสภา

งานพิเศษ

- พ.ศ.2524-2545 อาจารย์สอนเสริม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พ.ศ.2531-2534 อาจารย์พิเศษ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- พ.ศ.2532-ปัจจุบัน นักเขียนนวนิยายอิงธรรมะ นามปากกา **สุทัสสา อ่อนค้อม** ประจำ **นิตยสารกุลสตรี**
- พ.ศ.2538-2545 อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ สอนวิชาตรรกวิทยา ปรัชญาเบื้องต้น ความรู้พื้นฐานทางศาสนา
- พ.ศ.2542-ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สอนวิชาสมาธิในศาสนา
- พ.ศ.2544-ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ โรงเรียนนายเรือ จังหวัดสมุทรปราการ สอนวิชาตรรกวิทยา ปรัชญาเบื้องต้น

- พ.ศ.2545-ปัจจุบัน - ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย
เซนต์จอห์น

การให้บริการแก่สังคม

- พ.ศ.2530-ปัจจุบัน - บรรณาธิการหนังสือกฎแห่งกรรม-ธรรมปฏิบัติ ของ
พระธรรมสิงหนุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน
จังหวัดสิงห์บุรี
- พ.ศ.2537-2540 - กรรมการผู้ก่อตั้งชมรมสื่อมวลชนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- บรรณาธิการวารสารยุวพุทธสัมพันธ์
- บรรณารักษ์ห้องสมุดธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย
พ.ศ.2538-2542 - ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและ
วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- พ.ศ.2539-2541 - กรรมการอำนวยการ สภายุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- พ.ศ.2539-2543 - กรรมการบริหารยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรม
ราชูปถัมภ์
- พ.ศ.2539-ปัจจุบัน - บรรณาธิการหนังสือ The Law of Karma-Dhamma Practice
ของพระธรรมสิงหนุราจารย์ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี
- พ.ศ.2542-2544 - วิทยากรบรรยายและสอนวิปัสสนากรรมฐาน ชุมชุมพุทธธรรม
ศิริราช ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี
- พ.ศ.2542-ปัจจุบัน - นักเขียนเจ้าของคอลัมน์ **ศาลาธรรมโอสถ** (แนะแนวทาง
แก้ปัญหาชีวิตด้วยธรรมะ) ประจำ **นิตยสารกุลสตรี**
- พ.ศ.2543-ปัจจุบัน - วิทยากรบรรยายและสอนวิปัสสนากรรมฐาน วัดสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี
- รองประธานสหพันธ์ศาสนสัมพันธ์เพื่อสันติภาพโลก
- วิทยากรรายการ “สนามความรู้” โครงการศึกษาทางไกลผ่าน
ดาวเทียมโรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์

- พ.ศ.2544-ปัจจุบัน
- ที่ปรึกษาโครงการพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติอักษรโรมัน
กองทุนสนทนารธรรมนําสุข ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุณนาค
ในพระสังฆราชูปถัมภ์
 - วิทยากรบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงรายการ “สายด่วน
เพื่อชีวิต”
 - ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการโรงเรียนยุพพุทธิพิทยา ยุพพุทธิกสมาคม
แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- พ.ศ.2546-2548
- นักเขียนเจ้าของคอลัมน์ **ได้ร่มมณฑารพ** ประจำ **นิตยสาร
กุลสตรี**
 - ผู้อำนวยการจัดอบรมครูศีลธรรม วัดสามชุก อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ.2547-ปัจจุบัน
- ที่ปรึกษาอิสระ ประเภท B หมายเลข 1383
สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง
- พ.ศ.2548-2549
- อนุกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ
 - นักเขียนเจ้าของคอลัมน์ **ร่วมพระศรีชินบัญชร** ประจำ **นิตยสาร
กุลสตรี**
- พ.ศ.2550
- นักเขียนเจ้าของคอลัมน์ สักขีสาวิกา ประจำ **นิตยสารกุลสตรี**

ผลงานตำรา

1. การฝึกสมาธิ (พิมพ์ครั้งที่ 10)
2. ปรัชญาเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 8)
3. พระมหากษัตริย์ไทยกับศาสนาประจำชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2)
4. ศาสนาเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 7)
5. หนังสือสวดมนต์บาลี-อังกฤษ-ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7)
6. รู้อย่างนี้เป็นคนดีตั้งนานแล้ว (พิมพ์ครั้งที่ 3)
7. Creating Sustainable World Peace 5th edition
8. การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2)
9. เพื่อนักพักได้ร่มมณฑารพ

ธรรมนิยาย

1. คนเหมือนกัน (พิมพ์ครั้งที่ 5)
2. ไฟไหม้แล้วร้อนเท่าไฟนรก (พิมพ์ครั้งที่ 22)
3. นารีผล (พิมพ์ครั้งที่ 8)
4. มักกะลีผล (พิมพ์ครั้งที่ 12)
5. สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 28) พิมพ์ซ้ำ 7 ครั้ง รวม 35 ครั้ง
6. วัฏจักรชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 5)
7. ความหลงในสงสาร (พิมพ์ครั้งที่ 4)

เรื่องสั้น

1. พรสวรรค์ฟ้าประทาน (ศรีสัปดาห์ 2515)
2. ศาลเตี้ย (สกุลไทย 2526)
3. กลิ่นกุหลาบ (เดลิแมส 2526)
4. ลูกป้อของแม่ (รักลูก 2527)
5. ไร่สำนึก (วรา 2527)
6. ทางออก (สกุลไทย 2527)
7. ปู่เป่ลูกพ่อ (ดิฉัน 2527)
8. ราคาชีวิต (กุลสตรี 2528)
9. แท็กซี่ที่รัก (คัทลียา 2528)
10. ทำกรรมใดจึงไปนรก (กุลสตรี 2529)
11. ที่รักของยาย (กุลสตรี 2530)
12. ความหวังของคำพัน (ลลนา 2532)
13. หล่อนชื่อบัวลา (สกุลไทย 2532)

บทความตีพิมพ์ลงในนิตยสารและวารสารทางวิชาการ

ภาษาไทย

1. หลักการของพระพุทธศาสนา
2. ธรรมจักรกับปวัตตนิสูตร : พุทธปฐมเทศนา
3. วัฏจักรชีวิต
4. การฝึกปฏิบัติ : บำบัดทางจิตแนวพุทธธรรม
5. สติเป็นธรรมสำคัญยิ่ง
6. ความกตัญญูกตเวที

7. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
8. มาฆบูชา : โอวาทปาติโมกข์
9. อบายมุข 4
10. ความรักของแม่
11. ลัทธิมนตรธรรมสัมบูรณ์
12. พุทธจักรสาวก
13. พระแม่เจ้าของชาวไทย
14. หลวงพ่อจรัญกับวันแม่

ภาษาอังกฤษ

1. The Law of Karma in Human Life นำเสนอในการประชุมนานาชาติ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (16 กรกฎาคม 2538)
2. Building Peace in the New Millennium นำเสนอในการประชุมขององค์การ
สหประชาชาติ ครั้งที่ 27 (2 ธันวาคม 2543)
3. Buddhism and the New Millennium นำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับ
นานาชาติ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (1 กุมภาพันธ์ 2544)
4. Moral Crisis in Thai Society ตีพิมพ์ในวารสาร Professors World Peace Academy
(PWPA)
5. Creating Sustainable World Peace เผยแพร่ใน www.rethinkers.org/essays.html
2003
6. The True Menace to Peace and Buddha's Answer นำเสนอในการประชุม
Harmony and Sharing : The East Asian Culture and Buddhism ประเทศเกาหลีใต้
(21 สิงหาคม 2546)
7. Propagation of Buddhism in Thailand นำเสนอใน International World Buddhist
Conference ที่สำนักงานองค์การสหประชาชาติ (19 พฤษภาคม 2548)
8. Buddhist Women and Sustainable Development นำเสนอใน International World
Buddhist Conference ที่สำนักงานองค์การสหประชาชาติ (8 พฤษภาคม 2549)

งานแปล

1. **การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน** แปลจาก *Creating Sustainable World Peace* ของ สุจิตรา อ่อนค้อม
2. **สันติภาพ...ทางเลือกเดียว** แปลจาก *Peace...the Only Option* ของ Khemananda Bhikkhu
3. **Advantages of Chanting and How to Practice Vipassana Meditation** แปลจาก **อานิสงส์การสวดพุทธคุณ** ของพระราชสุทธินญาณมงคล
4. **Fruit of Karma Volume I** แปลจาก **สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เล่ม 1** ของ สุทัตสา อ่อนค้อม
5. **The Law of Karma-Dhamma Practice Volume 1** แปลจาก **กฎแห่งกรรม-ธรรมปฏิบัติ เล่ม 1** ของ พระราชสุทธินญาณมงคล (จรัญ จิตฺตมฺโม)
6. **The Law of Karma-Dhamma-Practice Volume 7** แปลจาก **กฎแห่งกรรม-ธรรมปฏิบัติ เล่ม 7** ของ พระราชสุทธินญาณมงคล (จรัญ จิตฺตมฺโม)
7. **The Story of Old Man Tiow** แปลจาก **ไฟไหม้เล้าร้อนเท่าไฟนรก** ของ สุทัตสา อ่อนค้อม
8. **Consigned by Luang Pu** แปลจาก **หลวงปู่ฝากไว้** ของ พระโพธิ์นันทมุนี

งานวิจัย

1. ทรรศนะเรื่องความสุขในพุทธปรัชญา (2523)
2. The Concept of Man in Buddhism and Existentialism : A Study in Comparative Philosophy (1992)
3. An Analytical Study of Karma and Rebirth in Buddhism (1995)
4. รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (2546) ได้รับทุนการวิจัยจากสภาการศึกษาแห่งชาติ 70,000 บาท
5. การวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาโครงการอบรมศีลธรรม “การเข้าค่ายพุทธบุตร” กรณีศึกษา วัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (2547) ได้รับทุนการวิจัยจากสภาการศึกษาแห่งชาติ 60,000 บาท
6. การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพระพุทธศาสนา (2547) ได้รับทุนการวิจัยจากโครงการบัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี 100,000 บาท

7. คู่มือกลยุทธ์การบริหารและจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด :
ประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน (2548) ได้รับทุนการวิจัยจากสภาการศึกษาแห่งชาติ
70,000 บาท
8. นโยบายส่งเสริมศาสนาในการพัฒนาสังคม (2550) ได้รับทุนการวิจัยจากสภาที่ปรึกษา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 1,000,000 บาท)

รางวัล

1. ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักรในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาจาก
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา พุทธศักราช 2538
2. ได้รับรางวัลชนะเลิศการเขียนบทความเรื่อง Building Peace in the New Millennium
จากองค์การสหประชาชาติ เป็นเงิน 250 เหรียญสหรัฐฯ ปี 2543
3. ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดความเรียงระดับนานาชาติเรื่อง Creating Sustainable
World Peace จาก Rethinkers' Organization, Toronto, CANADA เป็นเงิน 100,000
เหรียญสหรัฐฯ ปี 2546
4. ได้รับการคัดสรรจาก **นิตยสารกุลสตรี** เป็น 9 ยอดกุลสตรีประจำปี 2546
(สายงานข้าราชการประจำ)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางเพ็ญพิมล ทুমประเสน
วัน เดือน ปีเกิด	19 กุมภาพันธ์ 2505
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	86 ถนนพิษณุโลก แขวงจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2524	มัธยมศึกษาตอนปลาย ร.ร.ปิยะมหาราชาลัย จ.นครพนม
พ.ศ. 2528	ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) วิทยาลัยครูสกลนคร
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ